Avrupa'daki Anadolu

Toplum Eğitim Dil

Muhammet Mertek

AVRUPA'DAKİ ANADOLU
Muhammet MERTEK

Avrupa daki Anadolu

Toplum Eğitim Dil

Muhammet Mertek

AVRUPA'DAKİ ANADOLU

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni
Ahmet YOLAÇAN

ISBN
978-9944-125-23-9

Yayın Numarası
206

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Haziran 2007

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 09 09 Faks: (0216) 328 35 89
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm
TOPLUM

İkinci Bölüm
EĞİTİM

Üçüncü Bölüm

DİL

ÖNSÖZ

Son aylarda özellikle Almanya'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde konuşulan konuların başında göçmenlerin durumu ve entegrasyon geliyor. Bu konuda yazılanların, çizilenlerin sayısı artsa da konuya parmak basan, kapsamlı bir Türkçe başucu kitabı yok denecek kadar az maalesef. „Avrupa'daki Anadolu" işte tam bu noktada, türünde ender diyebileceğimiz, ustaca yazılmış bir kitap.

Almanya'da göçmenlerin içinde bulunduğu durum, yıllarca entegrasyon konusuna gereken önemin verilmemesinin ve bazı politikacıların popülist söylemlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Maalesef bu tarz popülist politikalar kısmen hâlâ devam ettiriliyor. Soruna kökten bir çözüm aramak yerine kısa vadeli çözümlerin peşinden koşup, günü kurtarma gibi bir eğilim var Almanya'nın birçok eyaletinde. İşte tam bu noktada Türk toplumunun üyelerine düşen sorumluluk artıyor. Bu kritik dönemde ülkede uygulanan politikalarda söz hakkı elde etmek için entegrasyon politikalarıyla ilgili daha bilinçli olunmalı ve özellikle genç neslin eğitimine büyük önem verilmeli.

Eğitim konusu çok önemli ve bence bu konuda çuvaldızı kendimize, iğneyi Alman sistemine batırmalıyız. Çünkü sistem isteyene istediği kadar eğitimi ücretsiz alma hakkı tanıyor. Pratikte ve kişisel bazda ne yazık ki birçok engellemeler olsa bile, azim ve kararlılık ortaya koyan birinin okuyamama gibi bir durumu en azından genel olarak olamaz. Sistemin artık çok eskidiği ve

çocuklarımızın çok önceden farklı okullara ayrılarak dezavantajlı duruma düştükleri çeşitli araştırmalarda ispatlandı. Bu konuda yapılması gereken şey, sistemin değişmesini zorlamanın yanında çocuklarımızın çok iyi ve erken yaşlarda Almanca öğrenmelerini sağlamak… Yazar, bu konuya geniş yer ayırmış. Ancak Almanya'da yaşayan bazı Türklerin ve özellikle derneklerimizin eğitim konusunda yaptıkları temel bir hata var: Çocukların eğitimini günlük uğraşlara kapılarak arka plana itmeleri. Keşke 1970'lerde, 80'lerde ideolojik ayrıma rağmen veliler derneklerini kurabilen İspanyollar ve Yunanlılar gibi Türkler de bu tarz dernekler üzerinde zamanında yoğunlaşmış olabilselerdi. İşin ilginç yanı İspanyol ve Yunan kardeşlerimiz hem resmi dil hem de anadil eğitimine büyük önem verdiler. Kanımca en azından eğitimle ilgili ortaya çıkan sorunlar şu anda bu kadar büyük ölçüde yaşanmayacaktı ki, bu da entegrasyon tartışmalarında Türk toplumu mensuplarını bir adım daha ileri götürecekti.

Bunun yanında, uyum konusunda Türk toplumunu ileri götürecek imkânlardan bir diğeri de Alman vatandaşlığını almak ve bu ülkede bir vatandaş olarak haklarını korumaktır. Her ne kadar Baden-Wüttermberg eyaletindeki gibi vatandaşlık testi adı altındaki gülünç uygulamalara geçilmek istense de, henüz Alman vatandaşı olmamış Türklerin Alman vatandaşlığını alarak bu ülkede kalıcı olduklarını ispat etmeleri uyum politikalarına gereken önemin verilmesinde etkili bir rol oynayacaktır. Bu tarz vatandaşlık testine karşı yapılan haklı direniş Türk toplumunun birçok kesiminde geniş yer buldu. Bunun uyum açısından çok olumlu olduğunu düşünüyorum. Almanya'nın genelinde planlanan yeni vatandaşlık kurslarının daha modern ve daha çok anayasa çerçevesinde olmasında Almanya'daki sivil toplumun protestolarının da etkin olduğundan eminim. Almanya, 2000'de yürürlüğe giren yeni vatandaşlık yasasıyla ilk defa doğumla birlikte vatandaşlık

hakkını elde etmeyi mümkün kıldı ve böylelikle göç ülkesi olma yolunda bir adım daha attı.

Kitabın içeriğine geri dönecek olursak, beni en çok etkileyen bölümlerden biri eğitimci-yazar Muhammet Bey'in entegrasyonun neden tam anlamıyla gerçekleşemediğini, göçmen toplumun geneline yayılamadığını ve İngiltere, Hollanda, Almanya ve Fransa'da entegrasyon politikalarının neden çöktüğünü işledigi bölüm oldu. Bu NEDEN sorusunun sorulması ve cevabın kapsamlıca aranması ileride aynı hataların tekrarlanmaması, çocuklarımızın barış içerisinde yaşayacağı ortak bir Alman-Türk toplumunun var olması ve meseleye empati kurarak yaklaşabilmemiz açısından çok önemlidir. Bunun yanında yazar, bir kısım medyanın entegrasyon üzerindeki çoğunlukla olumsuz olan etkisini örnekler vererek vurgulamış. Bunun da irdelenmesinde büyük fayda gördüğümü söylemeden geçemeyeceğim.

Diğer bir önemli nokta da kitaptaki kültür tartışması… Yıllardır Türk toplumunun devam ettirdiği alışkanlıkları, Alman toplumuyla arasındaki kültürel farklar ve iki toplum arasındaki etkileşim ne kadar iyi anlaşılırsa, tam entegrasyona doğru hızla yol alınabilir. Yazarın da dediği gibi önemli olan, karşılıklı saygı çerçevesinde hareket edip, entagrasyon için Mevlana ruhunu yakalayabilmektir. Türk toplumunun önümüzdeki yıllarda başlıca hedefi bu ruhu Alman toplumunun fertlerine de yayabilmek ve çok kültürlülük temelinde sorunların çözümüne anlayışla yaklaşmak olmalıdır.

Entegrasyon için olmazsa olmaz bir nokta yazarın da kitabında geniş yer verdiği gibi önyargılardan arınmaktır. Önyargılar, insanların ötekilik hissetmelerine ve ortak yönlerini görememelerine yol açar. Eğer paralel toplumlardan bahsediliyorsa, bundaki en büyük faktörlerden biri de önyargılardır. Yıllardır Türk-Alman toplumunda tanık olunan önyargılar yüzünden ortak bir diyalog

platformu oluşturulamadı. Biz çok kültürlü, herkesin başkalarının değerlerine anayasal çerçevede saygı duyduğu bir toplum özlemi çekerken, genelleştirilen durumlarla, iletişimin kopuşuyla beraber şu anki bulunduğumuz konuma geldik. Maalesef hem Türk hem de Alman toplumu genellemeyi çok seven toplumlar, bu da önyargılarımızdan kurtulmayı geciktiriyor.

Kitapta çok önemsediğim bir diğer konu da çok kültürlülük ve hakim kültür hattındaki entegrasyon tartışması oldu. Bu bölümde Sayın Mertek, soyut olan kavramların somutlaşmasında okuyucuya yardım ettiği gibi, örnekler vererek tartışmayı farklı boyutlara çekiyor ve onu renklendiriyor. Yakın zamanda bu kavramlarla maalesef çok oynandığını görüyoruz, içlerinin boşaltıldığını ya da farklı anlamlar yüklendiğine tanık oluyoruz. Bu kavramlar kişilere özgü kavramlar değildirler, dolayısıyla herkes kendine göre yorum yapamaz. Bu bölümde yazarın "Multikulti öldü, başarısızlığa uğradı" diyenlere verdiği cevabı çok yerinde buluyorum. Multikultinin ölmesi için önce bir süre bu toplumda var olması gerekirdi, aslında ölmüş olan, zamanında uygulanan, ama entegrasyona bir arpa boyu bile arka çıkmayan uyum politikalarıdır.

Çok kültürlülüğün bu toplumda hak ettiği yeri alması dileğiyle keyifli okumalar diler, Sayın Mertek'i bu çok yönlü kitabı için tebrik ederim.

Cem Özdemir
Avrupa Parlamentosu Milletvekili

Birinci Bölüm

TOPLUM

46 YILLIK GÖÇ SERÜVENİ

İkinci Dünya Savaşı'nda yerle bir edilen Almanya, savaş sonrası her alanda inanılmaz bir atılım başlatır. Bunun için de çok büyük iş gücüne ihtiyaç duyulur. Türkiye'den de işçi davet edilir ve 1961'de anlaşmalar yapılır. Tam 46 yıl önce Türkler "misafir işçi" olarak gelirler bu ülkeye. Özellikle kırsal kesimlerden gelen delikanlılardır bu akın akın yollara düşenler. Dişlerine kadar muayene edilen bu gürbüz Anadolu erleri tutar yolunu gurbetin. Altay'lardan Avrupa'ya uzanan bir gurbettir bu. Nice gurbet türküleri yakılmış, nice hasretler yanmıştır yüreklerinde, nice ağır işlere göğüsler gerilmiş ve nihayet nice gurbetleri vatan edinmişlerdir. Yakılmış, yanmış, gerilmiş yetmemiş, daha nice bedeller ödemişlerdir.

1974'de aile birleşimi kanunundan sonra artık bu ülkede kalıcı olmanın ilk adımları atılır. Seksenli yıllarda cami derneklerinin her tarafa yayılmasıyla da kısmen kurumsallaşma başlamış oldu. Daha sonra, yıllarca "dondurulmuş" Anadolu kültürünün varlık mücadelesi… Gençliğini binbir çile ile "heim"larda geçiren birinci nesil, aile ortamında yaşayan ikinci nesil, kişiliğine aile ortamıyla birlikte, okul hayatının da damgasını vurduğu üçüncü nesil. Henüz emekleyen ve çoğunluğu belki de "getto"larda büyümeye mahkûm dördüncü nesil. Kimlik buhranı kıskacında neye ve nereye uyum sağlayacak? Alman toplumuna mı, getto hayatına mı? Yoksa ikisi ortasında bir ara kültür oluşturarak köprü görevini mi üstlenecek? Bunu tarih gösterecek. Dileriz bu ne-

sil, iyi bir aile içi eğitimle, sağlıklı bir sosyal çevrede kimlik problemini büyük ölçüde çözer, kendi kültürünü özümseyerek içinde yaşadığı toplumun kültürünü süzgeçten geçirebilecek kadar da rasyonel olur.

Almanlar saf kan Alman ırkından oluşan bir Almanya düşleyedursun, farklı kültürler otağını kurdu bile bu ülkeye. "Çok kültürlü" bir toplum oluştu. Almanlar için en büyük handikap bu çok kültürlülükte, "Müslüman bir azınlık toplumu" veya "İslam" kültürünün yeralması… Türk kültürü veya İslam yer yer gündeme geldi ama gerçek manada ana toplum tarafından ilgi görmedi. Tarihte büyük medeniyetler kurmuş bu kültür, üç beş kavram içine hapsedilince tarihten gelen ön yargılar daha da arttı. Diğer yandan Anadolu insanı kendisi tarafından özümlenmiş dinamik bir kültür de sunamadı bu topluma. Beklenemezdi de zaten. Zira Anadolu köylerinden kopup gelen ve her yönüyle yabancı bir toplumun içinde kendini bulan insanımız bu topluma değil, "iş yerleri"ne çok iyi uyum sağlamıştı. 40 yıllık hayat tecrübesiyle oluşturduğu "Almancı Kültürü"yle evi ve işyeri arasında uyumlu bir hat kurmuştu. Dil problemine rağmen bu uyum sayesinde durumu yıllarca idare etmedi mi ilk gelen "misafir işçiler"?

Ne zaman ki gettolaşmayla birlikte Müslüman bir "paralel toplum" oluşma süreci başladı, bir türlü yoluna koyulamayan sihirli kavram "entegrasyon" yeniden gündeme oturdu. "Almanca İslam din dersi" projesi bunun en önemli ayağı şimdilerde… Bu, önemli bir gelişme ama yabancı bir kültüre veya topluma ilgi duyulması için illa paralel bir toplumun oluşmasını mı beklemek gerekirdi? İslam'a ilgi duymak, onu anlamaya çalışmak için illa 11 Eylül'ün yaşanması mı gerekiyordu? Bu hususta biraz geç kalınmadı mı?

Evet 46 yıllık bir göç serüveni "misafir işçi, yabancılar, entegrasyon, Almancı" kavramlarıyla geçti. Problemler dil ve din olgusu etrafında yoğunlaştı. Bu, kaçınılmaz bir gelişmeydi. Öyleyse

öncelikle bu iki temel problem çözülmeliydi. En büyük düşmanımız cehalet ve tefrika buralarda da yakamızı bırakmayınca problemler birbirini takip etti ve kangren hâline dönüştü. "Misafir işçiler"in, göçmenlikten yerleşik hâle geçmesinin sancıları bunlar belki de. Aslında göçler toplumlara hep bir dinamizm getirmiş, yeni umranların kurulmasında en önemli vesile olmuştur. Yalnız göç aynı zamanda "öz kültüre, ruha, evrensel ahlaki değerlere" de sağlıklı bir şekilde yapılmışsa tabii.

Üç nesil geçti. Kâh yeraltında, kâh "Bahnhof"larda, kâh gurbet türkülerine karışan makina gıcırtıları arasında, kâh gezinirken Ren kıyılarında… Sosyolojik gelişmelerin döl yatağında, sancıların yoğunlaştığı sürecin başındayız henüz. Sancılarla birlikte "eğitim" kavramını daha yeni hecelemeye başladık. "Eğitime göç"e yeni yeni uyanıyoruz. Nesiller kaybolmaya yüz tutunca, yani alevler bacayı sarınca. 46 yılda ulaştık bu önemli noktaya. Göç kırkını geçince bulurmuş kıvamını demek.

Bir kahvenin kırk yıl hatırı olurmuş; birbirimizden binlerce "Tasse" kahve içtiğimize göre! Biz Türkler bir yere göç etmeye görelim. Bize kucak açan, eş, iş, aş veren bir ülkeye vefa borcunu ödemeden geri dönmeyiz. İki yıllığına Anadolu'dan kopup gelen insanlar yirmi yıl oldu dönmedi, kırkladılar yine dönmedi, emekli oldular yine dönmüyorlar. Gençliklerini, ömürlerini tüketmişler bu gurbet illerde. Kolay mı?

Makinalarla, ancak robotların çalışabileceği en ağır işlerde, hem işlerinde hem de toplumla uyumlu bir şekilde çalıştılar ama görüldü ki bu yetmiyor. İnsanların fizikî varlığı yanında duyguları, hisleri, düşünceleri, kültürleri, dinleri, inançları, çocukları, aileleri de var. Bu insanların farklı kültürlerle uyum içinde yaşaması ise herşeyden önce, kendi değerleriyle barışık olmalarına bağlı… Yani bu, bir eğitim işidir. Topyekün "eğitime göç" yolları açılmadıkça, bu ülkede hep "yabancı" diye dışlanan insanlar, kendileriyle, hem aileleriyle ve içinde yaşadıkları toplumla uyum

içinde olamayacaklardır. İşte 46 yılda ancak yerleşik düzene geçmeye çalışan Almanya'daki Türk toplumu bu sürecin son demlerinde birlikte yaşamanın temel taşları diyebileceğimiz iki sihirli kavramı keşfederek, "eğitim" ve "kültür" iklimine yeni bir göç başlattı. Bu göç sayesinde bütün uyumsuzluklar belki kökünden çözülmeyecek ama farklı kültürler barış içinde belki daha uzun yıllar birlikte yaşama şansı bulabileceklerdir.

AVRUPA'DAKİ ANADOLU

Tarih boyunca Avrupa ve Anadolu (Küçük Asya) birbirinden hiçbir zaman kopmadı. Anadolu, Avrupa'yı Doğu'ya, Asya'ya bağlayan bir köprü ve onlarca medeniyetin ortak coğrafyası oldu hep.

Avrupa bir dönem serhat boylarıydı Anadolu'dan bakıldığında. Gün geldi sınırlar aşıldı ve otağını Avrupa'nın tam ortasında kurdu Anadolu. Siyasi ve askerî anlamda önü kesildiğinde yüz yıl geçmeden Anadolu delikanlıları bu kez "misafir işçiler" olarak, fabrika bacalarının tüttüğü her Avrupa toprağında görünür oldu. İşçi göçü olarak başlayan serüven, meseleyi hayal bile edilemeyen noktalara getirdi. Şimdilerde anlaşıldı ki Anadolu insanıymış gelen meğer… İş gücü vesileymiş.

Anadolu insanı için sosyo-ekonomik şartların neticesi olan göçün ilk adresi Almanya oldu. Kırkbeş yılını dolduran göç dalgası sürecine üç nesil sığdı. Zamanla misafir işçilikten yerleşik hayata köklü adımlar atıldı. Bir milyona yakın Türk insanının Alman vatandaşlığına geçmesi yerleşik olmanın en bariz ifadesi değil mi? Ekonomik kazanımlar ve gayrimenkul edinme ile de Türk insanı toplumun ayrılmaz parçası hâline geldi. Durum böyle olmasına rağmen Anadolu, kültürüyle, diliyle henüz hazmedilemedi bu ülkelerde. Hem tarihten gelen korkular, hem de Avrupa toplumlarının Türklere kendilerini açmamaları, onlarla bütünleşerek yeni bir kimlik geliştirmeyi tercih etmemeleri önemli rol oynadı.

Anadolu'nun hemen bütün renklerini görmek mümkün Avrupa'da. Her yöreden, her bölgeden insanımız var Avrupa şehirlerinde. Eğitim seviyesi düşükse de ana toplumla barışık yaşama ve gelecek nesillere altyapı hazırlama görevlerini kendilerince yerine getiren birinci nesli hayırla yadetmek kültürümüzün gereğidir. Çalıştılar çabaladılar, hiç umulmadık bir basiret ve fedakârlık örneği göstererek, dinî ve millî kimliklerini koruyacak müesseseler kurup, Batı illerinde yitip gitmemek için kültürel anlamda direndiler. Onların çeşitli fedakârlıklarla hazırladıkları kültürel zemin üzerinde ikinci nesil hayat buldu. Tasviri güç çilelere, ızdıraplara, bitmez tükenmez sıkıntılara cesaretle göğüs gerdiler. Anadolu'nun sıcak yüzünü bu soğuk memleketlerde göstermeye çalıştılar. Çok dramatik hadiseler de yaşandı elbet ama onlar yılmadılar.

Avrupalılar onları anlayamadı, anlamaları da beklenemezdi zaten. Temelde farklı dünyaların insanlarıydılar çünkü. Kültürleri, dilleri, dinleri, duyguları, damak tadları ile çok farklıydılar. Avrupalıların anlayamaması bir yana memleketlerinden kopup gelen bu insanlara bakış açıları son yıllarda daha da olumsuzlaştı. Türklere istenmeyen topluluk nazarıyla bakılır oldu. Onlar böyle muamemeleri hiçbir şekilde haketmediler. Biraz insanlık beklediler hepsi o kadar.

Türklerin sosyal ve kültürel alanlar ile dil alanlarında üstesinden gelemedikleri sayısız problemleri vardı. Hem bunlarla, hem de sürekli toplumun dışına itilme gibi amansız bir problemle boğuşmak zorunda kaldılar. Sadece kendileri değil, onlarca kültürden beslenmiş anadilleri Türkçe de kan ağlıyor Avrupa'da. Bütün dünyada olduğu gibi buralarda da eski prestijini yeniden kazanacağı günleri sayıyor bu dil. Türklerle birlikte Türkçe de dışlanıyor. Oysa birçok milleti ve farklı kültürden insanları kaynaştıracak kavramlar manzumesine sahiptir Türkçe. Elbette dil; konuştukça, o dilde edebi eserler verildikçe gelişir. Göçün açtığı çığırla Türkçe de Avrupa'da konuşulan bir dil hâline geldi. Hatta

Almanya'da konuşulan ikinci büyük dil konumunda bulunuyor. Avrupa'da 4,5 milyonluk bir diaspora oluşturan Türk toplumunun kültürel gelişimi nisbetinde, diline olan itibar ve rağbetin de zamanla artacağından şüphe yok. Yeter ki yeni yetişen nesiller dilin ve sözün gücünün farkına varsınlar. Emarelerinin gözle görünür hâle geldiği ufuklardaki umut ışığı gösteriyor ki Türkler bir gün Avrupa'da sazı-sözü dinlenen hatırısayılır bir topluluk hâline gelecektir. Gelecektir ama ancak Anadolu ruhuyla... Bu anlamda henüz ne okur-yazarlarımız sözünü tam söyledi; ne de başladı her yanda gürül gürül neyler ve tamburlar çalınmaya.

Avrupa'daki Türk toplumu o ülkelerin kalkınması için herşeyi yaptı, hâlâ da yapıyor. Üretiyor, vergisini ödüyor, her toplumda görülen marjinal gruplar hariç, barış içinde, ana toplumla uyumlu olarak yaşamaya çalışıyor. O ülkelerin güzelliğini istiyor, farkedilmese de bunun gayretini sergiliyor ama Anadolu'dan kopmadan yapıyor bütün bunları. Kopması da beklenmemelidir. Aksine bu ruh kökünden uzaklaşmasından korkulmalıdır. Zira kimliksiz ve kültürel değerlerinden kopuk nesiller, halkların birbirleriyle dayanışmasına değil, bütün toplumu önü alınamaz bir yozlaşmaya götürür. Anadiline ve Anadolu'ya sevgi bağından kimse endişe etmesin. Yine de endişe duyanlar olursa tarihin şahitliğine müracaat etmeli. Tarih en güzel şahit değil mi?

KONUK İŞÇİ

Her sabah yabanda uyanır
Her gece yurdunda uyurdu
Öylesine yakın yurduna
Öylesine uzaktı yurdu

Tarihî değişimlerin yaşanacağı bir kavşakta bulunuyoruz. Babalarımız hangi şartlarda, hangi emellerle geldi Avrupa ülkelerine? Çocuklarımız ise hangi şartlarda, hangi duyguların kıskacında yaşıyor? Köprünün altından hayli su aktı. "Misafir işçi" altmışlı yıllardan itibaren belli bir süre için Almanya'ya gelen birinci nesle atfedilen isim... Bir yanda binlerce kilometre uzakta, dili, dini, gelenekleri farklı bir ülkede yaşadıkları gurbet duyguları vardı, diğer yanda onulmaz bir memleket özlemi... Her gece yurtları gözlerinde tüter, rüyalarına misafir olurdu. Ama sabah uyandıklarında gerçekle yüz yüze gelir ve yurtlarından ne kadar uzakta olduklarının farkına varırlardı. Yılları böyle geçti birinci neslin.

Kentin uğultusu bazen
Köyünden bir türkü olur
İstasyona koşar akşamları
Trenlerle avunur

Zaman köylerinden koparamadı onları. Mana köklerinden gelen kılcal damarlar hayat verdi ruhlarına. Öyle ki gurbetin herşeyinde köyünden nağmeler duydu. Otuz, otuzbeş yıl önce bıraktıkları köylerine döndüklerinde hemen uyum sağladılar,

zincirin halkalarında hiçbir kopukluk meydana getirmeden. Her dem bir yandan köyleri, bağları-bahçeleri, gözlerinde tüterken; bir yandan da bir haber var mı diye akşamları Bahnhof'lara akın ederek trenlerin yolunu gözlediler.

Uzakta bir ocaktır
Yanar yüreğinde memleketi
Ellere verir çaresiz
Ellerindeki bereketi

Çok uzaklarda olmalarına rağmen memleket hasreti bir ocak gibi yaktı yüreklerini. Ama çaresizlerdi, Anadolu'dan getirdikleri bereket dolu güçlerini artık eller için harcayacaklardı. En zor şartlarda, en ağır işlerde… Ta ki gençliklerini bu yaban ellere gömene kadar. Peki Anadolu kokan bu bereketli ellerle gelişen ülkeler nasıl davranıyordu onlara, vefa gösteriyor muydu? Dilinde yoksa bu sözcük, toplumda nerede görülsün. Hiç olmazsa "onlar ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda büyük fedakârlıklarla ülkemizin gelişmesine omuz verdiler." diyebilselerdi ne Solingen faciası yaşanırdı ne de Mölln… Bir kere daha ortaya çıktı ki vefa, diğerkâmlık, misafirperverlik henüz bu toplumlara yabancı…

Yurdunda mı yabancı
Yabanda mı bilemez
O bir konuk her yerde
O bir özlem bir acı

Aslında herkes bu dünyada bir şekilde yabancı, gurbette yaşıyor. Yalnız coğrafik uzaklıklarda yaşamak değildir gurbet. İnsan kendi öz diyarında da gurbet hayatı yaşayabilir. Kırk yılı aşkın aşını yediği, suyunu içtiği memlekette de. Artık acı ve özlemi bir arada yaşayan misafirdir o her yerde; aynen dünyada da misafir olduğu gibi. Almanya'da yaşayan Türk insanı yerleşik hayata geçti ama hâlâ kendini gurbette hissediyor. İnsan; kültürüyle,

hisleriyle, değerleriyle, tarihiyle içinde yaşadığı toplumu özdeşleştiremiyorsa gurbet hayatı de hep sürecek demek…

Merhum Bülent Ecevit, metne sadık kalarak yorumlamaya çalıştığım "Konuk İşçi" (1983) adlı bu şiirinde "misafir işçi"lerin ruh hâlini çok güzel tasvir ediyor. O yıllar unutulmamalı.

Avrupa memleketlerinde doğup büyüyen nesiller o duyguları yaşamayacaklar belki ama Anadolu'yu bu topraklara taşıyan yürekli "misafir işçi"lerin ruh dünyalarını, nasıl ve niçin bunca zorluklara katlandıklarını bilmeleri, gerçek kimliklerini bulmada önemli rol oynayacaktır. Onlar için memleket, gurbet, vatan, Anadolu kavramları ne ifade ediyor? His dünyaları nelerle dolup taşıyor? İki dilin veya dilsizliğin, iki kültürün veya kültürsüzlüğün kıskacında onlar nereye koşuyor? Misafirlikten yerliliğe adım atan yeni nesiller, bu süreçte öz kültürleriyle donandıkları ölçüde daha derinden tehlikelere maruz kalmayacak ve ana toplumla bütünleşmesini bileceklerdir.

ALMAN TOPLUMUNDA KÜLTÜR KRİZİ

Bütün Batıda olduğu gibi, Alman toplumunda da diğerkâmlık, güvenirlilik, hoşgörü, affetme, itimat, sabır, ümit, azim, şeffaflık, saygı, inanırlılık gibi değerler yeniden keşfedilmeyi bekliyor. "Yaşamın Değerlerini Yaşamak"[1] kitabının kapağında sıralanan bu değerler, çeşitli fikir adamları tarafından ele alınıp irdeleniyor. Sunulan değişik bakış açılarıyla birlikte yukarıdaki değerlere duyulan hasret, Almanya'daki kültür krizinin boyutlarını ortaya koyuyor.

Batı toplumu, ortak değerlerin neler olduğu konusunda uzlaşmaktan uzaklaştı. Kültürel değerlerden daha çok anayasal çerçeve içinde insan hakları gibi bazı konularda hukuki mutabakat sağlandı. Geniş anlamda toplumdaki sosyal katmanların değer yargıları yanyana ama birbirinden ayrı hale geldi. Genç insanlar değişik çevrelerde büyüyor: Başarılı çevre veya taraftar çevresi, işçi çevresi, "para çevresi" ve yeni oluşan "kahverengi çevre"ler... Toplum, gittikçe, yanyana varlığını sürdüren ama birbirinden kopuk değer yargılarını taşıyan fertlerden oluşmuş bir kalabalık haline geldi. Görünen o ki endüstri toplumlarında ortak değer yargıları ciddi bir darbe almış, kültürel yozlaşma her alanı kuşatmış.

Almanya'yı bu noktaya getiren korkunç kültür devrimi, 20. yüzyılda yaşandı. 68 kuşağı, toplumun fazilet kataloğunu tümüyle değiştirdi. Vatan sevgisi, vazife bilinci, fedakârlık, mezara kadar

1 Lebens Werte leben, ZDF, Gütersloher Verlagshaus, 2001

sadakat, tabi olma, toplumsal dokuyu kabullenme gibi erdemler, Nasyonal Sosyalizmle birlikte ölmeye mahkûm edildi. Alman vatandaşının sahip olduğu bütün genel erdemler, o korkunç kültür devrimiyle bir nesil tarafından liberal bir anlayışla değiştirildi. Üstelik bu, liberal bir faziletmiş gibi yapıldı. Bu anlayışın özünü ise sınırsız eleştiri yeteneği, dayanışma, hoşgörü, otonomi, müzakere yeteneği, başka değer ölçüleri ve hayat tarzlarını kabullenmeler oluşturdu. Böylesi bir kültür devriminden kilise de nasibini aldı. Bu kuruma yöneltilen temel eleştirilerle aynı zamanda Hristiyanlığın temel değerleri de sekülerleştirildi ve dinî kökleri tanınmaz hâle geldi. Bütün bu gelişmelerin sonucunda Almanlar kendi kültürlerine güvenlerini kaybettiler.

Çok övülen bu ferdiyetçilik, ferdin yalnızlığına dönüştüğünde cemiyet nasıl işleyecek? Farklı çevrelere bölüne bölüne dağılan toplum neyin üzerinde anlaşacak? Değişen bu dünyada birey, etik düşüncesini neye göre oluşturacak? Konjonktür ve iş dünyası, Dax ve Dow Jones ve ekonomik verilerin ötesinde bir toplumu kendi içinde ne ayakta tutacak? 2000 yılı sonbaharında verilen haberlere göre, Almanya'da 8-13 yaşlarındaki çocuk ve gençler arasındaki kriminal olaylar, geçen yıllara oranla % 85 artmış. Bu gidişi kim, nasıl önleyecek? Ebeveyn, televizyon programlarının seçimini, yatağa ne zaman gidileceğini, kısacası günün akışıyla ilgili kararı küçük çocuklarına bırakıyorlar. Özellikle din eğitiminde, çocuk neye nasıl inanacağına başından beri kendisi karar veriyor. Bunları hangi temel bilgi, tecrübe ve örneklerle yapıyor?

Global dünyada insanlığı birçok tehlike bekliyor. 2050 yılına kadar dünya nüfusu altı milyardan, yaklaşık dokuz milyara çıkacak. Bu; yiyecek, enerji ve su konularında dramatik çatışmaların yaşanacağı anlamına geliyor. Özellikle büyük şehirlerde fakir insanlardan oluşan nüfus yine dramatik boyutlarda artıyor. Bugün bile yaklaşık 1,2 milyar insan bir dolardan az bir parayla günlük hayatını sürdürmek zorunda... Dünyanın en zengin üç adamı, az

gelişmiş ülkelerde 600 milyon insanın ortaya koyduğu, brüt iç üretime denk bir varlığa sahip. Bu adaletsizliği kim önleyecek?

Eğer bütün insanların refahını -en azından insanca yaşaması için uygun şartlara kavuşmasını- istiyorsak, insan olarak ilişkilerimizde ortak temel etik değerlere sahip olmamız gerekiyor. Ölçü ve dinamizmini sadece kendi menfaatinden alan bir toplumun yaşama şansı kalmadı artık. Bu düşünceyi Angela Merkel (CDU) çok güzel şekilde şöyle özetliyor: "Bölünmeyi ancak paylaşarak aşabiliriz." Ama nasıl?

YAŞLANAN ALMANYA'DA HAYATIN ANLAMI

Alman toplumu gittikçe yaşlanıyor. Öyle ki önümüzdeki on yıl içinde 59 yaşından büyük olanların oranı, 20 yaşından küçük olanların oranından daha yüksek olacak. Dünyada ilk defa görülecek bu sosyal süreçte, torun sahibi insanların sayısı önemli ölçüde azalacak.

Uzmanlar böyle bir gelişmenin iş dünyasında bazı değişimlere yol açacağını belirtiyorlar. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte, milyonlarca insan bakıma muhtaç hâle geldiğinde ve hastalandığında, ihtiyaçlarının aile dışından karşılanması gerekecek. Yakın gelecekte beşte biri yaşlılardan oluşacak Alman toplumunda, her beş iş yerinden biri de sağlık ve bakım sektöründe olacak. Dolayısıyla Türklerin bu alanlarda da işletmeciliğe yönelmeleri gerektiği gibi, birçok Türk genci de sağlık alanında meslekî eğitim yapabilir.

Meinhard Miegel gibi hatırısayılır sosyologların tespitlerine göre kapitalist sistemin ana unsurlarından olan tüketim, gençler arasında daha da artacak. Üretenler sermayesini sürekli ikiye katlarken, tüketenler daha da edilgen hâle gelecek, belki de zamanla kendilerini tüketecekler. Zira maddi sıkıntılar arttıkça, gerçek hayatta tüketmek istediklerine ulaşamayınca, onları daha çok arzu etmeye başlayacaklar. O arzuların birçoğu imkânsızlıktan ötürü yerine getirilemeyecek. Yaşlılar nezdinde ise tüketim anlamını kaybedecek.

Diğer yandan "aile" önemini daha da yitirecek. Hiç çocuğu olmayan veya tek çocuklu ailelerin sayısı artarken, torunu

olmayan insanların da sayısında artış olacak. Bir iki nesil sonra Alman nüfusunun yaklaşık yarısının nesli devam etmeyecek. Nüfusun beşte biri kardeşsiz olacağı gibi, daha fazla bir bölümünde de amca, hala, teyze, yeğenler oldukça azalacak. Akrabalık ilişkileri hızla kaybolacak. Aile kavramı ise çoğu insanın nazarında anlamını bütünüyle yitirmiş olacak.

Hem tüketimin, hem de aile kurumunun önemini yitirmesi şeklinde iki gelişme, gelecekte insanların hayata atfettikleri anlamı daha da değiştirecek. Hayatı anlamlandırmayı daha çok, zaman ve enerjilerinin çoğunu sarfettikleri ve kendilerinin özgürce seçecekleri ilişki sistemlerinin oluşumunda arayacaklar. Maddi durumu iyi olan, çocuksuz ve yaşlanan bir nüfus, sosyal ilişkilere ve dayanışmaya daha fazla ihtiyaç duyacak. Burada kilisenin oynayacağı rol ise Meinhard Miegel'e göre tartışmalıdır.

Evet, Almanya'da üzerinde önemle durulan ve tartışılması gereken nüfus gerilemesi, yaşlanma oranındaki artış ve göç gibi üç önemli konu var. Gelecek, toplumun sosyal dokusunu değiştirecek önemli gelişmelere gebe.

Peki, bizlerin bu konularda bir alternatifi var mı? Ya bu süreç içinde oynayacağımız rol ne olacak? Herhâlde bir tarafta çoğunluğunu ömürlerinin son demlerini yaşadıkları huzur evlerinde geçiren yaşlıların oluşturduğu semtler olacak, diğer tarafta da cıvıl cıvıl çocukların koşuşturduğu, canlı ve dinamik Türk gettolarının bulunduğu semtler. İlginç bir gelişme değil mi?

"Hiç böyle olur mu?" diye düşünülmesin. Şu son on yıla bakıldığında neler değişti Avrupa'da. Hayal bile edilemeyen gelişmeler yaşanıyor. Alman gençliği okumuyor artık. Kural tanımıyor. Gerçek sevgi yerini cinselliğe bıraktı. Aile kurma lüks hâline geldi. Kayıt dışı ekonomi hızla arttı. Onbeş yaşına gelen Alman gençlerinin yüzde doksanı alkollü içecekle tanıştı. Artık trenlerin vaktinde gelmesiyle ünlü Almanya'da trenler de gecikmeye

başladı. Bir yere aktarmalı gidiyorsanız eğer, stres ve sıkıntı dolu bir yolculuk sizi bekliyor demektir. Ya davranış bozukluklarına sahip bir milyon çocuk! Değişimin ifadesi olarak herhâlde bu kadar örnek yeter.

Ferdiyetçi tüketim toplumu çözülüyor. Bu gerçek. Çözülmeye neşter vurabilecek dinamiklere sahip üç milyonluk bir topluluğun varlığı da ayrı bir gerçek. Herkes üzerine düşeni yapmalıdır.

FAUST NEREYE KOŞUYOR?

Savaş sonrası komaya girse de, tarihî birikimleriyle ayağa kalkmasını becermişti. Zira yıkılan Almanya idi, Almanlar degil. Adeta mucizevî şekilde dikey bir ayağa kalkıştı bu. Pazusu güçlü Türkleri bile istihdam etmek zorunda kalmıştı. Artık belli bir sosyal refaha ulaşmış, güçlü bir devlete kavuşmuştu.

Şu bizim Faust'tan bahsediyorum. Tam rahat edecekti ki zaman birden değişiverdi. Faust'a bir hâl oldu. Bünyesi soğuk algınlığına dayanamaz hâle geldi. Kullandığı ilaçların ise olumsuz yan etkileri görülüyor ya da bağışıklık kazandı. Vücudunda onulmaz hastalıklar belirmeye başladı. Senin kaderin sanki bu hâllere düşmek! Herşeye merak salma ve bilgi uğruna şeytanla anlaşıp, bedelini hayatınla ödemiştin. Hiç ders almamışa benzersin. Şu kötülüklerin kaynağı "nefis" meselesini ve gerçeğini bir türlü keşfedemedin! Oyuncağı oldun hep onun! Şimdi de "ego"na kurban gidiyorsun göz göre göre. Son bir iki asırdır, egonun mırıltılarıyla felsefe yapıp durdun. Ve lakin kendini keşfedemedin. Hani nerede o felsefeler şimdi? Sen türlü türlü hastalıklara düçar olurken, niçin yardımına koşmuyorlar! Ah Faust ah, insanlar, toplumlar, devletler, hep nefsin talepleri uğruna kurban gitmediler mi? Şunu bir anlasaydın bu kez bari! "Bireycilik" çok güzel geldi ve devleşti, doğru ama hamiyetperverlik, dayanışma, mefkûre, vefa, maddi-manevi fedakârlık duygusu yok olup gitti. Yok olduğu içindir ki bu kötü gidiş karşısında "durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!" diye haykıracak, hiç beklentisiz fedakârlıkta bulunacak

idealist bir oluşum bile görünmüyor henüz ufukta. Varsa birileri ortalıkta, onlar da durumdan vazife çıkarma kaygısı içinde, ama üzülme, ülkende öyle cefakâr, vefakâr, hasbi, hamiyetperver, diğerkâm ve Anadolu kadar saf ruhlu insanlar var ki bedeniyle vücudunu ayağa kaldırdığı gibi, pörsümüş ruhunun da dirilmesi için kendilerine merak duymanı bekliyorlar. İnşaallah bu kez Mephisto'yla değil, Anadolu Manifestosu'yla işbirliği yaparsın. Neyse Faust'çuğum şimdilik ufak bir "Tschüss" diyelim sana da sadede dönelim biraz, yani ülkenin durumuna.

Bu arada bir hatırlatmada da bulunalım: 16. yüzyıl Alman Halk edebiyatında önemli bir yeri olan Faust'un hayatıyla, Almanya'nın tarihî gelişimi arasında birçok paralellikler var. Aynen Faust'ta olduğu gibi reform düşüncesinden (Martin Luther) çılgınlığa (Hitler) giden bir süreçtir bu.

Evet, gelişmeler gösteriyor ki yine tarihin en önemli dönüm noktalarından birinde yaşıyoruz. Dünya ölçeğinde olduğu gibi, Almanya'da da köklü, toplumu derinden sarsacak gelişmeler var. Öyle ki bundan 10–15 yıl önce düşünülmesi imkânsızdı bunların. Bunlar dışarıya eğitimde, ekonomide, toplum hayatında baş gösteren aksaklıklar olarak yansıyor. Yani buz dağının ucu görünmeye başladı denilebilir.

Ne mi oluyor? Daha ne olsun? Almanya gibi zengin bir devlet, artık kendi dilini bile geleceğini emanet edeceği evlatlarına öğretemiyor. Bütün maddi imkânlara, teknik ve teknolojik üstünlüğe rağmen çocuklarını eğitemiyor. Yakın gelecekte kendini yutacak toplumsal karadeliklere set çekme konusunda ayağı yere basan bir plan geliştiremiyor.

Kayıtdışı ekonomi son bir kaç yılda hızla arttı. Demek ki işler sarpa sardıkça devletten daha çok kendini düşünüyor insanlar. Hassas dengeler üzerine kurulu kapitalist sistem kendi kendini ekarte etmeye başladığı gibi, refaha endeksli sosyal adalet de bo-

zuluyor. Yüzde seksen herşeyi devletten bekleyen, ona güvenen insanlar gelecek konusunda ciddi şekilde endişe duymaya başladı. Bu gelişme karşısında, insanların çoğu; bireyci toplum olmanın gereği, yalnızca kendini düşünüyor. Aslında hep yanlış zeminde kendini arayan, "kazanma" ve "tüketme"ye programlanmış Batı toplumlarında karmaşık ve zıtlıklarla bir ruh hâleti göze çarpıyor. Tüketim toplumu, artık kendini tüketmeye başladı. Kazanmaya endeksli insanlar da kazan kaldırmaya. Ne hazin bir tükeniş bu! "Orta Yol"u hedefleyen ve dengeli bir hayatı öngören ilahî mesaja kulak tıkayan her toplum tükendiği gibi, Faust'un "bireyci refah toplumu"nun çarkları da dişli kırmaya devam ediyor.

Faust'un hayatında iki önemli süreç göze çarpar; belli bir bilgelik dönemi ve ardından hızını alamayınca çılgınca şeytanla anlaşması sonucu bedelini hayatıyla ödemesi… Korkarım Faust'un ülkesi yine aynı akıbetle karşı karşıya. Bundan böyle çılgınlık dönemine hazır olun.

PARALEL TOPLUM YA DA TÜRK GETTOLARI

Türkler, Almanya'da 1961'den beri yaşamaktadır. Çalıştıkları fabrikaların etrafındaki "Heim"larda 1973'e kadar bekâr yaşayan misafir işçiler, bundan bir yıl sonra aile birleşimi kanunu çıkınca Türkiye'den ailelerini de getirmeye başladılar. 1980'li yıllarda daha da artan bu gelişme ile Türklerin çalıştığı yerlere yakın Türk yerleşim bölgeleri oluştu. Dolayısıyla Kindergarten ve okullarda Türk öğrencilerin oranı ağırlık kazanmaya başladı.

Zamanla farklı kültüre sahip bu toplumun kendine has birçok ihtiyaçlarını karşılamak için, yüzlerce bakkal, fırın, seyahat acentesi ve market açılırken, anadilini unutmamak ve Türkiye bağını koparmamak için de çanak antenler süsledi Türk yerleşim bölgelerini.

Türkiye'deki sosyal doku buraya da yansıdı: camiler, kahveler, diskolar, çeşitli isim ve faaliyet alanlarına sahip binlerce dernek kuruldu. Bütün bunlar, tabii seyri içinde gelişti. Sosyolojik açıdan ABD'deki zenci bölgelerinde görülen bir oluşumla karşı karşıyayız.

Belli iş alanlarında çalışma, belli bölgelerde yerleşmeye, belli bölgelerdeki yerleşim ise belli okullarda Türk öğrenci oranı artışını beraberinde getirdi. Örneğin Ruhr Havzası'nda maden ocakları etrafında, Köln'de Ford fabrikası ve birçok şehirde Thyssen, Hoesch gibi büyük firmalarla, daha küçük ölçekte işyerlerinin çevresinde bu gelişmeleri görmek mümkün... Türklerin yoğun yaşadığı bölgelerin oluşmasında, yukarıda geçen temel dinamikler önemli rol oynadı. Bu da son zamanlarda sözü edilen "paralel toplum" mu oluşuyor endişelerine yol açtı. Eğer paralel

toplumun oluşması istenmiyorsa veya buna engel olunmak isteniyorsa, evvela yerleşim bölgelerinin, iş ve eğitim alanlarındaki gettolaşmanın önüne geçilmeli.

Diğer bir problem de böyle bir yapılanma içinde Alman dilinin önemini gittikçe kaybetmesidir. Yani Almanca bilmeyen biri sıkıntı çekmeden hayatını sürdürme imkânı bulabilmektedir. Son yıllarda birçok Türk çocuğunun yeterli Almanca bilmeden ilkokula başlaması bunun bir sonucudur.

Öyleyse başta siyasiler olmak üzere söz konusu alanlardaki yetkililer fazla felsefi ve afakî tartışmalarla vakit kaybetmeden böylesi gelişmelere karşı akılcı önlemler almalıdırlar. Ne yazık ki entegrasyon, asimilasyon, "Leitkultur", paralel veya karşı toplum, şimdilerde "okullarda yabancı öğrencilere sınır getirilmesi" gibi konular belli aralıklarla gündeme getirilip, iç politika malzemesi yapılmaktadır. Kaldı ki "paralel toplumun" oluşmasında, o topluma mensup insanların hayat tarzından kaynaklanan sebepler olduğu gibi, ana toplumdan kaynaklanan faktörler de var. Dileriz Alman toplumu, bu ülkede farklı inanç ve kültürlere sahip insanların kalıcı olarak yaşadığını kabul edip, kendini biraz o insanlara açmaya ya da onları anlamaya çalışır. Paralel toplumun önlenmesi, ancak bu iki kültüre sahip insanların birbirlerini daha yakından tanımasıyla ve ortak bir zeminde buluşmalarıyla mümkündür. Yerleşim bölgeleri, iş ve eğitim alanlarında ortak platformlar oluşturmak, şahsi diyalogları geliştirmek, farklı kültürlerden insanlara kendini anlatma imkânı vermek, karşılıklı hoşgörü ve saygıya dayanan davranışlarda bulunmakla işe başlanabilir. Böylece evvela ön yargı ve kafalardaki olumsuz klişelerin giderilmesi sağlanarak, birlikte yaşama yolunda en büyük adım atılmış olur.

Her zaman kültürler arasında bir "alma" ve "verme" olagelmiştir. İki kültür arasındaki ilişkiler sağlıksız veya çok sınırlı olduğu zaman yeterli iletişim ve etkileşim gerçekleşememektedir.

Bu ilişki ve iletişimi kurmak ise hepimizin görevidir.

RAKAMLARIN DİLİYLE TÜRK VARLIĞI

Avrupa'daki Türk varlığı her geçen gün kendini hissettiriyor. Siyasi ve ekonomik dalgalanmalar menfi tesir etse de Türkler, özellikle Almanya'da toplumun ayrılmaz bir parçası hâline geldi. Rakamlar kafamızda somut bir resim oluşturuyor.

Almanya'daki Türk nüfusunu tespit etmek kolay olmayacak, belki de tam tespit edilemeyecek artık. Sebebi şu: Federal İstatistik Dairesi'nin verilerine göre Almanya'da 2003 yılında 1,9 milyon Türk pasaportlu Türk vatandaşı yaşıyor. 665 bin Türk ise Alman vatandaşlığına geçmiş durumda. Diğer yandan 2000 yılından itibaren doğan Türk çocukları da doğrudan Alman vatandaşı olarak nüfusa kaydediliyor ve hiçbir resmî dairede Türk kökenli olduğu belirtilmiyor. Yılda ortalama 35 bin Türk çocuğu dünyaya geliyor. Buna göre son yedi yılda yaklaşık 250 bin Türk kökenli çocuk, doğduğunda aynen bir Alman çocuğu gibi işleme tabi tutularak kaydediliyor. Dolayısıyla Almanya'da yaklaşık 2,8 milyon Türkiye kökenli insan yaşıyor.

Türk nüfusu artık yüzbinlerle ifade edilen bir sayıda, Alman nüfusuna karışmaya, o nüfus içinde erimeye başlıyor. Bunun sosyolojik yansımalarını ileride göreceğiz.

Elbette Almanya'daki Türk varlığının en büyük meselesini eğitim oluşturuyor. 2003 yılı istatistiklerine göre sadece Türk pasaportlu 420 bin öğrenci var bu ülkede. Bunların okullara göre dökümü şöyle: 165 bin öğrenci (%39) ilkokula gidiyor. 97 bin öğrenci (%23) Hauptschule'ye, 41 bin (%10) Realschule'ye, 35

bin (%8,5) Gesamtschule'ye, 28.300 (%7) Sonderschule'ye ve 23.500 (%5) öğrenci de Gymnasium'a gidiyor. Burada Sonderschule'ye gidenlerin Gymnasiumlardakine oranla biraz daha fazla olması dikkat çekiyor. 665 binden fazla Türk kökenli Alman vatandaşının ne kadarının öğrenci olduğunu ve bu okullara dağılımını gösteren net bilgi yok. 30 binin üzerinde Türk vatandaşı genç, mesleki eğitim görüyor. Üniversitelerdeki Türk öğrenci sayısı da 24.500. Alman vatandaşlığına geçenlerle birlikte bunun yaklaşık 36 bin olduğu ifade ediliyor.

Aile içi problemler yüzünden kötü bir sosyal çevrenin kurbanı olan bir hayli Türk genci var. Yaklaşık 5000 Türkün de Alman hapishanelerinde bulunması azımsanacak bir rakam değil. Özellikle ergenlik döneminde geçirdikleri kötü tecrübeler ve kötü arkadaşlıklar gençlerimizi; sigara, alkol, uyuşturucu ve fuhuş gibi kötü alışkanlıklara itiyor. Böylesine genç bir nüfusa sahip toplum, bunların çözümünü arayıp bulmak zorunda ama geç kalmadan… Çocuğun kişilik gelişimindeki değişimleri vaktinde farkederek…

BİR GÖÇMENLİK MUHASEBESİ

Fransa'da yaşanan hadiseler, Avrupa ülkelerindeki göçmen gettolarını gündeme getirdi ve banliyölerin içten içe nasıl çürüdüğünü gösterdi. İnsanlar; yanan araba, okul ve kilise dumanlarını ürpertiyle seyrettiler. Avrupa ülkeleri bir kâbusla daha yüzleşiyordu. Bu hadiseler, gerçekten kendi kaderine terkedilmiş göçmenlerin dışlanmışlığa isyanı mı, yoksa muhtemel daha büyük sosyal depremlerin öncü sarsıntıları mıydı? Bu tür gelişmeler; getto, paralel toplum ve uyum tartışmalarının sıkça yaşandığı başta Almanya olmak üzere diğer Batı ülkelerinde de meydana gelebilir mi?

İçtimai yapıdaki tarihî ve sosyokültürel farklılıklara dayanarak, bazı yorumcuların, Fransa'daki göçmenlerle Almanya'daki Türklerin kıyaslanamayacağını iddia etmelerinde haklılık payı olabilir fakat gettoların karakteristik özellikleri ve yönetimdeki insanların göçmenlere yaklaşım tarzları, benzer hadiselerin her zaman yaşanabileceğini göstermektedir. Bir kere getto benzeri yerleşim bölgelerine hapsedilen ve genellikle asimile edilemeyen göçmenler, ana toplumdan dil, kültür ve eğitim alanları bakımından tecrit edilmiş durumdadır. Mesela Almanya'da Türklerin yoğun olduğu bölgelerdeki okullarda yabancı öğrenci sayısının çok olması dil ve eğitim problemlerini de beraberinde getirmektedir. Birçok genç, diploma alamadan, mesleki eğitimini yapacak bir yer bulamadan ve okul hayatında kötü tecrübeler yaşayarak hayata atılmaktadır. Çoğunluğu başıboş, fikrî olgunluktan uzak,

insani hiçbir değeri ciddiye almayan, problemlerini şiddetle çözmeye meyilli bu gençler, kolayca yönlendirilebilmektedir. Bu durum devam ettiği sürece, büyük bir potansiyel tehlike karşımızda duruyor demektir. Manevi açlıklar içinde, ruhu alev alev yanan gençlik, zeminini bulduğunda etrafını da alevlere vermekten çekinmeyecektir.

Böyle bir potansiyeli içinde barındıran getto benzeri yerleşim bölgelerinde yaşayan göçmenlere, daha doğrusu azınlıklara siyasilerin ve mahalli idarecilerin daha hassas bir üslupla davranması gerekir. Öncelikle Alman idarecilerin, problemleri etnik ve dinî temele dayandırmaktan vazgeçmeleri ve yeni bir birlikte yaşama vizyonunun ana çerçevesini belirlemeleri gerekmektedir. Bunun için Alman Anayasası temel bazı prensipleri vazediyor aslında fakat, anayasanın birinci maddesinde, "İnsan onuru rencide edilemez!" ibaresi bulunmasına rağmen, birçok idareci başta olmak üzere Almanlar, bu prensibe çoğunlukla uymuyor. Topluma bu gözle bakan hemen herkes okullarda, fabrikalarda ve işyerlerinde göçmenlerin onuruna nasıl dokunulduğuna, insan yerine konulmadıklarına ve psikolojik olarak dışlandıklarına şahit olabilir. Bu tür söz ve davranışlar, şahsi onuru zedelemekten daha öteye, hatta kişinin mensup olduğu milletin haysiyetine dokunmaya kadar gidebilmektedir. Medyanın öncülüğünde eyalet başbakanları ve bakanlar bile buna katılabilmektedir.

Aslında Almanya'daki getto benzeri bölgeler Türkler tarafından istenerek ve planlanarak oluşturulmadı. Kırk yıl önce gelenler evvela çalıştıkları iş alanlarının etrafında yerleşmeye başladılar. Tabiatıyla bu bölgelerdeki okullarda Türk öğrenci sayısı gittikçe arttı. Yani gettolaşma iş alanlarından, yerleşim bölgelerine; buradan da eğitim sektörüne doğru sosyal bir süreç takip etti. Diğer yandan Almanya'nın birçok şehrinde Türklere belli semtlerde kiralık ev verilmemesi de dolaylı olarak gettolaşmayı beraberinde getirdi ve getirmektedir.

Hakikat bu olmasına rağmen, Almanya'daki bir eyalet içişleri bakanı vakayı, "Türkler kendilerini Almanlardan üstün gördüklerinden toplumumuza uymayıp gettolarda yaşamayı tercih ediyorlar." gibi, bir zamanlar Yahudiler için kullanılan ifadelerle izaha kalkışmış ve bu açıklama oldukça manidar bulunmuştu. Bu tür davranışların bir sebebi, bazı çevrelerin göçmenleri iç siyaset malzemesi olarak kullanmasıdır. Bunun kimseye faydası olmadığı gibi, bu tip sosyal fırtınalar koparanların en başta kendilerinin bedel ödediğine tarih şahittir. Bazı siyasilerin, provokatif ve dışlayıcı bir üslupla toplumda gerginlik meydana getirmesi durumunda medyadan beklenen, gerçek sorumluluğunu üstlenerek gerekeni yapmasıdır. Ancak Alman medyasının önemli bölümü maalesef yıllardır bu mevzuda iyi bir not alamıyor. Neredeyse her gün en marjinal olayları genelleştirerek; cihad, şehitlik, intihar saldırıları, terör, namus cinayeti, zorla evlilik, başörtüsü gibi konularda yanlış bilgiler vererek Alman kamuoyuna korku salıyorlar. Türk toplumunu her fırsatta çağdışı gösteren, dışlayan, küçümseyen, ana bünyeye ait olmadığını vurgulayan medya, adeta Almanya'da da Fransa'dakine benzer olayların yaşanmasına davetiye çıkarıyor. Zira fanatizm, fanatizmi doğurur; cahillik, karşı cehaleti harekete geçirir.

Müslümanların çoğunun bu yayınlarda kendini bulması, yazılıp çizilenleri kabullenmesi elbette düşünülemez. Müslümanlık hassasiyeti taşıyan insanlar, bu tek yanlı ve gerçekle ilgisi olmayan yayınları büyük bir üzüntüyle takip etmektedir. İçinde yaşadığı toplumda kendini ifade etme imkânı bulabilen olgun gençler ne sokağa çıkıp toplumun huzurunu bozmaya ne de başkalarının malına, canına zarar vermeye tevessül etmektedir. İslam'ı iyi anlamış her Müslüman, problemlerin şiddetle çözülemeyeceğini bilir ve sebebi ne olursa olsun buna başvurmaz. Hz. Peygamberi aşağılayıcı karikatürlerin en bayağı şekilde yayınlanarak halkın provoke edilmesinde bile Müslümanların çoğu demokratik çerçevede

olayı protesto etmişlerdir ama Avrupalı bazı medya çevreleri ve siyasetçiler, basın ve fikir hürriyeti arkasına sığınıp hem Müslümanların kutsalına hakaret etmiş hem de sokağa dökülüp şiddet içerikli gösterilerde bulunan bazı Müslümanlardan hareketle bütün Müslümanları şiddet yanlısı göstermekten kaçınmamışlardır. Oysa hem Türkiye'de hem de Avrupa'da yaşayan Türkler, olayı meşru dairede kınamış ve protestoda bulunmuşlardı. Buna rağmen "İslamofobi" artarak devam etmektedir.

Batılı medya maalesef, Müslümanları ısrarla şiddet yanlısı göstermeye çalışıyor. Mesela Alman ZDF kanalının ana haber bülteninde sunucu, Yeşillerin Fransız menşeli Avrupa Parlamentosu milletvekili Daniel Cohn-Bendikt'e banliyö hadiseleriyle alakalı sorular yöneltiyor. İbretlik sohbette, Almanların İslam ve Müslümanlar konusunda niçin köklü zihniyet değişikliğine ihtiyacı olduğunun en tipik örneği sergileniyor. İsyanı yapanların kimliklerinden dolayı her zamanki gibi yine iki noktaya vurgu yapılıyor: Dinin tesiri ve gençlerin entegrasyon istememeleri! Sorular karşısında milletvekili hem gülüyor, hem de sunucunun yorumunun gerçeklerden ne kadar uzak, sathi ve muğlâk olduğunu ima ederek özetle şöyle diyor: "Banliyölerdeki olayların dinle bir ilgisi yok. Onyıllarca kendi kaderine terk edilen ve dışlanan insanlardan bazıları dine yönelmiş olabilir. Fakat isyanın dinî bir motifi yok. Gettolardaki okullara bir bakın. Sunulan eğitim imkânlarından birçok genç faydalanmak istiyor, entegre olmak istiyor ama nasıl dışlandıklarını okulların perişan durumundan görüyorlar."

Evet; İngiltere, Almanya, Hollanda ve Fransa'daki entregrasyon politikaları Müslümanlar açısından iflas etmiş durumda. Neden? Çünkü o insanların kültürel kimlikleri, hassasiyetleri görmezlikten gelindi, dayatmacı politikalarla, dinî ve millî kimliklerinden taviz vermeleri, o ülkelerin değerlerine ve kültürlerine uymaları istendi. Bu yüzden Avrupa ülkelerinde hem geçmişten

beri devam eden uyum politikalarının gözden geçirilmesi, hem de entegrasyondan öte bir "birlikte yaşama vizyonu"nun geliştirilmesi gerekmektedir. 2004 yılının sonunda Hollanda'da, 2005 yılında Paris'te meydana gelen hadiseler ve en son edepsizce yayınlanan karikatürlerin sebep olduğu gelişmeler yetkililere ders çıkarmaları adına büyük fırsat veriyor. Bilhassa gettolaşmanın bir şekilde önüne geçilmesi, en azından oralardaki eğitim imkânlarının iyileştirilmesi ve medyanın korku senaryoları yerine kamuoyunu bilgilendirici, barış içinde birlikte yaşamayı özendirici, sağduyulu yayınlar yapması ilk planda çıkması muhtemel olayları engelleyecektir.

Diğer yandan sözkonusu Avrupa ülkelerindeki entegrasyon kaynaklı problemler, genellikle Müslüman göçmenler üzerinde yoğunlaşıyor. Bazı ülkelerde seksen-yüz yıldır uygulanagelen politikaların Hristiyan göçmenlerde başarılı olduğu ve asimilasyonla sonuçlandığı biliniyor. Mesela Fransa'da İtalyanlar ve İspanyollar, Almanya'da ise Polonyalılar entegre olmuştur. Fakat aynı entegrasyon politikaları Müslümanlara uygulandığında, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde benzer neticelerin alınmadığı görülmüştür. Bu sebeple "uyum" ve "entegrasyon" gibi tabirler Müslüman göçmenler için artık havada kalıyor. Zira yirmi otuz yıldan beri uygulanan her türlü entegrasyon politikasına rağmen Müslümanların çoğunluğu hâlâ neye entegre olacaklarını bilememektedir. Alman Anayasasına ve sosyal kurallara uyma, dil öğrenme konularına kimse itiraz etmiyor. Nitekim Almanya'nın yeni Uyum Bakanı Prof. Dr. Maria Böhmer'in "Göçmenler, Almanca konuşmak, Alman tarihini tanımak, değer yargılarını ve hukuk sistemini kabul etmek mecburiyetindedir. Anayasada belirtilen içtimai kurallara uymalıdır." şeklindeki açıklamaları herkes tarafından gayet makul karşılanmaktadır.

Bu noktada her iki taraftan da problemin çözümüne yönelik iyi niyetli yaklaşımlar beklenmelidir. Kimliğini koruyup dürüst

davrandığı takdirde Almanlardan saygı gören Müslümanlar oldukça fazla olduğu gibi, Almanlar içinde de her hâlükarda yabancılara karşı antipati duyan bazı aşırı uçlar görülebilmektedir. Fakat bu aşırı uçlara bakıp, bütün Almanların böyle davrandıkları düşünülmemelidir.

Güzel örnekler eninde sonunda hak ettiği saygıyı görmektedir. Nitekim diyaloğa yönelik çalışmalar sırasında her iki tarafın da iyi niyetli ve dürüst bir şekilde birbirlerine yaklaştıkları takdirde, bir arada yaşama vizyonunun hayal değil gerçek olduğu görülmektedir. Unutmayalım ki insanın mayasında iyilik, sevgi ve bunlara aynı şekilde mukabele etme hissi vardır. Her insanda bütün bu duyguları değerlendirecek, asla yalan söylemeyen vicdan mekânizmalarının varlığı bir hakikattir. Bize düşen insanın tabiatındaki duyguların yönünü kötülükten iyiliğe çevirmenin yollarını aramaktır ki bu da zaten bizim terbiye sistemimizin temelini teşkil eden dinimizde fazlasıyla mevcuttur. Ayrıca bu hususta her iki tarafın da diğeri açısından empati yapmasının çok faydalı olacağına inanıyoruz.

EMEKLİLER ÜLKESİ ALMANYA 'TEK'LİYOR

Zaman hızla akıp gidiyor. Ne onbeş yıl önce Almanya'nın ne de beş yıl önce Amerika'nın bugünkü hâle düşeceğini kimse kestiremezdi. Gelişmişlikte çok yukarılarda gibi görünenler, toplumsal açmazlara hızla yuvarlanırken, "en alttakiler" de hızla yukarıya doğru tırmanıyor. Herhâlde zamanın ruhu yine bir metamorfoz geçiriyor. Zaman, müjdelendiği istikamette dairevi olarak akıp gidiyor. Bekleyip göreceğiz.

Almanya'da kırk elli yıl önce ne yetiştirme parası vardı ne de çocuk parası ama eğitimin bugünkünden çok daha iyi olduğu söyleniyor.

Alman toplumu ferdiyetçi tüketim toplumunun bütün özelliklerini içinde barındırıyor. Gelinen süreçte Almanların % 80–90'ı artık ailenin önemli olduğuna inanırken, güven, aidiyet ve emniyet de birey için çok önemli değerler olarak görülmeye başlamış. Görülmek zorunda zira insan maneviyatıyla, nefsiyle, birçok duygusuyla sosyal bir varlık… Sadece hayvaniyetini yaşaması, onu hayvandan çok daha aşağıya düşürüyor. Alman toplumundaki bu yöneliş çok olumlu bir gelişme. Bir arayışın ifadesi aynı zamanda…

Maddi açıdan bakarak, ekonomi gözlüğüyle bu arayışı, yönelişi tatmin etmek mümkün mü? Değil elbette ama siyasiler nedense hep bu gözlüğü kullanıyor. Aile, emeklilik, kadın ve gençlikten sorumlu eski federal bakanı SPD'li Renate Schmidt'in bir dergiye verdiği mülakatı okurken, bu gözlüğü onda da görmek

mümkün. Mesela "Bugün az çocuk, daha az büyüme, daha az aile arabası, daha az büyük konut, daha az çamaşır makinası anlamına geliyor. Aile politikası ekonomik bir konu yani." diyor.

191 ülke dikkate alınarak yapılan bir istatistikte, Almanya nüfus artışında 179. sırada bulunuyor. Aile başına 1,4 çocukla dünyadaki en az nüfus artışı (binde -0,1) olan ülkeler arasında… Araştırmalara göre Almanya'da kadınların % 62'i çalışırken, akademisyen bayanların % 40'ı 39 yaşına kadar çocuk yapmıyor. Aile ile meslek arasındaki şartların uyumlu olması da nüfus artışında belirleyici oluyor. Nüfus gerilemesi refah toplumunda daha şimdiden etkilerini göstermeye başladı. Sosyal güvenlik sistemleri ise otuz yıl içinde büyük çapta bu gelişmeden etkilenecek ve asıl kıyamet belki o zaman kopacak.

Almanya'da aile için yılda bir milyar Euro bütçe ayrılmasına rağmen, nüfus gerilemesinde bakana göre bir alarm durumu söz konusu… Şöyle diyor: "Belli çerçevede, sınırlı göç almak artık ihtiyaç hâline geldi. Otuzsekiz milyon çalışan var Almanya'da. Böyle devam ederse 2040 yılında 24 milyona düşecek bu. Bunun yarısı da 45 yaşın üzerinde olacak. Dolayısıyla emeklilere ödenecek paraların sürekli gayrimenkullerle, borsa hisse senetleriyle veya bütçeden karşılanması artık imkânsız. Bunun için mutlaka reel insanlara ihtiyaç var, genç nüfusa ihtiyaç var."

Bayan Schmidt'in değerlendirmelerinde başka ilginç tespitler de var: "Almanlar, çocuk düşmanı olmaktan daha çok çocuklara alışkın değil. Almanlar trafik gürültüsüne alıştı ama çocuk gürültüsünü hazmedemiyor. Onların günlük hayatın bir parçası olduğunu algılayamıyorlar. Küçük yaşlardan başlayarak, daha fazla desteklemeliyiz çocuklarımızı. Buna mecburuz. Zira onlar geleceğimiz ama çocuk sahibi olmak cesaret istiyor. Cesareti olanlar daha fazla çocuk yapsınlar." Mesela Türkler gibi yani!

FERDİYETÇİ KÜLTÜRDE İNSAN

Ferdiyetçi kültürlerde gelecek düşüncesi, halkın güvenlik ihtiyacını yükseltiyor. Mesela birey, özellikle güvendiği bir kuruma yöneliyor ki o da devlet. Almanya'da halkın % 90'ı yaşlılık ve işsizlik dönemlerinde veya sosyal yardıma muhtaç olduklarında, % 75'i hastalık durumunda, % 65'i de işyeri ve mesken sağlamada devlete güvenmek istiyor. Buna göre güvenlikle ilgili bütün meselelerin devlet tarafından sağlanması gerekiyor.

Bireyci kültürde ferdî özgürlük en önemli değer konumunda. Yani değerler hiyerarşisinin en başında maddi refah değil, ferdî özgürlük bulunuyor. Örneğin Almanya'da yapılan bir araştırma, hayatı yaşamaya değer kılan yirmi madde içinde en fazla "özgürlük"ün seçildiğini gösteriyor. Halkın çoğunda da istediği gibi yaşayabilme arzusu ön plana çıkıyor. Tabii çocuklar da buna göre bir eğitim alıyor. Ağırlıklı olarak eğitimdeki hedefler, "birey olma ve cüzi iradeyi kullanma"dır. Çocuklar ailede her şeyden önce özgür bir birey olmayı öğreniyor. Özgür hareket etme ve başkalarının etkisi altına girmeme, yetişkinlerin gençlere verdiği en önemli öğütlerden. Durum böyle olunca gençlerin üçte ikisi bireysel hareket etmekte ve kendilerinin belirledikleri hedefleri takip etmektedir. Bu yüzden gençlerde içinde yaşadıkları toplumun refahını düşünme yerine, kendi menfaatleri doğrultusunda kuvvetli bir yönelme gözleniyor. Bu tespit genelleştirilebilir. Zira sadece ufak bir azınlık, başkaları için varolmayı önemli görüyor. Bir sistem içine girme, bu sistemdeki kurallara uyma ve uyumlu olma, eğitimde ikinci sırada bir hedef.

Bu kültürde herkes kendi mutluluğunu düşünüyor, bunu sürdürebilmek için de gelecek hayatında hep tek şey arzu ediyor. O da sağlıklı ve uzun bir hayat. Yılda bir iki kez değişik yerlere tatile gitmeye de ayrı bir önem veriyorlar.

Batı toplumunda insan, yalnız birey olarak kendini tanımak veya kabullenmekle kalmayıp, aynı zamanda bilinçli bir şekilde bireysel, hatta artan biçimde egoist eğilimler ve davranış şekilleri gösteriyor.

Bireyci kültürlerin oluşumasında ve yayılmasında, en önemli rol eğitime ait. Özellikle bu kültürlerde sözkonusu olan, kitle eğitimi. Demek ki bireyde egoist duyguları körükleyen bir kültür oluşturan eğitimin sorgulanması, insanın yeniden ele alınarak kendiyle, içinde yaşadığı toplumla ve çevreyle barışık yaşayacak şekilde eğitilmesi gerekiyor.

Tarih sahnesinde toplumları yutan karadelikler, bireyin menfaatini, toplumun menfaatinden üstün tutmakla oluşuyor. Bunun ana sebebi insanın "kulluk" düşüncesinden ayrılıp, nefsini herkesten üstün görmesi, hatta kendini tanrılaştırması, yani kendini Rab edinmesi değil mi? "Külli akıl ve yüce kudret" karşısında boyun eğip, secdeye varmayan insanın, kendi cüzi akıl ve kudretini "her şeye yeter" görerek, hep yanıldığına, kendini diğer insanlardan üstün görerek onlara zulmettiğine tarih şahittir. Bireyci toplumlarda artık insanlar arası ilişkileri düzenleyen unsur menfaat… "İnsan insanın kurdudur" sözü bu durumu ne kadar da güzel anlatır!

Çıkar esasına dayalı toplumlarda empati de eksik oluyor. Kendini başkasının yerine koyma, onu anlama demek olan empatinin gittikçe önemli hâle gelmesi belki bu yüzden. Kadınların tarih boyunca horlanması sebebiyle feminizmin ortaya çıkması gibi, Batı toplumlarında aşırı bireycilik sonucu kaybolan empatinin de üzerinde yoğun şekilde durulması bu eksikliğin fark

edilişinden olsa gerek. Kendisini odak noktaya yerleştiren insanın başkalarını anlaması elbette zor. Zira başkasını aydınlatma uğruna mum gibi yanan, toplumun bekası için hayatını feda eden, insanlarla ilişkilerinde onlara faydalı olmayı ve dayanışmayı esas alan hasbi, fedakâr insanlar ancak empatiyle davranabilirler.

Aslında toplum, bireyin varolmasında bir şart değil aynı zamanda varlık sebebidir. Aşırı ferdiyetçiliğin hâkim olduğu bir kültüre sahip fertler, egoizm karadeliğinde, varoluş sebebi olan kendi toplumlarıyla birlikte yok olup giderler.

FERDİYETÇİLİĞİN SONU MU

Aslında tarih; varoluş ve yokoluş arasındaki süreçten ve o sürecin değerlendirilmesinden başka bir şey değil. Yaratılan bütün varlıklar doğar, gelişir, günü ve mevsimi gelince de dünyayı terkeder. Toplumlar da öyle. Bireylerden oluşan toplum, yine bireyin nefis ve egoizmine yenik düşmesiyle çözülür ve yıkılır.

Tarih ibret almak içindir. İlk devirlerden beri birçok insan, nefsî ve süfli duygularının tatmini için ağır bedeller ödeyerek, içinde yaşadıkları toplumla birlikte yok olup gittiler. Bu çözülme ve yokoluşların sebeplerine bakıldığında günümüzdekilerle bir hayli paralellikler görülecektir.

Sokrat için, toplum değil birey en önemli idealdi. Eflatun, toplumda bireyin konumunu ön plana çıkarıyordu. Aristo, bireyi vurgularken, toplumun herkese istediği gibi yaşama şansı vermesini istiyor, toplumu bireyin şahsi gelişimine engel olarak görüyordu. Tarihî süreç içinde, bireyin istediği gibi yaşama arzusu, yani özgürlük, gittikçe bireyin kendi egosunu toplumun üzerinde görmesine sebep oldu. Özgürlük kavramında bir anlam değişikliği meydana geldi ve bu ilk etkisini "aile"de gösterdi. Evlilik ve aile, önceleri kutsal görülürken, sonraları artan bir şekilde bireyin kendisi için bir yük olarak algılandı. Özellikle çocuk sahibi olmaya karşı isteksizlik arttı. Diğer yandan maddi ihtiyaçların tatmin edilmesiyle birlikte maddi olmayan yeni ihtiyaçlar ortaya çıktı. Nüfus gerilemeye başladı. Sonuç olarak Yunan şehirlerinde İ.Ö. 100. yıllarda hayati fonksiyonların çoğunu yabancılar üstlendi.

Romalılarda da durum farklı değildi. Onlarda da önce kadınlarda sonra erkeklerde bireyci yaşam ön plana çıktı. Geleneksel aile ve evlilik kurumu çürümeye başladı. Yüksek tabakadan başlayarak boşanmalar çoğaldı. Doğum oranının düşmesiyle nesil gittikçe azaldı.

Diğer yandan refah seviyesi yükseldi, sağlık sistemi geliştirildi. Toplum eskiye göre dünyaya açık, hoşgörülü ve daha insancıl hâle geldi. İ.S. 3. ve 4. yüzyıllarda doğum oranı düştü. Eski Yunan devleti gibi Roma da nüfusunun azalması ve halk göçleri sebebiyle yıkıldı.

Ortaçağ'da (5. yüzyıldan itibaren) birey, toplumsal bilincin arkasına itildi. Ortaçağ'ın sonuna doğru Thomas von Äquin, Albertus Magnus veya Bonaventuna gibi skolastikler tarafından insanın birey olma düşüncesi tekrar canlandı.

Ferdiyetçilik Rönesans'ta da devam etti. Bu bilinçli ferdiyetçilik, Jacob Burckhardt gibi düşünürlere göre Rönesans'ın en önemli özelliğiydi. Örneği ise Antik Çağ'dı. Hatta daha ileri safhadaydı. İnsan herşeyin ölçüsü olmakla kalmamış, dünyanın odak noktasına oturmuştu. Kadın burada da önemli rol oynadı. Bireyin 'yaratıcı' özellikleri ön plana çıktı, dolayısıyla özgürlüğü yine önemli hâle geldi.

Aydınlanmacıların çıkış noktası ise, insanı, vahiy kaynaklı ve kilise menşeli dogmalar üzerine kurulu Hristiyanlıktan ve ona bağlı toplumsal ve siyasal düzenden kurtarmaktı. Onun yerine "akıl dini"ni ve "akıl düzeni"ni ikame ettiler. Buna göre, akılcı toplum, düşünen bireylerden oluşur. "Bütün insanlar tabiatı itibariyle eşittir." Her birey düşüncesini açıklama hürriyetine sahiptir ve diğer düşüncelere saygılı olmaya hazırdır.

Belki bu anlayıştan en fazla bilim kazançlı çıktı. Özellikle fen bilimlerinde dönüm noktası sayılabilecek büyük buluşlar yapıldı. Sosyal ve siyasal reformlar, aydınlanma döneminin

pratik hayattaki diğer sonuçlarıydı. Bireyin, özellikle de burjuva tabakasının yerinin sağlamlaşmasında bu reformlar etkili oldu.

Aydınlanma sürecinin sonucu olsa gerek, daha 1850'lerde Alman halkının % 80'i okuma yazma biliyordu. Aydınlanmayla birlikte sanayileşme de gelişmeye başladı ama sanayileşme; bireyin kendi egosuna karşı daha güçlü bir yönelmeyi, çocukları da dâhil olmak üzere başkalarından kaçmayı beraberinde getirdi. Ferdiyetçilik şehirlerde daha fazla yaygınlaştığından, şehirleşme yalnızlaşmaya yol açtı.

Nedense, maddi refah içinde olanlarda bireyci anlayış daha güçlü oluyor. Antik Yunan, Roma, reform, rönesans, aydınlanma derken, Batı kültürünün yine kendi kendini yok ettiği bir süreci yaşıyoruz belki de. Keşke zirvede bulunma sarhoşluğundan kurtularak başını kaldırıp, kucağına kadar gelmiş İslam kültürünün "insan tasavvuru"nu samimiyetle idrak edebilselerdi!

Not: Bu bölümde "Das Ende des Individualismus" (Meinhard Miegel/Stefanie Wahl, Aktuell, 1998) adlı kitaptan istifade edilmiştir.

AH ŞU İKRAM ETMEYİ BİR ÖĞRETEBİLSEK

Türklerin Almanya'da iki şeye uyum sağlaması oldukça zor: Muftak kültürü ve ikram meselesi. Bir Türk öğretmen konuyla ilgili bir hatırasını şöyle anlatıyor:

"Bir Alman öğretmen arkadaşla okulun koridorunda ayaküstü sohbet ediyoruz. Arkadaşın elinde bir portakal, ovalayıp duruyor. Başka bir Alman arkadaş da katıldı aramıza. Konu Alman memurların yılbaşı ve tatil paralarının kısılmasıydı. Siyasilerin aldığı kararların ne anlama geldiği tartışılıyordu. Tabii bu esnada Alman arkadaş çakısını çıkarıp, portakalını soymaya başladı. Yakın mesafede olduğu için portakaldan su sıçrıyordu elimize yüzümüze.

Diğer arkadaş hem konuşuyor, hem de portakala bakıyordu. Belli ki benim gibi onun da ağzı sulanmıştı. Daha önce de yaşadığım için bu sefer özellikle takip ettim olayı. Bize de bir parça ikram edecek miydi? Enfes kokulu portakalı soydu, özene bezene gözümüzün önünde ipliklerini, beyaz bölümlerini temizledi ve çöplerini hemen arkasındaki çöpe attı. Tabii konuşmamız devam ediyordu. Temizlik işine bu kadar önem verince, herhâlde birer parça da bize ikram etmeyi düşünüyor olmalı diye geçirdim içimden. Nerede? Portakalı tam ortasından ikiye böldü, sonra birer birer attı ağzına. Bir baktım, farkında olmadan ben ve arkadaşım yutkunuyoruz ama arkadaşım onun portakal yiyişini, ağzına atışını, elinde tutuşunu benden daha dikkatle izliyordu. Sebebini bilmiyordum ama onun hâli beni daha çok ilgilendiriyordu. Tek

tek dilimleri gözlerimizin önünde büyük bir ustalıkla böldü ve iştahla midesine indirdi. Biz ise bakakaldık sadece.

Zannediyorum o portakalı yiyen arkadaşın ruh hâleti veya almış olduğu kültür itibariyle bunda yadırganacak bir şey yoktu! Öyle rahattı ki! Ben, olayı benmerkezci dünya görüşüne bağladım. Her ferd her zaman canı istediği şeyi yapabilme özgürlüğüne sahipti nasıl olsa. Başkalarının durumundan, yutkunmasından, "göz hakkı"ndan ona ne! Bakış açısı bu olunca bir problem görünmüyor tabii."

Türk kültürü geleneğinde böyle bir şey mümkün olabilir mi? diye düşünün. Birinin yanında portakal, elma vs. soyup yiyeceksiniz ve ona bir dilim ikram etmeyeceksiniz! Böyle bir şeyin hayali bile güç değil mi? Yüzde bir ihtimalle bile karşılaşılması mümkün olmayan bir durum. Bırakın onu, "göz hakkı" diye bir kavram bile var bizde. Hatta "Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.", "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olur." gibi atasözlerimiz... Aslında insani temeli olan, her fırsatta faydacılıktan öte dayanışmayı vurgulayan, insani ilişkileri pekiştiren bir kültürden geliyor, onu temsil ediyoruz. Var mısınız, bu kültür değerini Almanlara yansıtmaya? Çalıştığımız yerlerde, Alman dostlarımızla bulunduğumuz ortamlarda bir elma, bir portakal çıkarıp soyalım ve onlara bir dilim ikram edelim. Göreceksiniz alışacak onlar da. İkramda bulunmanın güzelliğini yaşayıp, paylaşmaktan doğan mutluluğu hissedeceklerdir. Bazıları hijyenik nedenlerden almakta tereddüt edebilir. Hiç kafaya takmayın. Önemli olan teklif etmek.

Hem niye olmasın ki? Ramazanda evimize davet ederek, Kurban Bayramı'nda kurban eti vererek, iş yerlerinde yediğimiz içtiğimizden ikramda bulunarak güzel adetlerimizi ve değerlerimizi yayabiliriz bu toplumda. Barış içinde birlikte yaşama için de güzel bir katkı olmaz mı bu?

ENTEGRASYON DEDİK UYDUK FAUST'A!

Prof. Dr. Barbara John, yıllarca yabancılar sorumlusu olarak görev yaptığı için Müslümanları biraz tanıma fırsatı bulmuş. Düşüncelerindeki sağlıklı yaklaşım, iş icabı da olsa sürdürdüğü diyalogların ürünü… Kaç Almanın yaklaşımı böyledir bilinmez.

Prof. Dr. John, Zaman gazetesine verdiği mülakatta entegrasyonla ilgili şunları söylüyor:

"Kırk yıllık göç süreci neticesinde Almanya artık buraya gelen insanların yeni vatanı olmuştur. Bu süreç içinde belli çatışma ve tartışmaların olması normal. Demokratik toplumlarda fikirler tartışılır, bunun neticesinde konsensus sağlanır ve hayat beraberce devam eder. Demokratik toplumlar için farklılıklar zenginlik kaynağıdır. Entegrasyon sürecinin belli alanlarda başarılı olduğunun en önemli göstergesi anne veya büyükannelerinin hayal edemedikleri mesleklerde başörtülü olsun olmasın üçüncü kuşak kadınların çalışıyor olmasıdır.

Bu süreç içinde Alman devleti ve toplumu tarafından sürekli entegrasyon talebi seslendirildi ve yabancılar, özellikle de Türkler, entegre olmamakla ve paralel toplum oluşturmakla suçlandı. Fakat ne yazık ki Almanya en geç yetmişli yıllardan beri var olan göç ülkesi olma gerçeğini kabullenmedi ve yabancıların entegrasyonu için gerekli yasal çerçeveyi oluşturamadı. Doksanlı yılların ikinci yarısından sonra özellikle vatandaşlık yasasında yapılan değişikliklerle entegrasyonun önündeki yasal engeller kalktı. Fakat bu sefer de devlet ve toplum kendi eliyle dinî/kültürel duvarlar

örüyor ve böylece kalıcı bir paralel toplumun oluşmasına kendisi sebep oluyor. Başörtüsü yasağı artık Almanya'yı kendilerine vatan edinmiş ve geleceklerini bu ülkede gören yüzbinlerce insana siz buraya ait değilsiniz mesajı içermektedir. Bunun neticesi olarak da onları şikâyetçi olduğumuz İslamcı teşkilatların ellerine teslim ediyoruz. Hâlbuki paralel toplumun ortadan kalkması için dindar Müslümanların kendilerinden farklı düşünen insanlarla tanışmaları gerekiyor. Bunun gerçekleşeceği en önemli alanlardan biri de okuldur. Biz bu fırsatı ne yazık ki değerlendirmemiş oluyoruz. Bana öyle geliyor ki birçoğumuz hâlâ entegrasyonu doğru anlayabilmiş değiliz. Entegrasyonun neticesinde toplum daha renkli, daha çoğulcu hâle gelecek. Farklı dinî ve kültürel kimlikler, anayasal çerçevede eşit olarak varolma fırsatı bulacaklardır. Kırk yıl aradan sonra birçok kişinin entegrasyon derken asimilasyonu kastettiğini görmek gerçekten üzücü."

Yıllarca çok kültürlülük, entegrasyon, asimilasyon tartışıldı bu toplumda. Alınan yol bir arpa boyu bile değil. Sosyal problemler yığıldı üst üste. Bırakın göçmenlerin problemlerini, kendi toplumsal, ekonomik problemlerinin bile üstesinden gelemeyecek duruma geldi siyaset. Korkarım bu entegrasyon meselesi ileride daha çok iç politika malzemesi olarak kullanılacak. Dayatmalarla karşı karşıya kalacağız. Yabancılar konusunda uygulanan siyaset sağlıklı tezlere dayanmıyorsa, aklıselim rehber değilse çatışma ortamları oluşabilir.

Haydi biz entegrasyon dedik uyduk Faust'a. Ya o kime uyacak? Yine Mephisto'ya gönlünü kaptırırsa ne olacak! O zaman vay hâlimize!

ALMANYA'NIN DEMOKRASİ SINAVI

Prof. Dr. Barbara John, Almanya'nın ilk ve en uzun görev yapan yabancılar sorumlusu. Zaman gazetesinde yayınlanan röportajında önemli tespitlerde bulunuyor. Sorular başörtüsü etrafında dönse de, din özgürlüğü, demokrasi, entegrasyon, kültürel kimlik konularına da değiniliyor.

Barbara John, din özgürlüğünün yüzyıllarca devam eden bir süreçten sonra elde edilmiş çok önemli bir kazanım olduğunu ve Alman Anayasası'nın 4. maddesiyle teminat altına alındığını belirtiyor. Almanya'daki din-devlet ilişkisini, Türkiye ve Fransa'dakinin aksine "yüzyıllarca devam eden sancılı bir süreçten sonra devlet bütün dinlere ve mezheplere karşı aynı mesafede bir duruşu benimsemiştir ve dinî toplulukları rahat bir şekilde vecibelerini yerine getirebilmeleri için desteklemektedir" şeklinde açıklıyor. Bunu kötüye kullanarak ne Müslümanlar bu desteğe engel olmalı ne de devlet yasakçı bir yol takip etmeli.

Buna rağmen, her nasılsa, temelde din, özelde de İslam dini toplumsal alana yansıyınca iş birden değişiveriyor. Barbara John, Baden Württenberg eyaletinde başörtüsü yasaklanırken, haç ve kippa gibi sembollerin serbest bırakılmasını çifte standart olarak değerlendiriyor. Sebebini de Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) Partisi içinde daha çok İslam'a karşı, milliyetçi çevrelerin etkili olmasına ve yalnız İslamî sembollerin yasaklanmasını öngörmelerine bağlıyor.

Tabii kötü imajın oluşumunda bazı Müslümanların da önemli rolleri yok değil. Çoğu kez İslam eşittir başörtüsü şeklinde bir tablo çiziliyor veya öyle algılanılmasına sebep olunuyor. Prof. John, buna da önemli bir vurgu yapıyor sembollerin ve dış görünüşün önemini kabul etmekle beraber dindarlığın başörtüsüne veya haç taşımaya indirgenmemesi gerektiğini düşünüyor. Ona göre dindar yaşam çok daha kapsamlı ve derin bir olay… Barbara John, başörtüsünün, din özgürlüğü kapsamında ele alınması gerektiğine, yasaklanmasının daha ciddi sorunlara yol açacağına da işaret ediyor: "Fakat burada biz toplum olarak insanları ciddi bir iç çatışmaya itiyoruz. Belki birçok kadın özlediği mesleği yapabilmek için başını açmak zorunda kalacak ve topluma karışacak. Fakat bir iç geri çekilme, iç getto oluşturmuş olacaktır. Çünkü toplum tarafından kendi vicdani kanaatine ters hareket etmeye zorlanmış olacak. Demokratik ve çoğulcu bir toplumda yapılabilecek en büyük hatalardan biridir bu."

Böylesi tartışmalardan esas etkilenenler ise karşılıklı taraf olup tartışanlar değil, başörtüsü takanlar oluyor. Bunun da göz ardı edilmemesi gerekir.

Avrupa'da Hristiyanlık, din olarak sosyal hayattan neredeyse elini eteğini çekmiş durumda. Kendi tarihî tabii süreci içinde ulaşılan bir nokta bu… Barbara John, bu gerçekten hareketle Avrupalıların başörtüsü yaklaşımına da ışık tutuyor: "Burada söz konusu olan başörtüsü veya İslamiyet değil, başörtüsü bahane edilerek genel anlamda dine karşı bir tavır vardır." Aslında İslam'ın terörle özdeşleştirilmesinin, başörtüsünün kadının ezilmesinin sembolü olarak takdim edilmesinin arka planında hep bu tavrın olduğu söylenebilir.

"Diğer taraftan son yıllarda İslam ve Müslümanlar komunizmin yerine Batı karşıtı yeni düşman taraf hâline getirilmiştir. Bu yeni düşman kimliği başörtülü kadın fotoğrafı ve Müslümanlık eşittir terör ön yargısı ile desteklenmektedir." diyor Barbara John haklı olarak.

Dolayısıyla Batılı toplum mühendisleri ve medya kartelleri tarafindan İslam, dünya gündemine onların istedikleri şekilde getiriliyor. “Kültürlerin çatışması” teziyle oluşturulan zemin üzerinde, “İslamî terör” yakıştırmaları, aynen “başörtüsü meselesi” gibi dünya gündemine oturtulmaya çalışılıyor. Bunların hedefinde din var, İslamiyet’in yenilmeyen dinamik gücü var. Almanya ile birlikte Batılı ülkeler ciddi bir demokrasi sınavından geçiyor. Bunu başarı ile atlatabilecekler mi? Zaman gösterecek.

Prof. John, çözüme, diyalogla başlanılmasını öneriyor: “Bizim yapmamız gereken burada büyümüş ve başörtüsü takma kararını vermiş kadınları dinlemek, onları anlamaya çalışmak ve Alman yasaları çerçevesinde konuyu değerlendirmektir. Bugün kaç Alman başörtülü bir bayan tanıyor ki? Tanışma olunca ve gerekçeler seslendirilince kamuoyunda terör eylemlerinin etkisi ile oluşan korku azalacak ve konuyu daha sağlıklı değerlendirme imkânı oluşacaktır.”

Dileriz bu güzel düşüncelerinin Alman kamuoyunda da yayılması için elinden geleni yapar Barbara John. Zira problemlerin çözümü hem bizim hem de -belki daha çok- Alman kamuoyunun atacağı adımlara bağlı. En çok da Alman medyasının…

ALMAN TOPLUMU DEFORME OLURKEN

Birkaç yıldan beri Alman toplumunda, özellikle eğitim, ekonomi ve siyasi yapıda kötüye gidiş var. "Buna dur diyecek bir oluşum niçin yok?" diye hayıflanıyor insan. Meinhard Miegel'in kitapları "o kadar da vahim değilmiş, durumu çok yakından takip eden, toplumsal yaralara cesaretle parmak basan birileri varmış." düşüncesine götürüyor insanı. Yoksa birçok kişi bu toplumdan ümidini kesmek üzere… Tabii Miegel'in tespitleri, kötüye gidişi durdurmada ne kadar etkili olacak, bunu zaman gösterecek. Arka kapağında "Alman toplumunun içinde bulunduğu durumu anlatan en önemli kitap" diye lanse edilen "Deforme Olan Toplum (Die deformierte Gesellschaft, Econ Ullstein, 2002)" adlı kitabını üç ana bölüme ayırmış yazar: Birincisi, demografik zaman bombası, ikincisi, ekonomi ve iş hayatında kırılma, üçüncüsü ise sosyal devlet yapısı başlıklarını taşıyor. Tarihsel ve sosyolojik bakış tarzı, okuyucunun kafasında konuyla ilgili sağlıklı bir resim oluşturuyor. Nüfus meselesi, birinci bölümde toplumların geleceği açısından enine boyuna ele alınıyor ve şu tespitte bulunuluyor: "Nüfusun artıp artmaması, bu gelişimin hızlı veya yavaş cereyan etmesi, gençlerin veya ihtiyarların nüfusun ne kadarını oluşturduğu, doğum veya göçmen oranlarının artması veya düşmesi; siyasi, ekonomik ve toplumsal hayatın bütün alanları için temel bir etken oluşturur. Nüfus gelişiminin ne anlama geldiğini, daha kısa bir süre önce dramatik bir biçimde yaşadı Almanlar. 1949'da ikiye bölünen Almanya'nın doğusunda 19 milyon in-

san yaşarken, nüfus kaybını önlemek amacıyla Berlin duvarının yapıldığı yıla kadar geçen oniki yıl içinde nüfus onyedi milyona düştü ve bunun sonucu olarak ekonomik ve toplumsal dengeler bozuldu. Bu tecrübeye rağmen Almanlar, nüfus meselesine mesafeli ve vurdumduymaz yaklaşıyorlar."

Aslında Almanya'nın nüfusu yüzyıllar boyunca hep büyümüş. Hatta salgın hastalıklar ve savaşlar sebebiyle oluşan nüfus dalgalanmaları bile hızla dengelenmiş. Mesela 18. yüzyılda onbeş milyondan yirmiiki milyona, 19. yüzyılda ise ellialtı milyona yükselmiş. 20. yüzyıl sonuna kadar da yükselmeye devam ederek sekseniki milyona ulaşmış. Yalnız bu esnada nüfus büyümesinin temel şartları ortadan kalkmış. Yani doğum ile ölüm oranları arasındaki denge bozulurken, son yarım asırdan beri her gelen nesil sayı olarak bir öncekinden daha az olmaya başlamış.

Miegel, kitabının önsözünde özetle şu ilginç düşüncelere yer veriyor:

"Bugün toplumsal yapının, ekonominin, iş piyasasının ve sosyal devletin derinden değişimi gibi işimizi zorlaştıran en önemli hususların hepsi, yıllarca gelişen bir sürecin sonucu. Başından beri böyle olacağı belliydi ama birçok siyasetçi bunu anlamak istemedi. Bu değişimi ve sonuçlarını dile getirmek isteyenlerse, 'panikçi' olarak görüldü. İleriyi gören bir siyasi yapılanma, istisna hâline geldi.

Toplumun biyolojik çöküşü; daha fazla çocuk parasıyla, meslek, aile ve ek göçmenlerle daha iyi dengelenerek durdurulacak. Ekonomi; genel ve sosyal vergi sisteminde yapılan düzenlemelerle canlandırılacak. İşsizlik; hızlı büyüme oranıyla aşılacak. Sosyal devlet ise; direnme parolaları ile kurtarılacak. Elbette bunların hiçbiri tatmin edici değil.

Halk iyi bir dünyada yaşadığını vehmediyor. Çoğunluk; yüksek hayat standartı, cazip iş yerleri, konforlu evleri, uzun tatilleri

ve rahat emeklilikten haz duyuyor. Toplum rahat ve doygun... Kötü gidiş kimsenin umurunda değil. Bu dünya da en az siyasi dünya kadar aldatıcı. Birçokları, üzerinde bina ettikleri dünyanın bulunduğu buzun ne kadar ince olduğunun farkında bile değil.

Artık zaman, gerçek sorumlulukların yerine getirilmesini zorluyor. Siyaset ve halk birlikte çalışıp, etkin rol oynamalıdır burada. Fakat inisiyatifi siyaset oluşturmalı. Maalesef iyi bir perspektif ve yönlendirme gücüne sahip olmayan siyaset, hangi renkten olursa olsun, ileriye değil, geriye gidiyor. Bunun ise mutlaka değişmesi gerekiyor."

RAMAZANLAŞAN DOSTLUKLAR

Kulluğun, bereketin, komşuluk ilişkilerinin, zaman bilincinin, kötü duygu ve düşüncelerle hesaplaşmanın doruk noktaya ulaştığı kutsal aydır ramazan. Ezan seslerinden uzak, mahyaların mesajlarından yoksun, derin uykulardan bizi sevinçle uyandıran o ritmik davul seslerinden mahrum, topun atılmasıyla heyecanlanan yürekleri intizar eden Almanya'da da ayrı bir mana ile yaşanır ramazanlar. Hem niçin bütün bu mahrumiyetler yeni dirilişlerin döl yatağı olmasın ki!

Binbir hatim indirilir bu Kur'ân ayında. Gerçek dostluklara götüren köprüler, bu ayda kurulur. Müslümanlık değişik buudlarıyla bu ayda temsil edilir. Allah'ın lutfettiği ne büyük bir nimet, diyalog ve hoşgörünün sağlam temellerinin atıldığı ne kutsi bir zaman dilimidir ramazan. Onu idrak etmenin şükrünü eda edebilseydik! Herşeye rağmen etmeliyiz, etmek zorundayız.

Ramazanlar davet ayıdır aynı zamanda. Hem iftara hem de ilahî mesaja davet. Yalnız bu davetler nedense hep kendi çevremizden yetişkinlere yönelik yapılır. Bir de akraba ve ahbaplarımıza… Acaba niçin Alman komşu ve tanıdıklarımızı da davet etmeyiz? Niçin iftar sofrasında duyulan hazzı tatmalarından mahrum bırakırız onları?

İsterseniz gelin her ramazanda Alman çocuklarını da davet edelim iftar yemeklerine. Dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci veya daha yüksek sınıflara giden çocuklarımız sınıflarından beş Alman arkadaşını iftara davet etsin. Onlara güzel, leziz yemeklerimizden

sunalım. Hem tatsın ve yaşasınlar bizimle birlikte o anı, hem de müşahade etsinler vaktin dolmasını beklemeyi, oruç açmayı, sabrı ve hurmayı. Nimetler karşısındaki tavrımızı, kulluğumuzun önemli göstergesi olan namazlarımızı. Kimbilir belki de hayatlarında en güzel bir anı olarak kalır.

Evet, ramazanda çocuklara ve yetişkinlere iş düşüyor. Evvela ramazan konusunda bilgilendirildikten sonra çocuklar, sınıflarındaki başarılı Alman arkadaşlarını bizzat iftara davet edebilirler. İnanın birçoğu seve seve gelecektir. Belki birçok Alman öğrenci ilk defa bir Müslümanın evine girecek, değişik bir kültürü yaşayacaktır. Çok farklı bir dünya ve atmosferi tadacak olan Alman öğrencilerde iftarla birlikte oruç, ramazan ve İslam hakkında güzel izlenimler kalacak ve bizzat yaşadıkları bu efsunlu zaman dilimini laf açıldığı her yerde anlatacaklardır. O günün hatırasına ufak bir hediye de verilebilir. Çocuklarımız ise misafir davet etme ve ağırlama, onlara hizmet etmenin zevkine erecek ve sosyal yönden kişilikleri daha da gelişecektir. Böylece, geleceği omuzlayacak nesiller arasında güzel bağlar kurulacak, bu bağlar tatlı hatıralarla gönüllerde daha da yeşerecek ve her türlü menfaatten uzak gerçek dostluklarla geleceği kucaklayacaklardır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Kalpler Allah'ın elindedir. Samimi yapılan hiçbir iş sonuçsuz ve mükâfatsız kalmaz. Böylesi bereketli kutsal bir ayda, iftarıyla, sahuruyla, teravihiyle, Kadir gecesiyle, Kur'ân'ıyla, orucuyla o ayın herhangi bir anını yaşayanların kalplerinde ilahî mesaj kendini hissettirecektir.

Alman ve Türk öğrencilerin birbirlerini daha yakından tanıması için de güzel bir zemindir ramazanlar. Gelin ramazanlarda kini, nefreti, düşmanlığı ve ön yargıları zincire vurmayı deneyelim. Deneyelim de ramazanlaşan dostluklar sonsuza dek sürüp gitsin.

OZAN, DÜĞÜN, DİYALOG, VELİME

İnsanları bir araya getiren düğünler, bayramlar, cenazeler; sevinç veya acıların paylaşıldığı zaman dilimlerini ifade eder ve hayatımızın vazgeçilmezleri arasındadır. Bu etkinlikler; kültürümüzün, gelenek ve göreneklerimizin gelecek nesillere intikalinde önemli rol oynar.

Düğünleri, diyaloğun çeşitli seviyelerde yaşandığı zaman dilimleri olarak da görebiliriz. Düğünler; damat ve gelinle başlayıp, aileleri, sonra akraba ve toplumun belli kesimlerini bir araya getiren diyalog süreçleridir aslında. Çerçevesi meşru dairede olursa, hayırlı bir diyalogtur doğrusu yaşananlar. Düğün meselesi çok mühim. Her yönüyle ciddiye almak gerek.

Tekbirlerle gelin ve damat salona girdi. Hoş bir Kur'ân-ı Kerîm tilavetinin ardından bir müzik grubu, sevilen ilahi ve Türk halk müziğinden parçalar sundu. Daha sonra ozan dokundurdu mızrabını tele, Anadolu ruhu sardı bütün bir salonu. Tebrikler, takılar derken, nefis bir velime ile son buldu düğün.

Bazıları "salon düğünü" diye eleştiride bulunmuş, hatta gelmemişler. Meşru dairede bir düğün niye salonda yapılmasın anlamak mümkün değil. Enstrüman eşliğinde güzel ilahilerimizin veya Anadolu'dan yanık türkülerimizin kime ne zararı olabilir? Sanat, edebiyat ve musikiden insanın kendisini dışlaması elbette sağlıklı bir anlayış değil.

Ozan Yusuf Polatoğlu'nun gelin ve damat için yazdığı ve yorumladığı aşağıdaki şiir ise güzel bir jestti.

BUGÜN

Yirmisekiz Şubat, yıl ikibindört
Waltrop'ta bir düğün oluyor bugün
Bir yuva kurmaya bağlanıp umut
Kader yazısını buluyor bugün

Muğla ile Ordu Türkiye yanı
Almanya Hamm şehri yeni mekânı
Musa ve Fatma'nın kutlu zamanı
Yüreklere sevinç doluyor bugün

Ne güzeldir etmek doğruda ısrar
Gönül tasdik eder, dil eder ikrar
Hakk'ın emri, Peygamberin kavli var
Herkes bu gerçeği biliyor bugün

Bağlı kalıp inanç ve töreye
Dost odur ki dostunu hep araya
İşte dost-akraba gelmiş buraya
Yüzler mutlulukla gülüyor bugün

Polatoğlu; aha neler söylesin
Bağlısıyız sevgi denen bir sesin
Mevlam mutluluklar nasip eylesin
Kalpler bu dileği diliyor bugün

TEK KOMŞUN "YABANCI" ÖYLE Mİ

Farklı kültürlerin birbirine etkisi kaçınılmaz bir vaka. Başka dillerden etkilenmeyen dil var mı ki kültür de olsun. Hele, dünyanın epeyce küçüldüğü bir iletişim çağında, insanlar nelerden etkilenmiyor ki! Bir bakın çevrenize, Kanada'daki gençlerle, Almanya'daki veya Türkiye'deki gençlerin giyim tarzında farklılık var mı?

Toplumun merkezinde duran ve aynası olan okullara göz atalım. Okullar kültürlerin buluştuğu, yüzleştiği mekânlar aynı zamanda. Türk kızlarıyla, Bosnalı, Faslı ve Alman kız ögrencilerin giyim tarzı nasıl? Fark göremeyeceksiniz. Demek değişik kültürlerden gelen gençler, kendi kültürlerini tanıyıp özümleyemeyince, başka kültürel değerlerin etkisinde kalıyor, farklılıkların yerini "tek tarz" alıyor. Bu tarzı geliştirenlerse malum çevreler.

Hâl böyle iken Almanların hâlâ farklı kültürlere soğuk bakmalarını, onları kabullenememelerini anlamak güç… Ekonomi sözkonusu olduğunda yabancı falan denmiyor.

Demek "yabancı" kavramı ekonomik, siyasi menfaatlerin ötesinde bir mana ifade ediyor. Anlaşılan, yabancı diye görülen başta Türklerin kültürel dokusu ve entellektüel dünya görüşü, onları kabullenmede problem ortaya çıkıyor. Fakat Almanya'da yabancı olmayan hiçbir şey kalmadı neredeyse. Almanlar açısından acı ama Almanya'da çok kültürlü bir toplum var artık. Bunun farkına varılması ve idrak edilmesi, entegrasyona ayrı bir bakış açısı kazandıracağı gibi, Almanları "yabancı" fobisinden de

kurtarabilir. Bunun yolu da medya ve çeşitli kurumlarla yabancılara kendini daha fazla anlatma imkânı vermekten geçiyor. Böylece Müslümanların, toplumun önemli kesimi tarafından tehdit olarak algılanmasından kurtulunmuş olur. Sonuç itibariyle hepimiz şöyle veya böyle bu ülkede yaşıyoruz. Sosyolojik bir sürecin negatif sonuçlarıyla uğraşacağımıza, o süreci el birliğiyle pozitif yöne çekmeye çalışmak akıllıca olur herhâlde. Hem bu ülkede sadece yabancı Türkler mi var!

Biz yine de bir sınıfın duvarında asılı şu sözlerle Alman dostlarımıza bir hatırlatmada bulunalım:

Sevgili Alman arkadaş,

İsa'n	Yahudi
Araban	Japon
Pizzan	Italyan
Demokrasin	Yunan
Kahven	Brezilyalı
İznin	Türk
Rakamların	Arap
Alfaben	Latin

Ve yalnızca komşun yabancı öyle mi?

Hepimiz göçmen değil miyiz bu fani dünyada? Ey sevgili 'Faust'cuğum.

PROF. DR. MANFRED SADER'LE HOŞGÖRÜ ÜZERİNE

"Fulda'daki evimize taşınmamız, 17. göçümüzdü. Hayatım boyunca hep bir yabancı olarak yaşadım." diyen Prof. Dr. Manfred Sader ile çok değişik, ufuk açıcı ve hoş bir söyleşimiz oldu. Aşağıda önemli bölümlerini özetlediğim söyleşinin tamamı Die Fontäne dergisinin 2003 yılı Ocak sayısında, Türkçe olarak da Zaman gazetesinde (11.01.2003) yayınlandı.

"Biraz daha fazla hoşgörü elbette gerçekleşebilir; fakat hoşgörünün sınırları var. Kendi sosyal kişiliğimiz çoğu kez hoşgörülü olmamızı sınırlandırmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda biz Almanlar altı milyon Polonyalıyı katlettik ve tabii ki onların bize karşı hoşgörülü olmalarını bekleyemeyiz.

Hoşgörü kesinlikle bir moda kavram değil. Hoşgörüsüz olmaz; biz hepimiz daha fazla hoşgörülü olmak için gayret göstermeliyiz. Göçmenler zor durumda bulunduklarından, Alman toplumunun ilk adımı atması gerektiğini düşünüyorum.

Biriyle konuşma inisiyatif ve cesaret gerektiriyor. Günümüzde yabancılarla birçok alanda ilişkiler kurulurken, korku içinde bulunan insanlar da sürekli olacaktır. Diğer yandan yabancılara karşı sergilenen davranışlar, Almanya'nın her tarafında da aynı değil.

Ön yargılar aslında tabii bir şey. Bizim ön yargılara ihtiyacımız var, onlar olmadan yaşayamayız. Basitleştirmeler hayatımızda etkisini gösteriyor. Örneğin kasaptan zehirli olan eti satın almama ön yargımız var. Bana göre Almanlar ve Türkler arasındaki ön yargılar, 200–300 yıl daha sürer.

200 yıl önce Prusya kralı tarafından Almanya'ya getirilen Kalvinistlere evvela düşmanca davranıldı. Bugün 200 yıl sonra bu düşmanlıktan eser kalmadı geriye, demek ki herşeyin bir zamana ihtiyacı var. Tarih, herşeyin insanın sandığından çok daha uzun sürdüğünü öğretiyor bize.

Bütünüyle toplumdan izole olmayan bir göçmen kültürü, er veya geç yok olur. Transilvanya'daki Almanlar asırlarca izole yaşadılar. Tamamen kendilerine ait ve yalnız Almanca konuşulan köyleri vardı. Rumence de biliyorlardı ama kendi öz kültürlerini muhafaza ettiler.

Türk kültürünün etkisini birkaç asır sürdüreceğini düşünüyorum. Muhtemelen "Kebap" dışında birçok Türkçe kelime daha Almanca'ya girecek. Burada güçlü bir etkinin varlığı bir kere daha idrak edilecek.

Okullardaki yabancı dil bilgisine daha fazla değer vermeliyiz. Frankfurt'ta 20 farklı dilin konuşulduğu, yani 20 ayrı milliyetten çocukların bulunduğu bir sınıf olsa, pedagog olarak bundan çok istifade ederdim. Kapılara 20 dilde "günaydın" yazılı tabelalar asardım. Böylesi bir dil çeşitliliğinin büyük bir zenginlik olduğunu gösterirdim.

"Öncü kültür (Leitkultur)"; bir kültüre sahip olmayan, sadece Goethe ve Böll'den ibaret tek tip bir kültürün olması gerektiğine inanan insanların kullandığı çok saçma bir kavram. Almanya'da yerel ama çok farklı kültürlerin olduğunu düşünüyorum.

Edindiğim izlenime göre İslam, çok yönlü bir din. İslam'ın hâkim olduğu coğrafyanın büyük bölümü, Hristiyanlıktan daha fazla hoşgörülüydü. Müslüman, Yahudi ve Hristiyanların 500 yıl boyunca barış içinde birlikte yaşadıkları Balkanlar veya Endülüs'e bir baktığımızda anlaşılır bu. Burada İslam'ın Hristiyanlık'tan fazla hoşgörülü olduğunu söyleyebiliriz."

TOLERANS VE YABANCI OLMAK

Tolerans kelimesinin karşılığı Türkçe'de hoşgörü ve müsamahadır. Yalnız, Batı dillerindeki tolerans ile bizdeki kullanımı arasında az da olsa fark var. Hoşgörü, hoş görme, herkesi olduğu gibi kabul etme, kişiliğine saygı duyma, af gibi anlamlara geliyor. Batı dillerinde ondan fazla tanımı bulunan tolerans sözcüğünün üç ana anlamı şöyle: Tahammül etme, başka ama değerli, eşit hakka sahip olarak başkasını kabul etme ve sorumluluk taşıma.

İşte Manfred Sader, „Tolerans ve Yabancı Olmak" isimli kitabında bu kavramı birçok yönüyle ele alıp, günlük hayattaki yansımalarıyla analiz ediyor. „Hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığıyla ilgili onaltı madde" alt başlığıyla tolerans üzerine temel bir eser niteliği taşıyor. Büyük bir araştırma ürünü.

Birinci madde olarak göç olayı işleniyor. İnsanın yerleşik hayata geçmesi günümüzden 6000 yıl öncesine dayandığı ve göçün çok eski tarihlerden beri devam eden bir süreç olduğu, Almanların yüzbin yıl önce Afrika'dan göç ettikleri, 1870'ten itibaren yaklaşık 500 bin Polonyalının Kuzey Ren Vestfalya eyaletine, 1945 sonrasında da onbeş milyon Almanın doğu tarafından Batı bölgelerine göçettiği anlatılıyor. İkinci bölümde „yerli" ve „yabancı" kavramları eleştirel bir yaklaşımla işleniyor. Üçüncü bölümde milliyetçilik, devamında ise tolerans kavramı ele alınıyor. Beşinci bölümde hoşgörüsüzlüğün ana sebepleri üzerinde duruluyor. Diğer bölümlerde sorumluluk taşıma, bilgi edinme, örnek olma, güven, birlikte yaşama, çatışma alanları, doğruluk,

bakış açısının değişmesi, herkesin kendi konseptini oluşturması ve kendi değerlerini temsil etmesi, çok kültürlülük ve sosyal bir ağ oluşturma başlıklarıyla konu enine boyuna masaya yatırılıyor.

Sosyal bilimlerin en yeni bulgularıyla tolerans, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı konularını yukarıda zikredilen başlıklarla anlaşılır bir üslupla istifademize sunan Manfred Sader, günlük hayatta karşılaşılan ön yargılardan ırkçılığa kadar birçok alanda etkin şekilde nasıl mücadele yapılacağı konusunda da bazı teklifler ortaya koyuyor.

Sader'e göre hoşgörüsüzlük özellikle eksik ve yanlış bilgiden kaynaklanıyor. Böyle bir yöntemle olay çok basite indirgeniyor. Bu bölümde seçtiği örnek ilginç: İslam. "İslam (Hz.) Muhammed'den sonraki yüzyıllarda çok hızlı şekilde yayıldı, İran'a, Hindistan'a ve Çin'e, Kuzey Afrika'ya ve hatta İspanya'ya kadar. Çok eski yıllardan itibaren iç sıkıntılar ve kendi içinde çok farklı gelişmeler oldu. Bugün ise İslam'ın aceleyle ve amacına uygun olmayan şekilde basitleştirildiğini ve ondan sanki bir İslam formu varmış gibi bahsedildiğini görüyoruz. Oysa bu din ve yaşam dünyasıyla ilgili ufak bir araştırmada bile oldukça farklı şekillerini görmek mümkün. Dolayısıyla bu bağlamda Huntington'un korku senaryosu hiç de inandırıcı değil: Huntington, 'Medeniyetler Çatışması' kitabında (1996) İslam'ın, Sovyetler Birliği ve Çin'le birlikte Batıya saldıracağını ve onu yok edeceğini iddia etti. Harald Müller (1998), açık ve net şekilde karşı tezle ona cevap verdi: İslam'ın Rusya ve/veya Çin ile birlikte hareket etmesinin hiçbir temeli yoktur. Zira İslam coğrafyasındaki siyasi yapıların tek bir blok oluşturması mümkün değildir."

Sader, bu ve başka örnekler ışığında özetle şunları anlatıyor: "İslam tehlikeli gösterilmek için çok basit bir düzleme çekiliyor. Çok çeşitli uygulamaları, renkleri ve formları olan bir kültür içinde prensipte insan aradığı kötü örnekleri bulabilir. Onu o ülkenin

kendi şartları içinde değerlendirmek gerekir. O dinin öğretisi ile günlük uygulaması arasında farklar da var. Bazı çevrelerin uygulamalarından hareketle genelleştirmeye gitmek, yani basite indirgemek çok yanlış. Bana göre İslam ile az da olsa ilgilenen hiçkimse, 2001 yılındaki terör saldırılarını kesinlikle İslam'a maletmez."

Kitabın bir özelliği de başlıklar altında birçok düşünür ve devlet adamından konuyla ilgili bir kaçını örnek olarak seçtiğim onlarca alıntının yapılması: "Kendi tarihini tahrip etmeyen hiçbir millet yoktur." (Ernest Renan) "Değerlerin aktarılmasında önemli olan, günlük hayattaki ilişkiler yoluyla örneklerin sunulmasıdır." (Roman Herzog) "Savaşın ilk kurbanı doğruluktur." (Jimmy Carter)

Sader, Fethullah Gülen Hocaefendi'yi de okusaydı, kitabına şu sözlerini de mutlaka alırdı: "Aç herkese, açabildiğin kadar sineni; ummanlar gibi olsun! İnançla geril ve insana sevgi duy; kalmasın alaka duymadığın ve el uzatmadığın bir mahzun gönül." "Sevgiyi sevip düşmanlığa düşman olmak, inançla çoşan bir kalbin en mümeyyiz vasfıdır. Herkesten nefret ise, ya gönlü şeytana kaptırmışlık veya cinnet eseridir. Sen insanı sev; insanlığa hayran ol."

"WEİMAR'DA DOLDURULMASI GEREKEN İKİ BOŞ SANDALYE"

Uzun süredir tanıştığımız Helge Paulus, Dortmund Üniversitesi'nde psikoloji profesörü. Bir ziyaretimizde, Kaptan Custo ile yıllarca çalışmış Eberhard Müller isimli biyofizik profesörü bir dostundan övgüyle bahsetmiş, bir hafta sonra da kendisini ziyarete geleceğini söylemişti. Ben de, acaba Die Fontäne dergisinin formatına uygun birşeyler yazamaz mı demiştim. Prof. Paulus, çalışmalarımız ve dergi hakkında kendisine bilgi verince, o da Goethe hakkında yazabileceğini belirtmişti.

Geçen Aralık ayında mektup formunda bir yazısı ulaştı elimize. Çok etkileyiciydi. Weimar'da taştan biraz yüksekçe iki boş sandalyeden bahsediyor, birine Goethe oturuyor, diğerine ise kendinden 400 yıl önce yaşamış ama bir şekilde ruhi akrabalık kurduğu ve etkilendiği Hafız.

O zor dönemlerde Goethe'nin yaptığı gibi günümüzün dünya entellektüellerine çağrıda bulunuyor Eberhard Müller: "Bugün terörizmle mücadele ediyoruz. Fakat sebeplerini gerektiği kadar sorguluyor muyuz? Ona bizim de ne kadar sebep olduğumuz konusunda kendimizi hesaba çekiyor muyuz? "Temiz ufak" nükleer bombalarla bu problemi çözemeyeceğimiz gibi, bir suça, bir diğerini eklemiş olacağız. Bu, müşterek kültürümüzün sapıkça bir tezahürü olmaz mı? Silahlanma için harcanan paralarla dünyanın çoğu problemleri çözülürdü ama yalnızca para yeterli gelmiyor! Boş sandalyelerin acilen doldurulması gerek! Doldurulsun ki böylece şiddetin dünyasında ruhun gücü tekrar duyulsun!"

Almanca "Leerstühle" (boş sandalyeler) ile "Lehrstühle" (kürsüler) derken hemen aynı ses çıkıyor. Mektubunun başlığına aldığı birinci kelimenin yerine ikincisini koyduğumuzda "doldurulması gereken iki kürsü" anlamını da taşıyor. Dilin inceliğini kullanarak güzel bir vurgu yapıyor burada. Evet, nasıl Goethe, sembolik olarak Hafız'ın karşısındaki sandalyeye oturmuşsa ve onunla ruhi akrabalık kurup, diyalog başlatmışsa, yine zor günlerin yaşandığı günümüzde aynı seviyede diyalogların kurulmasını samimiyetle istiyor. Şiddetin hâkim olduğu günümüzde ruhun gücünün ancak böyle duyulacağını söylüyor.

Bunları dile getirirken de mektubunun sonunda kendisi ilk adımı atıyor: "Ben hayalen Goethe'nin sandalyesine otursam haddimi aşmış mı olurum? Sizin de Hafız'ın sandalyesine oturmanız ve böylece bir diyaloğa başlamamızın gerçekleşmesi ümidiyle."

Elbette Batıdaki manevi boşluğu dolduracak, Hafız'ın sandalyesine oturacak ve onu en iyi şekilde temsil edecek birçok Yunuslar, Mevlanalar, Hafızlar var artık günümüzün bahara yelken açan dünyasında. Yeter ki biz köprüleri sağlam kurabilelim.

Uzun süre Jena'da Biyoloji-Eczacılık Fakültesi dekanı olarak görev yapmış Eberhard Müller'in, Goethe'yle olan derin ilişkisi, dekanlığın onun kurduğu botanik bahçesinin içindeki "Goethe Evi"nde bulunmasından geliyor.

Goethe'yle birlikte, kendilerine çok şey borçlu olduğu ve hayranlık duyduğu iki bayandan da söz ediyor: "Evvela 'Jena Avrupa Kollokyumu'na davet ettiğimiz ve bize halkları birleştirici engin tecrübesinden etkileyici bir üslupla bahseden Annemarie Schimmel'i zikretmeliyim. Aramızda olmayan bu kadını en derin saygılarımla anıyorum. İkincisi ise, yine, büyük hayranlık duyduğum Katharina Mommsen. "Goethe ve Arap Dünyası" adlı kitabı güvenilir ve sade olması, çok değerli dipnotlar ihtiva etmesi özellikleriyle bu alanda tanıdığım en iyi kitap."

Kendisine yazdığım teşekkür mektubuna cevabı gecikmedi. 'Jena Avrupa Kollokyumu'nda bizim de bir konuşma yapmamızı istiyor ve hangi konuda olabileceğini soruyor. Ayrıca mütevazı olarak nitelendirdiği evine de kalmak üzere davet ediyor. Henüz mektuplaşma dışında tanışamadığımız ve "size kardeşçesine bağlılığımı ifade ediyorum." diyen Prof. Eberhard Müller ile böylesi sıcak bir dostluk köprüsü oluştu aramızda. Buna vesile olan Prof. Dr. Helge Paulus'a da teşekkür ediyorum.

Not: Prof. Dr. Eberhard Müller'in bu güzel yazısını Almanca olarak Die Fontäne'nin Ocak 2004 sayısında, Türkçesini ise Yağmur dergisinde (Ocak 2004, Sayı 22) okuyabilirsiniz.

MANEVİYATINI ARAYAN İNSAN

Almanya'daki intihar olaylarını çeşitli yönleriyle açıklayan resmî bir istatistik kamuoyuna duyuruldu. Açıklanan istatistik, içtimai gelişmeler adına önemli ipuçları veriyor. Almanya'da trafik kazalarında ölenlerin yaklaşık iki katı insan intihar ediyor. Ortalama her kırkyedi dakikada bir insan kendi hayatına son veriyor. Özellikle yaşlıların ve gençlerin intihar oranı insanı ürpertiyor.

2002 yılında 8.106'sı erkek, 3.957'si kadın olmak üzere 11.163 kişi intihar etmiş. Bunun yaklaşık on katı kadarı, yani yüz binden fazla insan da intihara teşebbüs etmiş.

İstatistikte yer alan "yaşlı insanların intihar oranları" dikkat çekiyor. Genel nüfusta 60 yaşın üzerindeki kadınların oranı % 27,5 iken, bu oranın % 51,3'ünü, erkeklerin oranı ise % 21,1 iken bu oranın % 36,7'sini intihar edenler oluşturuyor. Bu rakamlar bize yaşlı insanların ruh hâlini çok net şekilde gösteriyor. Yaşlı insanlar niçin intihar eder? Üzerinde düşünmek gerekir.

Gençlerdeki intihar oranı da az değil. Neredeyse trafik kazalarında ölen gençlerin sayısı kadar… 15–24 yaşları arasındaki gençlerin intihar oranı % 16. "İntihar Edebilecek Çocuk ve Gençlere Yardım Derneği"ne göre Almanya'daki gençlerde sık görülen ölüm sebeplerinden biri ihtihar.

Resmî olmayan intihar vakalarının bu rakamın çok üstünde olduğu belirtiliyor. Araba kazaları veya uyuşturucu sonucu ölümlerin bazılarının da intihar olabileceği vurgulanıyor. Yaşlı insanlar

ise hayatlarına son vermeye niyet etmişse, doktorun tavsiyelerine uymayarak bunu gerçekleştiriyor.

Peki, intihar edenler hangi yöntemleri kullanıyor? Erkeklerin % 55'iyle kadınların % 38'1'i kendini asarak veya boğarak, erkeklerin % 10'u silahla veya patlayıcı maddeyle öldürüyor. Yine erkeklerin % 13'ü, kadınların % 26'sı katı veya sıvı zehirli maddeler kullanarak, evde kullanılan ve diğer gazlarla zehirlenme yoluyla intihar ediyor. Kendilerini trenin önüne atanlar da az değil.

Önemli bir ayrıntı da şu: Yılda, onsekiz yaşın altında 800 genç intihar ediyor yine Almanya'da. Bu rakamın önemli bir kısmını dikkat eksikliği sendromu yaşayan gençlerin oluşturduğu belirtiliyor.

Özellikle gençlerin ve yaşlıların intihara yönelmesinde inanç eksikliği önemli bir faktördür. Endüstri ve refah toplumlarında insanların kendi hayatına son verecek kadar maddi problemleri yoktur. En kötü ihtimalle sosyal daireler insanın hayatını sürdürecek kadar yardımda buluyorlar. Demek ki intiharın daha başka sosyal, psikolojik ve manevi boyutları var. Ailenin çözüldüğü, manevi değerlerin rafa kaldırıldığı, egoizmin alıp başını gittiği, kalabalıklar arasında korkunç yalnızlıkların yaşandığı tüketim toplumunda bu rakamlar öyle pek de şaşırtıcı değil. "Herşeye gücü yeten, rahman ve rahim olan Yaratıcı'ya iman" gibi hayatı anlamlandıran ve ebedileştiren en mühim dayanak noktasından mahrum gençlerin ve yaşlı insanların nasıl bir boşlukta oldukları ve bu boşluğun onları adım adım nasıl intihara sürüklediği ortadadır. Gerçek imana sahip birinin ümitsizlige düşmesi ve intihar etmesi, kendi canına kıyması düşünülemez.

Öyleyse insanları intihara götüren sebepler üzerinde düşünmek ve gerçek çözüm yollarını bir an önce bulmak gerekir. Yoksa intihar edenlerin sayısının çoğalması, toplumun da intihara doğru yelken açtığını gösterir.

AVRUPA'DA MÜSLÜMAN ORTA SINIF

Avrupa ülkelerinde Türk (veya Müslüman) imajının öyle pek de iyi olmadığı malum. Farklı sebeplere dayanan bu imajın zihinlere kazınmasında Haçlı seferlerinden İstanbul'un fethine, oradan Viyana kuşatmasına kadar tarihten gelen ön yargılarla, 60'lı yıllardan beri Almanya'daki Türk varlığının oluşturduğu ön yargıların önemli payı var. Sebeplerden biri de Müslüman kültürünü temsil eden orta sınıfın eksikliğidir. Orta sınıftan kastedilen ise, akademisyen, öğretmen, mühendis, edebiyatçı, sanatkâr, memur gibi belli bir kültür ve bilgi düzeyi olan irfan sahibi entellektüellerdir.

Avrupa toplumları İslam'ı ya işçilerden ya da arada sırada Avrupa ülkelerine gelen siyasilerden edindikleri izlenimlerle tanıdılar. Müslüman entellektüelleri tanıma imkânı bulamadılar. Zira üç milyona yakın Türkün yaşadığı Almanya'da bile henüz Müslüman orta sınıf oluşmuş değildir. Türk toplumu henüz kendi içinden kendi değerleriyle ve kültürüyle barışık entellektüel bir sınıf çıkaramadı. Diğer Avrupa ülkelerinde de durum pek farklı değil.

İlginçtir ki Almanya'da Türk toplumunu 80 ihtilaliyle buralara kaçan sol zihniyetli sözde aydınlar temsil etmişlerdir. Kendi kültürel ve dinî değerlerinden kopuk bu insanlar, ya öğretmen kadrolarının çoğunu ya medya sektörünü ya da çeşitli devlet kurumlarını işgal etmişlerdir. Aslında İslam'ı tanıma noktasında bu

çevrelerle Almanlar arasında pek fark yoktur. Hatta bizimkiler bazı konularda Almanlardan daha hoşgörüsüz de olabiliyorlar.

Dolayısıyla Alman toplumu veya Avrupa halklarının birçoğu, Türk toplumunun içinden çıkmış, kendi kültür değerleriyle barışık bir orta sınıftan İslam'ı öğrenme veya Türk kültürünü tanıma fırsatı bulamamıştır. Bu, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Son yıllarda ayağı yere basan, kendi kültürünü ve ahlakî değerlerini yaşayarak temsil etmeye çalışan yeni bir gençlik yeşermektedir. Mesleğini en iyi şekilde yapan, güven veren, kişilikli ve çalışkan bu yeni nesil, Alman toplumu kucağını açtığında fonksiyonel bir köprü vazifesi görecek, geleceğin ümit kaynağı olacaktır.

Neden mi? Endişe duyulan "paralel toplum" oluşumu ancak bu nesil sayesinde önlenebilir. Toplumun sosyo-kültürel hayatındaki dirilişte bu nesil önemli rol oynayabilir. Aile kurumunun ne kadar mühim olduğunu bu kuşak gösterebilir. Dil problemi rahatlıkla çözülebilir. Gelecekte gettolarda yaşamaya mahkûm ve Alman toplumunun varoşları olmaya namzet olma gibi olumsuz gelişmelerin önü ancak orta sınıfın hayat bulmasıyla ve toplumun bütün katmanlarında kendini hissettirmesiyle alınabilecektir. Bu sebeple daha fazla Türk gencinin üniversite öğrenimini bitirerek hayata atılması birlikte yaşama adına topluma ayrı bir dinamizm kazandırabilir. Elbette sanata, edebiyata, kültürel etkinliklere daha fazla ağırlık verilmesi şartıyla...

Eğer gerçekten Alman toplumunda farklı din ve kültürlere mensup insanların birlikte yaşaması düşünülüyorsa, Türk kökenli entellektüel ve akademisyenler kendilerine düşen görevi yerine getirmelidir. Kendi geleceğini düşünerek, bir takım maddi kaygılarla sorumluluktan kaçılamaz. Yakın geleceğin orta sınıfını oluşturacak gençler, aynı zamanda öncü rolünü de üstlenmiş, her yö-

nüyle örnek olma bilincindeki akademisyenlerdir, sanatkârlardır, edebiyatçılardır. Bunlara büyük görevler düşüyor. Evvela kendi kültürel terminolojimize hâkim olarak, kendimizi bu toplumların ihtiyaçlarına göre yetiştirmeliyiz.

Aslında Avrupa toplumlarında baş gösteren sosyo-kültürel eksenli boşluklar doldurulmaya çalışıldığında; faaliyetler, özellikle eğitim, medya, diyalog ekseninde yoğunlaştırıldığında esas sorumluluk yerine getirilmiş olur.

DİKKAT! ÖN YARGILAR

Yıllardır Avrupa ülkelerinde ön yargıların kıskacında yaşıyoruz. Çok kültürlülükten, diyalogtan, hoşgörüden dem vuruladursun, ön yargılar çok yönlü olarak her tarafı kuşatmış durumda. Her köşede karşımıza çıkıyor, her mahfilde bize göz kırpıyor, hele medyada her dem arz-ı endam ediyor.

İnsanları endişeye, korkuya, tedirginliğe ve yalnızlığa iten sebeplerin başında belki de ön yargılar geliyor. Hele nesilden nesile geçen, tarihin damgasını vurduğu ön yargılar var ki söküp atmak muhal gibidir artık.

Zira toplumun hafızasına yerleşmiş ön yargılar, üzerinde fazla düşünülmeksizin gerçek olarak algılanıyor. Ön yargıları gidermek kolay olmadığı gibi, ilgi duyup, karşısındakini anlayana kadar da devam ediyor. Bu sebeple bir toplumda farklı diasporalar oluşmuşsa, yapılacak ilk iş, ön yargıları kırmak adına, farklı anlayış ve kültüre mensup insanlar arasında diyalog kurmak olmalıdır. Yoksa dilsizler ve sağırlar arenasında insanlar birbirleriyle konuşma ihtiyacı hissetmeyip, birbirini anlamaya çalışmayıp, uzaktan, ön yargılarının eşliğinde ancak birbirlerine bakınıp dururlar. Ciddi bir iletişimsizliktir bu. Panzehiri ise kelimenin tam anlamıyla diyalogtur, konuşmaktır.

Diyalog kelimesini eğip bükmeye gerek yoktur. Diyalog kurma niyeti, karşımızdakini veya "ötekini" anlamanın ilk adımıdır. Kişinin kendisiyle, Yaratıcısıyla, çevresiyle, tabiatla barışık yaşaması ancak onlarla sağlıklı diyalog kurmasıyla ve bu diyaloğunu devam ettirmesiyle mümkündür.

Ön yargılar yanlış düşüncenin temelini oluşturduğu gibi, karşımızdaki insanı veya toplumu anlamada ve idrak etmede de bir duvar olarak karşımıza çıkar. Ön yargıları, altına gerçeğin gömüldüğü mermer taşına benzetebiliriz. Dolayısıyla gerçeğe ulaşmanın yolu ön yargıları gidermekten geçer.

Sir Peter Ustinov, "Dikkat! Ön yargılar" adlı kitabında konuyla ilgili şunlardan bahsediyor: "Ön yargısız insan var mıdır, bilmiyorum. İnsanın -kültürel anlamda- beslendiği zemin, yaşadığı toplum, ön yargının dozunun ne seviyede olduğunu belirlemede önemli rol oynar. Ön yargının en önemli zeminini ise dedikodu veya gıybet oluşturur. Gıybet öyle bir şey ki insanı yaşarken öldürebilir, hatta intihara bile götürebilir ama ne yazık ki insanlar üzerine yapılan dedikodu, gıybet, maalesef sohbetlerimizin ayrılmaz parçası hâline geldi."

Ustinov önemli bir noktaya işaret ediyor. Öyleyse işe dedikodu ve gıybetten kurtulmakla da başlanabilir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadisi şeriflerde de bu konu temel bir problem olarak ele alınıp, dedikodu ve gıybetin çirkinliği ve zararları çok güzel anlatılıyor.

"Ön yargılar, içine temiz havanın sızmadığı ve her tarafını örümcek ağının tuttuğu odalara açılan çivilenmiş kapılardır. Böyle bir odaya giren her akıllı insanın hemen pencereleri açması gerekir ama birçok insan bu boğucu atmosferin farkına bile varmaz. Hatta uzun yıllar…" diyor Ustinov. Doğru söylüyor. Zira kendi egoizmi; insanı, yanlış ve kötü düşünceleriyle yani ön yargılarıyla başbaşa bırakmıştır. Bundan kurtulmanın yolu; ruhunda, bakış açılarında yeni pencereler açmaktan geçer, diyalogtan geçer.

Burada geçmişin ön yargılarını geleceğe taşımamak da önemlidir. Maalesef günümüzde medyanın elindeki en büyük silah yine ön yargılardır. Ön yargılarla "ötekileştirme" oyunu sahneye sürülüyor. Bizim ise şahsi diyaloglarla, dedikodu ve gıybetten uzak durmakla ön yargıları besleyen kaynakları kurutmaktan başka çaremiz yok.

ÖN YARGILAR VE MEDYA

Ön yargılar, insanlar arasına duvarlar ördüğü gibi, kısır çekişmelerin de en önemli kaynağıdır. Bir insanı, toplumu, kültürü yakından tanımadan aceleyle verilmiş kararlar, insanlararası ilişkileri bozduğu gibi, insanların birbirlerine yakınlaşmasını da engeller. Ön yargılardan da öte bazı şeyler kafalarda klişeleşmişse onu toplumun hafızasından söküp atmak artık iyice zorlaşır.

Ön yargıları gidermenin panzehiri diyalogtur. Farklı kültürlere sahip insanlar biraraya gelip konuşsalar, birlikte yemek yeyip birbirlerini tanıma adına biraz muhabbet etseler, içlerindeki korkuları aşıp ön yargılarının ve ne kadar yanıldıklarının farkına varacaklardır. Medyada sürekli yer alan, ön yargıları artırıcı yayınların da etkisi gittikçe azalacaktır.

Yüzlerce örnekten yanlız ikisi ibret-i âlemdi doğrusu. Phönix TV'deki bir programda İstanbul'da yaşayan Türk aileye mensup üç kadının hikâyesi anlatılıyor. Yani yirmi yaşlarında kız, annesi ve büyükannesinin hayat hikâyesi. Gündeme getirilen ve satır aralarında vurgulanan başlıklar tam ibretlik: Anne, şimdiki aklı olsaymış, görücü usulüyle evlenmeyeceğini söylüyor. Hemen arka fonda yıkık dökük bir camii beliriyor. Fatih semtinde doğan kadın, kocasını iki yıl önce kaybetmiş. Kaldığı sokakları gösteriyor kamera: Her taraf harap, üzerinde yağlı tenekeler bulunan pis bir el arabasını süren adam ve hemen ardından bir camii.

Program akışında bir kadının doğacak çocuğunun cinsiyetiyle ilgili tercihi sorgulanıyor. Yani kız çocuk doğurmak istenmiyor

imajı verilmeye çalışılıyor. Kadının kızı rahatlıkla erkek arkadaşıyla eve gelip oturabiliyormuş ama kendi zamanında mümkün değilmiş. Hemen arkasından yorumsuz olarak elinde Kur'ân okuyan kızın anneannesi gösteriliyor. Büyükbaba erkeklerle karışık oturulduğu için kızını üniversiteye göndermemiş. Bu zihniyetin kaynağı Kur'ân'dır deniyor lisan-ı hâl ile.

Bir başka estantene: Kızın büyükbabası anlatılırken, sokaklar ve kahveye nasıl gittiği gösteriliyor. O arada bir evin balkonunda elinde oyuncak tabancayla bir çocuk beliriyor, annesi alıp çocuğu içeri götürüyor. Yani Türklerin şiddet yanlısı olduğu, bunların küçükten böyle yetiştirildiği imajı da ihmal edilmiyor.

Böylesi programlar medyada sürekli işlenerek var olan ön yargılar sürekli artırılıyor. Türk toplumu ve Müslümanlar genel olarak çağdışı, medeniyetten uzak, şiddet yanlısı, cahil olarak gösterilmeye çalışılıyor. Bilinçli şekilde motifler özenle seçilip seyircilerin kafasında istenen resim oluşturuluyor. Elbette çok yanlış ve haksız bir metot bu. Kimseye faydası da yok ama maalesef medya ön yargıların artmasında öncü ve mühim bir rol oynuyor. Bunun iyi niyetle bağdaştırılması mümkün değil. Zira herşey çok profesyonelce düşünülüp hazırlanıyor.

İstenirse bütün Almanları ırkçı gösteren bir program da yapılabilir. Almanlar hakkında kötü imaj oluşturmak için bir sürü malzeme kullanılabilir ama hedef bir insanın veya toplumun pozitif yanlarını ön plana çıkarıp, diğerlerini bilgilendirmeye matuf olmalıdır. Vicdanlı bir insan bunun aksini yapamaz. Aslında Almanların yakın tarihte işledikleri cürümler sürekli canlı tutularak, onlar hakkındaki ön yargılar da artırılıyor. Aynı şeyi onlar da diğer kültür ve toplumlar üzerinde uyguluyorlar. Eden, buluyor.

Ön yargıları artırmada en mahir Alman dergisi Der Spiegel 27.09.2004 tarihli sayısında Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğiyle ilgili olarak "Tartışılan Dostluk" başlıklı dört sayfalık bir yazı-

da dört resim var: Birinci fotoğrafta başlığın hemen üstünde iki büyük Türk bayrağının ortasında Atatürk posteri asılı bir yerde askerler yürüyüş yapıyor. İkinci fotoğrafta bir camii önünde iki başörtülü bayan yürüyor. Üçüncü fotoğrafta İç Anadolu'da bir hayvan pazarında köylü bir kadın. Dördüncü fotoğrafta ise İstanbul'un bir semtinde, gözleri bile zar zor görülen bir grup çarşaflı kadın. Son fotoğrafın yazısı da oldukça art niyetli: "Avrupa'nın İslamlaşmasına ikazlar." Adam aynaya bir kere olsun bakmaz mı? Bir Türk gazetesi de Berlin sokaklarında bir grup Nazi veya aşırı sağcı insanın fotoğrafını "Almanlar böyle Nazidir işte!" diye yayınlasalar ve bunu her vesileyle toplumun gözüne soksalar ne olur? İnsaf!

Neyse Phönix ve Spiegel'e rağmen başta medyanın bir kısmı bu sorumluluğun bilincinde olarak ön yargıları gidermeye matuf yayınlar yaparken, insanlar da diyaloglarla birbirlerini daha iyi tanıma yollarını bularak, barış içinde birlikte yaşama esprisini mutlaka yakalamalıdırlar. Yoksa ne çekiyorsak ön yargılardan, iletişimsizlikten çekiyoruz. Bunu bir şekilde aşmak zorundayız.

"SİND SİE HAUSMEİSTER?" NEİN

Öğretmenliğe başladığım ilk yıldı. Bir yaz günü öğrencilerle ormanlık bir arazide geziye çıkmıştık. Oyun oynamaya uygun beton bir yer de vardı orada. Onlara "kale kapmaca" oyununu öğretmeye çalışıyordum. Ne olduğunu anlayamadan ayağım kaydı. Sağ bileğimin üzerine düşüvermiştim. Kırılmıştı tabii. Hemen ameliyata alınmış, hastanede bir hafta yatmıştım. İki üç hafta sonra tekrar muayeneye gittiğimde müracattaki bayanla aramızda ilginç bir konuşma geçti. Bayan, nerede çalıştığımı sordu, ben de, "Bir okulda çalışıyorum." dedim. Bunun üzerine, "Sind Sie Hausmeister?" (Hademe misiniz?) diye sordu. Tabii şaşırıp, "Biz öğretmen olamaz mıyız yani?" diye cevap verdim.

Aradan yıllar geçti. Bir gün protestan kilisesine ait çok yönlü bir kültür binasında konferans vermek üzere bulunuyordum. Aynı anda dört değişik program yapılıyordu bu müessesede. Biraz erken geldiğim için, görevli papaz binayı gezdiriyordu bana. İkinci kattaki balkon kısmından, büyükçe salonu gösterdi. Baktık ki yaşlıca bir kaç çift dans ediyor. Papazın isteği üzerine aşağı indik. Bu grubun başındaki zatla beni tanıştırdı ve müesseseyi bana gezdirdiğini söyledi.

Ayrılmak üzereydik ki "Sind Sie demnächst Hausmeister hier?" (Buranın müstakbel hademesi misiniz?) deyiverdi dans grubunu yöneten zat. Böylece bu cümleyi yıllar sonra tekrar duymuş oldum. Gayri ihtiyari gülmeye başladım. Olayın vahametini anlayan papaz hemen araya girdi: "Hayır, hayır, bu akşam kon-

ferans verecek bize." Ben de "Niye, hademeye mi benziyorum." diye tepkimi göstermeye çalıştım. Ayrıldıktan sonra hâlâ gülmeye devam ediyor, papaza da "Hay Allah, hademeye mi benziyorum gerçekten?" diye soruyordum.

Bu tipik iki örnekte de görüldüğü gibi, Alman toplumunun bilinçaltında bizi işçi olarak görme var. Eğer bir kişinin saçı siyah, dış görünümü Türk'ü andırıyorsa okulda da olsa, kilisede de olsa farketmez, ondan ancak hademe olur!

Aslında bu, bilinçaltında bize layık gördükleri statüyü göstermektedir. Yani "Siz işçi olarak buraya geldiniz. Terfi edeceğiniz makam en nihayetinde hademeliktir. Tercih sizin." demek istiyorlar. Peki Alman toplumunda hâkim olan bu imaj ve kafalarda oluşmuş klişe nasıl değişecek? Şu hâlimizle ağzımızla kuş tutsak, bizden etkilenmeleri mümkün görünmemektedir. Çünkü Alman toplumu kendini medeni insan haklarının mümessili ve demokrasinin doruk noktada temsilcisi olarak görmektedir. Zihnî gelişimlerini her yönüyle tamamlamış, kültür kahramanı bireylerden oluşmuştur! Diğer kültürler ise mefluç… Anadolu köylerinden gelenler ise kendilerinin rahle-i tedrisine oturmaya muhtaç "yığın"dır!

Onlar öyle göredursun, zamanla kültürlerin birbirinden etkileşimi kaçınılmaz olup, bu süreç yaşanacaktır. Kartoffel (patates) ve Auflauf'a karşı muhteşem Türk mutfağı. Ciğerlerine kadar işlemiş aşırı ferdiyetçiliğe karşı gerçek misafirperverlik ve komşuluk ilişkileri. Korkunç maddeciliğe karşı insanın insanlığını bulduğu mana ve ruh iklimi. Yalnızlığa karşı toplumsal dayanışma.

Gelin bir birimizin rahle-i tedrisine oturalım. Bakalım; insanlık, gönül, vicdan, temizlik, dostluk, komşuluk, misafirperverlik, ikramda bulunma, manevi hayat, mutfak kültürü, sevgi, saygı, demokrasi, insan hakları konularında kim konuşacak! Kim hayatı daha anlamlı kılacak! Evvela bir açın kapıyı, bir girelim

içinize, misavirperverliğinizi gösterin. Konuşalım bu hademelik, öğretmenlik meselesini doyasıya, ister Türk çayı, ister Alman kahvesi (varsa) yudumlayarak. Kafalardaki klişeler belki böylece olur bertaraf.

ALMAN DERS KİTAPLARINDAKİ İSLAM CEHALETİ

Alman toplumunda İslam'la ilgili ön yargılar, toplumun hafızasında sürekli canlı tutulmaya çalışılıyor. Biz bir taraftan diyalog çalışmalarıyla ön yargıları gidermeye, ortak projelerle ortak problemlerimize çözümler bulmaya çalışadduralım, ders kitaplarında verilen yanlış bilgilerle ön yargılar daha da artırılıyor, hatta düşmanca bir üslupla İslam çok yanlış tanıtılıyor.

Örnek olarak Realschule 7. sınıfta okutulan "Zeitreise" (Klett Verlag) adlı tarih dersi kitabından söz etmek istiyorum. "Muhammed: İslam Peygamberi" başlıklı konu kitabın 204. sayfasında. Şimdi hataları sıralayalım:

Kısa bir giriş yapıldıktan sonra Hz. Muhammed'in (s.a.s.) yaklaşık 30 yaşlarında Mekke'de bir dağa gitmeye başladığı yazılıyor. Daha sonra burada kendine Cebrail'in vahiy getirdiği dile getiriliyor. Kırk yaşından söz edilmiyor.

"Muhammed 622 yılında bazı arkadaşlarıyla birlikte Medine'ye kaçtı." ifadesi kullanılıyor. Oysa Efendimiz'in (s.a.s.), yanında sadece Hz. Ebu Bekir (r.a.) vardır.

"Medine'de güç kazanıp devlet başkanı olduktan sonra, onların desteğiyle Mekke'yi fethedecek ve onları bir Allah inancına zorlayacak yeterli gücü kendinde buluyordu." (!)

Kitapta Kur'ân-ı Kerîm'den bazı ayetler alınmış: Anneye saygı, evlilik, tesettür ve domuz eti yasağı... Burada çok ilginç şekilde İslam'ın özünü bunlar oluşturuyormuş gibi bir izlenim veriliyor.

Başka bir sayfada "kutsal savaş" şöyle tanımlanıyor: "Kafirlerin dize getirilmesi ve İslam hâkimiyetinin yayılması için Muhammed (!) tarafından ilan edilen savaş." (!)

Daha sonra çeşitli ayetler ve hadisler sıralanarak, İslam'ın ne kadar savaşçı, kinci ve adam öldürmekten zevk alan ve savaşla yayılan bir din olduğu izlenimi veriliyor. "Kılıç cennetin anahtarıdır." gibi hadislere yer veriliyor. Bunlar, metnin sonundaki sorularla da pekiştiriliyor.

8. asırda, halifelerin Hristiyan ve Yahudilerle yaptığı koruma sözleşmesinden de alıntılar yapılarak İslamın günümüze göre ne kadar çağdışı bir din olduğu gösterilmeye çalışılıyor.

Diğer sayfalarda sünnilik ve şiilik arasındaki problemlerle kafalar karıştırılarak, İran'a geniş yer veriliyor. Eli silahlı İranlı kadınlara ait bir resim, hemen üstünde ise 18. asırda Hintli bir ressamın çizdiği ve sözde peygamberin gösterildiği uyduruk bir resim yer alıyor. Sözde peygamber resminin yanında sözde Hz. Ali'yle (r.a.) Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) bulunuyor. Mesaj açık: Eli silahlı bu militan kılıklı Şii kadınların fikir babası işte şu peygamber (!) Bunun iyi niyetle yapılması mümkün değil.

Arka sayfada İran minyatürlerinden yine (haşa) peygamberin resmi. Burada da kaynak verilmeden Kur'ân ve sünnetten (hadislerden) alıntılar yapılarak, bugüne kadar bazı İslam ülkelerinde uygulanan İslami cezalar anlatılıyor. Recm, el kesme, kamçılama, değnek vs.

Hemen sonraki bölüm, "İslam Kültürünün Altın Dönemi" başlığını taşıyor. Artık İslamdan değil Arap ilminden bahsediliyor. Arapların 10. ve 13. asırlarda bütün bilimlerin temellerini kurduklarından, 12. asırdan itibaren Avrupa'da ilk üniversitelerin açılmasıyla birlikte bu bilimsel eserlerin Latince'ye tercüme edilerek kullanıldıklarından söz ediliyor. Bazı şeyler itiraf edilse de,

genel üslup ve İslam adına yapılan değerlendirmeler Müslümanların duygu ve düşünceleriyle örtüşmüyor.

Şimdi bir düşünelim. Alman öğrenciler o kitaplarda yazılı bilgilerle İslam hakkında bir fikre sahip oluyor, Müslüman arkadaşlarını ona göre tanıyor. Oluşan bu imaj farklı din ve kültürlere mensup insanların birlikte yaşamasına katkıda bulunmadığı gibi, ön yargıları daha da artırıyor. Aslında her din, kendini nasıl tarif ediyorsa, onu temel almak demokratik teamülün bir gereğidir. Öyleyse ders kitaplarında İslam'la ilgili yanlış bilgiler ve yanlış anlaşılmaya meyilli üslup, yeniden gözden geçirilmelidir. Müslümanlar da çocuklarının okudukları ders kitaplarını biraz inceleyerek, yayınevlerine gereken tepkiyi göstermelidirler.

MÜSLÜMANLAR İÇİN YEME-İÇME KILAVUZU

Almanya'da farklı din ve kültürün temsilcileri olarak 3,2 milyon Müslüman yaşıyor. Peki, bu potansiyel ne kadar "idrak" ediliyor? Toplumları birbirine bağlayacak köprüler neler? Almanya'da Müslümanların da yaşadığının "idrak" edildiğini gösteren önemli bir pozitif uyarıcıdan bahsetmek istiyorum. Yani entegre için pozitif uyarıcı niteliği taşıyan "Müslümanlar İçin Tüketim Kılavuzu"ndan. Ferdiyetçi tüketim toplumlarında başgösteren tehlike alanlarına, büyük ölçüde beslenme sektörü de girdi. Artık yediğimiz içtiğimiz yiyeceklerin katkı maddelerine bir göz atmadan kullanmak risk hâline geldi.

Bedenimizi amacına uygun şekilde kullanmak, ona zarar vermemek asli görevimiz. Onu da eğitmemiz gerekiyor. Dolayısıyla bu, yalnız Müslümanları değil, bütün insanları ilgilendiren bir konu aslında. Yine de Müslümanların dinî ölçülerinden kaynaklanan bazı hassasiyetleri ölçü alarak hazırlanan sözkonusu tüketim kılavuzunu çok manidar buluyorum. Dolayısıyla kılavuzu hazırlayan Bremen Eyaleti Tüketici Merkezini kutluyorum.

Gıda maddelerinin genetiğiyle oynanması, ek kimyasal maddelerin tam olarak etiketlerde açıklanmaması tüketicilerde kafa karışıklığına yol açıyor, şüphe uyandırıyor. Ne yazık ki marketlerden gıda maddelerini buna göre seçmek kolay değil. Hatta imkânsız. Örneğin E471 emülgatörü hayvansal hammaddeden mi, yoksa bitkisel hammaddeden mi elde edilmiştir? Kullanılan yağ domuzdan mı elde edilmektedir? Çeşitli maddelerden oluşan

bir ek maddenin içindekiler nedir? Bu ve buna benzer sorular katkı maddeleri listesinde açık ve net şekilde cevaplanmamaktadır. İşte kılavuzun niçin hazırlandığını gösteren ipuçları. Bunun için Almanya çapında üreticilerinden Müslümanlara uygun olan gıda maddelerini bildirmeleri istenmiş. Gıda sektöründeki 390 üreticiden 110'u cevap vermiş; ancak 80 kadarı Müslümanlar için uygun gıda maddelerini bildirmişler. Kılavuzda bunlara yer veriliyor.

Otuzdört sayfalık kitapçığın önsözünde haram, helal kavramları açıklanıyor. Özellikle domuz yağı ve alkol içerikli katkı maddeleri bulunan gıdalara dikkat çekiliyor. Yiyeceğin neler ihtiva ettiğini gösteren etikette, alkol oranının mutlaka belirtilmesi gerekiyor kitaba göre. Zira alkolden kaçınmak isteyenleri birçok kural dışı durum zora sokuyor. Mesela, ambalajsız satılan yiyeceklerde, lokantalardaki yemeklerde, tatlılarda, küçük ambalajlarda, meyve katkılarında, alkolle çözülen aromalarda, % 1,2 oranın altında alkol bulunan içeceklerde alkol olup olmadığı tüketici tarafından bilinememekte. "Alkolsüz içecekler" bile % 0,5 orana kadar alkol ihtiva edebiliyor. Bu gibi durumlarda, dolaylı olarak alkol almamak için sözkonusu gıdayla ilgili bilgi alınması ve dikkatli olunması tavsiye ediliyor kitapçıkta.

Ayrıca "Gummibärchen" türü şekerlerde, puding, reçel, yoğurt ve pasta gibi gıdalarda bulunabilen jelatin üzerinde de duruluyor. Almanya'da üretilen jelatinlerin % 90'ının domuz kemiği ve derisinden, ancak % 10'unun danadan üretildiği belirtiliyor. Jelatin, genellikle sıvı gıda maddelerinin katılaştırılması amacıyla kullanılıyor.

Bugün Almanya'da yaşayan 3,2 milyon Müslümanın gıda endüstrisi ve gıdalarla ilgili yasalarda dikkate alınması gerektiği de belirtiliyor kılavuzda. Müslümanların ihtiyaçlarını ciddiye aldıkları ve somut olarak destekledikleri vurgulanıyor. Böyle bir tüketici rehberi ile gıdayla ilgili alışverişlerinde Müslümanlara

yardımcı olmayı amaçladıklarının açıkça altını çiziyorlar. Eh ne diyelim? Böyle sağduyulu ve özverili bir çalışmanın birçok alanda örnek olmasını temenni etmek en güzeli.

Böylesi çalışmaların entegrasyonu hızlandırmaya katkı sağlayacağı şüphesizdir.

VURGULARIN VURUŞMASI

On yıllardır bir göçmen toplumunda yaşıyoruz. Ana toplumun kültürüyle, değişik diasporalarda ortaya çıkan farklı kültürlerin içiçeliğini görüyoruz. Farklı kültürel tonlara her yerde rastlanıyor artık. Çok geniş bir alanı kapsayan kültürün en önemli sacayağını ise dil, din ve tarih bilinci oluşturuyor. Metropollerde bu manada bir kültür cümbüşünden her zaman söz edebiliriz.

Konuya biraz analitik yaklaştığımızda, farklılıkların daha çok değerler sisteminde, hayatı algılamada, dünya görüşünde yoğunlaştığını tespit etmek mümkün. Farklı kültüre sahip insanlar ve toplumlar farklı değerlere vurgu yapıyor, onları ön plana çıkarıyor.

Aile içinde çocuk ve ebeveyn arasında yaşanan gerginliklerin temelinde de farklı anlayış ve değerlerin ön plana çıkarılması var. Mesela birçok anne-baba çocuklarının disiplinli olmasını istiyor. Çocuklar ise daha özgür hareket etme düşüncesinde… Anne-baba tutumlu olmayı öğretmeye çalışırken, çocuk istediğini almaktan yana tavır koyuyor. Nesiller arasında hayatı anlama, algılama çok hızlı değişiyor. Bu, dış etkenlerin ve sosyal çevrenin bireyi aileden daha fazla etkilemesinden kaynaklanıyor olabilir. Ana toplum gelenek ve göreneklerimize uymayan değerleri çok yönlü olarak dayatıyor. Aileler bu dayatma karşısında ya cılız bir tepki gösteriyor ya da etkisiz kalıyor. Yerli ve göçmen toplum arasında görülen bazı uyumsuzlukların arkasında da sözkonusu tercihler ve hayat tarzındaki anlayış farkı yatıyor.

Evet, çocuklardaki sosyo-kültürel değişim hızlı cereyan ediyor. Eskiden de vardı bunlar ama böyle hızlı değildi. Buffalo ayakkabı, saçlara sürülen jöle, paçalı pantolon, saç boyama, arkadan fermuarlı pantolon, markalı giysi, gittikçe sivrileşen favori uzatmalı traş, göbeği gösteren kısa giysiler vs. gençlerin rağbet gösterdikleri tarzlar. İşte gençlerimizin vurguladıkları, etkisinde kaldıkları moda alanları… Aslında ciddi bir kültür yozlaşmasıyla karşı karşıyayız. Kullandıkları dil ve sergiledikleri davranış şekilleri ise tam bir garabet.

Diğer taraftan ana toplumla, göçmenler arasında başka vurgular da yapılıyor. Ana toplumda cinsellik, egoizm, nefsanîlik ve alabildiğine özgürlük bir hayat tarzı olmuşken Türk toplumunda; geleneğe bağlılık, sağlam aile yapısı, vefa ve birçok ahlaki değer ön planda tutuluyor. Türk gençleri bu vurguların veya tercihlerin dalgaları arasında yolunu bulmaya çalışıyor. Dolayısıyla bir an önce ortak evrensel değerlerin gençler arasında yaygınlaşması gerekiyor. Ana toplumda artık gözle görülür hâle gelen değer kaybı, Türk ve Müslüman göçmenlerin getirdiği değerlerle telafi edilmeye çalışılabilir.

Niye sürekli, küçük yaşlardan başlayarak cinsellik vurgulanıyor? Yine sürekli vurgulanan egoizmin ne faydası görülmüş? İslami bazı evrensel değerlere kapalılıkla daha mı sosyal oluyor çocuklar? İslam'ın özündeki dinamik değerlerden niçin gerektiği gibi istifade edilmiyor? Bu soruları herkesin düşünmesi icap eder. Birbirini yeterince tanıyamayan, belli bir kültürel altyapıya sahip olmayan ve olgunlaşmamış fertler, bir takım değer çatışmalarının içine sürüklenebilir. Farklı vurguların vuruştuğu ortamlar daha geniş alanlara yayılabilir.

Dolayısıyla özellikle okullarda ortak kültürel değerler üzerinde durulması, bu değerlerin mutlaka oluşturulması gerekir. En önemli sorumluluğu ise aile taşıyor. Anne-babalar temel kültürel değerlerimizi çocuklara bir şekilde vermeliler ki çocuklar da

kendi değerler sistemini oluşturabilsinler. Zaten temel kültürel değerlere ulaşan ve ona sahip olan çocuk ve gençlerimiz, diğer kültürel değerler karşısında komplekse girmeden ve sarsılmadan, onlarla uyum kanallarını bulacak ve yollarına devam edeceklerdir. Sağlam aile yapısı ve sahip olduğumuz zengin kültürel değerlerimizle ana toplumun sürekli kan kaybeden ruhuna can bile katabiliriz. Tabii burada ana toplum hep kötü ve zararlı şeyler vurguluyor demek istemiyoruz ama toplumun gittiği yön ve istatistikler ortada.

GURBETTE EZAN

Gurbette nasıl giderilir ezana duyulan hasret? Neler kaybetmedik ki gurbette onsuz geçen yıllarımızda? Günde beş kere bize Allah'ı, Resulullah'ı hatırlatan, bizi kulluğa çağıran ve ruhumuzu okşayan o lahuti sesten mahrum yaşanan derbeder yıllarımızda…

Şimdiye dek çok şeyler söylendi gurbet üzerine. Bence ezansız ülkelerde yaşamaktır gerçek gurbet. Sadece doğduktan sonra kulağına okunan ezanla yetinen nesiller yetişiyor bu gurbet ellerde. Ne Allah'a çağıran bir ses duyulur orada, ne Resulullah'ı hatırlatan bir nağme ne de manevi boşluklarla kıvranan nesillere kurtuluş ufku gösteren hoş bir sada. Ezansız memleketlerde boğuşur nesiller binbir toplumsal labirentle, zira ezan gibi bir pusuladan yoksundur onlar.

Evet, ezan bir pusuladır, bir çağrıdır Sonsuz'a götüren, bir vatandır üzerinde yaşanılası, bir şifredir, hayata sırlı ufuklar açan ve bir uyarıcıdır zamanın kıymetini her daim haber veren. Kulaklarımızı okşayan ne güzel, ne hoş nağmedir o. Bu duygulardır ki beni İstanbul'a çeker hep. Tarihin en canlı şahitleri minarelerden yükselen ezan sesleri sarar bütün ruhumu hücrelerime kadar. Sabah ezanıyla birlikte yeni doğmuş gibi rahatlar, güne inşirah içinde, anlatılmaz duygularla uyanırım. Sultanahmet, Süleymaniye, Fatih, Eyüp Sultan, Çamlıca camiilerinin minarelerinden kopup birbirine karışan lahuti ezan seslerini ifadeye kelime hazinem âciz kalır. Sonra da onsekiz yıldır yaşadığım gurbette duygularımın

ne denli dumura uğradığını düşünüp, kaderin hükmüne boyun eğerken sessizce, hissederim gurbeti içimde derince… Zira bu mabedlerin sihirli dünyasında;

Gök nura gark olur nice yüzbin minareden,
Şehbal açınca ruh-u revan-ı Muhammedî;
Ervah cümleten görür Allahu Ekber'i,
Aks eyleyince arşa lisan-ı Muhammedî.
(Yahya Kemal)

hakikatinden ve bütün gönüllere dalga dalga ibadet duygusunun, şefaat hissinin ve rahmet esintisinin yayılmasından mahrum kalmışızdır.

Öyle ki onsuz ruhumuzu dirilten mühim bir dinamik kaybolmuş, kulaklarımız pas tutmuş ve binbir eracif dolmuştur yüreğimize. Ezan ne büyük nimetmiş ki bedeli de o kadar ağır oluyor demek. Bu yüzden olsa gerek, İstiklal Marşı'nda;

Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!

diye ezandan bahsedilmesi.

Şair, "Minareleri sen ezansız bırakma Allahım" derken çok önemli şeyler hissetmiş olmalı. Ezansız semtler, ezansız ülkeler, ezana hasret memleketler var. Gurbette, ne minarelerden yükselen ezanla açarsın orucunu ne ezan coşkusuyla tutarsın bayram namazlarının yolunu ne de acaba kim bu fani dünyadan göçmüş diye bir selâ sesi duyarsın. Belki de bu yüzdendir, bayramların, seyranların, ramazanların sönük geçmesi, insana sanki bir şeylerin eksikmiş gibi gelmesi, kim bilir.

En kötüsü de ezansız yaşamaya alışmak, artık onu hissedememek, duyarsızlaşmak. Namazlarda bile hemen kametleyip, namaza durmak ne acı! Doyasıya ezanı duyamamak, onu evlerimize misafir edememek ne talihsizlik! Sadece çocuklarımız doğunca

değil, her zaman evlerimizin duvarlarında inlemeliydi ezanlarımız, yuvamızın her köşesine sinmeliydi o ruh. Evet, minarelerden bize ulaşmayan o coşkun diriltici nağme, hava zerreleriyle her yuvadan dışarıya akmalıydı. Sinmeliydi maneviyatsızlıktan nefes yolları tıkalı toplumun ruhuna ama nasıl, bir bilebilsem.

Büyük çiledir ezansız beldelerde yaşamak. Ezanın sesle çağırdığını biz yüreğimizle, ihlasımızla, gerçek Mesihî bir ruhla, Müslüman inceliğini davranışlarımıza yansıtarak temsil edebildiğimiz gün, minarelerden arşa yükselen sesler, kalpten kalbe giden yollarda ayrı bir mana buuduna ulaşacak, manevi boşluklar doldurulacak.

Varsın o zaman kulaklarımız minarelerin o hoş nağmesini duymasın! Gurbetin garip çocukları bizler, ilahî mesajları gerektiği şekilde gönüllerimizde duyar ve ruhumuzda temsil keyfiyetini tutturabilirsek eğer, minareler gibi dimdik, dosdoğru onurlu insanlar olarak üzerimize düşen görevi bihakkın yerine getirmiş oluruz.

ENTEGRASYON, ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK VE ÖNCÜ KÜLTÜR (LEİTKULTUR) KISKACINDA

Entegrasyon, uyum demek… Çok kültürlülükten, farklı kültüre, inanca, düşünce dünyasına sahip insanların birbirlerini kabul ederek hoşgörü içinde bir arada yaşaması anlaşılıyor. Öncü kültür ise ana toplumun hâkim kültürü olup yabancıların veya göçmenlerin bu kültüre tam uymaları isteniyor.

Almanya'daki yaklaşık üç milyon Türk için bu kavramlar realitede ne ifade ediyor? Bu üç kavram da Türk kültür muktesebatına ait olmadığı gibi, içleri de Türklerle konuşarak, tartışarak doldurulmuş değil. Dolayısıyla anlamları hep muğlak kaldı, ne oldukları tam anlaşılamadı. Hâlâ da anlaşılır değil. Mesela nice yıldır Almanya'da yaşayan, hatta burada doğup yetişen, Almanca'yı da iyi derecede bilen binlerce Türk vatandaşı, neye uyum sağlayacaklarını bilmiyor. Grundgesetz'e uyuyor, okuluna gidiyor, çalışıyorsa vergilerini veriyor, başkalarının haklarına riayet ediyor ama yine de uyumsuzlukla suçlanıyor. Bu nasıl oluyor? Diğer yandan bütün kültürlere hoşgörüyle bakıyor Türkler, ben başka kültürlerden rahatsızlık duyan, onu dışlayan birilerine pek rastlamadım.

Hâkim kültüre gelince, o da anlaşılmış değil. Nedir öncü olan kültür? Hristiyanlık mı? Cinsellik mi? Bencillik mi? Demokrasi mi? Ateizm mi? Bunlardan başka bir şey mi? Ne ise açıklığa kavuşturulması gerekir. Yani hâkim Alman kültüründen ne anlamamız lazım ben şahsen çözebilmiş değilim. Uyum sağlayacağımız kültürü bilmek hakkımız değil mi? Yoksa nasıl olacak bu?

Almanya'daki en yetkili partilerin ve siyasilerin bu konular çerçevesinde olaya nasıl baktıklarına bir göz atalım isterseniz.

Hristiyan Sosyal Birlik (CSU) Partisi Avrupa'da aşırı grupların şiddet kullanmalarıyla ilgili olarak yabancılar politikasındaki tavrını daha da sertleştiriyor. Münih'teki parti toplantısında CSU, entegrasyona istekli olmayan yabancılara yapılan sosyal yardımların azaltılmasını oybirliğiyle kabul etti. Bu kararda "Yabancılar 'hâkim kültürümüzü' tümüyle kabul etmeliler." deniyor. Dil kurslarına günlük devam zorunluluğu getiriliyor. Türkiye'nin AB'ye girişi ise bir kere daha reddediliyor.

CSU'lu Edmund Stoiber ise toplumun temeli olarak Hristiyanlığın temel değerlerine geri dönülmesini savunuyor. "Almanya'da Hristiyanlığın belirleyici olduğunu savunmak doğru bir davranıştır. Açıklık ve toleransa evet, İslamcı başörtüsüne hayır."

Birlik partilerinde "Leitkultur" (hâkim kültür) kavramı üzerine yeni tartışmalar da yapıldı. Schröder, kültürlerin diyaloğunu savunurken, Almanya'da yaşayan Müslümanlara "Hukuk sistemimize ve demokratik kurallarımıza uyun." çağrısında bulundu. Almanya başbakanı Angela Merkel`e (Hristiyan Demokrat Birliği, CDU) ise "Çok kültürlü toplum fikri, dramatik şekilde başarısızlıkla sonuçlanmıştır." dedi.

Eski başbakan Gerhard Schröder, "Toplumumuzda kültürlerin çeşitliliği geriye döndürülemez ve geriye döndürmek istemediğimiz bir gerçektir. Fakat bir kültürün kendini toplumsal sistemden ayırmaması lazım. Göçmenlerin entegrasyon iradesi üzerinde ısrarla durulmalıdır. Bunun da en önemli göstergesi evvela dil öğrenmeye hazır olmalarıdır. Bir demokrasi, ne hukuksuz alanlara ne de paralel toplumların oluşmasına müsaade eder." buyurmuşlar.

Brandenburg İçişleri Bakanı Jörg Schönbohm da (CDU) Spiegel dergisine verdiği mülakatta, yabancıların "Alman hâkim kültürünü" (Deutsche Leitkultur) olduğu gibi almasını söylüyor. Schönbohm'un şu tespiti de ilginş: "Yabancılar, biz Almanları hor gördüklerinden gettolar oluşturdular."

Yeşillerin başkanı Claudia Roth ise: "Biz çok kültürlü, çok dinli bir toplumuz. Bu; bir ideoloji, hayali bir iş değil, gerçeğin kendisi. Sanki bu yokmuş gibi davranılamaz." diyerek lütufta bulunmuş.

Biri "yabancı", diğeri "göçmen" kavramını, biri "Leitkultur"-dan dem vururken diğeri, "çok kültürlülük"ten; biri "Hristiyanlık değerleri"ni ön plana çıkarırken diğeri "aydınlanmanın değerleri"ni öne çıkarıyor. Aslında hepsi de "paralel toplum" ortak paydasından hareketle Müslümanlar üzerinden siyaset yapıyor.

MULTİKÜLTÜR-LEİTKÜLTÜR HATTINDA ENTEGRASYON

Ortalık toz duman yine. Sahne monologtan oluştuğundan konuşulanlar açık ve netti aman ne güzel, multi-kulti sona erdi, bazıları mutluluktan dört köşe oldu. Sahi hangi zamana tekabül ediyordu bu devir? Müslüman kültürüyle Hristiyan kültürü, Türk kültürüyle Alman kültürü ne zaman kolkola, içiçe yaşadılar bu ülkede?

Neyse multi-kulti gitti ya, gelsin leitkültür. Bu kavram, hiçbir zaman gerçekleşmeyecek özlemi hatırlatır hep. Alman toplumunda kültür problemi varken bunun "Leitkültür"ü nereden olsun! Alman dostlarımızın önemli bir kısmı ya hâlâ bir rüya görüyor veya teknolojinin marifetiyle sanal dünyada geziyor olmalı. Yaşanan tam komedi ya da "absürd tiyatro" ama figürler kelli felli adamlar, kadınlar, hem de siyasi ve akademisyen türünden.

Almanların olduğu gibi her insanın gönlünde elbette bir leitkültür yatar. Her insanın kendini bulduğu, anadilinin, dinî/ahlaki değerlerinin ve tarih şuurunun oluşturduğu aidiyyetini gösteren hâkim kültürü vardır. Zaten siz bu kültüre müdahale ettiğinizde bireyde ve toplumda hareketlenmeler baş gösterir ve bu yolla asimilasyon kapıları bile açılabilir ama bu öyle kolay gerçekleşmez. Hiç kimse durup dururken de kendi varlık sebebi kültürüne, kültürel değerlerine müdahale ettirmez. Özlemden ziyade bu tür kavramların diğer kültürlere mensup insanlar tarafından nasıl algılandığını idrak etmek de sağlıklı bir bakış açısı kazandırabilir.

Bazıları hızını alamıyor, önüne ne gelirse kırıp geçiriyor. Hatta burada yaşamaya karar vermiş, bu ülkenin vatandaşı olmuş yüzbinlerce insanın duyguları ve inançlarını bile hiçe sayarak. Bu tavırların kültürler arasında yeni bir "Berlin Duvarı" oluşturmaktan öte bir faydasının olmayacağı malum.

İş tabii dönüp dolaştı, multi kültürden leitkültüre giderken entegrasyon virajına saptı. Böylece sarp, dikenli, taşlı bir yola girilmiş oldu. Bundan yıllar önce de tek taraflı ve yanlış politikalarla entegrasyonun kapısı aralanmış, şimdikine benzer bir yaygarayla rafa kaldırılmıştı. Yine tartışmaların üzerinde yogunlaştığı entegrasyonun bu sefer ne kadar rasyonel bir zeminde ele alındığını hep birlikte gördük. Herkes bütün yolların entegrasyona çıktığını haykırdı ama bunun ne menem bir şey olduğunu hâlâ anlayamadık.

Uyumsuzluğun gerekçeleri açıklanırken özetle şunlar iddia edildi:

- Türkler Almanca öğrenmek istemiyor.
- Türk çocukları Almanca bilmiyor.
- Türkler bilinçli şekilde paralel toplum oluşturdular.
- Türk gençleri dinlerini önemsiyor.
- Türkler Alman anayasasına (Grundgesetz) uymalılar. Çoğu uymuyormuş gibi söyleniyor).

Bunlar gerçekten doğru mu? Elbette değil. Devlet uzun yıllar Türk çocuklarına yeterli Almanca öğretecek zemin hazırlayamadığından, Türkler kendi imkânlarıyla Nachhilfe (destek) kurslarıyla Almanca öğretmeye çalışıyor. Almanca gerçekten bu kadar önemli görülüyorsa ve biraz samimiyet varsa binlerce öğrenciye Almancalarını geliştirmek amacıyla kurs veren Türk eğitim kurumları ödüllendirilmelidir. Zira entegrasyona en büyük katkıyı onlar yapmış oluyor. Ayrıca Almanca öğrenmek istemeyen, buna bilinçli şekilde karşı duran kimseye de rastlamak mümkün değil.

Almanya'nın bazı bölgelerinde Türk gettolarından söz edilebilir ama bunlar kasten oluşmuş değil. Dikkat edilirse gettoların hemen yakınında ya Ford fabrikası ya maden ocağı ya Thyssen ya Mercedes ya Hoesch ya da ağır işlerin yapıldığı çeşitli fabrikalar vardır. Elbette tabiatıyla o gettolara yakın olan anaokullarında, ilkokullarda, özellikle Hauptschule, Gesamtschule, Sonderschule gibi okullarda Türk yoğunluğu meydana geldi. Bu da Türk çocukları ve gençlerinin sürekli hem genel başarı seviyesini hem de dil öğrenimini olumsuz etkiledi. Birçok uzman sosyoloğun, bilim adamının yaşadığı gelişmiş bir toplumda sosyokültürel ve konjonktürel böylesi yapılanmalar için önlemler devlet tarafından alınmalıydı. Bana göre paralel toplumun veya gettoların oluşmasında Türklerden ziyade Alman yetkililerin sorumluluğu daha büyük. Başta siyasiler ve konuyla ilgili sorumlular; yerleşim birimlerinde, iş alanlarında ve eğitim kurumlarında belli oranda Türk yoğunlaşmasının önüne geçmek için bazı tedbirleri alabilirlerdi ama yapmadılar. Dolayısıyla yirmi otuz yıldan beri gelişen toplumsal bir süreç sonrasındaki problemlerden sadece Türkleri sorumlu tutmak, göçmenlere karşı duyulan sorumsuzluğun ve onları maalesef görmezlikten gelmenin sonucu olsa gerek.

Diğer yandan Alman anayasasını Almanlar kadar Türkler de kabul ediyor ve ona uyuyor. Elbette her toplumda görüldüğü gibi aşırı gruplar Türk toplumu içinde de vardır ama onların durumu ölçü alınarak genellemelerle bütün Türk toplumunu zan altında bırakmak büyük haksızlık. Bu yaklaşımın yan etkileri toplum hafızasına da sirayet ediyor. Şu sıralar Alman toplumuyla göçmenler arasında ilişkiler biraz asık suratlı, sempatik olmayan, müşterilerini hor gören, onlara insanca davranmayan bir bakkaldan kimsenin alışveriş yapmak istememesine benziyor. Yoksa Türklerin çoğu Almanca'yı da biliyor, Grundgesetz'e de uyuyor, kendilerine yakın bulduklarında Almanları evlerine ve müesseselerine de davet ediyor.

Elbette dört mevsimin yaşandığı Anadolu ikliminden buralara gelen Türkler, birbuçuk mevsime uyum sağlamada zorlanıyorlar. Biraz da sorunun bu soğuk iklimde aranması gerekmez mi? El insaf…

DİNİ ÖNEMSEMEK VE HEPİMİZE DÜŞEN GÖREVLER

Hamburg'lu dokuzuncu sınıfa giden öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada Almanların yüzde onyedisinin, Türklerin ise yüzde yetmişüçünün dinlerini önemsedikleri ortaya çıkmış. Türk gençlerinin dini önemsemelerinin ise "dil ve sosyal entegrasyonun gerilemesine" sebep olduğu belirtilmiş. Bu, ayrı bir tartışma konusu. Peki Alman gençlerinin çoğu dinlerini niçin önemsemiyor? Biraz bunun üzerinde durmanın gerekliliğine inanıyorum.

Din, yüzyıllardır Avrupa'da tartışılan, güç dengelerinin yapılanmasında önemli rol oynayan bir fenomen. Günümüzdeki nesillerin Hristiyanlık dinini algılamasını anlamak için, bu dinin tarihî gelişimine bir göz atmak gerek. Her ne kadar Hristiyanlık, Hz. İsa'ya gönderilen dinin adı olarak kabul edilse de, onun temelini İ.S. 50'li yıllarda Paulus'un oluşturduğu biliniyor. İ.S. 100 yıllarında Yeni Ahit'in ilk nüshaları ortaya çıkmaya başlıyor, daha sonra üç yüzyıl takibata uğradıktan sonra Roma Devleti tarafından resmî din olarak kabul ediliyor. Avrupa'da hızla yayılmaya başlayan Roma merkezli Katolik kilisesi, 1054 yılında İstanbul merkezli Yunan-Ortodoks kilisesiyle bölünüyor.

Burada 1095–1275 yılları arasında temelinde dinî referansların (kutsal savaş) olduğu Haçlı Seferleri'ni hatırlamak gerek. Diğer taraftan Osmanlılarla birlikte Balkan ülkelerinde İslam'ın hızla yayılması Hristiyanlığın karşısına büyük bir güç olarak çıkması sonucunu doğurdu ve Martin Luther gibiler tarafından dış tehlike olarak algılandı. 1500'lü yıllarda Hristiyanlıkta başgös-

teren reform hareketleriyle, İtalya merkezli rönesans hareketleri tesadüfi değildi. İslam'ın daha fazla yayılmasını önlemede birer paratoner görevi yaptı bu gelişmeler. 16. yüzyılın ilk yarısında Martin Luther'in öncülüğünde kurulan Protestan kilisesiyle bir kez daha bölündü Hristiyanlık. (1521) Bu gelişmeyle birlikte Katoliklik ve Protestanlık, inanç sistemlerinde de iki farklı din hâline geldi. 1618–1648 yıllarında yine bu iki dine mensup insanlar arasında Otuz Yıl Savaşları diye bilinen mezhep savaşları yapıldı. Onbinlerce insan hayatını kaybetti.

Tabii reform hareketlerinden aydınlanmaya kadar geçen süreç içinde Avrupa düşünce tarihine baktığımızda çesitli hesaplaşmaların yaşandığını görüyoruz. Bu hesaplaşmalarda en önemli rolü şüphesiz Kant, Hegel, Marks, Weber, Freud, Descartes, Nietzsche gibi şahsiyetler oynuyor. Bunların hepsi de dini yeniden ele alan, ona yeni anlam kazandıran veya dinin sosyal hayattaki rolünü yeniden biçimlendiren tezler ortaya atıyor. Ortaçağ boyunca tamamen kurumsallaşmış Hristiyanlığın bir anlamda toplum hayatından soyutlanarak kiliseye hapsedilmesinin arka planında onların bu yaklaşımlarının olduğu söylenebilir. Bunu anlamak için Hristiyan din dersi kitaplarına bir göz atmak yeterli.

Gerçekten de din ve dinî duygular her yönüyle "özel alan"a itilmeli miydi? Erdemliliğin temeli sayılan ahlaki prensipler, tüketim toplumlarında zamanla niçin kaybolmaya yüz yuttu? Gelinen nokta itibariyle genç insanlar, sosyal hayatla ilgisi koparılmış, yalnız bazı tarihî sembollerden ibaret bir kimliğe büründürülmüş bir dine hayatlarında önem atfetmiyorsa suç kimde? Bu nedenle dinî/ahlaki değerlerin gençler tarafından niçin hiçe sayıldığı ve hataların nerelerde yapıldığı sorgulanmalı bence. Allah inancının yerine şeytanın (satanizm) ikame edilmeye çalışıldığı, ahlaki prensipler yerine nefsin tatmin olmaz arzularının ön plana çıkarıldığı, sosyal dayanışmayı/yardımlaşmayı öngören dinî/ahlaki prensipler yerine bireyci egoist çıkarların hâkim olduğu toplum-

da elbette dine gereken önem verilmeyecektir. İlahî mesajdan yoksun gençlerden bireyin kendisine, ailesine ve topluma faydalı şeyler beklemenin nafile olduğunu görmek için istatistiklere bakmak yeterli.

İçinde yaşadığımız toplum, zararlı alışkanlıklar, tüketim ve cinsellik kıskacında kendine doğru yolu bulamayan kuşaklarla karşı karşıya kaldı. Bu handikap aşılmadıkça toplumsal problemlerin üstesinden gelinemeyecektir.

Dolayısıyla Türk gençlerinin yüzde yetmişinden fazlasının hayatlarında dini önemsemelerini olumsuz görmemeli. Zira İslam, toplumsal problemleri ıslah etmede birçok prensip vazetmektedir. Dinin özündeki insanı insan eden altın prensiplere herkesin ihtiyacı var. Hep birlikte imanı, ahlaki prensipleri, insani faziletleri gençlerimize aktarmanın yollarını aramalıyız ki toplumumuz bizi bekleyen tehlikelerden kurtulabilsin.

DİE WELT (DÜNYA) O'NU KONUŞUYOR

Yıl 1936. Tam yetmiş yıl önce Bernhard Shaw "Gerçek İslam" adlı eserinde şöyle yazıyor: "Eğer herhangi bir dinin gelecek yüzyıl içinde İngiltere ve Avrupa üzerinde hâkim olma şansı olacaksa, o din İslam'dır."

Yıl 1974. Chigago Üniversitesi'nden Amarikalı psikanalizci Jules Masserman Amerikan "Time" dergisi için üç ölçüden hareketle tarihin en büyük manevi liderinin kim olduğunu araştırıyor. Bu liderin, toplumunun refahını sağlamış, insanların kendilerini güvende hissettikleri sosyal bir teşkilat kurmuş ve insanlara komple bir inanç sistemi sunmuş olması gerekiyor. Masserman'ın elde ettiği sonuç: "Bütün zamanların en büyük lideri, bu üç şartı da eksiksiz yerine getiren Muhammed (s.a.s.) olmuştur."

Yıl 1978. Astronom, matematikçi, avukat ve şah şampiyonu Michael H. Hart tarihin en etkin yüz şahsiyetinin bulunduğu bir liste hazırlıyor. Sonucu kendinden dinleyelim: "Birbiriyle kıyaslanamayacak dünyevi ve dinî etkinin oluşturduğu kombinezondan hareket edildiğinde, insanlık tarihinin en etkin şahsiyetinin Muhammed (s.a.s.) olduğunu düşünüyorum."

Alman Die Welt gazetesinde (11. 02. 2006) "Sevilen Peygamber" başlıklı makalede, yukarıdaki bilgilerle birlikte, Johann Wolfgang von Goethe, Mahatma Ghandi, Edward Gibbon, Simon Oakley, Thomas Carlyle, Muhammed Ali, Yusuf İslam, Malcom X, Murad Hoffmann, Ayyub Axel Köhler gibi birçok insanın Hz. Muhammed'e (s.a.s.) meftun oldukları hoş bir üs-

lupla anlatılıyor. Yazar Dietrich Alexander'i ve gazeteyi sadece bu makaleden dolayı tebrik ediyorum. Yalnız bu makale diyorum, zira iç sayfalarda yine Müslümanları aşağılayan yazılar yok değil. Birinin başlığı aynen şöyle: "Sürü Azdı"

Evet, biz yine "Sevilen Peygamber"e dönersek, yazı son aylardaki karikatür hakaretlerine verilen en büyük cevap niteliğinde. Böylesi yayınların artması okur tepkisiyle yakından ilgili olduğundan Die Welt gazetesini ve yazarını mutlaka emaillerle vs. tebrik etmek gerekiyor. Batı kamuoyunun İslamiyet'in temel değerlerini tanıyabilmesine büyük katkı sağlayacak bu tür yayınlar sayesinde, Hz. Muhammed Aleyhisselam'ın Müslümanlar için kutsallığı tartışılmaz bir değer olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Karikatürlerle kendilerine saldırılmış duygusuna kapılan Müslümanların verdiği demokratik tepkilerin basın ve fikir hürriyetiyle de hiç ilgisi olmamasına rağmen, maaelesef ısrarla konu o zemine çekilmeye çalışıldı ve Müslümanlar aleyhine kullanıldı. Bu kasıtlı ve haksız hamlenin sonuç itibariyle hayırlara vesile olması en büyük temennimiz.

Niçin buna benzer süreçler Hz. Muhammed Aleyhisselam'ın daha fazla tanınmasına vesile olmasın? Neden o büyük Peygamber değişik yönleriyle doğru şekilde gündeme getirilmesin? Artık birçok dilde çok güzel eserler hazırlanıyor. Mesela kısa sürede birçok Almanca kitap neşreden "Fontäne Yayınevi" tarafından Fethullah Gülen Hocaefendi'nin iki ciltlik "Sonsuz Nur" kitabı tek cilt hâlinde "Muhammad, Der Gesandter Gottes – Das Leben des Propheten" adıyla yayınlandı. Bu enfes kitabı herkesin okuyup, eşine dostuna hediye etmesinin tam zamanı değil mi? Dünyanın gündeminde olan Hz. Muhammed Aleyhisselam'ı en iyi şekilde tanıtabilmek için niçin bu ve benzeri kitaplar her tarafa ulaştırılmasın?

Avrupa'da karikatür olayıyla gösterilen tepkiler, aslında Hz. Peygamberin (s.a.s.) karalanmasından ve Müslümanların onu-

ruyla oynanmasından öte, "Din dışı paradigmanın hükümranlığının" ömrünü biraz daha uzatma çabasıdır.

Ali Bulaç'ın "Niçin İslamiyet" yazısında (Zaman gazetesi, 13.02.2006) belirttiği gibi, "Modern dünyadan rahatsızlık duyan her toplumsal kesim ve her insan çeşidi kızgınlığını, muhalefetini İslamiyet'le veya İslamiyet üzerinden ifade ediyor. (…) Modern sistem ve onunla birlikte küresel ölçekte gelişmekte olan bir tahakküm ideolojisi bundan bir şekilde rahatsızlık duyuyor." olsa da, Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu insani, ahlaki ve içtimaî altın prensiplere dünya toplumlarının ihtiyacı gün geçtikçe artıyor. Kim bilir, "hayatı domine eden fizikî gerçekliğin 'hakikat' yerine geçtiği pratik materyalizm, Tanrı'ya kulluğu reddeden hümanizm ve varlığı her türlü aşkın, öte ve batın/içkin boyutlarından boşaltan pozitivist sekülerliğin" hâkim olduğu toplumların İslamiyetin temel dinamiklerine gerçek manada ilgisi belki de böyle çalkantılarla mümkün olacak ve Bernhard Shaw'ın dediği gerçekleşecektir.

HASTA TOPLUM

Her şeyin eğlenceye, zevke, nefsî arzulara endekslendiği Batı toplumlarında kendini sorgulama dönemi başladı. Çözülmeler her alanda görülürken, akil insanlar çözüm adına birçok tavsiyelerde bulunuyor ama önü alınması zor virüsler ana gövdeye girmiş bile.

"Zeit" gazetesindeki bir yazıda "PISA'da görülen öğrenme zayıflığını niçin Alman üniversitelerinde çalışan 700 eğitim bilimciyle 1500 asistanı ortaya koyamadı da 'Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)' bu gerçeği ortaya çıkardı?" diye soruluyordu. Elbette haksız bir soru değil. Yani öğretmenlerin yetersizliği, politikacıların basiretsizliği, öğrencilerin disiplinsizliği ve ebeveynin ilgisizliğinin yanısıra eğitim bilimcilerinin de duyarsızlığı payını almış oldu eğitimdeki bu kötüye gidişten.

Aslında kaotik ortamların oluşmasında toplumu oluşturan bireylerin içten kokuşmaları ve herkesin birbirini suçlaması yatıyor. Almanya'da da bunu görmek mümkün. Diğer yandan felsefi düşüncelerin yoğun etkisinde kalan toplumlarda özü yakalama, kestirmeden doğruya ulaşma da zor olsa gerek.

Hastalık belli, elbette çözümü de… Fakat sanki bir bakar körlük varmış gibi. Meinhard Miegel gibiler, Peter Hahne gibiler haykırıyor. Söylediklerinin çoğu doğru ve çok yerinde teşhisler ama çözüm yok. Bestseller olan "Zevke Son - Eğlence Toplumunun Sonu" isimli kitabında Peter Hahne yeniden Yaratıcı'ya, dine dönüşten dem vuruyor. Kulak veren kim? Çözüm adına sunduğu

şeylerin realitedeki durumu ne? Dine dönsün insanlar ama hangi dine ve nasıl?

Eski cumhurbaşkanı Roman Herzog son röportajında "Şu an toplumumuzdaki en kötü şey nedir?" sorusuna "Değer kaybıdır." cevabını veriyor. Sebebi sorulduğunda ise "Daha fazla ebeveynin eğitim işini okula yüklemesi." diye cevap veriyor. Eğitimin % 90'ı ailede gerçekleşiyor. Almanların % 70'i ise öğretmenlerden; çocukları disiplin, başarı, gayret konusunda eğitmelerini bekliyor. Ailedeki eksiklikler ise okulla giderilemiyor. Tam bir kısır döngü... Evet, değerler sistemine sahip olsun insanlar ama hangi kaynaktan beslenen değerlere?

Kadın erkek eşitliği tartışmaları, kadının annelik duygusundan uzaklaşmasına da sebep oldu. Tamam, kadın çalışsın, kariyer yapsın ama şimdi çocuk yapmıyor. Ne olacak? Aşırı ferdiyetçilik aileyi de bitirdi. Yalnız yaşayan insanların sayısı hızla çoğaldı. Elbette bireyciliğin had safhaya ulaştığı toplumda, herkesin kendi dünyasını yaşadığı, önceliklerini kendisinin belirlediği, insanın kendini tatmin etmesinin toplumsal sorumluluğun üzerine çıktığı bir zamanda aileden söz edilmesi muhal.

Bu gelişmelerin önemli sebeplerinden biri de dinin sosyal hayatın dışına itilmesiyle, ahlaki değerlerin oldukça zayıflamış olması… Önü alınmaz gibi görünen toplumsal problemlerin hemen hepsi inancın, dinî ve ahlaki değerlerin zayıflamasından, sosyal hayatta geçerliliğini kaybetmesinden kaynaklanıyor.

Velhasıl büyük şair, düşünür ve reformcuların ülkesinde işler yolunda gitmiyor. Yalnız maddi temele ve salt aklın normlarına oturan toplumsal yapı kırılma noktasına doğru ilerliyor. Hristiyan değerlerin birçok zeminde telaffuz edilmesi, devletin en başından toplumun çeşitli kesimlerinden kanaat önderlerine kadar herkesin Hristiyanlığın yeniden ele alınmasından, öze dönülmesinden, kimliklerinin yeniden kazanılmasından bahsetmesi durumu tersine çevirmeye yeter mi bilemem.

İnşaallah; hasta toplumun toparlanması, kendine gelmesi adına dine dönüş derken, yeniden Yaratıcı'dan medet beklerken, bir kere daha "insani değerler"in insana kazandırılması düşünülürken, aile müessesinin ele alınması söz konusuyken, sosyal adaletin ve barışın sağlanması hesap edilirken ilahî mesaja kulaklar tıkanmayıp, "yahu bir de şunları dinleyelim" deme açık yürekliliği gösterilir.

GENÇLİK VE AHLAK

Gençlik mihrabını arıyor. O, vahye kapalı insan aklından çıkan felsefi akımların etkisinde feleğini şaşırmış durumda. Etkisi altında kaldığı akımları dahi tanıyamayacak kadar zihnî faaliyetlerden yoksun. Mesele oldukça karmaşık ve derin. Artık bilgi çağında şunu açık yüreklilikle tespit edelim: İnsan aklı hayatı kolaylaştırmış ama insanın temel problemlerini çözememiştir.

İşte ispatı:

İnternet yoluyla dünyayla irtibat kurabilirsiniz, fakat gencin oradaki bataklığa saplanmasını nasıl önleyeceksiniz?

Uçakla onbeş saat yolculuk edip Sri Lanka'nın, Tayland'ın lüks otellerinde tatilinizi geçirebilirsiniz, fakat yüzbinlerin hayatını kaybettiği tsunami felaketinden hemen sonra bazı insanların hiçbir şey olmamış gibi tatillerine devam etmelerini nasıl izah edeceksiniz?

Bir ülkeyi demokrasi getirme bahanesiyle işgal edebilirsiniz, fakat onbinlerce masum insanın vahşice öldürülmesine, yapılan bunca zulüm ve işkencelere ne diyeceksiniz?

Sigara paketlerinin üzerine "sigara öldürür" yazabilirsiniz, fakat insanların çoğunun göz göre göre sigara içmeye devam etmesi neyi gösteriyor?

"Özgürlük insanın en tabii hakkıdır." der her istediğinizi yapabilirsiniz, fakat onu sınırlandırmadan insanın hayvani yönünü yüceltmesini nereye koyacaksınız?

Bireyciliği, eğitim kavramının temel amacı olarak uygulayabilirsiniz, fakat insan nefsini görmezlikten gelmenin mantığını nasıl açıklayacaksınız?

Bunlar çoğaltılabilir. İçinde yaşadığımız topluma bakıldığında insanın en temel problemlerinin çözülemediği, belli bir süre yaşanılan maddi refah içinde o problemlerin farkına varılamadığı görülüyor. Batı toplumlarının, gençliğin temel problemlerini görmede uykudan henüz kalkmadığını tespit etmek mümkün. Avrupa orta çağında başgösteren kilisenin dogmatizmiyle aklın mücadelesi, aydınlanmadan günümüze kadar gelen süreçte aklın zaferiyle sonuçlandı. Maalesef aklın zaferi, ruhun ve inancın hezimeti şeklinde tecelli etti. Sonuç ortada. İlahî mesaja kapalı toplumların durumu ortada. Aile hayatından, okuldan, toplumdan memnun olan varsa gelsin beri.

Aklına aşırı güvenen Faust, nasıl Mephisto'ya gönlünü kaptırmanın cezasını hayatıyla ödedi; aynen öyle de, kendi nefsi dışında hiçbir değer tanımayan gençlik de kendi ruhunu öldürmeye, toplumu yaşanmaz kılmaya namzet.

"Güçlü olan haklıdır." tezinin insanları ne hâle getirdiği, ferdiyetçiliğin insanı nasıl hoyratlaştırdığı gün gibi aşikâr. Ahlaki değerlerin kaynağı dine biçilen kaftan herkesçe malum. Aslında Batı başından beri yanılgı içindeydi. Tarihinde işlediği cürümleriyle ve içine düştüğü yanılgılarıyla yüzleşebilse farkına varacak aslında ama o cesareti gösteremiyor. O boşluğu doldurabilecek ve üçüncü kez kapısına kadar gelmiş İslam'ı, Müslümanı, Kur'ân'ı idrakten de maalesef henüz uzak bulunuyor.

Velhasıl artık Avrupa'da derin bir ahlaki çöküşün yaşandığını kimse inkar etmiyor.

Oysa diğer taraftan tarih boyunca yanıldığına şahit olunmamış ilahî mesaj, gerçekten bütün evrensel değerleri vazediyor. İşte "üsve-i hasene" meselesi. İnsanı insan eden bütün temel ahlaki

prensipleri kişiliklerinde temsil eden Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Muhammed (s.a.s.) için bu kavram kullanılıyor. "Güzel örnek" deniliyor. Ahlaki değerler, yalnız teorik olarak dillendirilmeyip, yüzlerce ayet ve hadislerde ifade edilen ölçülerle, misallerle de beslenerek, hayata geçirilmeye çalışılıyor.

Gençliğin özlediğimiz ahlaki değerlerle dirilmesi "üsve-i hasene"yle gerçekleşebilir. Tabi önce anne-babanın bu kavramı temsil etmesi kaydıyla. Evvela aile o ruha bürünür, sonra bu ruh o kaynaktan beslenen çocukların ruhuna sinerse, bir de ahlaki değerler sosyal çevrede ve yaşıtları arasında hak ettiği yeri bulursa, ancak o zaman koruyucu önlemler alınmış olur.

İşin özünde ise gençliği ahlakla, irfanla buluşturmanın yolu, "insan-ı kâmil", "üsve-i hasene" vizyonunun temelini oluşturan "tahkiki iman" üzerinde yoğunlaşmaktan geçiyor.

ZEVK TOPLUMU VE BİZ

Son üçyüz yıldan beri, Batı uygarlığının dünya üzerinde fizikî-maddi üstünlük kurduğu bir süreç yaşanıyor. Bilhassa Aydınlanma'yla birlikte felsefî akımlar, teknik-teknolojik gelişmeler birbirini takip etmeye başladı. Artık bilimde, felsefede ve sosyal gelişmelerde referanslar Batı'dan veriliyordu.

Fakat büyük düşünürün dediği gibi, "Zaman, bir hat gibi gitmiyor. Dâirevî olarak dönüyor. Bugün birilerine bayram, yarın başkalarına. Bugün biz altta bulunuyoruz, yukarıya doğru hızla tırmanan bir altta. Batılılar zirvede bulunuyor; ama hızla tepe taklak aşağıya doğru yuvarlanan bir zirvede." Bu sözler söyleneli yaklaşık yirmi yıl oluyor. Zaman ne kadar da hızla değişiyor. Yerinden oynamaz denen taşlar, oynuyor, 'Demir Perdeler' tek tek yıkılıyor, o perdelerin arkasındaki sözde debdebeli ideolojiler, yerle bir oluyordu.

Avrupa'da durum biraz farklı. Yıllar yılı referans aldığımız felsefeci, düşünür, şair ve reformcuların ülkesinde de çarklar farklı dönüyor artık. Tarihin en büyük yanılgılarına, içinde yaşadığımız zaman şahit. Türk aydınları artık bu yanılgıyı görüp, öz eleştiri yaparak, kendi özüne, kültürüne yaklaşmalı ve kendi kültürel dinamiklerini yeniden keşfetmeli. Avrupalı 'üsdat'larımızın (!) söyleyecek sözlerinin kalmadığının, sıranın artık bizde olduğunun farkına varmalı. Zira artık ayan beyan görülüyor ki söz Yüce Beyan'ın.

Bu, tükenişin itiraf edildiği çalışmalardan biri, bir Alman gazeteci ve din adamı olan Peter Hahne'nin, "Zevke Son - Eğlence Toplumunun Sonu" isimli kitabı. Kitabın bütününde dinin önemi, değerler, inancın topluma tesiri, nüfusun azalması, hizmet düşüncesi, aşırı ferdiyetçiliğin yol açtığı handikaplar, kimlik problemi, kültürün dejenere olması, ailenin çözülmesi, insanları birbirine bağlayan mukaddes değerlerin yok olması, tekniğin-teknolojinin insanı mutlu edemeyişi gibi konuların üzerinde duruluyor. Yazar, Alman toplumunun geldiği noktayı yüzlerce alıntıyla ortaya koyuyor. Artık şair, felsefeci ve reformcuların ülkesinde yukarıdaki hayati mevzular tartışılıyor. Kant'ın, Nietzsche'nin, Descartes'in, Marks'ın düşünceleri değil. Konuşulsa bile pek bir değeri yok. Zira yeni yetişen nesil, onların hiçbirini tanımadığı gibi, onların ektiği tohumlar olduklarının farkında bile değil. Biraz radikal Protestan bir kimliğe sahip olsa da, Peter Hahne, Alman toplumunun içinde bulunduğu temel problemlerin bir bölümünü, topluma anlatmaya çalışıyor. Onun üzerinde durduğu problemlere çözüm olabilecek kavramlar ise, ellerinde bulunmuyor. Dünyadaki sosyal gelişmelere damgasını vurmuş felsefecilerin ve düşünürlerin bir zamanlar ortaya koyduğu kavramlar pek işe yaramıyor, şu anki tüketim toplumlarının geldiği noktayla örtüşmüyor.

Bizim bazı entelektüellerimizin, Batı toplumlarının hâlihazırda yaşadığı yollardan gitmesi ve bunu teşvik etmesi gerçek bir körlüğe işaret ediyor. Türkiye'deki televizyon kanallarında yayımlanan birçok dizide ise, Batı kültürünün neticesi ortada olan gidişatını güzel göstermek istercesine, belli yayınlar devam ettirilebiliyor. Avrupa toplumlarında derin sosyal yaralar açan hazcılık, benmerkezcilik, yalnızlık, tek aile, azgın bir özgürlük anlayışının propagandası yapılarak Türk toplumu dejenere edilmeye çalışılıyor.

Diğer yandan bu toplumlarda başgösteren problemlerin panzehiri bizim elimizde aslında. Ruh kökümüz her şeye rağmen

sağlam. Bizi ayakta tutan aile yapımız, âlemşümul ahlaki değerlerimiz, insanın bütün ihtiyaçlarını karşılayan ve insan tabiatına en uygun dinimiz, genç nüfusumuz, imanımız, bizi utandırmayan tarihî birikimimiz, insanı kucaklayan sıcak kültürümüz, hoşgörümüz, geleneklerimiz ve Anadolu'da yaşanan İslâm anlayışımız, tefekkür ufkumuz, irfanımız, basiretimiz. Bunların hepsi dünyaya yetecek değerleri içinde barındırıyor. Bizim artık bundan öte Batılı felsefeci veya düşünürleri referans almaya ihtiyacımız yok ama birçok değerimize hem bizlerin, hem Batılıların ihtiyacı olduğu muhakkak. Dünya kendi güzelliklerini keşfedip yeni bir rönesansın fikir sancılarına yelken açan Anadolu'yu bekliyor.

FERDİYETÇİ TÜKETİM TOPLUMUNUN AÇMAZLARI

Avrupa'nın önemli ülkesi Almanya'da siyasi ve ekonomik gündemlerin dışında hangi konular tartışılıyor? Alman toplumuna içerden bakışın parametreleri neler? Gerçekten modern tüketim toplumları çözülüyor mu? Bu sorulara cevap sadedinde kafamızda bir resim oluşturabilir düşüncesiyle, daha önce atıfta bulunduğum Alman gazeteci ve din adamı olan Peter Hahne'nin, 'Zevke Son - Eğlence Toplumunun Sonu' isimli -en çok satanlar arasında yer alan- kitabından yorumsuz olarak nüfus, aile ve toplumla ilgili bazı bölümleri aktarmak istiyorum.

"Almanya'da demografik bir zaman bombası çalışmaya başladı. 2050 yılına kadar toplumun yaşlı nüfusu ikiye katlanacak ve Almanya 12 milyon insanını kaybedecek. Daha az genç insan, sürekli yaşlanan insanlar için çalışmak zorunda kalacak ki emekli paraları ödenebilsin. Geleceğin bölüşüm mücadelesi emeklilik ve huzur evinde yer bulma üzerine olacak. Önümüzdeki savaş, nesiller arası savaş olacak."

Federal İstatistik Dairesi, Almanya'da tek kişiden oluşan yaklaşık 14,2 milyon ailenin bulunduğunu belirtiyor. Kadınlar, erkeklerden; akademisyenler, işçilerden daha fazla. Her yıl ayrılık, boşanma, ölüm veya kendi isteğiyle yalnız kalanların sayısı artıyor.

Bugün otuz yaşında tek başına yaşayanlar, seksen yaşına gelince oldukça yalnız yaşayacaklar. Çocuk ve torunları olanların en azından bir telefonu çalar. Tek kişilik ailelerden oluşan toplum

yaşlanınca ve bakıma muhtaç hâle geldiğinde, önümüzdeki birkaç on yıl içinde bizi nelerin beklediğini hayal etmek bile korkunç. Öyleyse zevke son vermek lâzım. Bazı şeyler çarpık gitti: Modern aile formları çoğunlukla planlanmış olmayıp, menfi münasebetlerin neticesinde ortaya çıktı.

Nüfus bilimi üzerine araştırmalar yapan Prof. Dr. Herwig Birg, nesiller arası muhtemel savaşın önlenmesi için kültür devrimi istiyor. Bizim, aileye 'veda eden' değil, örnek olarak çocuk dünyaya getiren elitlere ihtiyacımız var. Şu an akademisyen kadınların yüzde 40'ından fazlasının çocuğu yok. Birg'in şu tespiti de önemli: "Bir neslin kaçırdığını telâfi etmek için 75 sene gerekiyor."

Nüfusun geriye gitmesindeki en temel sebep, yüksek sayıdaki kürtaj. Federal İstatistik Dairesi'nin 2003 rakamlarına göre, çocuk bekleyen 1.000 kadından ancak 182'si doğum yapıyor. Ahlaki tartışmalar bir yana, devlet bizzat kürtajları finanse ederek (Kürtaj masraflarının yüzde 90'dan fazlasını devlet ödüyor) nüfusun negatif gelişmesini aktif olarak desteklemektedir. 1974'te kürtaj kanununun yürürlüğe girmesinden beri sekiz milyondan fazla doğmamış çocuk öldürüldü.

Düsseldorf'ta yayımlanan 'Wirtschaftswoche' gazetesi, "Almanya'daki insanlar hiç bugünkü kadar zengin değillerdi ama hiç bu kadar da köksüz olmadılar." diye yazıyor.

Heidelberg'li filozof Hans-Georg Gadamer şöyle diyor: "Gelecek kökümüzdedir. Artık kökümüzü hatırlamıyorsak, geleceğe sahip olamayız." Johannes Rau'ya göre ise: "Nereden geldiğini bilmiyorsan, nereye gideceğini bilemezsin." Ancak nereden geldiğini bilen, nereye gideceğini söyleyebilir.

Günümüzdeki genç neslin korkunç boyutlardaki manevi durumunun baş sorumlusu okul ve medya değil, ailedir. "Bugün birçok genç, aile sevgisi ve sevincinden mahrum kaldığı için so-

kaklardadır. Onlar sevgiye aç, anne-babaları çalıştığı için de kendi kaderlerine terk edilmiş durumdalar." (Mutter Teresa) Aile, yalnız kuralların değil, güzel örneklerin yeridir. Burada değerler yaşanır veya yaşanmaz.

Şu anki kültürsüzlükten dolayı, aileye duyulan hasret artmaktadır. Hamburg Araştırma Enstitüsü'nün araştırmalarına göre "Evlenmeden, çocuk ve aile sahibi olmadan da mutlu olunabilir" düşüncesi gittikçe daha az kabul görüyor ama bir yandan da, ferdiyetçilik ve egoizm eğilimleri tepe noktasını aştı.

Resimli magazin dergileri bile, eski değerleri yeniden keşfetti: Tek başına bir hayat yerine, aile; tüketim yerine, tasarruf; egoizm yerine, dostluk… Değerlerin aktarımında en önemli kurumun aile olduğunu nihayet fark ediyoruz. "Eğitim örnek olma ve sevgidir." (J. H. Pestalozzi). Gelecek nesillere verebileceğimiz tek şey, onlara iyi örnek olmaktır ama toplumumuzda saygı ve sorumluluğu nerelerde yaşıyoruz?

PARANOYAL SÖYLEMLER

Oryantalistlerin genel olarak müslümanları tasnif etme ve tanımlama metotları biliniyor. Son yıllarda Avrupa'da İslam ve müslümanlar üzerine yapılan araştırma ve yayınlar incelendiğinde, bu metotların daha da ileri götürülerek müslümanları kategorize etmekte kullanılmaya devam edildiği rahatlıkla görülür.

İslam ile birlikte gündemde tutulan konulara bir göz atarsak; terör, fundamantalizm, şiddet, intihar saldırıları, namus cinayeti, zorla evlilik, örtünme, baskı, gericilik gibi ifadelerin ön planda olduğu ortaya çıkar. Bu kavramlarla esasen İslam ile alakalı kabul edilebilirliğin çok gerisinde bir paradigma, yani temel belirleyici ilkeler ve söylemler kasıtlı biçimde yaygınlaştırılıyor. Âdeta İslam modern topluma ait olmayan, demokrasi ile bağdaştırılamayan şiddet yanlısı bir din şeklinde lanse ediliyor. Aslında merhameti, adaleti ve barışı esas alan İslamiyet, gerçek yapısına ve temel kaynaklarına ters söylemler üzerine oturtulmaya çalışılıyor. Kendi kültürel hinterlandımızı yeterince temsil ve tebliğ edemediğimizden doğan boşluğu, İslamiyetle ilgili tarihi bilgi ve birikimlerine, önyargılarını da katarak oluşturdukları paradigmalarla dolduruyorlar.

Sebebi açık:

Tek tipliliği ve sürekli tüketimi öngören „Batı kültürü, sosyo-ekonomik, İslamiyet ise sosyo-kültürel temele dayalı bir kültürdür. Dolayısıyla kendine özgü bir çoğulculuğa, farklı gelenek-

sel, yöresel, ulusal ve kültürel çeşitliliğe açıktır." (Ali Bulaç, Din ve Modernizm, s. 21)

Diğer yandan „modern sanayinin yerleşme alanları olan dev kentlerde bireyin atomize hayatı ve toplumun içine düştüğü ruhsal yetersizlik, cinsel sapmalar, ailenin parçalanması, fuhuş, yabancılaşma, uyuşturucu, alkolizm, modernizmin insana gerçekten vadettiği mutluluğu verip vermediğini göstermektedir. Modernizm insana dünya cennetini vadetti, ama gezegeni cehenneme çevirdi…. Batı karşısında sadece İslam direniyor. Bundan dolayı Batı, bütün imkanlarını seferber ederek İslam dünyasını kıskaç altına alıyor. Yahudilik ve Hıristiyanlık modernize olup modern yapılanmaya katkıda bulunuyor. İslamiyet ise zengin tarihsel mirası, irfan, bilim, sanat ve düşünce birikimi ile, en önemlisi bozulmamış sahici kaynaklarıyla hâlâ güçlü bir alternatif durumunda canlılığını sürdürüyor." (Bulaç, s. 24)

Birçok Avrupa ülkesinde dünya müslümanlarının bir kesiminin şimdiki hali nazara verilerek, İslam hakkında oldukça olumsuz ve gerçeği yansıtmayan söylemler geliştiriliyor. Bunlar sayesindedir ki, medyanın ve birkaç sözde uzmanın lojistik desteğiyle vicdan testi, vatandaşlık testi ve müslümanların ötekileştirilerek dışlanması gibi konular kendine uygulanma alanı bulabiliyor. Son zamanlarda artan İslamofobi veya Türkofobi her zeminde kendini hissettiriyor.

Öyle ki, bir okulda vuku bulan ufak bir şiddet veya "burka" hadisesi hemen bütün Almanya'nın gündemine oturabiliyor. Böyle bir tutum olsa olsa paranoyal bir paradigmanın sonucu olarak degerlendirilebilir. Halbuki Türkler veya müslümanlarla ilgili hadiseler biraz sağduyulu, biraz da onları anlamaya çalışan bir yaklaşımla ele alınsa, birazcık ön yargıları gidermeye matuf "ilgi" duyma olsa toplumsal paranoya derecesinde kendini hissettiren garip bakış açıları ve davranış şekilleri ortaya çıkmazdı.

Burada tek tek fertlere büyük görev düşüyor. Avrupa Türkleri sorumluluklarına müdrik olup, onları yerine getirmede de ihmalkâr davranmamalıdır. Her halukârda içinde yaşadığımız toplumda bütün tarihî/kültürel birikimlerimiz ve deneyimlerimizle birlikte kendi medeniyet anlayışımızı ortaya koyarak, onların doğru söylemler geliştirmelerine yardımcı olmalıyız. Zira bizim, insan ve eşyayı hak ve hakikatin kıymetli bir emaneti olarak kabullendiğimiz bakış açısı ve anlayışına, insana ait değerlerin çoğunu tüketmiş olan Batının ihtiyacı var. Bunun gerçekleşmesi için de medeniyet telakkimizi ortada görünür kılacak inanç ve değerlerin en iyi şekilde temsil edilmesi gerekiyor. Yoksa hep şikayet etme, kendimizi kanıtlama ya da bir mum yakacağımıza karanlığa küfretme durumunda kalacağız.

DİYALOG SOFRASI VE KİMLİK

Diyalog kelimesi kimilerine göre bütün kapıları açan "tılsımlı" bir anahtar, kimilerine göre de sözde "taviz" sonucu vaftiz kadar tehlikeli olabilen bir mefhum. İnsan elbette diğer insanlarla konuşmak, anlaşmak zorunda olan sosyal bir varlık. Hangi kültürden olursa olsun insanların birbiriyle konuşup, görüşmesinin, fikir alışverişinde bulunup, birbirlerini daha yakından tanımasının ne mahzuru olabilir. Birbirlerine saygı ve hoşgörü çerçevesi içinde davranıyorlarsa hiçbir mahzuru yok elbette.

Diyalog kelimesi "moda" kavram hâline geldi. Artık birçok çevre diyalog kurmaya, diyalog toplantıları yapmaya başladı, şartlı ve ön yargılı yaklaşan bazı insanlar da diyaloğun karşısında durmaya. Bunun mantıki izahı yok ama farklı kültürden insanlarla karşılıklı görüşmenin birçok yönüyle ele alınmasında fayda var.

Elbette farklı kültürlere mensup insanların biraraya gelip, fikir alışverişinde bulunarak içinde yaşadıkları toplumun problemlerine ortak çözümler üretmeye çalışması kadar tabii bir şey olamaz. Fakat buradaki önemli faktör sofrayı kimin kurduğudur. Zira sofrayı kim kuruyorsa, atmosferi ve üslubunu da o oluşturuyor.

Yalnız Müslümanlarla Hristiyanlar veya camii-kilise arasında yapılanların ötesinde, diyalog çok geniş bir alanı kapsıyor. Artık her türlü kurumdan ve farklı toplum katmanlarından etkin insanlarla ilişki kurmak zorundayız. Biraraya gelindiğinde yapılan görüşmeleri illa dinî bir temele dayandırmak gerekmiyor. Farklı kültüre mensup insanlar, hem şahsi hem de müessese olarak ortak problemlerin çözümüne yönelik karşılıklı katkıda bulunabilirler.

Maalesef şimdiye kadar yapılan diyalog çalışmalarının, kurumlararası ortak projeleri hayata geçirmesi yaygın şekilde tezahür etmiş değil. Henüz işin başındayız. Dolayısıyla bilgi ve tanıma gibi ilk merhaleleri yaşamamız gerekiyor. Yani önümüzdeki dönemde daha bir süre karşılıklı görüşmeler bilgi, tanıma ve karşımızdakini anlamaya yönelik olacak. En ücra köşeye kadar belli kurumlarla sürekli diyaloğa geçip, kültürel değerler, din, sosyal problemler, eğitim, birlikte yaşama sanatı, din ve bilim, terör gibi konular üzerine bilgilendirme programları düzenlemeye çalışabiliriz.

Batı toplumlarında, İslam ve Müslümanlarla ilgili olarak uzun zamanda ortaya çıkmış peşin hükümleri izale edebilecek her konuda görüşmelerin yapılabileceği uygun bir zemin var. Yeter ki tarihin derinliklerinden gelen olgun ve samimi üslubumuzla sofrayı biz kurup döşeyelim. İnsanlığımızı, diğerkâmlığımızı, misafirperverliğimizi samimi bir şekilde gösterelim. Onlar, tarihten gelen ve hâlâ artırılmaya çalışılan akıl almaz ön kabullerle otursun soframıza. Nezaketimiz ve tefekkür dünyamıza muttali oldukça şimşekler çaksın zihinlerinde. Ayrılırken "Ne aydınlık insanlarmış, ne değerli madenlermiş, ne yüksek karakterli insanlarmış da farkına varamamışız." diye hayıflansınlar. Ayrılmak istemesinler bizden, huzur bulsunlar bizimle beraber bulundukça. Yarım saatliğine gelip üç saatin nasıl geçtiğinin farkına varamasınlar. Aynen Berlin'de "Avrupa'nın Şansı Olarak Kültürlerin Diyaloğu" isimli iki günlük yoğun bir sempozyumun kapanış konuşmasından sonra bir Alman hâkimin içinden gelerek "Keşke bitmeseydi!" dediği gibi.

Diyalog sofrasının öyle yaldızlı ve şatafatlı olması da gerekmez. Anadolu'nun bir köyündeki kadar sade ama ruh dolu olsun yeter. Anadolu koksun yeter. Mertlik koksun, vefa koksun yeter. Batı toplumlarının hava kadar su kadar muhtaç oldukları evrensel insani değerlerimiz yaysın kokusunu yeter. Bu anlamda

diyalog yalnız konuşmak değil, davranışların ve ruh hâlinin ayna gibi karşı tarafa aksedişidir.

Özünü kendi dünyamızdan alan diyalog sofrasında yalnız sözlü değil, karşılıklı olarak fiili bir şekilde karşılıklı istifade de olur. Bu ise o sofrayı nasıl döşediğimize, önceliklerimizin karşı tarafın ihtiyacıyla ne derece örtüştüğüne bağlı olarak, o sofrada bir kimlik ve kişiliğin tecessüm etmesine vesile olur. Hangi taraf insan tabiatına uygun değerleri özümlemiş ise diğerini etkiler. Yani pozitif olan diğerine tesir gücüne sahiptir. Öyleyse çekinmeden, kendine güven içinde rahatlıkla diğer insanlarla buluşup, görüşebiliriz.

Son yıllarda "diyalog"la ilgili çok şeyler yazılıp çizilmesine rağmen, özellikle farklı kültürlere mensup insanların yaptığı diyalog görüşmelerinin kimliğe etkisi üzerine pek durulmadı. Bu nedenle diyalog sözcüğüyle birlikte, onun ortaya çıkardığı meyveleri, kimliğe etkisini ve diyalog-kimlik ilişkisini biraz irdelemek faydalı olacaktır.

Diyalog genel olarak karşılıklı bilme, tanıma ve anlama temelleri üzerine oturuyor. Karşımızdaki insanı anlamak için, tanımak, tanımak içinse bilmek gerekiyor. Bu ise ancak diyalog sürecinde oluşuyor. Tecrübeyle sabit ki bilgi ve düşünceye dayanmayan, samimi bir yörüngeye oturmayan diyalog verimli olmuyor. Diyalogda amaç karşıdakini anlamaya çalışmak ve kendini tanımlamak. Çocuk ve anne-baba arasındaki sağlıklı iletişim sayesinde eğitim ivme kazanıyor. Allah, kutsal kitaplar ve peygamberleri yoluyla insanla, insan da dualarıyla Allah'la diyalog kuruyor. Peygamberimiz ashabı ve müşriklerle çeşitli seviyede diyaloglar kurarak davasını anlatıyor. Aslında diyalog ilk insandan beri varolan zaruri bir ihtiyaç. Onsuz farklı kültüre mensup kişi veya kişileri insani duygular içerisinde bilme, tanıma ve anlama gerçekleşmiyor. Bu kadar zaruri bir ihtiyacın insan kimliğini etkilememesi düşünülemez.

Diyalog, diğer insanla doğrudan buluşma, iletişim kurma ve birlikte yaşama fırsatı veriyor. İki taraf arasında en doğru anlama ve anlaşılma bu iletişim sayesinde gerçekleşiyor. Barışa ve iyi niyete vurgular yapılıyor. Farklı ve ortak noktalar rahatlıkla konuşuluyor. Belli aralıklarla görüşmelerin sonucunda peygamberimizi ve Kur'ân-ı Kerîm'i daha yakından tanıma imkânı doğuyor, hatta bazı insanlar Kur'ân'ın Allah kelamı olduğuna inanmaya başlıyor. Diyaloglar, gerilimleri azaltıyor, barışçıl yaşamaya zemin hazırlıyor. İslam ve Hristiyanlık olduğu gibi anlatılmak suretiyle karşılıklı kaygılar azalıyor. Toplumsal, sosyal problemlere ortak çözümler üretilmeye çalışılıyor. Sanat ve kültürel anlamda ortak düşünceler oluşabiliyor. İnsanlar araşında hoşgörü gelişiyor. Kamuoyuna barış mesajları veriliyor. Bazı Batılı fikir adamlarının İslam'a iyi niyetle yaklaştıkları görülüyor. Diyaloğun faydasını anlamak için haçlı seferlerini, yani İslam'ı tanımamalarının veya çok kötü tanımalarının faturası olarak ikiyüz yılı aşkın süre içinde vuku bulan birçok savaşı hatırlayalım. Diyaloğun en önemli faydalarından muhakkak, tam giderilemese de ön yargıların en aza indirgenmesi ve kırılmasını da sayabiliriz. Ön yargılar ki değişik kültürden insanların birlikte yaşamasında en büyük engel, adeta bir duvardır. Biraraya gelme korkusunun temelinde bu ön yargıları görüyoruz. Dolayısıyla "ön yargı duvarı"nı yıkmanın tek yolu şahsi diyaloglardan, karşılıklı görüşmelerden, daha yakından tanımadan geçiyor.

Karşımızdaki insanı daha iyi algılama ve ciddi bir etkilenme kimliğe farklı açılımlar sağlıyor. "Diyaloğun Meyveleri" adlı bir televizyon programında Amerikalı bazı insanların yalnız ezan ve mabetle ilgili duygularına bir bakalım:

"İlk kez o duygulu çağrıyı duyduğum anı hatırlıyorum, İstanbul'daydık, bir minarenin tam dibinde duruyorduk. Sanki her şeye nüfuz ediyordu. Gerçekten içten geliyordu, beni de çok derinden etkiledi. Mistik bir tarafı olduğu kesindi. Çağrının

sadece sesi bile o kadar duygulu ki öylece kalakaldım. Sanırım en iyi şöyle ifade edebilirim. Olduğum yere çakıldım. Öylesine şok ediciydi ki çünkü bunlar normalde Amerika'da sokakta duyabileceğiniz sesler değildi. Yine de öyle birleştiriciydi ki! Kendi kendime dedim ki; 'Bu, insanların bir araya gelip ibadet etmeleri için yapılan bir çağrı olmalı'. Günde beş kez Allah'a davet, onun hiç akıldan çıkmamasını sağlıyor. Allah'a sadece haftada bir kez ibadet ederek, şükrederek, onu överek hatırlamış olmayız. Ezan mümkün olan her an Allah'ın hatırda kalmasını sağlıyor. O çağrı benim için bu anlama geliyor." Rosemary Mumm

"Bir Amerikalı olarak, camilerin hep Ayasofya ya da Sultanahmet gibi kocaman olduğunu sanırdım. Oradaki cami küçücüktü, 20 kişi ancak sığardı. Çok çok sadeydi. Ülkenin yoksul kesimlerinde bir yerdeydi. Bundan, bu ıssız yerde, ülkenin yoksul bir kesiminde, böyle bir ibadet yerinin olmasından çok etkilendim. İbadet edenlerin gözünde orası, Ayasofya kadar değerliydi. Gerçekten bundan çok etkilendim." Thomas Burns

"Hayatımda ilk camiye girdiğimde, İzmir'de, bayanların bulunduğu üst kattan erkeklerin namaz kılışını seyrederken gözlerim doldu. Bu kadar etkileneceğimi tahmin etmemiştim." Cathy Eustis

"Ben dört yıl Almanya'da yaşadım, Avrupa'nın her yerini gezdim, dünyadaki en güzel katedralleri gördüm, Notre Dame'ın güllü penceresine baktım, Paris'te Saint Şapel'i, Çard Katedralini, Bamber'in kubbesini gördüm ama Sultanahmet'inki gibi bir güzelliği, böylesine bir mimariyi hiç görmemiştim. Sultanahmet'e girip ayakkabılarımı çıkardığımda dua etmekten başka ne yapabilirdim." Robert Roberts

Diyalogla ulaşılmış ve tanımadığı diyarlar gezdirilmiş bu insanlarda oluşan duygularla, sahip olduğumuz ama böylesine idrak edemediğimiz nimetlerin kıymetini yeniden keşfediyoruz.

Yani görüşmeler sayesinde kendimizi daha yakından tanıma fırsatı buluyoruz. Aslında başka kültüre mensup insanlarla geliştirdiğimiz ilişkiler, kendimizle, kültürümüzle, tarihimizle, geleneksel değerlerimizle diyaloğa geçmemize vesile oluyor. Diyaloglar insanın sosyal kimliğini etkiliyor. Bilindiği gibi öz kimliğimizle, dış çevreden, diğer insanlarla ilişkilerimizden edindiğimiz sosyal kimlik gerçek kimliğimizi oluşturuyor. Aslında bir kişinin diğer insanlardan farklı olan özelliklerinin hepsi kimliğini yansıtıyor. Diyalog yoluyla adeta bu özellikleri keşfediyoruz. Kendimizi yeniden tanımlıyor, karşımızdakine karakter yapımızı, olaylara bakış açımızı aktarmaya çalışıyoruz. Özgüven daha da pekişiyor. Aslında diyalog, ferdin kendi kültüründe derinleşme konusunda dinamizmini tetikliyor.

Diyalog sofrasına oturanlar belli bir süre sonra birbirlerini tanımaya, tanıdıktan sonra empati kurmaya başlıyorlar. Bu ise belki "öteki" olarak gördüğü insanın hassasiyetlerini daha yakından anlamasına ve ona güvenmesine vesile oluyor. İnsanda, muhatabına karşı daha kucaklayıcı olma ve onu "kendi konumunda kabul etme" düşüncesi gelişiyor.

Son yıllarda Türkiye dâhil Avrupa toplumlarındaki hızlı sosyal değişim, geleneklerin zayıflaması, toplumsal değerlerin kaybolması ve pratikte yaşanmaması kimliği olumsuz yönde etkiliyor. Günümüz gençliğine bir baktığımızda durumun ne kadar vahim olduğunu görebiliriz. Eskiden çocukların/gençlerin temel kişilik ve kimlikleri aile ortamında, insanlararası ilişkilerin sağlıklı olduğu toplumda gelişiyordu. Çok sayıda örneklerin yaşandığı, geleneklerin canlı tutulduğu ortamlarda sağlam karakterli fertler yetişiyordu ama bireyci tüketim toplumlarında bunlar o ölçüde yaşanmadığından, medya tarafından dikte ettirilen bir kimlikle karşı karşıya kalıyoruz. Artık medyanın dayattığı kimlik, üstün kimlik olarak ön plana çıkıyor. Bireyin kişiliği de ona göre şekilleniyor.

Türkçemizde "vicdanının sesine kulak ver" diye bir söylem var. İnsan kendi vicdanından başlayarak, yakın aile fertleri, diğer insanlarla, tabiat ve yaratıcısıyla sağlıklı diyaloğu sayesinde insan-ı kamil olma yolunda önemli adımlar atabilir. Dolayısıyla aile fertlerinden, farklı kültürden insanlara kadar kuracağımız sağlıklı diyaloglar ve birliktelikler kimlik ve kişiliğimizi olumlu yönde etkileyecektir. Ama bunun için evvela çevremizi sanat, edebiyat, kültür yoksunu gettolara değil, mayamızda var olan diyalog kültürüyle, kimliği etkileyen güzel gelenekler, ahlaki ve kültürel değerler, dil ve tarih bilinci, sıkı aile bağları gibi faktörlerin yaşandığı "huzur adaları"na dönüştürebilmeliyiz.

İkinci Bölüm

EĞİTİM

ALMANYA'DA EĞİTİM NİÇİN KÖTÜYE GİDİYOR

Toplumların çözülmesinde birçok faktör rol oynar. Eğitimsizlik bunların en başında gelir. İyi bir eğitimle zirvelere tırmanan toplumlar, yine eğitimin kötüye gidişiyle tehlike çanlarını can damarlarında hissetmeye başlar.

Son yıllarda birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Almanya'da da eğitimde kriz yaşanıyor. Teknik-teknolojik yönden ileri olan bu ülkede kim nelerin eksikliğinden yakınıyor, bir bakalım: Öğrenciler, derslerin boş geçmesinden, okulda destek ve rehberlik derslerinin eksikliğinden, derslerin "zevk" vermediğinden; öğretmenler, motivasyondan yoksun ve disiplinsiz öğrencilerden, ilgisiz anne-babalardan, giderek artan şiddet içerikli davranışlardan, öğrencilerin Almancalarının zayıf olmasından; veliler, öğretmenlerin yetersiz olmasından ve okulun çocukları eğitemediğinden; ekonomi temsilcileri, okulu bitirenlerin yeterince kalifiye olamamalarından; üniversite öğrencileri, amfilerin hınca hınç dolu olmasından ve profesörlerin yeterince ilgilenememelerinden; bilim adamları ise Alman yüksek okullarının yetersiz teşrifatından ötürü araştırma yapmak için pek cazip olmamasından yakınmaktadırlar.

Aslında dışarıdan bakıldığında, Almanya'nın sahip olduğu imkânlar çerçevesinde yukarıda zikredilen problemlerin çözülmemesi için bir engel yoktur ama nasıl oluyor da, böyle gelişmiş bir ülkede bir toplumun ve devletin bekası için en önemli müessese olan eğitim, içinden çıkılamaz bir hâl alabiliyor? Öyle görülüyor

ki birçoğu Almanya'da gelişen hiçbir felsefi akım, insan kaynaklı problemleri kökünden halledici bir konsept sunamamaktadır. Sunamamaktadır çünkü "insan denen meçhul"ü yanlış zeminde ele almış, onun gerçek mutluluğunu hep yanlış zeminlerde aramışlardır.

Bakınız böyle ciddi bir krizden çıkmak için neler tartışılmaktadır: Kindergarten'de İngilizce ve bilgisayar derslerinin verilmesi, tam gün okulların yaygınlaştırılması, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması, öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesi. Dikkat edilirse bunların hepsi de maddi imkânların iyileştirilmesinden başka bir şey değil.

Diğer yandan sanayisi gelişmiş refah toplumlarında insanların daha ferdiyetçi ve egoist oldukları aşikâr. Ağırlıklı olarak kendi özgürlük alanını çocuk ve aile ile sınırlandırmak istemeyen bireylerden oluşan Alman toplumunda da boşanma oranı artmış, nüfus da yaşlanmaya başlamıştır. Ayrıca maddi ihtiyaçlarını giderme uğruna daha fazla ebeveyn çalışmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla çocuklarla ilgilenme, onların maddi-manevi ihtiyaçlarını yerine getirme, onlara yeterince zaman ayırma artık içi boş bir arzudur. Konuyla ilgili yüzlerce kitap yazılsa da, vaka çeşitli iletişim araçlarında rapor edilse de, hatta yukarıda zikredilen maddi imkânlar yerine getirilse de, böylesi bir süreci tersine çevirmek toplumun değer yargılarınının birçoğunu değiştirmekle mümkün olabilecektir ki artık o da çok zor görünmektedir. Zira maddi ihtiyaçları tatmin edilse bile, maalesef "karadelikler" gibi manevi boşluklar oluşmuştur ferdin ruhunda.

Ailenin veremediği eğitim eksikliğini, aslında az da olsa okullar giderebilirdi. Ne yazık ki savaş sonrasında esen özgürlük rüzgârı, öğrencileri eğitmek şöyle dursun, daha da azgınlaştırdı. Aile ve okulda güya "özgür birey" olma adına telkinler yapıla yapıla, şimdi okulda verilmeye çalışılan öğretim bile "Spaß" (eğlence) ve "Lust" (istek) arasına sıkışmış durumdadır.

Çocukların "özgür birey"olarak eğitilmelerine hiç kimsenin itirazı yok. Fakat onların pak ruhu ihmal edilirse, ilahî mesajdan ve "insanı insan eden iman"dan mahrum bırakılırsa, nefsini dizginleyecek prensipler zamanında ruhuna işlenemezse, okul-aile hattında yalnızlık duygularından kopan çığlıklar duyulmazsa, hiçbir zaman eğitim meselesinin özüne inilemeyecektir.

PISA ARAŞTIRMASI VEYA ALMAN EĞİTİMİ KOMADA

Dünyanın en gelişmiş sanayi ülkelerinden biri olan Almanya'da eğitim ve öğretim her geçen gün daha da kötüleşiyor. Yer yer yetkili mercilerin açıklamaları ve çeşitli medya organlarında yayınlanan raporlarla gündeme getirilen eğitim ve öğretimde kötüye gidişin önü alınamıyor. Özellikle son yıllarda SOS veren Alman okul sistemi, adeta komada can çekişir hâle geldi. Bunun en büyük göstergesi ise 2001 yılında bütün Almanya'da şok etkisi yapan bir PISA araştırmasıdır.

Max-Planck Enstitüsü tarafından PISA (Programme for International Student Assessment) çerçevesinde 2000 yılında yapılan 32 sanayi ülkesini kapsayan eğitimle ilgili araştırma sonuçları Almanya'da büyük yankı uyandırdı. PISA yaklaşık 10.000 öğrenci üzerinde test yaptı. 200'den fazla okulda, 15 yaş grubundaki öğrencilere okuma/anlama, matematik ve fen bilimlerinde sorular yöneltti. Sonuç gerçekten ilginç: 32 ülkede yapılan önemli araştırma sonucunda Almanya son sıralarda, yani 25. sırada bulunuyor. Bu durum Almanya'da eğitim ve öğretimin iyi gitmediğini ve acilen mutlaka bazı önlemlerin alınması gerektiğini ortaya koydu.

Araştırmada, metin okuma ve anlama testinde her beş Alman öğrenciden birinin en kötü sonucu aldığı ve Alman öğrencilerin yaklaşık % 40'nın da ortalamanın altında olduğu görülüyor. Matematikte de durum pek iyi değil.

En iyi okuma ve anlama kapasitesine sahip olan ülkeler şöyle: Avustralya, Kanada, Finlandiya, Yeni Zelanda ve İngiltere. Bu ülkelerdeki öğrencilerin yaklaşık % 15'inin en yüksek düzeyde ve en zor metinleri bile anlama ve yorumlama kapasitesine sahip oldukları belirtiliyor.

En kötü ülkeler ise, Lüksemburg, Meksika ve Brezilya. Dördüncü sırada ise Almanya bulunuyor. Almanya'da öğrencilerin yaklaşık % 10'u en düşük düzeyde yer alıyor.

Araştırma sonucu ortaya çıkan bir gerçek de, Almanya'da öğrencilerin geldiği sosyal sınıfın, okuldaki başarıları açısından önemli rol oynamasıdır. Buna göre alt tabakalardan gelen öğrencilerin, diğer ülkelere oranla, Abitur yapma (liseyi bitirme) şansı çok daha az. Sosyal yönü zayıf ailelerden gelen çocukların ise iyi bir eğitim alma şansı yok gibi.

Norveç, İsveç, İsviçre ve Avusturya gibi diğer sanayi ülkelerinde de çok sayıda yabancı öğrenci olmasına rağmen okullarda dil eğitimi çok daha iyi yapılıyor. Belki de okul öncesi dönemde dil eğitimine önem veriliyor ve iyi bir altyapı oluşturuluyor bu ülkelerde. Tam gün eğitim yapılan okullar yaygın olduğu için, sözkonusu ülkenin dilini daha fazla kullanma imkânına sahip olunduğu belirtiliyor.

Diğer taraftan iyi ve kötü öğrencilerin başarı seviyesi arasındaki uçurum gittikçe büyüyor Almanya'da. Birçok okulun amacının, yalnız başarılı öğrencileri değil, genel çoğunluğu ölçü alarak onları belli bir seviyeye getirmek olmasına rağmen, bunun gerçekleştirilemediği tespiti yapılıyor.

Almanya, öğrenci başına on yıllık bir öğrenim için 42.000 Dolar yatırım yaparken, diğer ülkeler ortalama 44.000 Dolar ayırıyor.

DEĞERLENDİRME VE TEPKİLER

Araştırmayı yürüten Max-Plack Enstitüsü Eğitim Araştırmaları bölümü başkanı Prof. Jürgen Baumert, bu kötü gidişte temel problemin Alman öğretmenlerin pedagojik formasyon eksikliği olduğunu söylemektedir. Öğretmenin sınıf içindeki rolünün değişmesi gerektiğini vurgulayan Baumert'e göre, problemi öğrenci ve öğretmen birlikte çözmeye çalışmalı ve hatalar sistematik şekilde ele alınmalıdır.

NRW eski kültür bakanı Gabriele Behler'e göre ise, öğretmenler bir yarış içinde olmalıdır. Sınavları, sadece öğretmenlerin kendisini ilgilendiren bir mesele olmaktan çıkarıp, okullar üstü bir sınav sisteminin geliştirilmesini isteyen Behler, böylece sınavların standartlara uyup uymadığını denetlemek için önemli bir zeminin oluşacağını düşünüyor.

Prof. Baumert'in araştırması, öğretmenlerin, öğrencilerin zayıf noktalarını ya hiç veya çok geç farkettiklerini de ortaya koymaktadır. Ona göre birçok öğretmende, öğrencileri amaca uygun şekilde desteklemek için sahip olması şart olan "farketme yeteneği" eksik. Bu ise artık normal görülüyor.

Öğrencinin geldiği sosyal tabaka ile eğitim arasında sıkı bir ilişki var. Burada yabancı kökenli ailelerin çocukları büyük bir grubu oluşturuyor. Bu sebeple Behler'e göre çocukların dil problemlerinin giderilmesi için daha fazla desteklenmesi ve dil kurslarının düzenlenmesi gerekmektedir.

70'li yıllardan 90'lı yılların başına kadar süregelen ideolojik çekişmelerin eğitim-öğretim alanında yapılması düşünülen gelişmeleri engellediğini öne süren Behler, her türlü yeni konseptin ideolojik olarak değerlendirildiğini ve kabul görmediğini savunuyor. Behler, bunun artık, çekişmeleri bir tarafa bırakıp, eğitim-öğretimde köklü reformların yapılması için önemli bir gerekçe olmasını ümit ediyor.

Hamburg Üniversitesi'nden Prof. Peter Struck da PISA araştırmasıyla birlikte özeleştiri yapanlardan. "Elma ile armudun" birbiriyle kıyaslandığını savunan Struck, Japonya ve Güney Kore'de öğrencilerin "otoriter okullarda" öğrenim gördüklerini, öğrenciler arasında en yüksek intihar vakalarının da bu ülkelerde meydana geldiğini, bu sebeple matematikte ileri seviyede görünseler dahi Almanya için örnek alınamayacağını belirtiyor. PISA-Araştırmasında bilgi, yazım ve hesap yapmanın ölçü alındığını ama kendi kendine çalışma ve öğrencilerin çok yönlülüğü gibi faktörlerin göz ardı edildiğinin altını çiziyor.

Finlandiya'daki okul sisteminin Almanya için model olabileceğini savunan eğitim bilimci Struck, o ülkede öğrencilerde daha değişik bir "hata kültürünün" hâkim olduğunu, öğrencilerin deneyerek, bol alıştırma yaparak ve hatalarını farkederek öğrendiklerini belirttikten sonra, "Almanya'da biz, dört yılla dünyanın en kısa süreli ilkokuluna sahibiz. Daha sonra beş yılla İtalya geliyor. Kötü öğrenciler, iyi öğrencilerle birlikte yoluna devam etme yerine, kısa dönemde hızlı bir öğretim sayesinde çok erkenden yarışı bırakmaya itiliyorlar. Bu da motivasyonsuzluğa sebep oluyor." diyor. Müfredat programlarını da eleştiren Struck, ders planlarının bir sürü kuralla doldurulması yerine, derste daha fazla alıştırma yapılmasına ağırlık verilmesi üzerinde duruyor.

Saarland eğitim bakanı Jürgen Schreier (CDU), diğer faktörlerden daha çok, tartışmaların öğrenme kültürünün içeriği ve iyileştirilmesi üzerine yapılmasını öngörüyor.

Bize göre ise, Almanya'da eğitim ve öğretimde baş gösteren kötüye gidişin pek dile getirilmeyen daha başka sebepleri var. Temel problem ne öğrencilerin okulda geçirdiği sürenin azlığında ne öğretmenlerin pedagojik formasyonunda ne de herhangi bir fiziki şartın eksikliğinde. Problem genel olarak "insan"ın eksik ele alınmasında, aile müssesesinin çökmesinde, dinî ve ahlaki değerlerin dumura uğramasında, manevi boşluk yaşayan öğrencilerin hayata anlam veremeyip, kendi gelecekleri için ilgi, bilgi için yeterli motivasyonu kendilerinde bulamamalarında yatmaktadır. Kötü ve tatmin olmayan duyguların otağı nefsi dizginleyecek ahlaki değerler "daha fazla özgürlük" adına silinip atılırsa, işte böyle "korkunç bir ilgisizlik" ve "tahammül edilmez bir saygısızlık"la karşı karşıya kalınır.

Siyasiler konuşuyor, esas problemlerin çözümünde rol oynayacak öğretmen ve aileler susuyor. Onların içinde bulunduğu sosyo-psikolojik durum pek değerlendirilmiyor. Olaya hep fiziki yönden bakılıyor, oysa problem ahlaki ve manevi değerlerin eksikliğiyle sosyal yapının erozyona uğramasında yatıyor. Türk toplumu bu konularda bilimsel altyapısı olan konseptlerle Alman toplumuna gerekli desteği vermek için paçaları sıvamalı ve iki toplum böylesine mühim bir meselede bir araya gelebileceği ortak platformları oluşturmalıdır. Türk toplumu bu kötüye gidişe dur demek için eğitim faaliyetlerine çok daha fazla ağırlık vermeli, öncelikle de kendi çocuklarının durumunu gözden geçirerek işe koyulmalıdır.

ÖĞRENMEYİ SEVMEK VE SEVDİRMEK

Öğrenmekten ödü kopan, kaçan, öğrenmemek için elinden geleni arkasına koymayan, dinlemeyi bile bilmeyen öğrenci olur mu hiç! Gördünüz mü siz? Hele derslere bir girin de, bakın mesleği "öğrenmek" olan öğrencilerin acınası hâline. Nazara verilen genel manzaradır, istisnalar değil.

Öğrenmenin önemli süreçleri var; motivasyon, konsantrasyon, isteme, dinleme, öğretmeni ve konuyu anlamaya gayret gösterme, değerlendirme, soru sorma, disiplinli çalışma, kendi düşüncesini oluşturma, düzgün okuma ve yazma gibi. Peki, Türk öğrencilerde var mı bunlar? Varsa ne kadarı var? Ne yaparlar onlar? Çoğu futbolcu olacak ya, onbeş dakikalık teneffüste dahi top koşturur, derse kan ter içinde gelir. Kızlar ise top model veya mankenliğe özenir gibi arz-ı endam ederler. Ya çantalarını unuturlar ya da kitaplarını. Konunun adını henüz yeni anlamaya başlamıştır ki ders bitiverir. Ödevi ya anlamamıştır ya da boş vermiştir. Top, müzik, ne idüğü belirsiz aşk uğruna başta okulu, sonra da hayatı boşverdiği gibi.

Fakat her şeye rağmen Ali gibilerin sayısı da artmıyor değil. Ali 6. sınıfa gidiyor. Gençliğe yelken açanlardan. Onu akranlarından ayıran en önemli özelliği, öğrenmeyi ve okulu ciddiye alması. Kendisinden dinleyelim: "Ben babam gibi işçi olmak istemem. Bilgisayar mühendisi olacağım. Sınıfımızdan birçok öğrenci sigara kullanıyor, hep cinsel şeyleri kafalarına takıyorlar. Ben bunlardan hiç hoşlanmam. Hem bu öğrencilerin dersleri

de hiç iyi değil. Ellerine ne geçecek sanki hiç anlamıyorum. Ödevlerimi vaktinde yapar, zamanımı en iyi şekilde kullanmaya çalışırım. Stadtbücherei'da her türlü kitaplar var. İhtiyacım olanları oradan alıyorum. Almancamın iyi olmasını her gün kitap okumama borçluyum. Türkçeyi de ihmal etmiyorum tabii. Arada sırada kötü not da alıyorum tabii. Geçenlerde İngilizce'den dört aldım. Demek bazı şeyleri tam öğrenememişim. Hemen Stadtbücherei'a koştum, konuyla ilgili kitaplar aldım. Hafta sonu iyice çalıştım ve tamamen o konuyu öğrendim. Konuları genellikle derste öğreniyorum. Kitaplardaki kelimelerin hemen hepsini öğrenmeye özen gösteriyorum. Öğretmenlerimin ne anlattığını dikkatle dinliyorum. Eğer tam anlayamazsam mutlaka soruyorum. Bu, öğretmenimin de hoşuna gidiyor galiba. Annembabam Elternsprechtag'ları (veli toplantılarını) hiç kaçırmaz, ben de birlikte giderim. Onları çok seviyor ve onlara güveniyorum. Her şeyimle ilgileniyorlar."

Aslında Ali, başarının sırrını tam kavramış gibi çok güzel noktalara değiniyor. Ailesinin iyi bir eğitim verdiği belli. Böyle düşünen, okulu, dersi, öğrenmeyi, aslında hayatı ciddiye alan öğrencilere ihtiyaç var. Ali, bilgisayar mühendisi olmayı ideal edinmiş bu yaşta. Ne güzel. Alilerin çoğalması aile içi eğitim ve sağlıklı bir sosyal çevreden geçiyor. Aslında Avrupa'da doğup büyüyen her öğrenci potansiyel bir Ali olabilir. Ancak bu, sevgi ve saygının soluklandığı bir yuva, televizyon ve bilgisayarlardan daha çok kitap kültürünün egemen olduğu bir aile atmosferi, zararlı alışkanlıklardan koruyucu sağlam bir sosyal çevre sunulabildiği takdirde gerçekleşebilir.

İyi bir motivasyon ve konsantrasyon da öğrenmede etkin rol oynar. Bunları sağlamak bireyci tüketim toplumlarında zor olsa da imkânsız değil. Evvela anne-babaların kendileri örnek olmaya çalışarak işe başlayabilir. Anne-baba olunca öğrenme sona ermiyor ki... "İlim Çin'de de olsa alınız." veya "Beşikten mezara ka-

dar ilim öğreniniz." sözleri sadece öğrenciler için değildir elbette. Öyleyse var mı, takip edilen bir kitap, dergi veya bir ailenin rahatlıkla okuyabileceği gazete? Sakın ola ki "Ali'nin içinde varmış, çocuğun içinde olacak." demeyin. Bu duygu ve düşünceler çocuğun içine durup dururken yerleşmez. Küçükten beri eğitimi bir bütünlük içinde ciddiye almak önemli rol oynuyor. Zira öğrenme aşkı ancak sürekli takiple, çocuğun ruhunu bir gergef gibi örerek verilebilir. Yoksa başta anne-baba örnek olmadan ve öğrenmenin etrafındaki olumsuz zincirler kırılmadan, kısır döngülerden kurtulmak mümkün görünmüyor.

YENİ DERS YILI BAŞLARKEN

"Sabrım kalmadı artık! Şu tatilimiz bir bitseydi. Arkadaşlarımı, okulumu öyle özledim ki. Hele öğretmenlerimi. Öyle seviyorum ki onları. Bizlere bir şeyler öğretmek için nelere katlanmıyorlar! Kendimi ders kitaplarımın sayfalarına atmak geliyor içimden. Zevkle geçen derslerimi ise hiç unutamadım zaten tatil boyu. Tatilde gezip gördüğüm şeylerle bütün bunları günlüğümde de işlemeye çalıştım."

Altı haftalık tatilden sonra yeni öğretim yılı başladı. Çevrenizde yukarıdaki gibi okulunu, öğretmenlerini, ders kitaplarını özleyen, öğrenmeye müştak kaç öğrenci tanıyorsunuz? "Ah nerede?" sözcüklerinin ağzınızdan döküldüğünü duyar gibiyim. Şimdiden önlem alırsak, bizim çocuklarımız da böylesi düşüncelerle hayallerini süsleyebilirler.

Peki, çocuklarımızın okulda daha başarılı olması için neler yapılabilir? Onlara iyi bir aile ortamı hazırlamak, mutluluk ve sevginin hâkim olduğu yuvalar kurmak öyle imkânsız değil.

Öğretim yılının başından itibaren iş sıkı tutulursa, çocuklar faydasını görürler. Evvela çocuğun motorik gelişimi sürekli takip edilmelidir. Yani psikolojik, ruhsal, zihinsel yönden doğru bir çizgide mi gidiyor? Karakter yapısında bütünlük var mı? Öğrenmeyi içten istemesi konusunda tam motive olmuş mudur? Dersi derste yeterince takip edip etmediği/edemedigi tespit edilebiliyor mu? Ayrıca planlı ders çalışma alışkanlığı ona ne kadar kazandırılabilmiştir?

Özellikle Alman diline ne derece hâkim olduğu, kendini derste ne kadar ifade edebildiği hem evde, hem de sınıf öğretmenleriyle görüşülerek tespit edilip, mutlaka gereği yapılmalıdır.

Çocukların mümkün olduğunca kahvaltı yaparak okula gitmesi sağlanmalıdır. Bilinmelidir ki en mühim ve faydalı öğün kahvaltıdır. Genç beyinlerin ekmek, bal, tereyağ, peynir, zeytin, yumurta gibi gıdalara çok ihtiyacı var.

Televizyon ve bilgisayarın, aşırı ve maksadı dışında kullanıldığı takdirde çocukları negatif yönde etkilediklerinden dolayı kesinlikle kontrol altına alınması gerekir. Çocuklar, hayatı maalesef televizyonlardaki hayal ürünü, gerçekdışı film ve kültürel dejeneresyona yol açan dizilerle algılıyorlar. Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının televizyon seyretme oranı epeyce yüksektir. Bu sebeple çocukları başımızdan "defetme" mantığıyla televizyon seyretmeye salıvermekten ya da odalarına televizyon alarak bütün inisiyatifi onlara vermekten vazgeçerek, "belli zaman dilimi içinde televizyon seyretme" kültürü oluşturulmalıdır. Özellikle topluma sunulan herşeyin tüketilmesi gibi bir zorunluluğun olmadığı konusunda çocuklar bilinçlendirilmeye çalışılmalıdır. Yoksa haftada ortalama on dizi seyreden öğrencinin ne derse motivasyonu ve konsantrasyonu ne de öğrenmede başarılı olması söz konusudur.

Elbette aileler herşeyi çocuğuna veremeyebilir ama faydalı ve iyi bir arkadaş çevresi oluşturmada onlara yardımcı olabilir veya eğitime önem veren sağlıklı bir sosyal çevre bulabilirler, hatta bir şekilde bulmak zorundadırlar. Zira çocuk ve ergenlerin, aidiyyet, kendine güven, kimlik, yalnızlık, zararlı alışkanlıklar konularındaki problemlerinin çözümü ancak böyle sağlıklı bir yuva ve çevrede mümkün olabilir. Bunların üstesinden gelinebilirse, yeni öğretim yılında çocuklar daha başarılı olacak, kendilerine güven içinde geleceğe daha bir umutla bakabileceklerdir.

ALMAN EĞİTİMİ SOS VERİYOR

Bu toplumda yaşadığımıza göre, her alandaki gelişme bizim de ilgi alanımıza girer ve girmesi gerekir. Son yıllarda ögrencilerin başarı seviyesinin düşmesi sıkça gündeme gelmektedir. Okullarda çocuklara gerekli eğitim ve öğretimin verilememesinden yakınan veliler, ögretmenleri, ailede çocuğuyla yeterince ilgilen(e)mediklerinden, onları iyi eğitemediklerinden dolayı da öğretmenler velileri suçluyor. Bir taraftan gerekli siyasi reformlar yapılamazken, diğer yandan öğretmen açığı giderek büyüyor.

Haftalık Der Spiegel ve Focus dergilerinde yayınlanan bazı rapor ve araştırma sonuçları kamuoyunda şok etkisi meydana getirdi. Ciddi şekilde bir eğitim/öğretim krizi sözkonusu. Focus dergisi krizi, "Cehennem Mesleği Öğretmenlik" kapak manşetiyle gündeme taşıdı. Bu iki büyük dergi, Almanya'daki eğitim ve öğretimi, okulların içinde bulunduğu durumu kapak konuları yaparak, çeşitli can alıcı yönleriyle masaya yatırdı.

Yayınlanan rapor ve araştırma sonuçlarına göre okullarda genel olarak başarı seviyesi hızla düşüyor. Özellikle Almanca, fen bilimleri ve matematik derslerini öğrenciler yeterince öğrenemiyor. "Üçüncü Uluslararası Matematik Bilimi Araştırmaları"nın, kırkbeş ülke arasında yaptığı bir araştırma şu gerçeği çıkarıyor gün yüzüne: "Avrupa'nın en büyük ve akıllı milleti olan Almanya, matematik ve fen bilimleri konusunda orta sınıfın altına düştü."

Yine aynı rapora göre Japonya, hatta Kore'deki öğrenciler, Almanya'dakinden çok daha iyi matematik biliyorlar. Almanya'daki birçok sekizinci sınıf öğrencisinin fen bilimleriyle ilgili temel bilgilerde ancak ilkokul seviyesinde bir kabiliyete sahip oldukları belirtiliyor.

Yıllardan beri Almanya'da eğitimde fırsat eşitliği savunulur ama Berlin'deki Max-Plank Enstitüsü'nün yaptığı testlerde, Bayern eyaletindeki öğrencilerin en iyi öğretimi aldıkları, Kuzey Ren Vestfalya'da (NRW) ise en kötü öğretimin olduğu ortaya çıktı. Bayern'deki 7. ve 8. sınıfların matematik ve fen bilimlerinde gösterdikleri başarı seviyesi, NRW'daki ile kıyaslandığında arada birbuçuk yıl fark olduğu görüldü. İlkokulda da güney, kuzeyden daha önde. Öğrencilerin Bayern'de daha başarılı olmaları, oradaki okulların daha disiplinli olmasına bağlanıyor.

Hamburg eyaleti, diğer eyaletlere göre öğrenci başına en yüksek bütçeyi ayırmasına rağmen, bu eyalette beşinci sınıfa giden öğrencilerin yazdıkları atmış kelimelik bir diktede ortalama yirmi dört hata yaptıkları ortaya çıktı. Altıncı sınıf Gymnasium öğrencilerinin yüzde 60'ı, bir cümlenin öznesini bulamayacak durumda. Yüzde 45'i ise, "1000 kişiden beşte ikisi kız olan bir diskotekte kaç erkek var?" sorusuna cevap verememiş.

Diğer taraftan bir öğretim yılında bütün sınıflardan öğrencilerin ancak % 28´i üniversiteye gidebiliyor. Bu oran Japonya'da % 36, ABD'de % 44.

Öğretmen kadrosunda da yirmibeş yıldan beri en önemli nesil değişimi yaşanıyor. Almanya'daki yaklaşık 800 bin öğretmenden 400 bini, gelecek on yıl içinde yaşlılar bölümünü oluşturacak, yani emekliliğe ayrılacak. Öğretmenlerin % 63,5'u 45 yaşın üzerinde. Yalnız % 11,6'sı otuzbeş yaşın altında. Buna karşın öğretmenlik bölümünü (özellikle tabiat bilimleri ve teknik

branşlarda) bitireceklerin sayısı hızla azalıyor. 2010 yılına kadar okullarda 213 200 öğretmen ihtiyacı var. En fazla ihtiyaç 58 binle NRW eyaletinde bulunmaktadır. Bu arada Almanya'da saygın bir yeri olan öğretmenlerin itibarı da düşüş kaydediyor. 2000 kişi üzerinde düzenli olarak yapılan anket sonucuna göre en itibarlı meslek sahipleri olarak % 75'le doktorlar ilk sırada bulunurken, papazlar % 40, avukatlar %37, eczacılar % 27, yazarlar % 25, mühendisler % 24 ve öğretmenler ise % 22'lik bir itibara sahipler. Tabii bunda öğretmelere velilerin destek vermemesinin yanısıra, siyasetçilerin de payı var. Almanya eski başbakanı, Aşağı Saksonya eyalet başbakanı iken öğretmenleri "tembel teneke" diye nitelendirmiş, daha sonra da özür dilemişti. Önemli bir politikacı ise 50 yaşından yukarı olan öğretmenler için "tembel köpekler" ifadesini kullanmıştı. Bütün bunlar öğretmenlerin, veli ve siyaset kıskacında zavallı duruma düştüklerini göstermektedir.

OECD'nin 2000 yılında yaptığı istatistiklere göre Almanya, brüt millî gelirinin % 4,5'ini eğitim-öğretime harcamaktadır. Bir ilkokul öğrencisi için yılda yaklaşık 3000 €, orta öğretimdeki bir öğrenciye ise yaklaşık 5000 € harcama yapmaktadır. Buna karşın orta öğretimde çalışan onbeş yıllık bir öğretmene de yılda 40 000 € maaş vermektedir.

Görüldüğü gibi bunca maddi refaha ve imkânlara rağmen, eğitim-öğretim alanında büyük çapta dengesiz gelişmeler yaşanıyor Almanya'da. Bu toplumda yaşayan hatırı sayılır bir azınlık olarak Türklere de büyük görevler düşüyor. Kaderdenk noktasından bakıldığında belki de bu boşluğu doldurmada Türklerin önemli katkıları olabilir. Kırk yıldır ekmeğini yediğimiz bu topluma vefa borcumuz var elbette. Şiirlerde, romanlarda abideleşen Anadolu insanının vefası, taze kan olabilir Alman eğitimine.

Haydi durma dostum,
koy ortaya içindeki cevheri,
ifrat-tefrit arasında bocalayan
eğitime artık sen vur neşteri,
vur ki tek ümit seninle beraber binlerce vefa neferi.

Herşeye rağmen.

KARNELER YAKLAŞIRKEN

Zaman hızla akıp gidiyor. Öğrenciler ve veliler bu hızlı akışın farkındalar mı acaba? Yoksa öğrencilerin okul başarılarının aynası sayılan karnelerle karşı karşıya kalındığında mı bazı gerçekler ortaya çıkıyor?

Yarıyıl karneleri alındığında birçok öğrenci, anne-babalarını, aile çevresini sevince boğarken, birçoğu da üzülmelerine sebep olacak. Elbette karne, sonucu veya gayretlerin hasadını gösteren bir ayna, öğrenciler o aynada öğretim yılı başından beri elde ettikleri başarı seviyesini görecekler, ne ekebilmişlerse onu biçecekler.

Fakat bu sonuçta, aynanın yansıttığı tabloda velilerin payı yok mu? Günümüzde aile desteği, sağlıklı aile ortamı olmadan öğrencilerin başarılı olmaları (genel olarak) mümkün değil. Dolayısıyla anne-babaların karneye bakıp, çocuklarını ne zaman ne kadar destekleyebildikleri ve onların problemlerine eğilebildikleri konusunda evvela kendilerini sorgulamaları, daha sonra çocuklarını hesaba çekmeleri gerekir.

Nedense bu hata hep işlenir. Öğrenciler okul hayatlarında, ailevi ilişkilerinde, sosyal çevrede ve kişisel gelişimlerinde binbir labirentle boğuşurken, onu "anlamadan", ona, ihtiyaç anlarını keşfedip manevi desteklerde bulunmadan, bir de karne dönemlerinde hırpalanmaları yaralarını daha da derinleştirir. Aslında başarı veya başarısızlıktan anne-baba da en az çocuk kadar sorumludur fakat her nedense birçok veli bunu kabullenmek istemez.

Çocuk okula gidiyor, kültür, kimlik, dil ve dersleriyle ilgili birtakım problemlerle boğuşuyor. Peki, onun yardımına eş zamanlı olarak ne kadar koşuluyor? Zaman geldi yaşadığı süreçlerin birçoğunun farkına bile varamadan belki, o, yine karşımıza karnesiyle çıkıverdi. Biz yine her daim yaptığımız ama faydasını pek göremediğimiz nasihatlarla ona çıkıştık. Evet, bir kısır döngüden bahsediyorum. Bu kısır döngüyü aşmadan çocuklarımızın bizi sevindirecek karneler getirmesini daha çok hayal ederiz.

Atalarımız "ne ekersen onu biçersin" demişler. Çocuklarımızın okul başarılarının, onların eğitim süreçlerinde takip ettiğimiz yolla yakından ilgisi olduğunu düşünüyorum. Kindergarten'da ve öncesinde karakter ve dil gelişiminde hangi ortamları sunduk, ilkokulda o süreci nasıl takviye ettik ve geliştirdik. Bunların hepsi karneye yansıyor. Yani mesele yalnız "ders" veya "not" meselesi olmayıp, çocuğun kendi motorik gelişimiyle birlikte ona sunulan öğrenme ve gelişim ortamlarıyla da yakından ilgilidir. Çocuk eğitimi bir bütünlük içinde ele alınmalıdır.

Öyleyse karneye bakıp çocuklara hemen çıkışmayalım. Sağlıklı kafayla, açık yüreklilikle başarılı ve başarısız yönlerini gözden geçirip, başarısızlığın sebeplerini bulmaya çalışalım, sonra fikir alışverişinde bulunalım. Kesinlikle "Niye bu notu aldın!" veya "Nasıl bu notu alırsın!" diye azarlamayalım. Çocuğumuzun kötü not alması elbette dünyanın sonu değil, korkmayın kıyamet kopmaz. Kıyamet karne karşısında kayıtsız kalındığında kopar. Anne-babanın vurdumduymazlığıyla, çocuktaki gelişimi göremeyişle kopar ama şurası muhakkak ki çocuğunun geleceği ve ailedeki huzurun kaybolması açısından kıyameti koparanın baş sorumlusu anne-babadır. Bu sorumluluktan hiç kimse kaçamaz.

Karne dönemlerini fırsat bilip, çocuğu anlamaya, onun bize kapalı yönlerini keşfetmeye çalışmak yararlı olur. Her fırsatta onu ihmallerimizle yuvanın içinde nasıl kaybettiğimizi düşüne-

rek hayıflanmalı ve çözüm yolları bulmaya çalışmalıyız. İnanın bu duygular bile insana bayram havası yaşatacaktır. Kendilerine yansıtılan güzellikleri, çocuklar da karneleriyle ailelerine yansıtacaklardır.

Karneler yaklaşırken öğrencileri ve anne-babaları, herkesi ayrı bir heyecan sarar. Unutmayın o heyecanı karne sonrasında tatlı heyecanlara dönüştürmek bizim elimizde.

SOSYAL DAVRANIŞ NOTU

Eğitimde PISA araştırmaları sonucu yaşanan gelişmelerden biri de öğrencilerin sosyal davranışlarının değerlendirilerek karneye not olarak yansımasıdır. "Kopfnote" denen davranış notu branş öğretmenlerinin değerlendirmelerine dayanarak sınıf öğretmeni tarafından verilmektedir.

Doğu Almanya'da 1989'da, Batı Almanya'da ise daha önceleri kaldırılan sosyal davranış notu, yeniden uygulamaya konuyor. Kaldırılmasının gerekçesi ise yer yer öğrenciyi dışlayıcı bir nitelik arzetmesi ve ona toplum tarafından negatif değerlendirilen özellikler atfederek kötüye kullanılmasıydı.

Toplumsal ve ahlaki değerlerin, bireyin nefsî arzularına feda edildiği toplumda "özgürlük sınırı" epey haddini aştı. Ferdi, insan-ı kâmil olma ufkuna götüren yollar tıkalı. İçinde yaşadığımız toplumda bir gence; sanat, müzik, estetik, sosyal yaşantı, aile, arkadaşlık, meslek, sorumluluk duygusu ve hayatın anlamı gibi kavramlar üzerine düşüncelerini sorunuz. Aldığınız cevap, davranış notuyla doğru orantılı olacaktır.

Sözkonusu davranış notunu vermede; dakiklik (derse vaktinde gelme), güvenilirlik, öğrenme isteği, grup içindeki davranışları, okul personeline karşı davranışları, kendi kendine çalışma becerisi, çalışmada gösterdiği özen konularında değerlendirmeler yapılıyor. Bazı okullarda bu noktalara ilişkin notlar verilerek, karneye ek olarak iliştiriliyor, bazı okullarda da hepsi değerlendirilerek genel bir not veriliyor veya söz konusu davranışlar karnenin içine yazılıyor.

Sosyal davranışlara not verilmesinin en büyük sebebi, öğrencilerin tutum ve davranışlarının derste ve okulda artık kontrol edilemez hâle gelmesidir. Özellikle savaş sonrası gelişen "bireysel özgürlükçü" eğitim konseptinin gelinen bu noktaya katkısı (!) büyüktür. Bir yandan aşırı ferdiyetçiliğin her zeminde vurgulanması, diğer yandan artık ailelerin en temel davranış kurallarını bile çocuklarına veremeyecek durumda olması, okullarda bir sonuç olarak kendini göstermektedir.

Aşırı tüketimin ve imajın hâkim olduğu toplumlarda birçok öğrenci, manevi boşluk ve buhranların kıskacında yaşıyor. İnsan-ı kâmil hedefine yürüme, içi fethetme, vicdan insanı olma ve kalbî derinlikler kazanma yerine süfli arzular peşinde koşuyor. Eskiden toplumda bulunan genel geçer değerler, gelenek ve görenekler; çocuk ve gençlerin âdâb-ı muaşerete ters sosyal davranış sergilemelerine mani olurdu. Şimdi içinde yaşadığımız toplumda gençlere empoze edilen değerlerden haraketle şu sorulara cevap aranmalıdır: Zaman kavramı ve planlı çalışma hakkında ne düşünüyorlar? Vefa, tevazu, diğerkâmlık, adap, edep, zerafet gibi gerçek insana yaraşır bir şahsiyeti oluşturan kavramları tanıyorlar mı, tanıyorlarsa evde, sokakta, okulda, derste bunları ne kadar hazmedip yaşıyorlar, temsil edebiliyorlar?

Soruyu tersinden de sormak mümkün: Bir insanda olması gereken en temel ahlaki ve insani değerler kazandırılmadan, öğrencilere istenilen ölçüde belli sosyal davranışlar verilebilir mi? Herkes bilir ki temel sosyal davranış şekilleri çocuğa evvela ailede kazandırılır. Yani çocuk ailede "eğitilir". Evde yeterince eğitilemeyen çocuklar, zaten okulda birçok öğrenme problemi yaşıyor. Realitede şu anda gelinen nokta itibariyle görülüyor ki okulun, ne eğitme fonksiyonu var ne de ailesi tarafından yeterince eğitilemeyen çocukların öğrenme problemlerini çözme konsepti var.

Önümüzdeki öğretim yılında Kuzey Ren Vestfalen eyaletindeki bütün okullarda uygulamaya başlanacak sosyal davranış

notu, çocuğun karakter yapısıyla okul başarısı hakkında önemli ipuçları sunuyor. Bu değerlendirme, diğer derslerden aldığı notlardan belki daha önemli, zira mesleki eğitim yeri bulmada veya bir işe girmede gencin sosyal yönünü ortaya koyan bir kanaat oluşturmaktadır.

Görünen o ki aile içinde yukarıda zikredilen sosyal davranışları belli ölçüde kazanan öğrenciler, hem derslerinde daha başarılı olmakta, hem de aile-okul hattında kendisiyle barışık uyumlu bir yaşantı sürebilmektedir. Öyleyse işe buradan başlamak faydalı olacaktır.

Evet, notlar anne-babaları, çocuğun genel başarı durumu hakkında bilgilendirdiği gibi, varsa eğer, kötü davranış ve notlarına karşı da önlem alma imkânı vermektedir.

ÖĞRETMENLERDE "TÜKENMİŞLİK" SENDROMU

Almanya'da sosyal doku değişiyor. Şimdi bir bakın, toplumu ayakta tutan, onun geleceğinin teminatı ve genç dimağları işlemekle yükümlü olan öğretmenlerin acınası hâline! Bu, ferdiyetçi tüketim toplumunun da tükendiğinin en güzel göstergesidir…

Öğretmenlik peygamber mesleğidir ve ideal bir yönü vardır. Öğretmen, her şeyden önce dünyevi hiçbir beklentiye girmeden her zaman ve her yerde etrafına aydınlık saçan örnek bir insandır. Geleceği omuzlayacak mükemmel insanlar yetiştirmek onun en büyük idealidir. Kendini sadece bir pedagog olarak görür, çeşitli toplum kesimlerini tutkal gibi bir araya getirerek, barış içinde birlikte yaşama, birbirlerini karşılıklı anlama adına topluma dinamizm kazandırır. Ne olursa olsun, Türk kültüründe öğretmenlik böyle algılandı ve algılanmaktadır. Dünyanın dört köşesinde insanlık uğruna, hiçbir dünyevi beklentiye girmeden, zaman-mekân tanımayan Anadolulu idealist öğretmenler bunun en güzel örneğidir.

Evet, toplumdaki kötüye gidişe dur diyecek, topluma ruh üfleyecek, onu diriltecek ve dünyayı yaşanılabilir hâle getirecek en önemli dinamik öğretmenlerdir. Ne siyaset ne ekonomi ne şu ne bu. Öğretmenin okula küsmesi, dersi kâbus gibi görmesi, öğrenci ve velilerle sürekli çatışma hâlinde olması düşünülemez.

Şimdi bir bakalım: Freiburg Üniversitesi tarafından yüzlerce öğretmen üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, Almanya'daki

öğretmenler "sınıfta en ağır iş"i yapıyor. Öğretmenlerin üçte birinden fazlası (% 34) "tükenmişlik" sendromu gösteriyor. Beşte biri (% 19) ise stres nedeniyle ciddi sağlık problemleri yaşıyor ve bunlar tedaviye muhtaç. Bayan öğretmenlerin durumu daha da vahim.

Öğretmenlerde görülen psikolojik sebepler aynı zamanda erken emekliliğe de sebep olmaktadır. İş yerinden memnunluk ve öğretmenlerin sağlık durumuyla ilgili değişik yerlerde yapılan araştırmalar, durumun korkunç boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir.

Öğretmenlerin % 90'ı sağlık durumlarının pek de öyle kötü olmadığını belirtirken, ancak yaklaşık % 30'u mesleklerinden memnun olduklarını söylüyor.

Öğretmenler, en fazla sınıftaki gürültüden, özellikle de davranış bozukluklarına sahip öğrencilerden şikâyet ediyorlar. Öğretmenlerin yarıya yakını bundan rahatsız oluyor ama ne çare? Öğrencilerin birçoğu artık zıvanadan çıkmış ne anne-baba ne öğretmen ne de kural tanıyor. Kuralları öğrenciler belirliyor. Herşeyiyle kendi nefsine endeksli yetişen öğrencilerden herhâlde başka şey de beklenemez.

Siyasiler ise problemlere akılcı çözümler üreteceğine, işin finans ve yapısal yönüyle uğraşıyor, neyi nereden kısarız diye. Doğru dürüst bir önlem alınmıyor. Sanki biraz da kasıtlı gibi, birileri gelişmelerin bu boyutta seyretmesini istiyor. Toplumdaki gelişmeleri çeşitli yönleriyle analiz eden Meinhard Miegel gibi önemli sosyologların çığlıklarını, yalnız öğretmenlerin değil, toplumun da hızla "tükendiğini" belirten sözlerini biz duyuyoruz da, dümenin başındakiler duymuyor mu? Acaba Almanya Türkiyeleşirken, Türkiye Almanyalaşıyor mu?

NİÇİN ÇOCUKLARIMIZI EĞİTEMİYORUZ

Eğitim, dünya toplumlarının olduğu gibi Türklerin de en önemli meselesidir. Avrupa'daki Türk toplumunu, hızla değişen ana toplumlardaki sosyal ve ekonomik problemlerle birlikte daha karmaşık ve paradoksal problemler bekliyor. Problemler teşhis edilse bile gerçekçi çözümler bulmak, onları uygulamaya sokmak derli toplu araştırmaları gerekli kılıyor. Dönen içtimai çark içinde ve sosyal değişim sürecinde kendimizi bulmanın yolu, bu araştırmaları vaktinde yapmaktan geçiyor.

Türk toplumu, ihmale gelemeyecek kadar ciddi bir insan potansiyeline sahiptir. Kendi içinde gençliğin derdine deva olacak ilaçları sunamazsa, o gençliğin bir bölümünün, bütün toplumun başına türlü çoraplar öreceğinden kimsenin şüphesi olmasın. Eğitimin kazası olmaz. Her yaş çocuğa ve gence ne verilmesi gerekiyorsa, onu zamanında vermelidir; yoksa bazı ahlaki prensipler geç aktarıldığında ne tür problemlerin yaşanacağını görmek için kâhin olmak gerekmez.

Avrupa'da yetişen Türk çocukları açısından eğitimdeki temel sorunları tespit etmeye çalıştığımızda karşımıza şu problemler çıkmaktadır:

- Aile içi eğitim ve sosyal çevre eksikliği,
- Örnek yoksunluğu,
- Dil eksikliği ve kültürel kimlik krizi,
- İdealsizlik ve ümitsizlik,

- Öğrenmeden haz duyamamak ve öğrenme metotlarını bilmemek,
- Televizyon ve internet
- Ergenlik ve cinsellik

Dikkat edilirse, ana toplumlar için de geçerli olan bu problem alanları analiz edildiğinde farklı bir boyuta rastlanmamaktadır. Yani Türk çocuklarının yaşadığı problemler maddi olmayıp, daha çok psikolojik, sosyal, ruhsal ve zihinsel faaliyetlerin eksikliğinden veya zayıflığından kaynaklanmaktadır.

Bunları tek tek ele alıp, üzerinde duracak değiliz ama artık şu bir gerçek ki; yukarıda sözü edilen temel problemlerin çözüleceği ve temel eğitimin verileceği öncelikli zemin; okul, medya veya toplumdan ziyade ailedir.

Aileyi ayakta tutacak dinamikleri tümüyle dejenere olmadığından Türk toplumu Almanlardan daha şanslı durumdadır. Aile ortamımızı gelenek ve kültürel değerlerimizin yaşandığı, sevgi ve saygının hâkim olduğu, her konuda dayanışmanın ve güzel örneklerin sergilendiği bir ocak hâline getirmemiz artık daha da hayati önem arzetmektedir. Çünkü toplumdaki olumsuz eğilimlere direnç ancak böyle güçlü ailevi bağlarla mümkündür.

Aileyi bir huzur adası, bir vaha hâline getirmeyi başarabilirsek, o ailelerden müteşekkil toplum da düzelecektir. Eğitimin önündeki en büyük engellerden olan dil probleminin, aşırı televizyon ve bilgisayar kullanımının önü ancak o zaman alınabilir. O aile yapısında insanlar aşırı dizi seyredip, daha sonra dizini dövme durumunda kalamayacaktır. Hem sosyal çevre hem de diziler sürekli cinselliği tetikliyorsa ve ergenlik dönemi en paradoksal duyguların yaşandığı ve nefsin yüz adım aklın önünde gittiği bir dönemse, aile en uygun çözümü kendi içinde bulmak zorundadır. Yoksa birçok televizyon dizisinin ve "Bravo" türü dergilerin dayattığı cinsellik kültürüyle daha nice gencin başının yanması kaçınılmaz olacaktır.

Yine ailede verilecek insana ve topluma faydalı olma kültürü, Allah'ın rızasını kazanma ufkuyla birlikte, iman ve inanç gençleri idealsizlik ve ümitsizlikten kurtarabilir. Bütün bütün dünyevileşmenin ve dinî duygulara kapalı yaşamanın yol açtığı psikolojik ve sosyal yaralar ortada dururken, bundan ders çıkararak çocukları üstün ahlaklı, azimli, inançlı yetiştirme yollarını arayıp bulmaktan başka çare yoktur. İslamiyet'in getirdiği evrensel insani değerler yeniden istifade edilmeyi bekliyor. Temizlik, çalışkanlık, kendisiyle barışık olma, sevgi, hoşgörü, tevazu, alçak gönüllülük, sözünde durma, doğruluk gibi değerleri elbette gelin kaynana, Biri Bizi Gözetliyor, Televole türü programlardan ve hiçbir ahlaki norm tanımayan dizilerden öğrenmek mümkün değildir.

NİÇİN ETKİLİ OLAMIYORUZ

Hep aynı problemler, aynı sözler, aynı tepkiler, aynı davranışlar. Milyonlarca genç insanın temel problemleri aynı. Problemler karşısında anne babanın çaresizliği, çocukları üzerinde etkili olamayışı da yüzbinlerin paylaştığı ortak kader. Merhem olacak bir çözüm bulunduğunda bu olumsuz durum birden olumlu hale dönüşecek gibi sanki. Yani o kadar da ümitsiz degilim.

Aslında bu durumdan sıyrılıp kurtulmanın yolları var. Az bir gayretle bardağın dolu tarafını daha etkili kılmak mümkün. Ancak, anne babanın niçin çocukları üzerinde pek etkili olamadıkları meselesini biraz irdelemekte fayda var. Zira Avrupa'daki Türk çocuklarının ve gençlerinin en büyük problemlerinden biridir bu.

En başta çocukların eğitimi meselesinde aheste revlik ediyoruz. İş işten geçince problemlerle yüzleşiyoruz, lakin tehlikeli virüsler kanda dolaşmaya başlayınca, kullandığımız ilaçlar pek tesirli olmuyor. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) eğitimde özellikle ergenlik öncesi yaşlara vurgu yapması çok manidar. Temel kişilik gelişimi ve karakter yapısının çocuğa ergenlik öncesinde kazandırılması bir zaruret. Biraz müşahhas hale getirirsek; çocuklarımızın giyim kuşamlarına bir bakalım. 11-12 yaşlarında birçok kız çocuğu aynen model gibi geliyor okullara. Aşırı derecede kendini başkasına beğendirme, kabul görme, dikkat çekme gayreti sergiliyor. Tabii birçoğu dengeyi de kuramadığından mesele değişik boyutlara kadar da varabiliyor. Çocuklar hangi çevreden gelirse

gelsin, ortak problemlerde buluşuyorlar bu tüketim toplumunda. Dikkatinizi çekiyor mu bilmiyorum, çocuk ve gençlerin sürekli üzerinde durduğu, hemdem olduğu şeyler hep dışla ilgili meseleler. İçe, yani ruh derinliğine, edebiyata, şiire, bilginin faziletine dönük ne görüyoruz çocuklarımızda? Henüz altıncı sınıfa giden kız, kaşını almakla, dudaklarına parlak ruj sürmekle, saçlarına değişik formlar vermekle, yüzünü kremle badanalamakla, vücudunun mahrem yerlerini görücüye çıkarmakla, her gün değişik takı, küpe gibi eşyalarla caka satmakla, giyimleriyle kendilerini çoğu kez bir ucubeye sokmakla meşgul. Elleri, kaşları, gözleriyle, kulakları MP3 ile, ağızları sakızla, zihinleri ise neler nelerle meşgul, sormayın gitsin. Oğlanların da geriye kalır yanı yok; MP3, cep telefonu, saç rengi ve formunda kararsızlık, giyim-kuşam ve karşı cinsle başı dertte. Uzatmaya ne hacet!

Oysa ki, biz çocuklarımızı okumaya, öğrenmeye gönderiyoruz okula, değil mi? Fakat onlar öğrenme dışında farklı şeylerle zamanlarını berhava ediyorlar ve biz bu konularda etkili o-la-mı-yo-ruz çünkü onlara küçüklükten beri gerekli sevgiyi veremiyoruz. Çünkü, ergenlik öncesinde anadillerini, iletişim kurup duygularını etkileyecek kadar öğretemiyoruz. Çünkü, çocuklar yaşadıklarını öğrendiklerinden onlara yeterince örnek olamıyoruz. Çünkü, onlara pozitif uyarıcılara ve kültürel değerlerinin soluklandığı iklime sahip sosyal çevre sunamıyoruz. Çünkü, anneler okumuyor ve kendilerini bu toplumun sosyo-kültürel şartlarına göre geliştiremiyorlar. Çünkü, bu toplumda dayatılan mevcut ahlaki değerlerle yüzleşilip, ihtiyacı olan değerler onlara erken yaşlarda verilemiyor. Çünkü, alışılagelmiş eğitim metotları, televizyon dizilerinin, bilgisayar ve internetin sunduğu eracifler karşısında pes ediliyor. Çünkü, aile ve toplum olarak çocuklarımıza küçüklükten beri edebiyat, sanat, estetik, kültür kokan bir iklim hazırlayamıyoruz. Çünkü, anne babalar, çocuklarıyla verdikleri bu büyük sınava geç hazırlanıyor ve geç kalıyorlar. Ergenlik dö-

nemiyle birlikte eğitim değil, çatışma başlıyor ve ne yazık ki aileler çocuklarının üzerinde etkili olmaktan daha da uzaklaşıyorlar.

Velhasıl onlara ta işin başından beri öyle yaklaşalım ki, sabırlı olmayı, takdir etmeyi, kendine güvenmeyi, sevmeyi, dilin önemini, öğrenmeyi, kendisiyle barışık olmayı, kitapla dost olmayı, zamanının çoğunu ekran ve ayna karşısında geçirmemeyi, kendini kabul ettirmeyi dışta değil de, içte, gönül dünyasında aramayı öğrensin.

COOL VE KUL ARASINDA

Gençlerin davranışlarına yansıttığı olumsuz etkilerinden dolayı Almanca üç sözcüğe antipati duyuyorum: Spaß, Lust ve cool. Onların dünya görüşlerini, kendilerini ifade etmelerini, günlük hayatlarındaki yaşam biçimlerini, özellikle de öğrenme süreçlerini oldukça fazla etkileyen bu kelimelerin kullanımına dikkat etmekte fayda görüyorum.

Gençlerin dillerinden düşürmedikleri bu sözcükler, kişiliklerinin belirlenmesinde neredeyse ana unsur hâline geldi. Sözkonusu sözcüklerin anlamlarından hareket edilirse eğlence ve keyif, arzu ve istek, aykırı olmak ve gösteriş, davranışlarında itici güç rolü oynuyor.

Ahlaki değerler sisteminin eksikliğinden doğan boşluğu "cool olma" hâli dolduruyor. Cool olma uğruna hangi maskaralıklara girmiyorlar ki? Giyim kuşamdan, saç şekline, ondan yürüme ve konuşma biçimlerine kadar etkisini gösteren bir anlayış bu. Buna; kendini başkalarına beğendirme, kabul ettirme ruh hâli de denebilir.

Kendisini ve duygularını dille güzel biçimde ifade edemeyince, kafalarda ciddi bir düşünce yapısı oluşmayınca, ruh yapısı ve iç dünyasının yetersizliği dışa vurmaya başlayınca "cool olma" garabeti ortaya çıkar. Bu ruh hâline göre terbiyesiz bir davranış, toplum içinde uygunsuz bir söz, insana yakışmayacak garip bir bağırma sesi, bütün dünya ona bakıyormuşçasına özen gösterdiği yürüme şekli, her gün değişik renk ve şekillere dönüştürdüğü

saçları, şekilciliğin ve gösterişin en somut yansıdığı giyim tarzları hep bu "cool olma" uğruna yapılır. Sigara dumanını bile bir şey olmak için içine çeker.

"Bir elinde cımbız, bir elinde ayna, umurunda mı dünya" sözleri konuyu tam olarak aksettiriyor. Böyle bir hayat kurgusunda sorumluluğa, düşünceye, edebiyata, sanata, estetiğe, öğrenmeye, azim ve çalışkanlığa paydos. Yeter ki "Lust ve cool" olsun, başka ihsan istemez. Fakat ne çare! İçi boş kavramların insanı ruhen/manen tatmin etmesi mümkün değil. Ebed için yaratılan ve gerçek bir değerler hazinesi olan insanın maneviyata, ahlakî kurallara, edebe, kendine, ailesine, çevresine ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk duygusuna ihtiyacı var. Bunlar ise ancak Yaratıcı'yı hakkıyla tanımak ve O'na "kul" olduğunu fark etmekle elde edilir. Gerçek özgürlük, nefsin isteklerine göre değil, Allah'a kulluğun bahşettiği özgürlüktür. O kulluk anlayışında bedenle birlikte, akıl, vicdan, kalp ve nefis bir bütünlük içinde ele alınır. Dinimize göre "helal dairedeki herşey keyfe kâfidir, harama girmeye gerek yoktur." Haram-helâl düşüncesi, hayata yüklenen ebedîlik yörüngeli mana, sırat-ı müstakim anlayışı ve durmadan "İlahî rıza" hedefli gayret, insanı onurlu bir varlık mertebesine yükseltir. Aksi hâlde kendi egoist arzularının pençesinde "cool"-luk bataklığında debelenme mukadderdir.

Dolayısıyla gençlerimize hayatı insanın yaratılış gayesine uygun geçirmesi adına gerekli ahlaki ve manevi donanımı vermeliyiz. Bu da ancak küçükten beri tutarlı ve ciddiyetle ele alınan sağlam bir aile içi eğitimle gerçekleşebilir.

Yoksa Yüce Yaratıcı'ya kulluğun verdiği vicdan genişlemesi ve mutluluğundan söz edilemez. Bu boşluğu tozpembe algıladıkları sanal bir dünyada zevk/eğlence tutkunluğu ve "cool"luk doldurur. Bu durum değişmediği takdirde tatminsizlik, genç yaşlarda hayata küsme ve gerçek manada yaşama sevincinden mahrum olma, gençliğimizin kaderi hâline gelecektir.

KÜLTÜR ÜRETEN İNSAN

Eğitim konusu Almanya'da PISA'dan beri (2001) yoğun şekilde tartışılıyor. Fakat tartışmalar hep eğitim sisteminin fiziki yönden iyileştirilmesi etrafında dönüyor. Bu konuda öze inildiğini söylemek zor. Oysa eğitimdeki kötüye gidişin temelinde fiziki eksiklilerden çok, insanın öğrenme mekanizmalarındaki bazı dişlilerin kırılması ve öğrenmede motivasyon eksikliği yatıyor.

Toplumdaki değerler sistemi akıl almaz bir hızla değişiyor. Zaman, çocukların ve gençlerin düşünmesine fırsat tanımadan başdöndürücü bir hızla akıp gidiyor. Gençler, hadiseleri oldukça geriden takip ediyor. Onlar, gününü gün edip tüketme hazzıyla yaşarken, gerçek hayatta olup bitenlere ve hayatın manasına dair meselelere pek ilgi duymuyor. Tabii öğrenmeyle ilgili birçok şeye de.

Aslında eğitim sisteminin amacı, sadece öğrencilerin bilgi dağarcığına bir takım bilgileri pompalamak değil, onları "kamil insan" ufkuna ulaştırmak ve o yönde eğitmek olmalı. Gayretler, insan aklının ve ruhunun ihtiyacı olan bilgileri vermeye matuf olmalı. Kafa ve kalp dünyasını karıştıracak, ruh dünyasını altüst edecek yaklaşımlara dengeli çözümler bulmalı ama ne yazık ki, nüfusun en kalabalık olduğu NRW eyalatinde birçok yenilikler getiren yeni eğitim sisteminde, meselenin bu yönü hiç dikkate alınmıyor. Yine çözüm fiziki iyileştirmelerde aranıyor. Elbet onlar da olacak ama problemlerin temelinde fiziki şartların eksikliğinden çok, çocuk ve gençlerin ruh dünyalarındaki dağınıklık önemli rol oynuyor.

Sadece sosyal davranış notuyla (Kopfnote), egoist ve nefsî arzuların merkeze oturdugu bir ruh haletinden oluşan problemlerin önüne geçmek mümkün mü? Aslında davranışların kontrol edilmesi gerektiğinin farkına varılması bile önemli bir gelişme. Ne var ki, ailede yeterince eğitilemeyen çocukların, okul veya öğretmenler tarafından eğitilmesi söz konusu olamaz. Yalnızca bazı önlemler alınabilir ama okul, ailenin yerini doldurmaz. Tam gün okullarını bu yönüyle eksik buluyorum. Mesele anne babaları çalışıyor diye öğrencileri okulda daha fazla meşgul etmekse ona bir şey denemez ama şu bilinmeli ki, Almanya'da kökü oldukça derinlerde olan büyük eğitim problemleri vardır. Bunların üstesinden gelebilmek için evvela zihniyette bir degişimin vuku bulması gerekir. İnsanın nefis problemi nasıl çözülecek? En temel aile içi eğitim hangi ailede verilecek? Öğrencilerin kalbî ve vicdani gelişimleri nasıl ve neyle sağlanacak? Ruhları nasıl ve neyle tatmin olacak? Bunları çözmeden davranışlarını kontrol altına almak için bu öğretim yılından itibaran zorunlu olan Kopfnote (kafa notu) yeterli gelebilecek mi? Öğretmenlerin öğrencilere örnek olma gibi bir misyonu var mı? Varsa hangi yönlerden? Çocukların ve gençlerin şahsiyetini kendine ve topluma faydalı birer fert olma yönünde geliştirecek belirleyici temel unsurlar nelerdir ve bunları onlara kim nasıl kazandıracaktır?

Bütün bu soruların öğrenmeyle, okul hayatını verimli kılmayla ve toplumdaki zihniyetle doğrudan ilgili yanları var. Fakat her nedense bunlar yeterince tartışılmaya değer bulunmuyor. En azından şimdilik... İleride, bir kac yıl sonra, daha da iyileştirilmeye çalışılan şimdiki fiziki şartların da işe yaramadığı görülünce bu konular ister istemez gündeme yoğun şekilde gelecektir. Gelecektir ama "ba'de harab'ül Basra" (kurtarıcılar Basra harap olduktan sonra geldiler). Dua edelim öyle olmasın.

Bize göre toplumun ilk planda ve acilen maddi değil, manevi yönden iyileştirilmeye ihtiyacı var, çocuk ve gençlerin de...

Hayatlarında istikamet bulan ve insan-ı kamil olma yolunu tutan nesiller, “iki günü birbirine eşit olan zarardadır” düsturuyla öğrenmeden gerçek manada zevk alan, sadece tüketen değil, üreten ve topluma faydalı birer fert olacaklardır. Estetik üreten, sanat üreten, faydalı bilgi üreten, sağlıklı insani ilişkiler üreten, insana saygı duymayı, samimiyeti, diğerkamlığı ve hep güzellikler üreten fertler. İyileştirmeler biraz da bu yönde olursa gelecegimize tebessümle bakabiliriz, yoksa… Evet eğitim sistemi esasen gençleri birer kültür üreticisi haline getirmeye çalışmalı.

KABUKTAN ÖZE DOĞRU

Modernitenin sunduğu sosyo-ekonomik kültür, insanları azgın bir tüketime ve iç dünyalarında derin boşluklara sürükledi. Egosunu tatmin uğruna insani değerleri de tüketti. Ne öz kaldı, ne de öteler televvünlü söz. Her şey zahirde cereyan ediyor. Zuhuratçı bir nesille karşı karşıyayız. Taklidî imanıyla direnmeye çalışan birçok Müslüman da bu süreçten nasibini alıyor. İnsanlar artık birbirlerini gönül penceresinden değil, dış maskeleriyle tanıyor ve o maskelerde kardeşlik duygusu, yardımlaşma, insana saygı, insanlığa faydalı olma, cömertlik, tevazu, samimiyet gibi değerlerin yeri yok.

Bu arenada sağlıklı bir şahsiyet gelişir mi? Toplumda sadece kendini düşünen fertler ne kadar sosyaldir? Evet Avrupa'da yetişen gençliğimizin en temel problemlerindendir şahsiyet gelişimi ve sosyalleşme. Şu can alıcı tespitlere kulak verelim:

"Özü bulmayan, kabuk ile meşgul olur. Hakikati tanımayan hayallere sapar. Sırat-ı müstakimi göremeyen, ifrat ve tefrite düşer. Dengesi ve terazisi olmayan, çok aldanır ve aldatır." (Said Nursi, Muhakemat, s. 53, Şahdamar 2005)

Yani: Özü bulamayan, hakikati tanıyamaz. Hakikati tanıyamayan sırat-ı müstakimi göremez, sırat-ı müstakimi göremeyenin denge ve terazisi olmaz. Bir başka deyişle: Sürekli kabuk ile meşgul olan hayallere sapar. Hayallere sapanlar ifrat ve tefrite düşer. İfrat ve tefrite düşenler ise çok aldanır veya aldatır.

İşte durumumuzun özeti. Binbir olumsuz şartların kıskacında bu durumdan nasıl kurtulacağız? Elbette kabukla, afaki şeylerle meşgul olmayı bırakıp öze inmekle. Anadolu'da temel kültürel değerler toplum tarafından veriliyordu. Ezanlar okunuyor, toplumda örnek davranışlar sıkça görülüyor, birçok ahlaki kuralları toplum canlı tutuyordu. İnsanı kötü alışkanlıklardan koruyucu sosyal mekanizmalar mevcuttu az da olsa.

Ya Avrupa toplumlarında? Hayat tam anlamıyla tüketime formatlı. Ahlaki değerler diye bir kaygı kalmadı. Nefse hoş gelen her şey mübah. Cinsel sapmalar sınır tanımıyor. Sigara, alkol, uyuşturucu "cool"luk alameti. Moda, markalı giysi, adeta her şey kabuğa endeksli. Öz inliyor, kabuk caka satıyor. Ne vicdan genişlemesi, ne de insan-ı kâmil düşüncesi geçer akçe.

Bu şartlarda bilgi ve ikna özellikle gençler açısından ayrı bir önem kazanıyor. Dolayısıyla belli program veya seminerlerle temel bilgi boşlukları giderilerek öze inme yolları gösterilmeli ve sürekli kabukla/dışla uğraşmalarının önüne set çekilmelidir. Toplum pozitif uyarıcılar vermiyorsa, -ki vermiyor- gencin aklı ve vicdanına seslenerek, kendini "günah" olandan koruma adına bir bilinç oluşturulabilir. Kendi değerleri, gelenekleri, tarihi ve inancından doğan öz, ruhunu sarmaya başladıkça, bir gerçekliğe inanması kolaylaşır. Sonra adımlarını o 'gerçek' olana göre atmaya çalışır. Hayal dünyasından kurtularak, hayatı da anlam kazanmaya, ayağı yere basmaya başlar. Bu gelişme onu ifrat tefritten kurtararak orta yolu salık verir. Artık o genç, dengeli adımlarla yürüdükçe ne aldanır ne de başkalarını aldatır. Bütün bu süreçlerin en önemli itici gücü ise hakiki imandır.

Avrupa'da heder olmaya yüz tutmuş neslimiz yukarıdaki sözle her an yüzleşiyor, onu yaşıyor adeta. Onları kabus ve paradoks dolu bu ruh haletinden kurtarmanın yolunu da yine o söz fısıldıyor bize:

"Kabuk ile uğraşmayıp özü bulmak, hayallere sapmayıp hakikati tanımak, sırat-ı müstakimi görüp, ifrat ve tefrite düşmemek, bir denge insanı olmak, aldanmayıp, başkalarını da aldatmamak."

OKULLAR TATİLE GİRERKEN

Avrupa'da bir eğitim-öğretim probleminin olduğu kesin. Öğrenciler genel olarak öğrenmeye karşı laubali ve alerjik bir tavır içinde. Yırtınıyor, çırpınıyor öğrenmemek için. İşte tatil bu noktada ayrı bir önem kazanıyor. Hem öğretme sendromuna tutulmuş büyükler hem de öğrenme paranoyası içinde debelenen küçükler iple çekiyor yaz tatilini.

Çevrenizdeki çocuk veya gençlerle tatil üzerine konuştunuz mu hiç? Ne yapmayı düşünüyorlar acaba tatilde? Öğrenme dışında herşey öyle mi! Bir noktayı daha nazara verelim: Ders başlarken öğrencilere, "Bugün ne yapalım arkadaşlar?" sorusu yöneltildiğinde hiç düşünmeden atılır hemen birçoğu, "Oyun oynayalım öğretmenim." diye. Şimdi derste bile ilk fırsatta oyun oynamayı düşünen öğrenci tatilde öğrenir mi sizce?

Bu yüzdendir ki tatil dönüşü ilk derste izlenimlerini sorduğumuzda birçoğu altı hafta içinde kitabın yüzünü dahi açmadığını belirtiyor. Okuma, günlük tutma, çeşitli konularda tecrübe kazanma diye bir bakış açısı zaten yoktur.

Öyleyse ne yapılmalıdır? Evvela tatil kavramı üzerinde biraz düşünmek gerekir! Tatil yapmak, izine gitmek ne demektir? Türkiye'deki köyümüze gidip bir ay akraba ziyareti, inşaat veya diğer işlerimizi takip etmekle mi geçirmeliyiz tatilimizi? Yoksa dört beş yıldızlı bir otele yerleşip her gün denizin tadını çıkarmakla mı bir hafta deniz kıyısında, bir hafta yaylada, iki üç hafta da akraba, eş dost ziyaretleriyle mi? Öte yandan çocuklarımızı

ne kadar düşünerek tatilimize yön veriyoruz? Tatili sadece gezip tozmak, eğlenmek, oynamakla mı geçirmelidir öğrenciler? Artık dersi, okulu, kitabı, okumayı, yazmayı düşünmemek, akla bile getirmemek midir tatil?

"Olur mu canım, oynamak, gezmek, gönlünce eğlenmek öğrencinin hakkı değil mi?" diyebilir insan. Elbette haklarıdır ama tatili anlamlandırmak, onu faydalı hâle getirmek, ondan istifade etmek gerekliliği de bir gerçek! İnsan ders kitapları dışında biraz değişik kitaplar okuyarak, hatta yazarak da dinlenebilir. Tarihî yerleri gezerek, düşünerek ufkunu açabilir. Özellikle tarihî ve dinî konulara ağırlık verebilir. Çünkü bunları okulda öğrenme şansı pek olmamaktadır. Yani okul süresince derslerle yoğun şekilde meşgul olan öğrenci; tatili, eksik kaldığı yönlerini geliştirmek için pekâlâ kullanabilir.

Tatilini evinde geçirenler, bulundukları şehirdeki sosyal ve kültürel etkinliklere/kurslara katılıp, okul zamanında eksik kalan yönlerini geliştirebilirler. Duyarlı veliler çocuklarını mutlaka böyle yaz kurslarına gönderir. Bu tür kurslar çocukların sosyal kişilik kazanmalarında, sosyalleşmelerinde önemli rol oynuyor. Tatilde üzerinde durulması gereken mühim konulardan biri de çocuklarını "beyni uyuşturan kutu"dan, yani televizyondan uzak tutmalarıdır. Okul döneminde zaten her gün baktıkları bu meretten biraz uzaklaştırıp, zaman baskısı olmaksızın tarih, kültür, din, dil gibi önemli alanlarda çocukları yetiştirmenin yollarını aranmalıdır. Peki, bütün tatil böyle mi geçmelidir? Asla! Birlikte eş-dost ziyaret edilebilir, piknik ve spor yapılabilir, yakın şehirlerdeki görülmeye değer yerler gezilebilir, üç-beş günlüğüne yakın bir ülkeye gidilebilir.

Türkiye'ye gidenler ise dört beş hafta köyde kalacaklarına, akraba ziyaretlerinden sonra, yakın yerlerdeki veya büyük şehirlerdeki tarihî yerleri gezebilirler. Gençlerin, kafa dengi arkadaşlar edinmeleri Türkçelerinin gelişmesine de katkı sağlar. Keşke bir

de günlük tutabilseler. Hem hatıralarını canlı tutar, hem yazmanın hazzını duyar, hem de dillerini geliştirebilirler. Elbette bu bir alışkanlık işidir. Elbette bunları bazıları çok ciddi bulabilir, hatta "tatili zehir etmek" şeklinde bile algılanabilir. Ne yapalım! İsterseniz tatilde bir kere de böyle bir zehirlenmeyi deneyin?

KİNDERGARTEN

Anaokulları, çocuğun anne kucağından örgün eğitime geçtiği ilk adımdır ve Avrupa'nın birçok ülkesinde okul öncesi eğitimin örgün eğitimle bütünleşmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla anaokullarını çeşitli yönleriyle ele alıp incelemekte fayda var.

Anaokulları okul öncesinde çocuğun sahip olması gereken bir takım el becerilerini çocuğa kazandırma, onu zihinsel açıdan okula hazırlama çerçevesinde eğitim veriyor. Türk çocukları, ilk kez "yabancı" bir ortamla yüzleşerek, dış dünyaya adım atıyor. Çocukların üç dört yaşlarından altı yedi yaşlarına kadar anaokuluna gittiğini düşünürsek, bu dönem, karakterin temellerinin atıldığı zaman dilimine tekabül ediyor.

Anne-baba, Kindergarten müdürü ve eğitmeniyle yer yer fikir teatisinde bulunup, çocuğun grubu ve arkadaşları hakkında bilgilenirse faydasını görürler. Çocukların uyumsuz veya problemli yönleri varsa, evde o davranışların üzerine gidilebilir. Fakat çocukları, davranışlar açısından kurallara uymaya pek fazla zorlamamak gerekir. Zira o dönem kurallara uymada zorluk çekildiği, hareketliliğin ve çabuk sıkılmanın en fazla görüldüğü dönemlerden biridir. Elbette çocukları serbest de bırakmamalılar. Kuralları kademeli ve uygun bir denge içinde yerleştirmeliler. Yoksa giderilemeyen olumsuz davranışlar ilkokulda daha da artarak, ileriki yıllarda önü alınmaz sosyo-psikolojik durumlara yol açabilir. "Yılanın başı küçükken ezilmeli." sözünü hoşa git-

meyen davranışların çocuk küçükken tespit edilip, iyileştirilmesi şeklinde yorumlayabiliriz. Önemsenmeyen, sonra düzelir diye umursamadığımız olumsuz davranışların, zaman geçtikçe daha da katmerleştiği, ebeveynin üstesinden gelemeyeceği kompleks davranışlar hâline geldiği unutulmamalıdır.

Öyleyse anaokuluna giden bir çocuktan neler beklenmelidir? Girişimci ruha sahip olmak, özgüveni geliştirmek, kendi kapasitesini keşfetmek, üretken olmak, kendini ürettikleri ile ortaya koymak, eğitmeniyle iyi iletişim kurmak, düzenli ve tertipli iş yapmak, zamanını faydalı işlerle geçirmek, öğrenmenin güzelliğini keşfetmek, içinde yaşadığı ülkenin dilini yaşına göre en iyi şekilde öğrenmek.

Dil meselesine gelince; birçok yerde vurgulanan şu teze, (Avrupa'da doğup büyüyen Türk çocukları açısından bakıldığında) pek katılmıyorum: "İnsan kendi anadilini ne kadar iyi öğrenirse, yabancı dili de o kadar iyi öğrenir. Bu nedenle Türkçe'ye ağırlık verip, iyice öğreteceğiz, sonra Almanca'yı, Hollandaca'yı, Fransızca'yı nasıl olsa öğrenir." Buyurun siz mesela Almanya'daki Türk çocuklarına evvela Türkçe'yi öğretin, sonra da Almanca'yı iyi şekilde öğrensin. Bu mümkün mü? Yanlış bir algılamayla karşı karşıyayız. Bir kere Almanca, Almanya'da doğup büyüyen Türk çocukları için "yabancı dil" değildir. Diğer yandan Almanya'daki Türklerin sosyo-kültürel şartları anadillerini çocuklarına "iyi şekilde" öğretecek durumda değil ki önce anadilini, daha sonra "yabancı dil Almanca"yı öğretebilsin. Olayı iyi teşhis etmede fayda var. Şu anki sosyo-kültürel şartlar çerçevesinde çocuklarla anaokuluna kadar aile içinde Türkçe konuşulması, anaokulunda da Almanca'nın devreye girmesi yerinde olur. Yalnız bu süreçte çocuğa bir şekilde "iki dillilik" bilinci verilmesi gerekir. Türkçe ana dili ama Almanca da burada yabancı dil değil, belki çocuğun "baba dili" olarak algılanabilir. Türkçesi iyi olmayıp da Almancası Almanlar kadar iyi olan Türk çocukları var. Bir de çocuk dil

öğrenirken, yaşayarak ve hızlıca öğreniyor. Yani yetişkinler gibi o dilin gramatik yapısının, fonetiğinin esamesini bilmeden. Altını tekrar çiziyorum: Yukarıdaki tez Türkiye'deki Türk çocukları, Almanya'daki Alman çocukları için geçerlidir ama Almanya'daki Türk çocukları açısından ehemmiyet-i harbiyesi yoktur. Türkçe öğretimi Kindergarten, ilkokul ve daha sonraki dönemde devam etsin, ona itirazım yok. Fakat Türkçe öğretelim derken Almanca ihmal edilirse, bundan doğan okul başarısızlıkları, davranış bozuklukları gibi komplikasyonların vebalini aile acı acı çeker. Bu nedenle Almanca öğrenme süreci aile tarafından mutlaka desteklenmelidir.

Üzerinde durulmaya çalışılan bu noktaların eşit zamanlı ve bütünlük içinde ele alınması, çocuğun ilkokulda başarılı olmasının alt yapısını oluşturur.

HAPİSHANE KÜTÜPHANELERİ

Hapishane suçluları ıslah yeridir. Cani bile olsa oradan çıkanların topluma zarar vermemesi hedeflenir. Hatalarını anlayarak pişman olan mahkûmların sayısı hiç de az değil. Özellikle gençlik dönemlerinde yaşanan kötü tecrübeler, nefis, aileiçi iletişimin kopukluğu, kötü arkadaş ve çevre, uyuşturucu gibi sebepler hapishaneye götüren ana sebeplerden. Çok zor şartlarda oralarda ömür çürüten Türk gençlerinin sayısı beş bini buluyor. Sadece Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki hapishaneler, yaklaşık 1600 Türk mahkûmu barındırıyor.

Alman hapishanelerinde ıslaha yönelik çalışmalardan belki de en önemlisi hapishane kütüphaneleridir. Tarihi 19. yüzyıla kadar dayanıyor. Farklı inançlara ait kitaplar bulunan kütüphanelere ruhaniler gelip giderek kendi inancına göre mahkûmlara okutulması sağlanıyor. 20. yüzyılda ise genellikle öğretmenler bu görevi üstlenmiştir. 1903'te Münster hapishanesinde yayınlanan genel yönetmeliğin kütüphaneyle ilgili kısmında şöyle deniyor: "Kütüphaneden mahkûma her hafta öğretmen tarafından bir kitap verilir." Planlı şekilde okuma yazma öğretilirken, kitap okuma alışkanlığı da kazandırılmaya çalışılıyor öğretmenler tarafından.

Günümüzde sistem oturmuş durumdadır. Mesela Bremen'deki hapishane kütüphanelerinde yaklaşık 14 bin yazılı ve görsel yayın bulunuyor. Hamburg'ta ise toplam 12 hapishanede yaklaşık 3 bin mahkûmun istifadesine 36 bin kitap, dergi ve diğer görsel medya ürünleri sunulmuş.

18 milyon nüfusla Almanya'nın en yoğun eyaleti Kuzey Ren Vestfalya'da ise 53 hapishanede 19 bin mahkûm yatıyor. Bunla-

rın yüzde otuzunu çoğu Türk olmak üzere 114 ülkeden yabancılar oluşturuyor. Yaklaşık 240 bin yazılı ve görsel medya yayınının yeraldığı 62 kütüphane buradaki mahkûmlara hizmet veriyor. Yabancılar da bu kültür hizmetinde düşünülmüş. Bin ila 12 bin yayın çeşitli yabancı dillerden oluşuyor.

Böylesi hapishane kütüphanelerinden kaç kişinin haberi var acaba? Türk veya Müslüman mahkûmlar için oralarda ne kadar ve ne tür yayınlar var? Biz düşünmesek de Alman yetkililer düşünmüş. Alman hapishane kütüphanelerinin sözcüsü ve Kuzey Ren Vestfalya hapishane kütüphanelerinin de sorumlusu Gerhard Peschers'in dediğine göre, Hristiyanların İncil istemesinden daha çok Türk mahkûmlar tarafından Kur'ân-ı Kerîm isteniyormuş.

Alman hapishanelerinde bulunan binlerce Türk genci kesinlikle ihmal edilmemelidir. Kitap, gazete, dergiler en iyi dostları olmalıdır orada. Aslında bizde de hapishaneler Medrese-i Yusufiye olarak görülmüş ve iyi bir gelenek başlamıştı. Oralarda özellikle dinî içerikli kitaplar, kırmızı kapaklı Kur'ân tefsirleri binlerce mahkûmun dirilişine, hatta canilerin karıncayı dahi ezemez hâle gelmelerine vesile olmuştu. İnşaallah buralarda da bu geleneğin yolu açılır, ihmaller sonucu dışarıda sahip çıkılamayan binlerce gencin yeniden dirilişi içeride iç dünyaları aydınlanarak sağlanır.

Bu bağlamda Zaman gazetesinde sürekli yayınlanan mahkûm mektupları önemli bir başlangıç. Onlar böylesi hizmetlere ne kadar ihtiyaç hissettiklerini kendileri anlatıyor. Halkımız çeşitli sebeplerle hapishanelere düşenlerin hep yanında olmuştur. Hem Zaman gazetesine hem de Die Fontäne dergisine abone olan birçok Türk insanı, gazete ve dergilerinin hapishanelere gönderilmesini istiyor. Bir kampanya çerçevesinde bütün hapishane kütüphaneleri gazete ve dergiye rahatlıkla abone yapılabilir. Zira zaman baskısı altında yaşamayan mahkûmların gerçek bir okuyucu olabileceklerine inanıyorum. Bir cahillik yaparak içeri giren mahkûm, niçin gerçek bir aydın olarak dışarı çıkmasın?

STADTBÜCHEREİ VEYA ŞEHİR KÜTÜPHANESİ

Hâlâ "en büyük düşmanımız cehalet, bu düşmana karşı ilimle mücadele etmemiz" gerekiyor. İçinde bulunduğumuz, iliklerimize kadar yaşadığımız sıkıntılardan kurtulmanın yegâne yolu buradan geçiyor ama cehalet ve nefis omuz omuza verdiğinde işimiz o kadar zorlaşıyor ki! İşte burada yetişkinler biraz durup düşünmelidir. Üstesinden gelemediğimiz zorlukların ve ızdırapların aynısını yaşamaya niçin çocuklarımız da mahkûm olsunlar? Onlara biraz daha sağlam zeminler hazırlayamaz mıyız acaba? Belki o zeminlerden bir kısmı var bu toplumda ama farkında değiliz. Hani "cevher kadrini bilmez, cevahirfuruşan olmayan" derler ya. Bize sunulan ama gerçek manada istifade edemediğimiz birçok nimetten birini gündeme taşımak geçti gönlümden, yani "Stadtbücherei" denen şehir kütüphanelerini.

Almanya'da 2300 civarında "Stadtbücherei" bulunmaktadır. Doğrudan halka açık olmaları en önemli özellikleri. Çocuklardan gençlere, yaşlılardan çalışanlara kadar toplumun bütün kesimlerine bilgi ve kültür pompalayan güzel mekânlar. İşte örnek olarak Hamm Şehir Kütüphanesi. "Halk Kütüphanesi" adıyla 1895'te kurulmuş. 1933'te Nazilerin iktidara gelmesiyle kütüphanenin çehresi hızla değiştirilmiş. Bir taraftan Nazi ideolojisi çerçevesinde "millî eserler" biraraya getirilirken, diğer taraftan da yüzden fazla yazarın eserleri yakılmaktan kurtulamamış. 1945'ten sonra ise Nazi dönemine ait eserlere kütüphanede yer verilmemiş.

Şimdi dört tane şubesi bulunan şehir kütüphanesinin 2005 bütçesi iki milyon Euro'dan fazla. 2005 yılında 1 milyon 115 bin kitap ve diğer ürünler ödünç verilmiş, 401 bin insan tarafından da ziyaret edilmiş. 190 bin nüfuslu Hamm'a göre hiç de fena değil.

Kütüphane, özellikle ekonomi, kültür, eğitim alanları ile sosyal alanlardaki bilgi eksikliğini gidermeyi birinci amaç edinmiş kendine. Kamu hayatına katılım, vatandaşlık ve siyaset bilincinin gelişmesi, okul ve meslek eğitimi, şahsiyet gelişimi, boş zamanları değerlendirme, bilimsel araştırma, elektronik basın hizmetleri, uygun mekânlar hazırlayarak birey ve gruplar hâlinde okumayı ve öğrenmeyi kolaylaştırma ve teşvik etme; özellikle sergiler açma, edebiyat ve sanat ruhunu geliştirme, çeşitli kültür gruplarının birlikte yaşamasını sağlama gibi şehirde kültürel alanlarda çalışmalar yaparak, bu alanlardaki boşlukları doldurmayı hedefliyor.

Kütüphane müdürü Dr. Volker Pirsich, "Her bireyin öğrenme hakkı var, kültürel ve zihinsel bakımdan kendini geliştirme hakkı var. İnsanların bu haklarını kullanmalarını istiyor, onlara zemin hazırlıyoruz. Özellikle çocuk ve gençlere yönelik, hem okula gidenlere, hem de meslek öğrenenlere yönelik çok güzel, faydalı imkânlar sunuyoruz. Gelsinler istifade etsinler." diyor.

Peki, ilk emri "oku" olan bir dinin müntesipleri bu mükemmel işleyen kütüphanenin ne kadarından istifade edebiliyor. Hâlâ "Stadtbücherei"in ne olduğunu veya nerede bulunduğunu bilmeyen bir hayli insan var. Oysa evde yeterince meşgul edilemeyen ya da derslerine yardımcı olunamayan her yaş grubu çocuklar için çok güzel ve faydalı eserler bulunuyor orada. Çocuğun matematiğinde mi proplem var, Almancasında mı, İngilizcesinde mi, onlarca seçeneği olan kitaplardan, CD'lerden alınarak, hem kolayca öğrenme yolları bulunabilir, hem de faydalı şeylerle meşgul olmaları sağlanabilir. Girsin çocuklar kitapların büyülü dünyasına, tatsınlar iliklerine kadar kitaplardan fışkıran bilgi ve öğrenme zevkini…

Anne-babalar çocuklarıyla aile olarak belli aralıklarla bir "Stadtbücherei"a gidebilirler. Hem çocukların anne-babasını arada sırada da olsa kitaplarla birlikte, iç içe görmesi sağlanarak onlara örnek olunur, hem de ailenin kültür hayatı geliştirilir.

İşte o zaman cehalet ve nefsin ittifakla kaçmaya delik aradıkları hissedilir herkesçe.

ERGENLİK DÖNEMİ VE SORUNLARI

Almanya başta olmak üzere hemen bütün Avrupa ülkelerinde yetişen Türk gençlerinin özellikle aşması gereken ciddi bir handikap var: Ergenlik dönemi. Birçoğunun geleceğini karartan kâbus dolu bir zaman dilimidir bu dönem.

Ergenlik dönemine giren genç birey, bedensel ve ruhsal değişimden dolayı zaten uyum güçlüğü yaşıyor. Bir de bu uyumu kolaylaştıracak arkadaştan yoksunsa yakın çevresiyle çatışma içine girebiliyor. Ergenliğin getirdiği açılımları ve gelişmeleri dengeleme/sınırlandırma imkânı bulamayan bir genci nelerin beklediğini düşünmek gerekir.

Mesela hayatın şekillenmesinde önemli bir zaman dilimi olan 12–16 yaş arasındaki okul hayatını ileride olumlu veya olumsuz etkileyebiliyor. Ergenlik döneminin geçtiği okullar, maalesef kötü tecrübelerin yaşandığı mekânlar hâline geldi. Okul hayatı, her türlü kötü alışkanlığı kazanma riski taşıyabiliyor. Özellikle bu dönemde aile, okul, öğretmen işbirliği daha da artarak devam etmelidir. Gencin derslerinin gidişi, arkadaş çevresi, düşünce yapısının gelişimi konularında ebeveynin haberdar olması, problemlerin çözümünde fayda sağlayabilir.

Ergenlik döneminde yaşanan bedensel değişim, genci çevresini de değiştirmeye zorluyor. Hobiler, ilgiler, arkadaşlar, sosyal aktiviteler, kültürel atmosfer değişmeye başlıyor. Bu değişimlerin aileye uyumlu hâle getirilmesi oldukça önemli... Uygun yönlendirmeler yapılmazsa çatışmalar olabiliyor. Yönlendirmeler, ancak

iyi bir iletişimle, gençle barışık ortamlar oluşturulursa etkisini gösteriyor. Yoksa karşılıklı etki-tepkiler, zincirleme reaksiyoner davranışlara yol açtığı gibi, hiç de hoş olmayan sonuçları doğurabiliyor.

Ergenlik döneminde değişim oldukça hızlı yaşandığından, anne-babanın bunun bilincinde olarak davranması muhtemel çatışmaları önleyebilir. Yoksa o değişimi göz ardı ederek sergilenen davranışlar, sarfedilen sözler bir kıvılcım gibi gencin ateşlenmesine sebep olabilir. Tekrar onu uyum sürecine sokmak ise zaman alabilir. En iyisi hep barışık ortamda ve iletişim hâlinde yaşama yolları aranmalıdır.

Diğer yandan ergenlik dönemine girmiş bireyde genel olarak şu psikolojik değişimler görülür: Soyut düşüncede artış, kararsızlık, duygusal dalgalanma, hedef arayışı, kimlik arayışı, anne-babadan biraz uzaklaşma, arkadaş ilişkilerinde dalgalanma, bağımsızlık arayışı, bireysellik ve gizlilikte artış, hayatı ve çevreyi sorgulama, ilk kez yaşanan deneyim, fikrî yoğunluk ve ideolojik arayış.

Bütün bu değişimler tek tek ele alınır, üzerinde biraz düşünülürse, ergenin ne kadar zor dönemden geçtiği anlaşılır. Bir an bu değişimleri yaşayan ferdin yerine koyalım kendimizi. Her biri başlı başına bir problem alanı değil midir? Bir de bu problemleri, zaten içinde bulunduğu kültür, kimlik, dil yetersizliği, kendini ifade edememe gibi problemlerle birlikte yaşıyorsa! Yetişkinler tarafından anlaşılamamanın en derin ızdırabını iliklerine kadar hissettiklerini biraz olsun anlamaya çalışılmalıdır. Zira anlaşılma ile ergenin çevresiyle uyumu doğru orantılıdır.

Sosyokültürel ve çevresel değişim de ergenlik döneminde üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu dönem anne-baba ve aile için de bir uyum sürecini gerekli kılıyor. Yani aile fertleri kendi içinde uyumlu bir hayat yaşıyorlarsa, iletişim sağlıklı

bir zemine oturmuşsa, ilişkiler sevgi-saygı atmosferinde cereyan ediyorsa, o yuvada yetişen gençler ergenlik dönemini daha rahat atlatacak, kişilik gelişiminde ve okul derslerinde kendini pek dağıtmayarak, daha hızlı toparlayacaktır. Hele zararlı alışkanlıkları olmayan yaşıtlarıyla da ilişkileri sağlıklıysa, ayrı bir güç kazanacaklardır.

Dolayısıyla Avrupa ülkelerinde ailenin önemi büyük olmakla birlikte, onu tamamlayan en önemli zemin sosyal çevredir. Gençlerin zararlı alışkanlıklardan korunması ise, ergenlik dönemlerini kazasız belasız atlatmalarına, sosyal çevrenin, okul ve okul dışındaki arkadaş çevresinin niteliğine bağlıdır.

EBEVEYNİN GADRİNE UĞRAYAN GÜNAHSIZ ÇOCUKLAR

Çocuklar, güle benzer. Vaktinde sulanırsa güzel kokular saçar. Sulanmayınca solar. Çevresini tehdit eden dikenli bitkiler hâline gelir âdeta.

Bu nedenle azınlık toplumlarda aile içi eğitim ve iyi bir sosyal çevre, çocuğun kişilik gelişiminde sulama görevi görür. Çocuklarını sahiden seven anne-babalar, onlar için zaman ayırır, onları tanımaya çalışır, biyolojik ihtiyaçları kadar sosyo-psikolojik sorunlarına da eğilir ama maalesef aile içi eğitimde ciddi boşluklarımız var. Çoğu veliler böyle bir eksikliğin farkında bile değil.

Özellikle çocukların okulla ilgili problemlerinin farkına çok geç varılmakta ve problemler ancak kangrene dönüşünce önlem alınmaya çalışılmaktadır. İşte örnekler:

Bir Realschule'de altıncı sınıfa giden öğrencinin yarıyıl karnesindeki notları hep dört beştir. Yıl sonuna doğru çocuk hakkında düzenlenen toplantıda sınıfı tekrarlaması kararlaştırılır. Telaşlanan ebeveyn karnenin alınmasına üç gün kala Gesamtschule yedinci sınıfa kaydını yaptırmaya çalışır ama nafile. Hem yer yoktur, hem de bir okulda kalan öğrenci başka okul tipinde de kalmış sayılmaktadır. Okula alınsa bile o seviyede bir çocuk yedinci sınıfa devam edebilir mi? Etse çocukta ne gibi psikolojik yansımalar olur? Sonuçta yine çocuk, aynı okulda altıncı sınıfı tekrarlamaya mecbur kalır. Evet, bu duruma gelmeden aylar öncesinden, hatta ilk başarısızlık izlenimini alır almaz eğitimcilerle ilişki kurup önlem alınmalıdır.

İkinci örnekte ise çocuğun dil gelişimine Kindergarten döneminde gereken önem verilmez. İlkokulda da motorik gelişimi yeterince takip edilmeyip, dördüncü sınıfı orta hâlli bir şekilde bitirir. Fakat ebeveyn, herkes gibi daha iyi eğitim alsın diye çocuklarını Gymnasiuma yazdırır. Çocuk beşinci sınıfı zar zor geçer ama altıncı sınıfta tökezler. Yıl sonuna doğru yetkililer, başarısız olan çocuğun başka bir okul tipine gönderilmesine karar verir. Bu zamana kadar bekleyen ebeveyn, çözüm aramaya başlar ama iş işten geçmiştir artık.

Aslında ilk yarıyılda çocuğun ders durumu kendini gösterir. Anne-baba çocuğuyla biraz daha yakından ilgilenseydi, özellikle anne hangi çarşı-pazarda, neyin ne kadar ucuz olduğunu öğrenmeye gayret ettiği kadar, çocuğunun ne kadar ucuz duygu ve karakter yapısıyla donandığının farkına varmak için zaman ayırıp ihmal etmeseydi böyle olmazdı.

Derslerden de öte çocukların karakter yapıları, kişilik özellikleri ve yaşına göre dil gelişimlerinde birinci derecede ebeveyn sorumludur. 0–7 yaş arası en önemli dönemdir. Özellikle Kindergarten dönemi dil gelişimi açısından kesinlikle ihmale gelmez. İlkokuldaki gelişimi ise beşinci sınıfı hangi okul tipinde devam edeceğini belirler. Bu yıllarda karakter yapısıyla birlikte, dil gelişimi ve başarıya götüren bir takım becerilerin kazandırılması gerekir. İşin bilincinde olmayıp, ilgi de duymuyorsa, kendini geliştirmeye çalışmıyorsa, çocuk kötü bir ebeveyne sahiptir demektir. Yukarıdaki örnekler masum çocukların böyle bir talihsizlik sonucu yaşamak zorunda kaldıkları acı tecrübelerdir.

Çocuklarımızın bütün hayatlarını etkileyecekleri böylesi acı tecrübeleri yaşamaları istenmiyorsa, aile içi eğitime önem vermeli, çocukları yakından tanımalı, onlara zaman ayırmalı, kişilik, dil ve okul problemleriyle yakından ilgilenilmelidir. Yoksa bir hayat boyu çekilir ihmallerin acısı aheste aheste.

KENDİ GÖZLEMLERİYLE GENÇLERİN PROBLEMLERİ

Acaba gençlerin kendi problemlerine içten bakışları nasıldır? Bunu hep merak etmişimdir. Onları dışardan gözlemlemek, ona göre akıl yürütmek yetişkinlerin her zaman yaptığı iştir ama onlar kendi problemlerini nasıl görüyor? İşte bu meraktan doğan ufak bir araştırmada, yorumda bulunmadan, değişiklik yapmadan, onların gözlemleri olduğu gibi aktarılıyor. Ola ki onlara yardımcı olurken, gündemlerinde nelerin olduğu da hesaba katılır. Her paragraf 14–15 yaş grubu kız ve erkek öğrencilere aittir.

"Gençler hep modaya uymak istiyorlar, çünkü uymazlarsa arkadaşlarından dışlanacaklarını sanıyorlar."

"Arkadaş aralarında da problemler çıkıyor. Bir de modaya uymak var. Markalı giyim yoksa arkadaş da yok."

"Markalı elbiselileri kabul ediyorlar. Arkadaşları markalı olmayınca onu istemiyorlar ve kınıyorlar."

"Arkadaşlarla gezmeye gidiyoruz ve eve biraz geç kalınca bir daha gezmeye göndermiyorlar. Tabii ki bazen gizli buluşmalar da ortaya çıkıyor ama bu problemi çözen yok! Tabii ki şimdiki kızların % 50'si oğlanlarla geziyor, ne bileyim ilişkileri oluyor ama büyükler buna karşı oldukları için gizli yapıyorlar."

"Kendi gözlemlerime göre ne yetişkinler bizi anlıyor ne de biz onları."

"Gençlerin çoğu sigaraya başlar. Problemlerini anlatamazlar. Dövüşürler, eroin alırlar, çevreleriyle çatışırlar, yetişkinlere saygı-

sız davranırlar, evden para çalarlar, ara sıra yakalanır anne-babalarından sopa yerler, eve hapsedilirler."

"Gençlerin parası olmaz, giyecekleri güzel olmaz, içkiye veya sigaraya başlarlar. Problemleri yüzünden eroin alırlar. Çogu da saygısız olur. Sonra sigaraya, içkiye veya eroine paraları yetmezse hırsızlığa başlar. Ondan sonra şansları yoksa yakalanıp, hapse düşer. Eğer hırsızlık yapmazlarsa hep borç alıp, sonra eroin parasını ödeyemezlerse, eroinciyle çatışmaya girer yine polisle işleri olur veya hırsızlık yerine okuldaki çocukları tehdit edip paralarını alırlar ama bir gün mutlaka ortaya çıkar. Bu işleri aileleri duydu mu, onlarla problem yaşar, yani çatışmaya girerler. Ailesiyle çatıştı mı çoğu kişiler sokağa düşerler, ondan sonra sokakta yaşarlar ve hayatları söner. Çünkü ne iş bulabiliyorlar ne de yatacak yer…"

"Gençlerin okulda problemi olursa kimseye söylemezler. Dil problemi olursa çok konuşmazlar. Evde problem olursa bazen hiç eve gelmezler. Arkadaşlarıyla problem olursa, onları hep kızdırırlar."

"Gençler problemlerini en çok arkadaşlarıyla paylaşıyorlar. Akşama kadar arkadaşlarıyla gezmeyi tozmayı istiyorlar. Aileleri izin vermeyince onları umursamıyorlar, kendi istekleri olmayınca, anne-babalarını umursamıyorlar. Gençlerin kız veya erkek arkadaşları olunca ailelerine söylemiyorlar, çünkü onların ters bir tepki göstereceklerinden korkuyorlar. Bazı gençler markalı kıyafet giyindiklerinde fors atmaya çalışıyorlar. Mesela: 'Bakın ben bunları alabiliyorum, siz de alabiliyor musunuz?' gibi sorular sorabiliyorlar."

"Öbür gençlerin yaptığı herşeyi yapmak mecburiyetinde olmaları, dışlanmaktan korkmaları büyük bir sorun bence. Onların hep yanlış anlaşılması, dertleri ve sorunlarının hiçten sayılması kötü bir şey. Onların şımarık, deli, inatçı, düşüncesiz, sorumsuz ve dikbaşlı oldukları düşünülüyor. Onların hayatı bence her gün

biraz daha zorlaşıyor. Gençleri iyi tanımadan, onların böyle olduklarını düşünmemek gerekiyor. Gençlere biraz daha sevgi ve ilgi gösterilmeli, bizlerin düşünceleri de dinlenilmeli ve değerlendirilmelidir. Sorunları hiçe sayılmamalı gençlerin."

"Gençlerin problemi kız meselesidir. Bazı gençler ise markalı elbise giymeyen çocuğu yanlarına almıyorlar."

"Moda gençlere ne tavsiye ederse veya gösterirse, gençler onlara heves eder ve sahip olmak isterler."

ÇOCUKLARDA SORUMLULUK BİLİNCİ

Birçok ailede din, çocukların ahlaki eğitiminde önemli bir rol oynar. Fakat dinî bilgiye dayanan bu ahlaki kurallar ezbere dayalı ve sathi tekrarlamalardan ibaretse çocuğun davranışına pek yansımaz. Anne-babalar dinlerinin değerler sistemini günlük hayatlarında ne kadar uygulayabilirlerse, çocuklarının üzerinde de o kadar etkili olur.

Çocuğun duygulu, paylaşan ve sorumluluk bilincine sahip bir insan olması isteniyorsa, bunların ondan beklendiği söylenmelidir. Aile içinde uyulması gereken kuralları açık ve net şekilde ortaya koyup, bunlardan taviz vermemek gerekir. Çocuktan sorumluluk bilincine sahip olması talep edilebilir. Daha üç yaşındaki bir çocuktan bile, eşyalarını düzgün koyması ve hatta yemek masasını düzenleme gibi basit işlerde yardımcı olması beklenebilir. Çocukların yapması gereken ev işleri ve diğer vazifeler yaşlarının büyümesi oranında artmalı ve bu, herhangi bir mükâfatla bağlantılı olmamalıdır. Bunlar sadece başkasına yardım etmenin doğru bir iş olduğu bilinciyle yapılmalıdır.

Çocuğun dengeli ve sorumluluk bilincine sahip olması isteniyorsa, yalnız bir şeyi yapmak yeterlidir: Beklentilerin ölçüsünü gittikçe yükseltmek. Çocuğun davranışlarını önemsemeyen bir anne-baba olmak kolaydır ama sorumluk bilincine sahip bir çocuk yetiştirmek için evvela anne-babanın bu bilince sahip olması gerekir. Çocuğa sürekli hizmet götürmenin onlara zararlı olduğunu kabul etmekle bu işe başlanabilir.

Çocuklarda sorumluluk duygusunun gelişmesi, aynı zamanda başkasına yardımcı olma, insanlara faydalı olma açısından da önemlidir. Bu bir aile projesi hâline bile getirilebilir. Boş bir defter alıp her gün bir aile üyesinin yaptığı faydalı bir iş oraya yazılabilir. Bu iş, birisine kapıyı açma veya hasta bir arkadaşı ziyaret gibi basit şeyler de olabilir.

Çocukların dürüst ve doğru olması isteniyorsa, ailede bu, sürekli konuşma konusu hâline getirilmelidir. Doğruluğun konu edildiği hikâyeler okunmalıdır. Zira güvenilir ve emin bir insan yetiştirme herkes için bir hedef olmalıdır aslında.

Bütün bu hedeflere ancak metoduna uygun adımlar atarak ulaşılabilir.

Anne-babalar, çocuklarına öğrenmenin önemi ve değerini şu şekilde kazandırabilirler:

- Akşam bütün aile fertlerinin katılacağı bir kitap okuma zamanı tespit ediniz.
- Düzgün konuşma ve düşünme kabiliyetini geliştiren oyunlar oynayınız.
- Çocukları gazete okumaya teşvik ediniz ve onlarla aktüel olaylar üzerine tartışınız.
- Her akşam çocuklarınızla okulda neler öğrendikleri üzerine konuşunuz ve bu konularla ilgili fikir jimnastiği yapınız.
- Müze, kütüphane ve tarihî yerleri gezmek için düzenli şekilde aile gezisi ve tatilleri planlayınız.
- Ev ödevlerinin televizyondan daha önemli olduğu konusunda çocuklarınızı ikna etmeye çalışınız.
- Çocuklarınızı çalıştığınız iş yerine veya onlara ilginç gelecek başka iş yerlerine götürünüz.

Peki, çocuklar duygularını rahatlıkla ifade edebilecek şekilde nasıl yetiştirilebilir?

Çocuğun duygusal kelime hazinesi genişletilerek, duygusal eğitimi daha kolay ve verimli şekilde geliştirilebilir. Bunun için çocuğa bir Duygusal Kavramlar Sözlüğü hazırlanabilir. Bu birlikte de hazırlanabilir. Ondan bildiği bütün duyguları dile getirmesi, daha sonra da alfabetik sıraya göre boş bir deftere yazması istenebilir. Duyguları dile getiren kelimelerden bir liste hazırlamak için dergi ve gazetelerdeki gerçek resimlerden istifade edilebilir. Çocuklar o resimlere bakarak neler hissettiğini yazabilirler.

Önemli olan ilk adımı atabilmek…

Kaynak:

Lawrence E. Shapiro, EQ für Kinder, dtv 1998

DUYGUSAL ZEKÂ

Çocuk eğitiminde yeni bir metot olan duygusal zekâ, hayatta başarılı olmak için önemli olan duygusal özellikleri ifade etmek amacıyla, ilk defa 1990 yılında Harvard Üniversitesi'nden Peter Salovey ve New Hampshire Üniversitesi'nden John Mayer isimli psikologlar tarafından kullanıldı. Duygusal özelliklerden bazıları şöyle sıralanabilir:

- Empati
- Hisleri ifade etme ve anlama
- Kendi duygularını kontrol altına alma
- Hür düşünme
- Uyum kabiliyeti
- Sevecenlik
- İnsanlararası problemleri çözme yeteneği
- Sabır ve tahammül
- Dostluk kurma
- Başkalarına saygılı davranma

Özellikle 1995'te Daniel Golemans en çok satan kitaplar arasında yer alan Duygusal Zekâ adlı kitabıyla dünya kamuoyunda gündeme getirdi bu konuyu. ABD eski başkanı Bill Clinton'un da bir konuşmasında bahsettiği kitap, çocuk eğitiminde yeni bir çığır açtı.

Birçok Batılı sosyal bilimci, günümüz çocuklarının problemlerinin Batılı toplumların son kırk yılda ortaya çıkan sosyal

yapıdaki karmaşık değişimlerin sonucu olduğuna inanmaktadır. Yüksek boşanma oranı, televizyon ve diğer medya organlarının negatif etkisi, otoritenin kaynağı olarak okula duyulması gereken saygının eksikliği ve anne-babanın çocuklarına ayırdığı zamanın gittikçe azalması bu cümleden sayılabilir. Bu toplumsal değişimlerin kaçınılmaz olduğunun bir an kabul edildiği farzedilirse, o zaman çocukların nasıl mutlu, sağlıklı ve başarılı insanlar olarak yetiştirileceği sorusunu sormak gerekir.

Davranış bozuklukları olan çocuklar konusunda ABD'nin önde gelen uzmanlarından Russel Barkley, problemli çocuklara sahip anne-babaların günde 20 dakika süren "özel bir zaman"ı çocuklarıyla birlikte geçirmeleri gerektiğini tavsiye ediyor. Özellikle öğretmenleri, kendi yaşıtları ve aile fertleri tarafından sürekli tenkit edilen ve aşağılanan çocuklar için bunun çok önemli olduğu vurgulanıyor.

Dokuz yaşından küçükler için, anne-babanın çocuğuyla birlikte oynayacağı belli bir zaman diliminin tespit edilmesi tavsiye ediliyor. Barkley'e göre bu "özel zaman"ın genel prensiplerinden bazıları şöyle:

1. Çocuğunuzu övünüz (Örneğin: "Yaptığın bu kule ne kadar da büyük!") ama tam yerinde ve samimi olarak yapınız bunu, abartılı övmelerden kaçınınız.
2. Çocuğun yaptıklarına katılarak ilgi duyduğunuzu gösterip, gördükleriniz hakkında konuşun ve hangi türde olursa olsun onun duygularıyla ilgili bazı şeyleri dile getirin.
3. Soru sorup, ona direktifler vermeyiniz. Göreviniz kontrol etmek veya direktiflerle yönlendirmek değil, sadece gözlemek ve gördüklerinizi yansıtmak olmalı.

Dört yaşından dokuz yaşına kadar olan çocuklar için haftanın birçok gününde aynı süreyle belli bir oyun zamanı ayarlanabilir. Fakat mümkün olduğu kadar buna uymak gerek. Zira do-

kuz yaşından sonra çocuklarda belli bir oyun zamanı planlamak zor olabilir.

Çocuklarda duygusal zekânın gelişmesinde, onların disiplinli yetişmesinin de önemli bir rolü var. Sosyal ve ahlaki bazı kuralları çocuklara nasıl kazandıracağız? Çünkü çocukları etkin ve sonuca götürücü şekilde disiplinize etmeden, onların duygusal zekâlarını yükseltecek bir metot geliştirmek gerçekten mümkün değil.

Çocuklarda disiplin bilincini geliştirecek, onları disiplin altına alacak aşağıdaki bazı kuralları anne-babalar kolaylıkla uygulayabilirler.

1. Net kural ve sınırlar koyunuz ve onlara uyunuz. Bu kuralları yazılı olarak uygun bir yere de asabilirsiniz.
2. Hoşa gitmeyen davranışlarda bulunduğunda, çocuğunuzu ikaz ediniz. Bu, onda kendine hâkim olma duygusunu geliştirecek çok önemli bir imkân.
3. İyi davranışları övgüyle pekiştirerek ve dikkatinizi kendi üzerine çekmek için yaptığı davranışlarını da görmezlikten gelerek olumlu (pozitif) davranışı teşvik ediniz.
4. Beklentilerinizle ilgili olarak çocuğunuzu bilgilendiriniz. Genellikle anne-babalar, çocuklarıyla belli değer ve kurallar üzerine konuşma ve bu değerlerin niçin önemli olduğu konusunda yeterince zaman ayırmamaktadırlar.
5. Ortaya çıkmadan önce problemleri engelleyiniz. Daha ilk baştan problemlerin ortaya çıkacağı şartların oluşmasına meydan vermemek gerekir.
6. Açık şekilde konmuş olan bir kural çiğnendiğinde veya sınır aşıldığında, bilerek veya bilmeden olsun, mutlaka ölçülü bir reaksiyon gösteriniz. Söylediğiniz şeyi mutlaka yapınız.
7. Eğer bir ceza verilecekse bu, suçun büyüklüğüne uygun ve ölçülü olmalıdır.

YİNE TELEVİZYON MESELESİ

George Anawati Vakfı'nın düzenlediği iki günlük program çerçevesinde Meschede'deki Fatih Camii'ni ziyaretteyiz. Cizvit papazı Prof. Dr. Christian Troll, SPD milletvekilleri Leyla Akgün ve Dagmar Schmidt ile aynı masada Türk çayı içiyoruz lokalde.

Hazıruna eğitimle ilgili bir soru sordumsa da, konu geldi eğitimin önündeki en büyük engellerden televizyon meselesine. Konunun boyutunu ortaya koyması açısından geçenlerde yaptığım mini bir araştırmaya göre Türk çocuklarının haftada ortalama on dizi film seyrettiklerini söyledim. Hayretten gözleri dört açıldı tabii.

İlginç bir söyleşi oldu. Aynı zamanda psikolog olan Leyla Akgün, aynen bir uyuşturucuya benzetti televizyonu. Beyinleri gerçekten uyuşturduğunu, çocukların sağlıklı düşünemez hâle geldiklerini vurguladı. Dagmar Schmidt de bu yüzden çocuğunun haftada ancak bir saat televizyon seyrettiğini söyledi. Bu işe ciddi şekilde eğildiği belliydi. Hakikaten bilgisayar oyunları ve televizyon çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilediğinin herkes farkında ama her nedense Türk toplumunda samimi olarak ele alınmıyor konu.

Televizyondan çocukları alıkoymanın bazı yolları üzerinde de duruldu konuşmamızda. Anne-babanın çocukları meşgul edemedikleri vurgulanarak, bunun sonucu olarak daha fazla televizyon seyredildiği veya bilgisayar oyunları kullanıldığının altı çizildi. Bunun önüne geçmede dikkatimi çeken düşünce ise şuydu:

Mesela televizyon seyretmeyle hayvanat bahçesini veya dışarıda bir yeri gezme arasında çocuklara bir tercih yaptırılsa, hayvanat bahçesini veya dışarıyı seçeceklerdir. Gerçekten de öyle. Bir gün parka gitme, bir gün şehir kütüphanesi ziyareti, başka bir gün alışveriş gibi ev dışında zaman geçirme ortamları hazırlanırken, ev içinde de aile oyunları, resim boyama, yarışma gibi çeşitli faaliyetler geliştirilse televizyon biraz arka plana itilebilir.

Çocukların hiçbir meşguliyeti yoksa; çocuklar, hiçbir kültürel etkinliğe katılmıyorlarsa, elbette televizyona kilitlenmeleri kaçınılmaz oluyor. Her gün en az bir iki diziye bakan öğrenci kendini ne kadar derse verebilir? Özellikle BBG gibi çirkin ve seviyesiz programlarla, ahlaki yönden yozlaşmaya sevkeden dizilerden onları kesinlikle korumak gerekir. Yoksa okulda başarılı olmalarını beklemek beyhudedir. Piyasaya sunulan herşeyi kullanmak zorunda değiliz. O zaman içki, sigara, uyuşturucu gibi melanetleri kullanmalarına da ses çıkarmayalım! Bazı dizilerin bunlardan farkı ne ki? Biri beynini, vücudunu; öbürü ruhunu, zihnini uyuşturuyor. Anne-babaların bu konularda daha hassas davranmaları ve kendilerini kontrol altına almaları, kesinlikle çocuklarının menfaatine olacaktır. Aslında birçok çocuğu dizilere evvela ebeveyn alıştırıyor. Aile ortamının gündemine oradaki olaylar, figürler damgasını vurursa, çocuklar da psikolojik olarak hazır hâle gelir.

Diziler gerçekten uyuşturucu etkisi yapıyor. İnsanlar sonraki bölümlerini seyretmek için bir biçimde şartlandırılıyor. Sonra ne oluyor? Almanca'da önemli bir dil bilgisi kuralını öğrenmede zorlanan öğrenci, her gün hangi televizyonda hangi dizilerin olduğunu, dizilerdeki isimleri ve olayları tıkır tıkır sayıyor. Sonuç: Bulanmış beyin, konsantrasyonsuzluk, motivasyonsuzluk, şiddet, unutkanlık, öğrenememezlik, iç huzursuzluğu, dizilerdeki figürlere özenti, yanlış örnek edinme, davranış bozuklukları ve nihayet başarısızlık.

Bilgisayar oyunları ve televizyon sinsice giriyor gençlerin hayatına ve zamanlarının çoğunu çalıyor. Konuşulmadığı için dil köreliyor ve antisosyal bir robot hâline geliniyor. Hele çocuklar! Yazık oluyor onlara yazık, çok yazık!

ÖĞRENMEDEKİ "LUST" YA DA "LUST"U ÖĞRENME

Başlıktaki "Lust" sözcüğü sevinç, istek, haz, zevk, lezzet, arzu, heves, meyil, şehvet anlamlarına gelir. Bu kavramın Alman eğitim ve öğretim sisteminde özel bir yeri var. Aslında savaş sonrası reform pedagojisinin gelişiminde ve sistemin oluşumunda ana kavramlardan biridir. Neredeyse öğrenme olgusunu bu kavram üzerine bina edip, öğretmenleri buna göre yetiştirdiler.

İşte bugün gelinen noktada öğrenmenin öğrenciler tarafından "Lust"a endekslenmesinin arkasındaki sır perdesi… Ferdiyetçilik ve özgürlüğün önü bu kavramla açıldı. Okullarda şimdilerde yaşananlar böylesi bir açılımın sonucudur.

Temelini "Lust"un oluşturduğu öğrenme anlayışı ve dersten kaytarma bu sonuçlardan yalnızca ikisi. 2001 yılında Almanya'da öğrencilerin % 12,5'i diploma almadan okulu terketmişler. Hauptschule ve Sonderschule gibi okul formlarında ortalama her beş öğrenciden biri birçok dersten kaytarıyor. Almanya'daki bütün öğrencilerin % 5 ila 10'u özür beyan etmeden derse girmiyor. % 5'i ise gangster adayı. Gelecekte toplumun başına nasıl bir çorap örecekler belli değil. Erfurt ve Coburg'da yaşananlar bir başlangıç olup, bu gelişmenin en canlı örnekleri.

Dersten kaçma durumunda aileye verilecek ağır cezalardan polis kontrolüne kadar birçok sert önlem alınmaya çalışılıyor. Bunlar ne kadar faydalı olacak tartışılır elbette. Gözü hiçbir şey görmeyen, her anını nefsini tatmin edecek bir "Lust" ile geçirmek isteyen eğitimsiz bu gençleri hangi önlem durdurabilecek?

Ailenin eğitemediği, okulun tamamen yetersiz kaldığı, toplumun adeta bozduğu genç, kendi nefsinden başka neyi düşünür dersiniz? Gerçekten zor bir durumla karşı karşıyayız.

Bu konunun işlenmesindeki en büyük saik Spiegel dergisindeki konuyla ilgili bir yazının başlığı oldu. Başlık şöyle: Öğrenmede yeni bir "Lust". Yazının içeriğinde Berlin, Freiburg, Frankfurt, Osnabrück ve Sömmerda şehirlerinde bir proje çerçevesinde "Coole Schulen" diye adlandırılan okullarda kaytaran öğrencileri derse bağlama yöntemlerinin nasıl uygulandığı anlatılıyor. Bir kere Almanlar, bu Lust ve erotizm kompleksinden, daha doğrusu sapkınlığından kurtulmadıkça öğrenme ve öğretmede başarılı olunamayacağı ortadadır.

Dersten kaytarmada iki sebep ön plana çıkıyor: Aile çevresi ve okulda verilen öğretim. Peki, bu alanlarda insan tabiatına uygun, iyileştirici çalışmalar var mı? Kesinlikle yok, zira olay hâlâ maddi yönden ve organizasyon boyutlarıyla ele alınarak, buna göre konseptler geliştiriliyor. Burada en büyük handikap zihniyet ve yaklaşım meselesi. Bu projede öğrencilerin "zihinsel ve sosyal kabiliyetleri" özellikle geliştiriliyormuş! Bütün okullarda, müfradat programlarında bu yazıyor ve işleniyor zaten. Böylesi projelerle topluma herhâlde teselli verilmeye çalışılıyor. „Bakın bir şeyler yapıyoruz işte, problemleri biliyor ve çalışmalar yapıyoruz" mesajı verilmek isteniyor.

Gemideki toplumsal gövdenin başı Lust ve erotizmle dönmüş, adeta uyuşmuş. Gemi batıyor, bazılarıysa güvertede, yeni "Lust"larla yeni öğrenme teknikleri uyguluyor. Bu da ayrı bir garabet, ayrı bir kıyamet alameti olsa gerek, en azından Almanya için.

ÇOCUĞUMDA DİKKAT EKSİKLİĞİ VAR MI

Almanya'daki öğrencilerin birçoğunda görülen önemli bir hastalıkla karşı karşıyayız: Dikkat eksikliği sendromu. Alman halkının %1-2'sinde, öğrencilerin ise %10'unda dikkat eksikliği sendromu var. Yabancı öğrencilerde bu oranın daha fazla olduğu söylenebilir. Hastalığın oluşmasındaki sebeplerin başında ise aile içi eğitimin eksikliği, ruhsal ve psikolojik rahatsızlıklar, sevgisizlik, iletişimsizlik, aşırı televizyon seyretme, bilgisayar kullanma vs. geliyor.

Peki dikkat eksikliğini tespit etmede ne tür kriterler var? Önemli olanlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Sosyal davranış bozuklukları
- Ruhi gelişmede gecikme
- Çocuksu davranışlar
- Öğrenme bozuklukları
- Karar vermede zorlanma
- Kendi başarısını ölçmede dengesizlik
- Okunanı hemen algılayamama
- Aniden başgösteren ruhsal yorgunluk
- Unutkanlık
- Aşağılık duygusu (sevgi ihtiyacından)
- Korku
- Ağrı ve izah edilemeyen hastalıklar
- Depresyon
- Beslenme rahatsızlıkları, sigara kullanma vs.

Eğer bunlardan bazıları çocuğumuzda görülüyorsa, hemen çözüm yollarını bulmaya yönelmek gerek. Maalesef böylesi problemler anne-baba tarafından pek ciddiye alınmıyor ve zamanında herhangi bir girişimde bulunulmuyor.

Oysa başından beri çocuklarımızda nükseden olumsuz davranış şekillerini iyi okursak, onlara yardımcı olabiliriz. Mesela bu konudaki bazı uygulamalar denemeye değer: Açık ve net kurallar koyabilir, zamanı iyi kullanma konusunda onlara telkinde bulunabiliriz. Davranışlarını kontrol altında tutup, düzenli ve vaktinde iş yapma becerisini onlara kazandırmaya çalışabiliriz.

Bir de sürekli aynı şeyleri "vaaz" etmekten ve "belki" sözcüğünü sık sık kullanmaktan kaçınabiliriz. Mümkünse konuşma üslubumuzu değiştirip, çatışma durumunda da karşılıklı tartışmadan uzak kalmayı tercih edebiliriz.

Dikkat eksikliği sendromu yaşayan çocuklar, içe ve dışa yönelik olmak üzere iki ana kategori içinde dört temel reaksiyon türü gösteriyor. İçe yönelik olarak, içine çekilme (yalnızlık, birlikte çalışma eksikliği, yaşama sevincinin azlığı) ve depresyon (üzüntü, manevi boşluk, sosyal çekingenlik, uyku rahatsızlıkları ve iştahsızlık); dışa yönelik olarak ise iç rahatsızlık (tedirgin, yönlendirilebilir, konsentrasyon eksikliği) ve saldırganlık (inat, karşı gelme, ani hiddetlenme) şeklinde davranışlar sergiliyorlar.

Dikkat eksikliği sendromunun, çok az oranda da olsa ırsi olabileceği ve ilaçla da tedavi edilebileceği her ne kadar iddia edilse de, iyi bir aile içi eğitim, iman, inanç, manevi duyguların gelişmesi sayesinde, böylesi problemlerin ortaya çıkması daha baştan engellenebilir. Bir de onlara gerçekten sevgiyle yaklaşabilsek…

ÖĞRENCİLERDE "KLASSENARBEİT" SENDROMU VE ÖĞRENME

Gözlemlerimize göre, Almanya'daki (Türk) öğrencilerin çoğu dersi ders esnasında öğrenemiyor. Derste işlenen konunun ancak yüzde 20–25 gibi bir bölümünü akıllarında tutabiliyorlar. Artık psikolojik olarak alanı tamamen daraltılmış "öğrenme", sınavdan bir iki gün veya bir kaç saat öncesine sıkıştırılıyor.

Birçok öğrenci, öğretmeni ve onun anlattıklarını adeta misafir gibi takip ederken, derste işlenenleri de defterine körü körüne yazıyor. Yani söylenenlerin birçoğu anlaşılmadan deftere kaydediliyor. "Konunun özü ve mantığı, diğer konularla ilişkisi nedir?" anlaşılma zahmetine bile girilmiyor. Soru sorma kültürü ise zaten yok. Gözlemleme ve deftere yazmadan ibaret olarak geçen ders sınav öncesi öğrenilmeye çalışılmakta, öğrenciler kendilerini kandırmaktadır. Sebebi ister dil, ister beynin algılama eksikliği, ister konsantrasyon ve motivasyon eksikliği olsun, burada bir algılama ve "öğrenme" problemi var.

Aslında konu ders esnasında öğrenilir. Öğrenci öğrenmeyi evde tamamlar. Tekrar eder, pekiştirir, bir sonraki derste sormak üzere zayıf noktalarını tespit eder, alıştırmalar yaparak konuyu tam olarak kavramaya çalışır. İmtihan öncesinde konu bir kez daha gözden geçirilerek tekrar edilir. Bu şekilde çalışan bir öğrenci hiç çalışmadan girdiği bir imtihandan bile en az 2–3 alabilir. Öğrenme işi kesinlikle "Klassenarbeit" öncesine bırakılmamalıdır. Hele imtihanlar arka arkaya gelmişse, yeterince çalışamamaktan yakınılmaktadır ki bu da öğrencilerin sınav öncesi yoğun

bir "öğrenme" psikozuna girdiğini gösterir. Adeta bir "Klassenarbeit" sendromu yaşarlar.

Burada "öğrenmeyi öğrenme"yle ilgili kavram üzerinde biraz durmak yerinde olur. Zira motivasyon eksikliği, dikkatsizlik, öğrenmenin yavaş olması, bir konu üzerine derinleşme imkânlarının az olması öğrenme sürecini daha da zora sokar. Diğer yandan beyin, bir şeyi önemli görüyorsa, öğrenmeyle ilgili fonksiyonlarını tam olarak yerine getirir. Öyleyse öğrenilecek konu bir şekilde öğrencinin nazarında önemli hâle getirilmeli veya o konuya motivasyon sağlanmalıdır.

Öğrenmeyi öğrenmeyle ilgili bazı noktalar ebeveyn tarafından da çocuğa aktarılabilir. Örneğin okuma ve önemi, bir konuyu anlatma, bilmediği bir kavram veya konuyu anlamak için müracat eserlerini kullanma, sözlük çalışması, soru sormanın önemi ve metodları, herhangi bir konu üzerine metin yazma… Metin inceleme gibi konuların birçoğunda ebeveyn de yardımcı olabilir. Ayrıca öğrenme için gerekli konsantrasyonu kazanmada temel rol oynayan dil gelişimi, dengeli beslenme, düzenli uyku ve kontrollü televizyon seyretme gibi alanlarda daha etkili olmaya çalışabilirler. Bunun için öncelikle ebeveynin yardımcı olmayı istemesi ve konuya önem vermesi lazım. "Ben anlamıyorum" kolaycılığına kaçanlara zaten sözümüz yok!

Hiç olmazsa öğrencinin anlayamadığı sözcükleri öğrenebileceği bazı sözlükler esirgenmemeli onlardan. Maalesef birçok Türk öğrencinin evinde, en önemli müracat eserlerinden olan ve mutlaka olması gereken tek veya iki dilli sözlükler bulunmamaktadır. Peki, her öğrencinin, kültürünü geliştirmek ve derslerini daha iyi anlamak için ansiklopedi, sözlük, müracat eserleri ve yardımcı ders kitaplarından oluşan küçük bir kütüphanesi niçin bulunmasın? Evinde ödevini yapan öğrenci bir sözcük veya ifadeyi anlayamadığı zaman ne yapar? On Euro'luk bir sözlükle birçok problemini çözebilir. Öyleyse her öğrencinin elinin altında mut-

laka Almanca sözlük olmalı. Korkmayın, faydalı kitaba verilen para havaya gitmez. Faydalı kitaplara dost olan öğrenciler, ailesine de, topluma da dost olurlar. Zarar gelmez onlardan.

"İki günü birbirine eşit olan zarardadır." esprisini yakalayarak, öğrenmenin püf noktasını kavrayabilen, kendi ayakları üzerinde durabilen, konuları derste dikkatle takip edip anlayan, anlayamadıklarını soran, evde kendi kendine araştırarak öğrenmeye çalışanlar ancak sorumlu öğrencilerdir, onlara zaman ayırıp yardımcı olanlar da sorumlu anne-babalar. Ne mutlu onlara!

TÜRKİYE'DE ÇAY NEREDE YETİŞTİRİLİR: ÇİN'DE

Soğuk bir kış gününde altıncı sınıf öğrencileri Türkçe dersinde. Konu, çayın dünyada hangi ülkelerde yetiştirildiği, Türkiye'deki tarihçesi ve nerede yetiştirildiği; dikiminden, tavşan kanı içimine kadar geçirdiği devreler vs.

İki üç ders konu her yönüyle işlendikten sonra nihayet sınav vakti geliyor. Sorulardan biri şu: Türkiye'de çay en fazla nerede yetiştirilir? Çocuğun biri ne cevap verse iyi: "Çin'de." Sınavdan sonra öğretmen öğrenciye soruda Türkiye geçtiği hâlde, nasıl olup da böyle bir cevap yazdığını sorar. Öğrencinin tepkisi cevaptakinden de beter, düşündürücü ve korkunç boyuttadır: "Soruyu hiç okumadım ki!"

Evet, yanlış okumadınız, sınavlarda birçok dâhi çocuğumuz soruyu okumadan cevaplayabiliyor! Soruyu anlamadan cevaplamaya çalışanların sayısı ise hayli fazla.

Almanya'da yaşayan Türk çocuklarında genel olarak bir algılama problemi var. Bunda dile yeterince hâkim olamamaları önemli rol oynuyor. Dil kullanımındaki, kelime hazinesindeki, deyim ve atasözleri gibi kalıplaşmış ifadelerdeki eksikler, bir konuyu algılama ve idrak etmede (Wahrnehmung) ciddi boyutta zorluklar doğuruyor. Bunun en önemli sebeplerinden biri aile çevresinde ve sosyal çevrede gelişmiş bir dilin konuşulmaması, diğeri ise Türkçe kitaplar okunmadığından kitap dilinin yeterince kullanılmaması. Dil problemi başlıbaşına ele alınması gereken bir mesele. Hem Almanca, hem de Türkçeleri istenilen seviyede

değil Türk çocuklarının. En azından bir dilin, duygu ve düşünceleri rahatlıkla dile getirecek kadar konuşulması, o dilde manaya uygun ve akıcı olarak okunup, okunan şeylerin analitik şekilde anlaşılması gerekir. Mesela hâlâ birçok çocuk aile ortamında kullanılan şiveyle konuşuyor.

Motivasyon ve konsantrasyon meselesi de özellikle veliler tarafından ele alınması gereken konuların başında. Öğrenciler bir konuya çok boyutlu yaklaşamıyorlar. Çok dar ve sınırlı bir yaklaşım sergiliyorlar. Konuya çok yüzeysel yaklaştıkları gibi hazmetmek de istemiyorlar. Yani sanki öğrenci öğrenmek istemiyor. Öğrenmek çok zor geliyor. Bu yüzden artık nefret ettiğim şu cümleleri kullanmıyorlar mı: "Ich habe keine Lust." (Canım istemiyor.) veya "Es macht kein Spaß." (Zevk vermiyor./ Eğlenceli değil.). Evet öğrencinin bir şeyi öğrenmesi için canı isteyecek ve eğlenceli olacak. Bu ne biçim mantık… Canın istese de, istemese de, zevk verse de vermese de öğrenilmesi gereken bir konu varsa, öğrenci kafa yoracak, anlamaya çalışacak ve öğrenecek. Öğrenmek pekâlâ zor da olabilir. Herşeyin ezberine ve kolayına kaçma var burada. Bunun da temelinde öğrencilerin ders konusunda yeterince motive olmamaları ve kendilerini okula veya derse verememeleri, konsantre olamamaları yatıyor. Derslere isteyerek, can atarak, koşarak, merak ederek gelmiyorlar. Zamanla idrak de pes ediyor, akıl da, mantık da. Yukarıda sözü edilen soruya öyle cevap verilir miydi yoksa.

Öyleyse evvela "öğrenmeyi isteme" konusunda çocuklarımızı motive etmeye çalışalım. "Öğrenmeye ilgi"yi küçük yaşlarda ruhuna işleyelim. "Bilgi"nin, "bilgiyi hazmetme"nin hayatta kalabilmek için vazgeçilmez bir kaynak olduğunu anlatalım onlara. Mümkün olduğu kadar ufuklarını açacak, sentez gücünü geliştirecek temel kavramları anlamalarında yardımcı olalım. Bir de o zaman bakalım algılama ve idraklerine. Evet, önce isteme, ilgi, bilgi, dilin önemi gibi uyarıcıları bir gergef gibi örelim ruhuna, sonra da bekleyip görelim "ne güzel yiğitler" çıkar bu nesilden.

FARKINDA OLMADIĞIMIZ ÖNEMLİ HASTALIK: OKUL STRESİ

PISA araştırmaları Almanya'da gerçek manasıyla bir deprem etkisi yaptı. Okuma, yazma, matematik ve fen derslerindeki başarısızlığın sebepleri üzerinde tartışmalar sürüyor. Müfredat, okul programları, öğretmenlerin eğitimi gibi konular bu tartışmalarda ilk sıralarda yer alıyor.

Ancak bir husus es geçiliyor: Alman toplumunda kangren olmaya doğru giden eğitim meselesinin artık toplumsal bir problem hâline gelmesi ve temelininde de tarihî bir yanılgıyla insanın yanlış zeminde ele alınıp, aşırı bireyci ve maddeci hayat felsefesiyle ve aile müessesesinin çökmesiyle oluşan birçok hastalığın toplumun her tarafına sirayet etmesi.

Öğrencilerin konsantrasyon, motivasyon, öğrenme gibi problemlerinin yanında son yıllarda hızla artan bir problem daha var ki o da stres. Aslında stres modern tüketim toplumlarının en yaygın hastalıklarından biri. Okullarda yapılan bir araştırma, olayın alarm verici boyutta olduğunu gözler önüne seriyor: İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıfa giden öğrencilerin yüzde 30'u haftada birkaç gün uyuyamadıklarını belirtiyor. Yüzde 17,5'u iştahsızlıktan dert yakınırken, yüzde 11'i de karın ağrısı çekiyor. 13–16 yaş arasındaki her 10 gençten biri uyku ve rahatlama hapı kullanıyor.

Bu tablo bize stresin günümüzde artık bir menejer hastalığı olmaktan çıktığını gösteriyor. Sayıları sürekli artan birçok

çocuk, bu hastalıktan dert yanıyor. Marburg Üniversitesi'nden gelişim psikolojisi profesörü Arnold Lohaus, ilkokula giden her üç öğrenciden birinin stres yaşadığını belirtiyor. Özellikle okul derslerinin ağır gelmesi, ev ödevleri ve sınavların yanısıra, öğretmenin öğrenciyi tahtaya çağırmasından doğan korku bile strese yol açıyor. Diğer taraftan stresin, dil ve kimlik problemlerinden, okulu aşırı önemseme veya hiç önemsememeden kaynaklanması da sözkonusu.

Peki, anne-baba olarak strese karşı ne tür önlemler alabiliriz? Aslında çok basit... Çocukla evvela iyi bir iletişim kurup, onun ruh dünyasına girmeye çalışalım. Çocuğa sürekli müdahale etmek yerine, onu dinleyelim. Yardımımıza ne kadar ihtiyacı olduğunu tespit etmeye çalışalım. Ödevlerinde veya kitaplarında saçma bir şey görsek bile bunu ona söylemeyelim. Gerekirse öğretmenine durumu aktaralım. Çocuğumuzdan kapasitesinin üzerinde şeyler beklemek de uygun değil. Aşırı beklenti onun motivasyonunu kırar ve ters etki yapar. Ödevlerine sürekli yardımcı olmaktan da kaçınmak gerek. Ev ödevlerindeki problem uzun zaman devam ederse durumu mutlaka öğretmenine iletmekte fayda var.

Belki şunları yaparak çocuklara yardımcı olabiliriz: Sıkıntıları üzerine konuşmak için onunla kolayca diyalog kurmaya çalışılabilir. Problemlerini anlayışla karşılayabiliriz. Yalnız okul ve notla ilgili değil, yaşadıkları her şeye ilgi duyulması faydalı olur. Tartışmalardan uzak durarak, rahat uyuması sağlanabilir. Uyumadan önce yaşadıkları üzerine konuşmalar yapılabilir. Öğrenciyken anne babalarının da kötü notlar aldığı anlatılarak, karşılarında güçlü görünen büyüklerin de bazen zorluklar çektiğini anlayabilirler. Oynamak, kitap okumak, müzik dinlemek, arkadaşlarıyla buluşmak için yeterli zamana sahip olup olmadığı çocuğa sorulabilir. Bunları yaparken dikte ettirmekten kaçınmak gerekir. Ayrıca çocuklarda, herşeye gücü yeten, herşeyi bilen, gören, bütün acizliklerin ötesinde en sağlam dayanak noktası olan Yaratıcı'ya

dua kültürünün geliştirilmesi de stresleri atmalarında çok önemli rol oynar. Özellikle yatarken, okula giderken, sınavlardan önce, yalnızlık anlarında herşeye gücü yeten Yaratıcı'ya yönelme onları rahatlatabilir.

En önemlisi de iyi örnek olabilmek. Günlük yaşantımızda stresten uzak, rahat, hayatımızdan memnun, vicdan ve ruh aydınlığına ulaşmış bir görüntü sunabilirsek onlara, stressiz bir ortamın nasıl olduğunu göstermiş oluruz. Zaten böyle bir ortamdan beslenen çocuklarda stres olmaz ki.

ALMANYA'DA ÖĞRENCİ GÖZÜYLE ÖĞRETMEN PROFİLİ

Öğretmenlik, özünde saygı duyulan bir meslek. Anne-babadan sonra "öğretmen"e saygı duyulur. Sonsuz bir güven içinde teslim edilir çocuklar onların eline. "Eti senin kemiği benim" sözü ne güzel ifade eder bunu. Çocuğun kişiliği öğretmenin elinde yoğrulur, onun ruhunda silinmez izler bırakır. Eskiden Türkiye'de ilkokul öğretmenini sokağın başında görünce utancından karşılaşmamak için yol değiştiren ne kadar öğrenci vardı kim bilir? Ortaokul veya lisede okulun avlusunda veya çarşı pazarda öğretmenimizle yüz yüze geldiğimizde ceketimizi ilikler, büyük bir saygı içinde selamlaşırdık. Ya şimdi! Ya Almanya'da!

Geçmişin özlemini çeken yalnız biz değiliz. Alman öğretmenler de rahatsız mevcut durumdan ama "Ne ekersen onu biçersin." demiş atalarımız. Almanya'da durum hakikaten çok farklı. Bu toplumda aile yapısı, okulun toplum içindeki fonksiyonu, aile-okul-öğrenci ilişkileri bizden epeyce farklı. Mesela genellikle biz yetişkinler, öğrenciler hakkında atıp tutarız: Davranış bozuklukları, motivasyonsuzluk, saygısızlık, ilgisizlik, zararlı alışkanlıklar, şiddet kullanma vs. yönleriyle.

Peki, Almanya'da yetişen Türk öğrencilerin gözünde öğretmenin yeri ne acaba? Onlar öğretmeni nasıl görüyor ve değerlendiriyor? Konuyla ilgili ufak bir araştırmamız insana bir fikir veriyor.

Türk öğrencilerin çok azı, öğretmenleri, saygı duyulması gereken insan olarak görüyor. Öğretmenin hiç iyi tarafı yok di-

yenler bile var. Bir kısmı, öğretmeni, bazı konuları kendilerine "öğretme"ye çalışan biri olarak niteliyor. Bazıları ise öğretmeni "normal insan" olarak görüyor.

Öğrencilerin gözünde öğretmen profili şöyle: Bağıran, Türklere iyi davranmayan ve ödev veren öğretmen "kötü" olarak algılanırken, hiç ödev vermeyen, ders işlemeyen öğretmenler "iyi" algılanıyor. Bu algılama, öğrencinin hiçbir öğrenme derdi olmaması sorunu olarak düşünülmeli. Çok ödev veren, sınıfta gürültü çıkarılmasına izin vermeyen öğretmen, "streng" (sert, sıkı) yaftasını yerken, hiçbir şeye ses çıkarmayan, ödev vermeyen, öğrencilerin her isteğine boyun eğen öğretmenler de "çok iyi" olarak değerlendiriliyor.

Öğrencilerin, öğretmenlere bakış açılarındaki önemli bir nokta da, hiç kendilerini sorgulamamaları, hep öğretmenleri suçlu görmeleri. Birçoklarının gözünde öğretmen, kötü not veren, ceza kesen, dışarı atan, bağırıp çağıran, kızan, hatta öğrenciye "saygılı" olması gereken bir kişi. Çoğu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine soğuk bakması, aslında onların öğretmenler hakkındaki kanaatinden kaynaklanıyor belki de.

Ferdiyetçi tüketim toplumlarında öğrenci-öğretmen ilişkileri de sağlıklı değil. Öğrencilerin çoğunda öğretmenle birlikte olma, aynı atmosferi paylaşma, ondan istifade etme düşüncesi yok. Daha çok öğretmenden kaçan bir ruh hâleti göze çarpıyor. Aslında şöyle de diyebiliriz: Öğretmen "hariçten gazel okuyan", sınıflarda yaşadıklarından ötürü acınması gereken, not dağıtan "normal" bir insan. Derse duyulan korkunç ilgisizlikle, öğretmene yapılan dayanılmaz saygısızlık bir araya geldi mi, öğretmen-öğrenci ilişkisinin ne kadar sağlıksız olduğunu görürsünüz. Burada bir mücadeleden de bahsetmek mümkün.

Aslında sorgulanması gereken birçok husus var. Birçok öğrenci, öğretmeni sevmediğinden dersine de ilgi duymuyor. Öğ-

retmenler her öğrenciye yaranamasa bile, genel olarak kendini bir şekilde sevdirmeli onlara. Diğer bir nokta ise her yönüyle "bireyci"liği temsil eden öğretmen, kendi hayatını yaşadığından, örnek olma gibi bir fonksiyonunun olmaması. Mesela manken gibi giyinip gelen bayan bir öğretmen, öğrencilerin dikkatini ne kadar derse çekebilir! "Özgürlük" adına birçok değerini kaybeden bireyci tüketim toplumunun genel yapısından kaynaklanıyor bu problem. "Eti senin kemiği benim" diyen velilerin de olmayışından.

DUA EĞİTİMİ

Çocukların eğitimine katkıda bulunmaya yönelik kitap, dergi çalışmaları Türkiye'de henüz yeni. Hazırlanan malzemelerin çoğunda da pedagojik yaklaşım, dil seviyeleri ve çocukların algılama seviyeleri ihmal ediliyor. Yetişkinler için birçok dua kitabı mevcutken, çocuklara yönelik daha güzel çalışmalara ihtiyaç var. Oysa çocukların soyut düşünebilmesi, evvela onların dinî kelime hazinesini geliştirmeye bağlı. Dinî eğitimin önemli bir parçası olan dua eğitimi ancak bu şekilde verilebilir.

İslam'da dua, çok geniş ve sistematize edilmiş olmasına rağmen, çocukların istifadesine yeterince sunulamamaktadır. "Dua etme" kavramı şu anlamları kapsıyor: Çağrı, yakarış, isteme, yöneliş, zikretme, cevap verme, düşünme, şikâyet etme, rica etme, niyaz, övme, güvenme, Allah'la konuşma veya diyalog kurma, iç dökme, pişmanlık duyma vs. Çocuklar bütün bu duyguları dua yoluyla geliştirilebilir. Yani dua genel olarak dinî eğitime çok yönlü katkıda bulunuyor.

Diğer yandan dua, önemli bir ibadet, hatta ibadetin özü. Bir kulluk vazifesi. Allah'la kul arasında kuvvetli bir bağın, en büyük teslimiyet ve güç kaynağının adı. Sırtımızı Sonsuz Kudret'e dayarız onunla. İnsanın iç dünyasından başlayıp, çevresini ve bütün insanlığı kapsayan evrensel bir dil olan dua, insanı olumlu düşünmeye sevkediyor, olumlu şeyleri büyütüyor. Aynı zamanda atomlardan galaksilere, kâinattaki mükemmel sistemi, harika mekânizmaları farkettiriyor insana. Bu yönüyle de o bir nevi bilgi.

Hâl böyle iken günümüzde çocukların dinî eğitiminde ailenin etkisinin hissedilir derecede zayıfladığı görülüyor. Aile, dinî

açıdan mühim bir sosyalleşme faktörü olduğu gibi, dinî değerlerin verilmesinde de ilk merci olma durumunda ama birçok aile maalesef gittikçe bu özelliklerini kaybetmekle karşı karşıya bulunuyor. Tabii dua eğitimi de buna dâhil. Dolayısıyla inanç ve dua eğitiminin bir şekilde aile veya bir kurum tarafından verilmesi gerekir. Zira inanç, insanın var oluşuyla ilgili temel meselelere köklü cevaplar verdiğinden çok önemli.

Peki, dua eğitimine nereden başlayacağız? Evvela duada yönelinecek Yüce Yaratıcı çocuklara iyice anlatılmalı. Allah'a iman kafalarına iyice işlenmeli, sonra O'na hitap etme, yönelmenin önemi üzerinde durulmalı. Kendi küçüklüğünün ve yöneldiği kapının büyüklüğünün bilincinde olarak, fevkalade tevazu içinde ve istediklerine cevap verileceği inancıyla el açıp yakarışa geçmenin önemi anlatılmalı. Evet, iman, dua eğitiminin vazgeçilmez şartı. İman eksikse, dualar pek bir şey ifade etmez. Yalnız herşeye gücü yeten, herkesin yardımına koşan, herşeyi bilen, işiten, atomlardan galaksilere herşeyi evirip çeviren bir zata iman gerekiyor.

Çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimine paralel olarak, dini algılaması ve bu konudaki düşünceleri de sürekli değişmektedir. Bu gelişme göz önünde tutularak, bir metot takip etmek yerinde olacaktır.

Dualar kendi ana dilinde, içten geldiği şekliyle serbest olarak yapıldığı gibi, Kur'ân-ı Kerîm ve hadis kaynaklı veya büyük zatlardan rivayetle alınan dualar da var. Her iki durumda da belli dualar, onların anlayacağı dile indirgenerek öğretilebilir.

Dua eğitiminde iç ve dış şartlar ile eğiticinin kişiliği önemli rol oynuyor. Verimli bir dua eğitiminde çocukların ruhen duaya hazır olması en temel şartlardandır. Sessiz kalma ve iç huzura ulaşma kabiliyetinin sürekli gelişmesi de buna eklenebilir. Böylece çocuğun iç dünyasına bir kapı açılması, görme ve idrakının gelişmesi sağlanır. Mübarek Ramazan ayı dua eğitiminde çok verimli ve bereketli bir zemin olabilir.

NACHHİLFE DERSİ

Çocukların iyi not alabilmesi için milyonlarca avro ciro yapan önemli bir sektör var Almanya'da: Nachhilfe dersleri. Adeta eğitim sisteminin bir parçası hâline geldi bu dersler. Okul derslerindeki bilgi boşluklarının doldurulması amacıyla birçok öğrenci Nachhilfe alıyor. Çocuğunun geleceğinden endişe duyan birçok aile de Nachhilfe'den büyük medet bekliyor.

Almanya'daki her beş öğrenciden biri böyle bir destek kursuna gidiyor. Bu destek kurslarını ticari amaçla veren çeşitli Alman kurumları öğrenciden ders saati başına sekiz Euro'dan onüç Euro'ya kadar ücret alırken, Arbeiterwohlfahrt, Caritas, Kolping ve Eğitim Merkezleri gibi kamu yararına hizmet veren kurumlar, grubun büyüklüğüne göre 3 ile 7 Euro arasında bir ücret talep ediyor. Nachhilfe derslerinin, ev ödevlerine yardım etme, öğrencinin aktüel derslerinde çektiği zorlukları giderme veya küçük gruplardan oluşan öğrencilerin tümüne birden bir konu üzerine ders verme (Aufbaukurs) gibi çeşitleri var.

Nachhilfe dersleri okulda verilen öğretimin eksikliğinden ortaya çıktı ama çocuğun ne zaman Nachhilfe'ye ihtiyacı olduğunu veya Nachhilfe'nin hangi durumlarda ona faydalı olacağı hiç düşünüldü mü? Yoksa çocuğun bir dersteki problemi kangren hâline geldiği zaman mı böyle bir arayışa giriliyor?

Bu soruların yanında Nachhilfe'nin çocuk için iyi bir seçim olup olmadığı konusunda aşağıdaki sorulara ve cevaplara bir göz atmak gerekir.

Çocuğumun gerçekten yalnız bir veya iki derste mi problemi var? Çocuğun genel olarak notları kötüyse, bu okul türü seçiminden de kaynaklanabilir.

Çocuğumun öğretmeninin de kanaati, Nachhilfe alması yönünde mi? Öyleyse nasıl bir Nachhilfe türünü tavsiye ediyor? Hangi dersten Nachhilfe'ye ihtiyacı olduğu konusunda sınıf öğretmeniyle görüşmek çok faydalı olacaktır.

Ne kadar yüksek bir motivasyon ve çalışma kapasitesine sahip olduğu konusunda çocuğuma herhangi bir test yapıldı mı? Bu testler okul psikoloğu tarafından yapılabiliyor. Eğer yeterli kapasiteye sahip değilse Nachhilfe kurslarının bir faydası olmayacaktır. Bu durumda daha az kapasitede öğretim yapan okul türünü seçmek yerinde olur.

Çocuğumun blöf yapma kabiliyeti var mı? Böyle çocukların, öğrenciler üzerinde hâkimiyet kuramayan Nachhilfe öğretmenlerini kafaya alması kolay olmaktadır. İlgi duyuyormuş gibi görünmelerine rağmen, Nachhilfe derslerinden pek istifade edememektedirler.

Çocuğum yalnızken mi daha iyi öğreniyor ya da yanındaki bir öğrenci tarafından dikkati hemen dağılabiliyor mu? Konsantre bozukluğu olan çocukların tek başına kurs almaları daha faydalı oluyor.

Nachhilfe'den sonuç alamayınca, verdiğim paranın havaya uçtuğunu mu dile getireceğim yoksa normal mi göreceğim? Zira daha sonra bunu çocuğa hissettirmek, hatta yüzüne vurmak hoş olmayan bir davranıştır.

Nachhilfe dersi çocuğumun Gymnasium'a geçmesi için mi düşünülüyor veya ilk iki sınıfı iyi dereceyle geçmesi için mi? İlkokul döneminde alınan Nachhilfe dersinin, çocuğun belli bir zaman diliminde başarı seviyesi düşükse ve öğretmeni de biraz destek verilmesinin faydalı olacağından eminse bir yararı olabilir.

Bu sorular daha da çoğaltılabilir. En azından yukarıdaki sorulara cevap bularak çocuğun Nachhilfe derslerine gönderilmesi yerinde bir girişim olur. Çocukta büyük bilgi boşlukları oluşmadan ve kötü notların etkisiyle bazı psikolojik sıkıntılara girmeden iyi bir zamanlamayla Nachhilfe dersine göndermek, sorumlu ebeveynin işidir. Evde anne-baba tarafından yeterince desteklenmeyen çocuklara Nachhilfe derslerinin pek de faydalı olacağı söylenemez. Evvela aile içinde çocuğun biyolojik, zihinsel, psikolojik ve ruhsal gelişimi için uygun şartların oluşturulması gerekmektedir ki dışarıdan aldığı belli seviyedeki destekler etkisini göstersin. Burada öğrencinin başarılı olmasında sağlıklı bir kişilik gelişiminin önemi de unutulmamalıdır.

ÖĞRENCİLER TATİLE GİRERKEN

Almanya'da birçok eyalette karneler alındı ve okullar tatile girdi. Çoğu öğrenci kötü karnelerine biraz üzülse de, tatil yapmaya, belli bir süre okuldan uzaklaşmaya, ders çalışmamaya, sınavlara hazırlanmamaya sevindi. Birçokları da tuttu yine Anadolu'nun yolunu. Kimbilir orada hangi bölgede, hangi beldede, hangi deniz kıyısında tatillerini geçirecekler.

En son ne zaman Türkiye'ye gittikleri ve neleri hatırladıkları, hafızalarında izinlerden geriye nelerin kaldığı öğrencilere sorulduğunda, ilginç cevaplar veriyorlar. Bazıları hiçbir şey hatırlamazken, bazıları dedelerini, bazıları köyündeki civcivleri, bazıları da denizi hatırlıyor. Diğer yandan tatil genellikle okulu, dersleri, kitapları ve okumayı unutmak olarak algılanıyor. Bu yüzden tatil kavramının yeniden ele alınması gerektiğini düşünüyorum.

Acaba tatiller hem Türkiye'de hem de burada daha faydalı, verimli, dinlendirici ve ufuk açıcı şekilde değerlendirilemez mi? Mesela izinlerini Türkiye'de geçiren öğrenciler, köylerindeki yaşam biçimini ve yerel özelliklerini daha iyi gözlemleyemezler mi? Yakın şehirlerdeki görülmeye değer yerleri gezerek günlük tutamazlar mı? Ebeveyn yalnız kendi ihtiyaçları için değil, çocuklarının da bilgi, görgü ve ufuklarını geliştirecek şekilde bir tatil programlayamazlar mı?

Çocukların, özellikle Almanca bilmeyen insanlarla daha fazla konuşmaları sağlanarak, Türkçelerinin gelişmesine önemli katkıda bulunulabilir. Bu durum psikolojik olarak karışık dil kullan-

malarını önleyecek ve mümkün olduğu kadar kendilerini yalnız Türkçe konuşmaya zorlayacaktır. Ayrıca orada yaşadıklarını ve başlarından geçen ilginç olayları Türkçe ve Almanca olarak günlük şeklinde yazmaları, duygu ve düşüncelerini kaleme aktarmada önemli rol oynayacaktır. Bu konuda anne-babalar, çocuklarını teşvik etmeli ve onlarla bol bol konuşmalıdırlar.

Tatiller aynı zamanda roman, hikâye, şiir okuma veya resim yapma için de önemli bir zaman dilimidir. Okul stresinden uzak, gezip tozmanın, denize girmenin yanısıra, kitapların büyüleyici dünyasında yapacakları ufak gezintiler, onların ufuklarını açacaktır. Bu zevki mutlaka ama mutlaka tatmalı ve buna alışmalıdır öğrenciler. Böylece gördükleriyle, enginleşen ufuklarını birleştiren genç dimağlar, duygu ve düşüncelerini hem sözlü hem de yazılı olarak çok daha rahat ve güzel ifade edeceklerdir.

Tatillerini Almanya'nın genellikle yağmurlu havasında geçirmek zorunda kalanlar için de -inşaallah öyle olmaz- aynı şeyler geçerli aslında. Onlar da zamanlarının bir bölümünü okuyup yazarak, resim yaparak, kendilerinde eksik hissettikleri bilgileri öğrenerek geçirebilir. Bir iki haftalık sosyal ve kültürel programlara katılarak, kişilik gelişiminde önemli rol oynayan dil, din ve tarih konularında bilgilerini artırabilirler. Okul döneminde pek zaman bulunamayan ama ihmal edilmesinin kötü sonuçları olan bu alanlarda mutlaka kendilerini yetiştirmeleri gerekmektedir. Anne-babalar bu konuda çocukları için gereken neyse yapmaya çalışmalıdır. Zira vaktinde alınan önlem önlemdir.

İşte tatiller, çocuklarımızı daha yakından tanımak, duygu ve düşünce alanında yaşanan iletişim eksikliğini gidermek, onların günahsız ama ihmal edilen ruh dünyalarına yelken açmak için en büyük fırsat. Bu fırsatı değerlendirmek ise bizim elimizde.

ÇOCUKLAR VE KİTAPLAR

Çocuğunun kitap dostu olmasını her anne-baba ister. Kitaplarla haşir neşir olan, kitap okumadan uykusu gelmeyen çocukların hasretini çekeriz değil mi? Onları hep kitapların dünyasında görmektir hayalimiz. Yanılıyor muyum acaba? Yoksa çocuğunuzun çok kitap okumasından mı şikâyetçisiniz?

Olabilir, dünya hâli. Bazıları çocuğunun aşırı kitap okumasından, bazıları hiç kitap okumamasından dert yanabilir. Bazıları da kitabın henüz farkına varamamış olabilir. Mesela altı veya yedinci sınıfa giden bir öğrencinin evinde ders kitapları dışında okuyabileceği hikâye, roman türünde dahi bir kitap olmayabiliyor. Böyle çocuk ve gençlerimiz var işte. Bazılarının evinde de tonlarca ama okunmayan kitap bulunabilir.

Artık çocuklarda ve ailelerde bir kitap bilincinin gelişmesinin zamanı gelmiştir. Kitap, hayatın ayrılmaz bir parçası. Televizyonlar zombileştirmesin onları; uyuşturmasın beyinlerini. Yaşına göre sosyal yönü zayıf kalmasın. Buna acilen ihtiyaç var. Kitapla barışık, onsuz hayatı karanlık gören, faydalı olanı seçip, sürekli onlardan beslenen dimağlara ihtiyaç var. Bu konuda herkese sorumluluklar düşüyor.

Kitap okuma alışkanlığı küçükten başlayarak ediniliyor. Başta ebeveynin örnek olması çok mühim.

Bir tren yolculuğumda karşıma büyükannesiyle birlikte dört yaşında bir Alman çocuğu oturuyor. Adını soruyorum, Aaron diyor. Büyükannesi hemen masanın üzerine kitabını (adı Finde

Nemo), yazma çizme setini çıkarıyor. Çok kaliteli kâğıda basılmış, resimli kitabını başlıyor sayfa sayfa gözden geçirmeye. Resimleri göstererek tek tek anlatıyor büyükannesine. "Ne kadar kitabın var?" diye soruyorum, "Bir raf dolusu." diyor. "Peki, hepsini okuyor musun?" soruma, "Babam her akşam bir bölüm okuyor, ben de dinliyorum." cevabını veriyor. Kitapla baştan sona muhabbet ettikten sonra başlıyor bu sefer resim çizmeye. Masanın üzerindeki oyuncak balinayı gözüne kestirdiği belli. Bir yandan da büyükannesiyle konuşmayı ihmal etmiyor. Yaşına göre dili oldukça iyi kullanması dikkatimi çekiyor; dili iyi kullanan birileriyle sürekli konuşmasından olsa gerek. Hayran kalmamak elde mi?

Çoğu kez "İyi güzel de hangi kitapları okutalım?" diye soruluyor. Bu konuda anne/babalar biraz zahmete katlansalar hem Türkçe, hem de Almanca yeterince kitap bulacaklardır. Elinde sigara tüttürürken, zararlarını çocuğuna anlatan bir baba garabetine düşmeden gerçekten örnek olmalıyız. Diziyi kaçırmamak için özel gayret sarfedip, saatlerini televizyon başında geçirmesine mukabil, eline on dakikalığına bile gazete, kitap almayan annenin, çocuğuna kitabın faziletlerini anlatması da pek işe yaramayacaktır. Örnek olma, çocukları kitaba motive etmede önemli rol oynuyor.

Evet, eğitim ve kimlik gelişiminde en olumsuz faktör televizyon, en olumlu faktörse kitaplardır.

TOPLUMSAL PROBLEMLER DAYANIŞMAYLA AŞILIR

Bazı Türk çocuklarının okulda saygısızlık, ilgisizlik, dinlememe, dikkat eksikliği, vurdumduymazlık gibi davranışlar sergiledikleri doğrudur ama bu davranışları Alman öğrencilerin de gösterdikleri daha az vaki değildir. Esas problemi yalnız Türk çocuklarıyla sınırlı değil de, toplumsal boyutta görmek daha gerçekçi olur. Yukarıda zikredilen problemlerin çoğu aslında aile içi eğitimin eksikliğinden kaynaklanıyor. Sosyal ve insani temel değerler aile içinde verilmemişse, okulun ve toplumun o boşluğu doldurma şansı yok gibi. Öğretmenlerin boyunu ise zaten aşıyor bu mesele, onlar tükenmişlik sendromu altında kendi başının çaresine bakmaya çalışıyor. İşte bu eğitim eksikliğinden doğan problemler okul hayatında da artarak daha da derinleşiyor ve içinden çıkılamaz hâle geliyor. Doğru bir yönlendirme ve hayat anlayışı verilemediğinden çok erken yaşlarda sigara, şiddet, uyuşturucu ve cinsellikle tanışıyor ve kötü tecrübelere ilk adımı atmış oluyorlar. Bu alışkanlıkların etkisiyle hızla geleceklerini karartma yoluna giriyorlar.

Dolayısıyla çocuklarda görülen problemlerin çoğu maddi değil, manevi yöndendir. İçinde yaşadığımız toplumda gözle görülür ve her yerde hissedilir seviyede bir değer kaybından söz edilebilir. Birçok insani ve ahlaki değer yargılarının değişmesi, Batıda oluşan bireyci tüketim toplumunun kendisinden de kaynaklanıyor. Türk çocukları da bu toplumda doğup büyüdüklerine göre etkilenmemeleri mümkün değil. Tabii burada amacımız

suçlu aramaktan öte problemlerin temelini baştan iyi tespit etmektir. Zira Türk çocuklarının problemleri yalnız onlarla sınırlandırılarak, hepsi bir kefeye koyulmaya çalışılıyor ve çoğu kez bu problemlerin oluşumundaki sosyal sebepler göz ardı ediliyor.

Türk ve Alman çocukları, ailevi ve içtimai yönden çok farklı değer yargılarına sahipler. Bu çocuklar birbirlerini daha yakından tanımazlarsa, oldukları gibi birbirlerini kabul etmez ve bunun idrakına varmazlarsa nelerin olabileceğini bir düşünelim? Şu anki şartlar altında Türk çocuklarının uyum meselesi nasıl bir gelişme seyrediyor acaba? Uyum veya entegrasyon iki tarafı da kapsayan ve bazı kültürel değerleri alıp-vermeyi zorunlu kılan bir fenomen değil mi? Öyleyse evvela Alman toplumunda entegrasyon zemininin oluşturulması gerekiyor ki işin en önemli boyutu da belki bu.

Örneğin okullar böyle bir zemin için biçilmiş kaftan ama biliyor musunuz çocukların hayatlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri buralarda neler yaşanıyor? Yıllardır Türk ve Alman öğrenciler birlikte değil, yan yana yaşıyor. Aralarındaki uçurumlar gitgide büyüyor, sosyal ilişkiler arasında kalın duvarlar oluşuyor, ciddi bir iletişim kopukluğu tehlikesi gün geçtikçe daha da belirginleşiyor. Zincirleme sosyal problemler birbiri ardınca çığ gibi büyüyor. Bu ayrışım ve bölünme okuldan topluma yayılan tehlikeli çatışmalara dönüşebilir. Okulunsa tek başına bu problemlerin üstesinden gelmesi oldukça zor. Eğer Türk ve Alman çocukların/gençlerin yaşadıkları kötü tecrübeler, karşılıklı olarak sürekli artarsa, bu ister okulda, ister sokakta, isterse otobüste olsun, çatışma daha da ivme kazanacak ve zamanla şiddet içeren yüzleşmeler kaçınılmaz olacaktır. Almanya'daki sosyal ve ekonomik yapının gittikçe bozulması bu gelişmeyi daha da hızlandırabilir.

Burada ele alınan ve imkân dâhilinde olan sözkonusu gelişmeler, çok yoğun problemlerin bizi beklediğini ve bunları ancak

omuz omuza vererek elbirliğiyle çözmemiz gerektiğini açıkça gösteriyor. Hangi kültüre, milliyete ait olursa olsun, eğitimsiz ve davranış bozukluklarına sahip çocuklar uzun vadede toplumun bütününü tehdit eden varlıklar hâline geliyor. Bu tehlikeyi kimse görmezlikten gelemez. Yalnız kendileri için mutlu ve güvenli bir dünya kurmaya çalışanlar, çok kısa sürede yanıldıklarını anlayacaklardır. Siyaset, okul, kilise, bürokrasi çevrelerindeki yetkili Almanların, yalnız kariyer yapmak veya herhangi bir şahsi menfaat için değil de toplumsal bir sorumluluk anlayışıyla meseleye yaklaşması problemlerin çözümüne önemli katkı sağlayabilir.

HAZ DUYMAK

İnsanın kendini geliştirmesi; öğrenmekten, güzel konuşmaktan, şiirden, çağrışım yüklü kelimelerden, ses ahengine bürünmüş ifadelerden haz duymasına bağlıdır.

Haz; hoşlanma, zevk ve lezzet alma, manevi sevinç anlamlarına gelir. Haz duymak da bunları tatmak, yaşamak demektir. Peki, hiç düşündük mü, "Avrupa'da yaşayan günümüz gençliği neyden haz duyar?" diye.

Şair Vâsıf'ın "Ol gül endâm bir al şâle bürünsün yürüsün / Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün" mısralarındaki büyüleyici muhteva ve ses ahenginden haz duyar mı? Ya İstiklal Marşımızın "Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" diye başlayan ilk mısrasını okuduğunda okşar mı ruhunu bir şeyler?

Anadolu, sevgi, kahraman, gönül gibi sözcükleri işittiğinde neler hisseder acaba, haz duyar mı? Bir yerlerden Yemen Türküsü gelse kulağına, derinden hangi duygular belirir zihninde? Tüyleri diken diken olur mu Eyüp Camii'nde sabah ezanını dinlediğinde?

Bütün bunlardan ne haz duyarlar ne de zihinlerinde veya kaplerinde bir şey belirir. Gönülleri çağrışımlara kapalı gibidir. Sebebi ise açık: Sözcüklerin ifade ettiği ince manaları ve çağrışımları idrak edemiyor, düşünmüyor, bilmedikleri hâlde anlamaya çalışmıyorlar. Motivasyonları yoktur. Kelime hazineleri ise kısır mı kısır. Öyleyse nasıl haz duyacaklar?

Tersinden bakınca da durum aynı. “Büyük randevu. Bilsem nerede, saat kaçta? / Tabutumun tahtası, bilsem hangi ağaçta?” (Necip Fazıl) mısralarını duyduklarında ölümün soğuk yüzü gelir mi akıllarına?

Evet demek ki haz duymak veya ürpermek; sözcüklerin tılsımlı manalarını bilmeye, kelime hazinesinin zenginliğine, zihin ve gönül açıklığına bağlı. Öyleyse yapılacak iş bunları gençlerimize bir şekilde aktarmak, onların duygu dünyalarını onarmak. Ne zaman çocuklarımız okumaktan, gazete, dergi karıştırmaktan, sözü süzerek söylemekten haz duymaya başlarlar, işte o zaman özlenen kişiliği temsil etme yolunda büyük bir adım atmış olurlar.

Bu maratonda ya da örülen kaneviçede en büyük görev dile düşer. Zira esas mesele dilde düğümlenir. Dil seviyesini yükseltmeden, zihnî faaliyetleri geliştirmek, ruhu terbiye etmek zordur. Haz duymayla sözcükler arasında ince bir ilişkiden söz etmek mümkün. Gençler konuşurken veya konuşmaktan haz duymadığından kelimeleri seçmiyor, cümleleri kurmada özen göstermiyor, bir düşünceyi veya duyguyu en güzel nasıl ifade edebilirim diye kendini yormuyor. Ağzına ne gelirse konuşur, Almanca yetmediğinde başlar Türkçe konuşmaya, Türkçe konuşurken tıkanırsa, başlar bu sefer Almanca döktürmeye. Ne haz var ne de dil zevki, sözcükler, cümleler ise kırık döküktür.

Konuşmaktan haz duymanın, soyut düşünceyle de ilgisi var. Avrupa'da büyüyen gençlerimiz tam bir soyut düşünce fakiridir. Birçok atasözünü anlamaz, konuşmalarında neredeyse hiç deyim kullanmazlar. Soyut düşünemeyince de düşüncelerini temellendirme, arguman sunma da görülmez. Kendini kısır bir dünyaya hapseder. Okumak, düşünmek, öğrenmek hazdan öte, bıkkınlık verir ve ondan kaçar. Kendinden kaçar, öğrenmekten kaçar, düşünmekten kaçar ama nereye kadar?

Sanat, estetik, incelik, soyut düşünceyle gerçekleşir. Onun olmadığı yerde edebiyat, şiir de olmaz. Sözcükler, cümleler hiç düşünmeden kullanılırsa ne ses ahengi olur ne de haz verir insana. Şu rahatlıkla söylenebilir: Dilden haz duyan insanlar, okuma ve düşünme adına en temel problemi çözmüş demektir.

Edebiyatımızın soluklandığı, şiirin enginliğinin hazmedildiği ortamları tatmayan gönüllerde haz duygusu da gelişmiyor. Evvela onlara bu ortamlar hazırlanmalı ve Yahya Kemal'den Necip Fazıl'a; Mehmet Akif'ten Nabi'ye kadar şiirin derinliklerine inilmeli, kelimelerin engin çağrışımlarından demet demet fışkıran hazlar aksetmeli onların ruhuna. Avrupa'da yaşayan Türk toplumunun önemli eksikliklerinden biridir bu. Niçin her yerde şiir şölenleri yapılmaz, şiir yarışmaları düzenlenmez, edebiyatın insanın duygu ve düşünce dünyasına yelken açtığı efsunlu geceler organize edilmez anlamak mümkün değil. Bu, eksiklik olarak görülmüyorsa, bir müddet daha gençlerimiz okumaktan, kullandığı dilden, düşünmekten, öğrenmekten haz duyamayacak demektir.

DİKKAT EKSİKLİĞİ ÇOCUKLARIN GELECEĞİNİ KARARTIYOR

Dikkat eksikliği genellikle yedi-onbir yaşları arasında okul çağında fark ediliyor. Eğer bu eksiklik, biyolojik ve genetik etkenlerden kaynaklanıyorsa yedi yaşından önce de başlayabiliyor. Daha sonra bu problemler evde, okulda ve akranları arasında kendini hissettiriyor.

Dikkat eksikliği yaşayan çocukların evde gösterdikleri problem alanları Almanya'daki bir araştırmaya göre şöyle: yüzde 54'ü ev ödevlerini yapmada, yüzde 32'si yatağa gitmede, yüzde 28'i misafir geldiğinde, yüzde 27'si verilen görevi yerine getirmede, yüzde 26'sı yemek vakitlerinde ve yüzde 23'ü başkalarıyla oynarken. Demek ki bu problemlerin çözümünde aile çok önemli bir yere sahip. Yukarıdaki rakamlar dikkate alınması gereken mesajlar içeriyor. Eğer dikkat eksikliği biyolojik sebeplerden kaynaklanıyorsa, ailenin çözemeyeceği birçok problem söz konusu olabilir. O zaman mutlaka uzmanlardan yardım almak akıllıca bir iş.

Akranları arasında ise sosyal uyum yeteneğinin eksikliği göze çarpıyor. Nedeni de tek taraflı bakış açısı, kurallara uyma zorluğu, dürtüsellik gibi davranış şekilleri. Yani bu tip çocukların iyi bir arkadaş çevresiyle ve teşvikle biraz daha sosyalleşmesi gerekiyor.

Dikkat eksikliği görülen öğrencilerin okul durumları da iyi değil. Yüzde sekseni en az bir kere sınıfta kalıyor. Yüzde 30'u ilkokulda ciddi problemlerle karşılaşıyor. Yüzde 35'i de Sonderschule'ye gönderiliyor. Yüzde 10,8'i diploma almadan okuldan

ayrılıyor. Mesela Almanya'da 97 bin öğrenci okulu bitiremeden terk etmek zorunda kalıyor.

Araştırma sonucu ortaya çıkan bu rakamlar da gösteriyor ki dikkat eksikliği sendromuna sahip çocuklar ciddi bir problem olarak karşımızda duruyor. Bizim de bu sendroma sahip çocuklarımız varsa zaman geçirmeden önlem almak zorundayız. Yoksa bu hem bize hem de devlete çok pahalıya mal olur. Böylesi çocukları okul sürecinde tespit ederek, yakın markaja alıp topluma kazandırmak gerek. Yoksa başka kötü sonuçlar da ortaya çıkabiliyor. Mesela Almanya'da onsekiz yaşın altında yılda 800 genç intihar ediyor. Ayrıca hapishanedeki gençlerin yüzde 67'si dikkat eksikliği sendromuna sahip çocuklardan oluşuyor.

Bunları tespit etmede üç önemli özellikten hareket edebiliriz: Zekâ seviyesine göre başarısının orantısız olması, akranları arasında sosyal uyumunun olumlu olmaması, aile ve öğretmenlerinin çocuk hakkında pozitif bir izlenime sahip olmaması. Mesela verilen görevlerde isteksizlik, ders çalışmama, kurallara uymama, dürtüsel davranışlar, dikkatsizlikten kaynaklanan sorunlar, konsantrasyon problemleri, arkadaşlığı devam ettirmede sorunlar, aklına gelen tehlikeli işleri hemen yapma vb.

Peki, okulda başgöstermeye başlayan bu dikkat eksikliği sendromuna karşı neler yapılabilir? Araştırmacılar konuyla ilgili bazı tespit ve tavsiyelerde bulunuyorlar. Öncelikle çocuğun düzenli bir karakter ve duygu yapısına sahip olmasında anaokulu döneminin önemi vurgulanıyor. Kendine güven duygusunun pekiştirilmesi ve manevi destekle amacına ulaşması için gayret gösterme, çalışıp çabalama ruhunun verilmesi gerekiyor. İçinde yaşadığı çevre şartları da çocuğun geçirdigi değişim sürecini önemli derecede etkiliyor. Dikkat eksikliği sendromunun diğer taraftan idrak eksikliğiyle de bağlantısı var. Bunun iyileştirilmesine çalışılmalı. Bu çocukların övgüye ve kabul görmeye ihtiyaçları var, dolayısıyla ihmal edilmemeli. Anna babasıyla olumlu ilişki-

si, onların güvenilirliği ve sağlam karakter yapıları da çocuklar açısından çok önemli. Çocuklar neyi nasıl yapacaklarını, hangi durumda nasıl davranacaklarını bilemeyebilirler, aile içinde ve sosyal çevrede bunların bilinçli şekilde öğretilmesi gerekir. Ayrıca anne-babalar çok erken bilgilendirilip, geç kalmadan yukarıda belirtildiği gibi gerekli önlemler alınırsa, problemlerin çözümü kolaylaşır.

Maalesef dikkat eksikliği bizim toplumumuzda gerektiği kadar dikkate alınmadığından, okulla birlikte birçok aile bu türden problemlerle karşı karşıya geliyor. Buna iletişim zaafını da eklediğimizde aile içinde bazen sesli, bazen de sessiz fırtınalar kopabiliyor. Dolayısıyla böylesi rahatsızlıkları vaktinde tanımlamak, çocuklarında birtakım normal olmayan davranışlar görüldüğünde, zamanla düzelir demeden çözüm aramaya çalışmak başta ailenin görevidir.

OKULLARDAKİ SİGARA VE UYUŞTURUCU SALGININA DİKKAT

Bütün anne-babalar çocuklarının kişilikli, saygılı, çalışkan, temiz, hep olumlu davranışlar sergileyen insanlar olmasını ister. Bunun için elimizden geleni yapmaya çalışırız. Şuurlu ya da şuursuz birçok şeyi de okulun sorumluluğuna bırakırız. Bekleriz ki okulda faydalı şeyler öğrensin, çocuğumuz okusun adam olsun!

Gerçekten öyledir. Anadolu insanı öğretmene ve okula böyle bakar. Onlara saygı duyar, gözünde büyütür. Fakat Almanya'da –diğer Avrupa ülkelerinde de durum farklı değildir– aynı duygulara sahip olup olmadığı tartışılır. Ortada bir güven bunalımı olduğu kesin. Ana sebebi sistemden, kültürel farklılıklardan ve toplumsal yapıdan kaynaklanıyor olabilir. Toplumsal mekanizmanın işleyiş tarzını henüz hazmedebilmiş veya anlayabilmiş değiliz. Süreç devam ediyor.

Biz okullardan çocuklarımızın eğitimini bekleyeduralım, buralarda da son yıllarda hızla değişim yaşanıyor. Der Spiegel dergisinin bir kapak konusu aynen şöyleydi: "Almanya'daki okullarda uyuşturucu: Cannabis salgını" Kapak resmî ise daha dikkat çekiciydi: Bir okulun kapısında ilkokula başlayan bir kız çocuğu. Elinde ilk gün götürdükleri içinde şeker çikolata olan kâğıttan honi şeklinde torba ama içinde bu sefer uyuşturucu var ve sigara gibi yanan geniş açık kısmından dumanlar çıkıyor. Yani ilkokuldan itibaren bir öğrenci her an uyuşturucuyla yüzleşebilir deniyor.

Türk veliler güven bunalımı konusunda endişeli olmada elbette haklıdır. Veliler çocuğum ne zaman sigaraya, uyuşturucuya başlayacak diye tereddüt ediyor ve onun stresini yaşıyor. Almanya'da onbeş yaşındaki gençlerin % 27'si her gün sigara içiyor. Ondört yaşındakilerin % 50'si alkolü tatmış. Cannabis denen uyusturucuyu ise onbeş yaşındakilerin % 11'i düzenli olarak kullanıyor. Bu yaş grubundaki gençlerin % 23'ü uyuşturucuyu bir şekilde tecrübe etmiş. Alman okullarının yeni bir uyuşturucu dalgasının etkisi altına girdiğini bu rakamlar bize gösteriyor. Elbette veliler çocuklarından endişe ederek günlerini geçirmekte haklılar.

Ailenin çözülmesinden, aile içinde verilmesi gereken gerçek eğitimin verilememesinden kaynaklanan bu uyuşturucu belası toplumda hızla yayılıyor. Manevi boşluklar, kötü çevrenin etkisiyle sigara, alkol ve uyuşturucu gibi maddelerle dolduruluyor. Gençler tatmin olmuyorlar. Hayatlarını sürünerek, ya hastahanede ya hapishanede geçiriyor veya genç yaşlarında mezarlığın karanlıklarına gömülüyorlar. Yazık oluyor bu güzelim hayata çok yazık! İnsan onuru bu cürmü, bu ruh hâlini kaldırmıyor. İnsana yakışmayan bir akıbete maruz yaşayıp, öylece de ayrılıp gidiyorlar.

Peki, çözüm ne? Çözüm, elbette insanın yeniden tanımlanmasından, gerçek ihtiyaçlarının yeniden tespit edilmesinden geçiyor. Neyi tüketeceğini, başkalarının tespit etmesinden değil! "İnsanın nefsi vardır" gerçeğinden geçiyor. İnsanı insan yapan erdemler vardır, o ahlaki değerlerin verilmesinden geçiyor. En önemlisi de iman gerçeğinden geçiyor. "İlahî mesaj"ın yok sayıldığı seküler değerlerle bu problemin aşılması muhal değil mi? Manevi yönü ihmal edilen nesillere bu değerlerle ruh verilemediğini bütün dünya görüyor artık. İnsanın yalnız "biyolojik yönü" esas alınarak yapılan eğitim konseptlerinin günümüz gençliğini dizginlemede, eğitmede çok yetersiz kaldığı da ortada. Yoksa öze inmeyen metotlarla ancak kendimizi avutmuş oluruz.

Bu alanda bir değişim uzun yıllar alacağına göre, aile yapısının sağlam tutulup, çocuklarda manevi boşluklar bırakmamaya gayret gösterilmelidir. Aile içi eğitimin rayına oturması ve sağlıklı bir sosyal çevre oluşturulmasıyla inşaallah çocuklarımız okul ve sokaklarda daha az yara alacak ve öyle kolay dejenere olmayacaktır. Mutlaka çocuklara sigara, alkol ve her türlü uyuşturucudan uzak sağlam bir sosyal çevre oluşturma zorunluluğu vardır. Bu sorumluluğun bilincinde olmalıyız. Çocuklarımız yaşadıkları her alanda sigara, uyusturucu ve cinsellikle yüzleşiyorlarsa onlarda manevi, ruhi boşlukların bunlarla doldurulma intimali yüksektir. Bunun panzehiri de aile içi eğitime daha önem vermek, mutlaka pozitif uyarıcılarla dolu sosyal çevre oluşturmak ve imanlı nesiller yetiştirmek. Değilse imtihanın en ağırıyla her an yüzyüze kalınabilir.

Üçüncü Bölüm

DİL

DİL VE TÜRKÇE

Avrupa'da içinde yaşadığımız ülkenin diliyle Türkçe'yi karşı karşıya getirmek, birini diğerine tercih konusu yapmak hatalıdır. Bu ülkelerde doğup büyüyen bir çocuğun birinci dilinin Almanca, Fransızca, Flamanca, İsveççe gibi içinde yaşanılan ülkenin dilinin olmasını istemek, Türkçe'yi önemsememek anlamına gelmez. Anadili olarak Türkçe elbette çok önemlidir ama buralarda okula giden, geleceğini yine buralarda şekillendiren bir öğrenci için yaşanılan ülkenin dilinin önemi tartışılmaz. Aslında üzerinde durulması gereken esas konu, Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının iyi derecede bir dil yeteneğine sahip olması meselesidir. Bu dil, içinde yaşadığı toplumun dili mi, yoksa anadili mi olacaktır? Yoksa ikisi birden mi? İsterseniz dil ve anadili olgusunu biraz irdeleyelim. Sonra kararı yine siz verin.

Evet, "Bir milletin bütün zekâsı, bilgisi, hassasiyeti dilinde toplanır. Dil onun varlığıdır, müdafaasıdır, başka millet üzerindeki tesirinin en güçlü silahıdır. Bir millet toprağını kaybedebilir, dilini unutmazsa o toprağa yeniden sahip olabilir. Dilini kaybeden bir millet herşeyini de kaybetmiş demektir." der Peyami Safa.

Dil, din ve tarih bir toplumun hemen hemen kültürel değerlerinin bütününü oluşturur. Dil, bu kültürel değerlerin başında gelir. Aynı dili konuşan insanlar "millet" denilen sosyal varlığın temelidir. Dolayısıyla dil, duygu ve düşüncenin insandan insana aktarılmasında bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında "duygu ve düşün-

ce" birliği olan bir millet hâline getirir. Yahya Kemal'e göre, "Her halk, kendi ikliminin lisanını söyler." Bir ferdi, bir halkı hemen her yanıyla; karakteri, düşünce yapısı, düşünce derinliği veya sığlığı, dünya görüşü, hatta toplumsal statüsü ile tanımak isterseniz, kullandığı dile, konuştuğu kelimelere bakmak yeter.

Dil, seslerden oluşur ama ona ruh katan yazılan ve konuşulan cümlelerdir. Çünkü cümleler bir duygu ve düşünceyi ifade eder. Bu yüzden gerçek dil hakkında bilgi edinmek için sözlüklere değil, konuşmaya veya yazılı metinlere bakmak gerekir. Asırlar boyunca derin ve çeşitli anlamlar kazanan kelimeler, binlerce deyim ve atasözünde de görüldüğü gibi, cümle hâline gelerek dili oluşturur.

Anadilimiz Türkçe de, duygu ve düşüncelerimizi en güzel şekilde ifade edebileceğimiz, dünyanın en zengin ve en eski dillerinden birisidir. Balkanlar'dan, hatta Avrupa'dan Çin Seddi'ne kadar geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçe'nin yapısı, tarihin en eski çağlarında oluşmuştur. 8. yüzyılın ilk yarısında dikilen ve Türkçe'nin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Yazıtları'nda da o döneme göre Türkçe'nin ne kadar gelişmiş ve işlek bir dil olduğunu tespit etmek mümkündür.

Diğer taraftan insanın ve hayatın en canlı parçası olan bir dil, tabiat, eşya ve insanı, en ince teferruatına kadar açık ve seçik bir şekilde ifade edebilmelidir. Bir insan ne kadar geniş bir kelime dünyasına sahipse o kadar kültürlü sayılır. Kelimesiz düşünmek imkânsız olduğu için ve kelime bilgisi düşünce ve zekâyı geliştirdiğinden dolayı, modern dünya kelimelerdeki bu muazzam kuvveti geniş ölçüde tecrübelere girişmiştir.

Mesela Amerikan liselerinden birinde iki sınıf üzerinde bir deney yapılıyor. Bu iki sınıfa devam eden öğrencilerin yaşları ve çevre şartları birbirinin aynı. Sınıflardan biri o okulda öğretilen normal dersler alıyor. Öteki sınıf, ilave olarak kelime öğretimi

yapan özel bir kurs görüyor. Belirli bir devrenin sonunda ikinci bahsettiğimiz sınıfın yalnız İngilizce dersinde değil, matematik ve fen dersleri dâhil, diğer bütün derslerde öteki sınıf öğrencilerinden daha yüksek notlar aldığı görülüyor. Dolayısıyla mümkün olduğu kadar kelime hazinemizi zenginleştirmeye çalışmalıyız. Bunun yolu ise büyük ölçüde kitap okumaktan geçer.

DİLİN ÖNEMİ VE TÜRKÇEMİZ

Dil konusu üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Çocuklarımızın düşünce ufkunu genişletmenin ve başarılı olmalarını sağlamanın başlıca yolu dil yeteneklerini ve kelime hazinelerini geliştirmekten geçer. "Büyük adam" diye anılan kimselerin ve dünyaca meşhur klasik eserlerin ne kadar geniş kelime hazinesine sahip oldukları gözden kaçmayacak bir gerçek. Zengin kelime bilgisiyle dile hâkim olan insan, büyük bir güce sahip demektir. Kelime bilgisini geliştirmek için ise dilin iyi konuşulduğu ortamlarda bulunmak ve kitap okumak oldukça mühimdir. Çocuğun anadili gelişiminde özellikle anne-babalar bu konuya çok dikkat etmelidir.

Diğer taraftan, bir dilde bir konu üzerine kullanılabilecek kelime sayısı ne kadar çoksa, o dili konuşan milletin o mevzuda o kadar seviyeli bir hayatı var demektir. Mesela, Türkçe'de yiğitlik ifade eden şu kelimelere bakın: Er, eren, yiğit, alp, mert, bahadır, cesur, kahraman, dilâver, yavuz, yaman, arslan, efe, gözüpek, hatta kabadayı ve deli gibi, Türkçe veya Türkçeleşmiş daha nice kelime, bizde türlü kahramanlıklar için kullanılan isim ve sıfatlardır.

Dilimizin güzel sesli, hoş nağmeli kelimelerini zevkle ve severek öğrenmeli ve öğretmeliyiz. Türkçe belki de tabiatı kendi bünyesine alabilen ve güzel kullanılabilen ender dillerden biridir. "Şırıl şırıl", "tangır tungur", "çıtır çıtır", "şakır şakır" gibi ikilemeler bilmiyorum hangi dilde vardır. "Gül" kelimesi güldürür, "çiçek" kelimesi gül gibi gönlümüzde açar, "gönül" kelimesi gü-

neş gibi rahatlatır, "güneş" kelimesi pırıl pırıl okşayıcı, göz kırpıcıdır. "Göz" kelimesi açık, net ve incedir.

Ya Nasrettin Hoca'nın şu fıkrasını hangi dilde ifade edebilirsiniz? "Nasrettin Hoca bir gün ev taşıyacakmış. Bir araba aramış, bulmuş, pazarlığa başlamış. Arabacı bütün eşyanın nakli için on lira istemiş. Hoca bu fiyatı çok bularak:

– Çok istedin evladım, bu kadarcık eşya için o kadar para istenir mi, deyince arabacı:

– Bu kadarcık demeyin Hocam, eşya az değil, bakınız soba var moba var, dolap var molap var, sandalye var mandalye var, diye saymaya başlayınca, Hoca:

– Pekiyi, demiş ve razı olmuş.

Eşya yerini bulunca, Hoca tutmuş beş lira vermiş! Arabacı sormuş:

– Hocam paranın yarısını niye kestiniz?

Hoca cevabı vermiş:

– Evladım sen de eşyanın ancak yarısını getirdin! Sandalye geldi, mandalye nerde? Soba geldi, moba nerde?"

Bu fıkrayı herhangi bir dile tercüme etmek hemen hemen imkânsızdır.

Ana dilimizdeki yeteneklerimizi sürekli konuşarak veya yazarak geliştirmeliyiz. Kelimeleri canlı tutmanın tek yolu da budur. Alman filozofu Heidegger'in dil hakkında güzel bir sözü var: "Dil insanın evidir." der. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır. Buradan dil ile insan arasında yakın bir ilişkinin olduğunu anlayabiliriz. Bu sebeple dili tarihten, kültürden, toplumdan ayıramayız.

Kültürün temeli olan dil bir milletin tarihi ile de yakından ilgilidir. Dil, edebiyat ve genellikle kültür konusu içine giren her şey, tarih boyunca gelişmiş, bize tarihten miras kalmıştır. Kendi

tarihini öğrenmeye ihtiyaç duymayan, onu bilmeyen genç kuşaklar, içlerinde milletlerine karşı canlı bir ilgi ve sorumluluk duygusu da hissetmezler. Buradan hareketle çocuklarımıza evvelâ kendi dilini, daha sonra da tarihini yeteri derecede öğreterek, sağlam bir "tarih bilinci"ne ulaşmalarına zemin hazırlamalıyız.

Tarihten gelen kültürel değerlerimizi ise ancak anadilimizle koruyabiliriz. Şunu da hatırlatalım ki kültürümüzü, tarihimizi, edebiyatımızı anlamak için anadilimizi öğrenmek ve geliştirmek, yaşadığımız ülkenin dilini iyi derecede bilmeye engel değildir.

Kaynaklar

- Banarlı, Nihat Sami, Türkçenin Sırları, Kubbealtı, İstanbul, 1982
- Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992
- Senih, Saffet, Kelimeler Armonisi, Nil Yayınları, İzmir, 1988

DİL GELİŞİMİ

Türk çocuklarının doğup büyüdükleri yabancı ülkenin dili konusunda çektikleri sıkıntılar son yıllarda giderek yaygınlaştı. Göçmenlerin özellikle kendi içine dönük hâlde, yani gettolara benzer bölgelerde yaşamaları, dolayısıyla içinde yaşanılan ülkenin diline (genellikle okul dışında) pek ihtiyaç hissetmemeleri sonucu dil problemleri de artış gösterdi.

Sözkonusu dil problemlerinin temel sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Göçmen çocuklarının gittikçe artan bir oranda gettolarda yaşamaları ve belli bölgelerdeki okullarda yoğunlaşmaları,
- Türk televizyonlarını daha sık seyretmeleri,
- Gelecekteki meslekleri konusunda bir hedeflerinin olmayışı,
- Kitap okuma alışkanlığının olmaması,
- Ebeveynin çocuklarını yeterince desteklememeleri,
- Dil, kültür, kimlik ekseninde sosyalleşme problemleri,
- Geleneksel olarak verilen dil destekleme projelerinin verimli olmaması.

Almanya'daki çocuklarımızın yaşadıkları bütün bu problemler, sanki aşılması zor bir kısır döngü içine girmiş gibi... Onların dil konusunda yaşadıkları zorluklar, okul başarılarını etkileyerek, ya diploma alamamalarına ya da kötü diplomalar almalarına sebep oluyor. Diğer yandan bu durum iş bulma şansını zora soktu-

ğu gibi, Alman toplumuyla içiçe yaşamada bir takım problemler çıkarttığı görülüyor.

Dil problemi basit bir mesele olmayıp, çocuk veya gencin bütün hayatını etkiliyor. Dolayısıyla önü alınmaz sıkıntılara girmeden çözüme matuf çareler bulunmak zorunda. Duygu ve düşünceleri rahatça aktarabilecek bir dile hâkim olmak, kimlik gelişimi açısından son derece önemli. İçinde yaşanılan toplumda hâkim dil neyse, bizim için de o, birinci dildir. Çocukların bu dili öğrenmelerinden ise birinci derecede ebeveyn sorumludur. Herkes çocuğunun dil gelişimini yakından takip edip, acilen önlemler almalıdır. Dikkat edilirse birçok çocuk dil yetersizliğini, mesela Almanca'da "Dings", "also", "und", Türkçe'de ise "şey", "ve", "o zamanda", "sonradan da" gibi sözcükleri neredeyse her cümlede kullanarak telafi etmeye çalışıyor. Kim çocuğunu gerçekten seviyorsa, ona iyi bir gelecek bırakmak istiyorsa, dil probleminin üstesinden gelmek için çareler bulup, uygulamaya çalışmalıdır. Zira genel birçok problemi kökünden halletmenin yolu buradan geçer.

Dil öğreniminin çocukların sosyal ve zihinsel gelişimleriyle yakından ilgisi var. Düşünme, dil ve öğrenme sözcükleri birbirinden ayrılmaz kavramlar. Dil, öğrenmede önemli bir araçtır aslında. Dil seviyesi neyse, öğrenme de o oranda gerçekleşir. Ayrıca yazı dili, düşünme ve dili kullanma yeteneğini geliştirir. Kitap okuma bu yönüyle çok faydalıdır.

Dili geliştirmede önemli bazı sihirli kelimeleri şöyle sıralayabiliriz: Dikkatle dinlemek, okumak, anlamaya çalışmak, kavramak, kavramları yerinde kullanmak, yazmak, soyut düşünmek, dili sevmek, dili kullanmanın zevkine varmak, dilin iyi kullanıldığı ortamlarda bulunmak, kelime hazinesini sürekli genişletmeye çalışmak, dilin mantığını anlamak, soru sormak, tartışmak ve anlatmak.

Bu sözcükler üzerinde tek tek durup, kafa yormalı ama her hâlükârda çocukları "iki yarım dillilik"ten (doppelte Halbsprac-

higkeit) kurtarmaya çalışılmalıdır. Böylelikle bir Avrupa ülkesinde yaşamak, nimetlerinden istifade etmek büyük bir avantaj hâline getirilebilir. Gerçek diyalog ve karşılıklı anlayış da, dil handikabından kurtularak iletişimin tam manasıyla sağlandığı anda gerçekleşme şansını bulacaktır.

İKİ DİLLİLİKTE TEMEL PERSPEKTİFLER

Günümüzde birçok insan artık iki veya çok dilli yetişmek zorundadır. Çeşitli sebeplerle bir başka ülkeye göç edip, oraya yerleşen insan ve toplumların kaderidir bu.

Farklı kültürlerin birlikte yaşamasında karşılaşılan, diğer yandan davranış ve aile içi iletişim bozuklukları şeklinde kendini gösteren birçok alandaki sosyal problemlerin temelinde de dil meselesi yatar. Öyleyse evvela çocuklardan başlayarak dil merkezli problemlerin çözülmesi gerekir.

Yoğun bir Türk nüfusun yaşadığı Almanya başta olmak üzere, birçok ülkede tek ve çok dillilik alanında çalışmaların yapılması hem ciddi sorumluluk istiyor hem de zaruri.

Mesela Almanya'da doğup büyüyen Türk çocukları, kendilerini hem Almanca hem de Türkçe'yi öğrenme mecburiyetinde hissediyor. Ayrıca birçok okulda İngilizce, Fransızca, Latince gibi diller de zorunlu seçmeli ders olarak veriliyor. Peki, anne-babalar çocuklardaki dil gelişimine ne kadar sağlıklı yaklaşıyor? Hem tek, hem de çok dillilikte birçok problemin olduğu ve anne-babaların bunların üstesinden gelecek donanıma sahip olmadıkları da bir gerçek. Tabii bu, onların hiçbir şey yapamayacakları anlamına gelmez. Dil konusunda mutlaka bir bilincin oluşması ilk adım olabilir.

Çocuk, evvela yaşına uygun olarak kendini ifade edecek kadar bir dili iyi derecede konuşabilmelidir. Fakat konuştuğu her dilde bunu gerçekleştiremeyebilir. Mesela Almanca olarak derste

öğrendiği konuları, diğer dillerde de aynı akıcılıkla anlatmasını beklemek pek gerçekçi olmaz.

Çocuğun yaşadığı, zamanının çoğunu içinde geçirdiği sosyal çevredeki genel şartlar iki dillilikte önemli rol oynar. Bu şartlar nelerdir? Çocuk ne kadar sağlam zeminde veya ahenkli bir ortamda yaşamaktadır? Bu tür soruların cevabı, çocuğun dil gelişimi hakkında bize bazı ipuçları verir. Bununla birlikte okul, aile ve sosyal çevre çocuğun dil gelişimini doğrudan etkiler.

İki dillilikte özellikle iki nokta üzerinde önemle durulur: Birincisi karma dil kullanma, ikincisi ise ebeveynin çocuklarına ayırdığı zaman ve o zamanı değerlendirme.

Bir dilde duygu ve düşüncelerini tam dile getiremeyen çocuklar, genellikle karma bir dil kullanırlar. Tıkandıkları yerde hemen diğer dil devreye girer. Baştan bu problem çözülmeli, çocuğun dilleri iyi farkedip ayırabilmesi sağlanmalıdır.

Kimin ne zaman hangi dili kiminle konuşacağı konusunda belli kuralların olması, karışık dil kullanma probleminin çözümünde önemli rol oynar. Bu kurallar aileden aileye değişebilir. Karışık dil kullanmaktan kurtulmak için aşağıdaki kurallar uygulanabilir. Tabii her aile bunlardan kendisine uygun olanlarını seçip, uygulayabilir:

- bir şahıs - bir dil (mesela anneyle anadili; babayla ikinci dil)
- aile - toplum ve okul (ailede anadili; toplum ve okulda ikinci dil)
- hangi dilde ilk cümleyi konuşmuşsa, o dilde devam etmek
- belli durum veya zamana göre dil ayrımı (mesela kahvaltıda anadili, oyunda ikinci dil gibi)

İkinci önemli nokta ise şudur: Çocuğunuzla birlikte ne kadar zaman geçiriyorsunuz? Geçirdiğiniz zamanı nasıl değerlendiriyorsunuz? Çocuğunuzla ne kadar çok konuşursanız, o kadar çok şey öğrenir. Onunla geçirdiğiniz zamanla doğru orantıda dili

kullanması da gelişir. Fakat çoğu anne-baba çocuğuna zaman ayıramamaktan dert yanar. Bu problemin mutlaka aşılması gerekir. Bir arada olmadaki seviye veya çocuk-ebeveyn ilişkisindeki niyet de önemlidir. Çocuğunuzla geçirdiğiniz zamanı yoğun şekilde konuşma, oynama, okuma için kullanırsanız, onun dilinin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuş olursunuz.

Çocuğa sunulan şey ne kadar seviyeli ise, çocuk o temel üzerine o kadar çok şey bina eder. Fakat bunlar çocuğun yaşına uygun olmalı. Bir bebeğin çevresinde hep bebek dili konuşuluyorsa, düzgün cümleler kullanılmıyorsa, dili öğrenmesi zorlaşır. Büyük çocuklara, yalnız günlük konuşmalardan ibaret bir dil sunuluyorsa, kullandığı dil, zihinsel gelişimine uygun olmayan bir seviyede kalır. Dolayısıyla dilin bütün yönleriyle konuşulduğu ortamın hazırlanması ve bu ortamda çocuğun sürekli bir dil gelişimini yaşaması sağlanmalıdır. Konuşmalara aktif olarak katılabilecek duruma gelmiş çocuklarla ona göre konuşmalıdır. Burada çok yönlü konuşma zeminleri oluşturmak faydalı olacaktır. Örneğin kitaplar, okul kitapları, gazete ve dergiler üzerine konuşarak, rol oyunları yaparak, değişik insanlarla konuşarak bu zeminler oluşturulabilir.

Zamanla yetişkinlerin dili de değişmektedir. Uzun süre başka bir dilin konuşulduğu çevrede yaşayan yetişkinler, zamanla o toplumda konuşulan dili konuşmaya başlar. Dolayısıyla yabancı bir ülkede ana dilinde tartışmalar, konuşmalar azaldığı ve dil işlerliğini kaybetmeye başladığı için, sözkonusu dil genel olarak daha da fakirleşir, kısırlaşır ve basitleşir. Bu yüzden ebeveyn, okuyarak, radyo dinleyerek, mektup vs. yazarak, kendi dillerini canlı tutmaya ve ifade güçlerini geliştirmeye biraz gayret göstermelidirler ki çocuklarının anadil gelişimine gerekli katkıda bulunabilsinler.

Çocuklar için bir dili yaşına göre çok iyi derecede öğrenip konuşmak çok önemlidir. Ancak böylece bir başka dili öğrenmek için sağlıklı bir alt yapı oluşturabilir.

Çocukların yılda belli bir süre (3-5 hafta gibi) yalnızca ana dilinin veya ikinci bir dilin konuşulduğu çevrede kalmaları, dil gelişimlerinde olumlu etki yapar.

ÇOK DİLLİLİK ÜZERİNE MÜHİM TESPİTLER

Türk çocukları ve gençlerinin problemlerinin temelinde hâlâ dil meselesinin yattığı malum. Defalarca işleyip irdelediğimiz çok dillilik konusunun önümüzdeki yıllarda da gündemde olacağı kesin. Bu yöndeki çalışmalar çok yönlü olarak devam ediyor.

Çok dillilik üzerine araştırma yapan dil bilimciler, çok dilliliğin normal, tek dilliliğin ise sıradışı olduğunu kabul ediyor. Sebebi ise dünyada çokdilli insanların sayısının tek dillilerden daha fazla olması. Tabii burada çok dilli insandan kastedilen, iki farklı dilin bileşiminin oluşturdugu kişi değil, duygu ve düşüncelerini her iki dilde de belli ölçüde dile getirebilen insandır. Çok dilli insan genellikle bir dile daha iyi hakimdir, bunun da anadili olduğu zannedilir ama birçok çok dilli toplumda okul dili, konuşanın anadili değil o ülkenin resmi dilidir. Yani çocuklar bu ülkede anadili dışındaki bir dille büyür, o dilin konuşulduğu okula gider ve o dilin kültürüyle yetişir. Dolayısıyla dil hissi o dilde daha fazla gelişmis olur. Tabii burada o dili öğrenirken yazı dilini de öğrenir. Yazı dili sayesinde ise dil bilgisi kuralları yanında daha geniş kelime hazinesine sahip olur. Bir dilin yazılı ve sözlü varyasyonlarıyla öğrenilememesi ciddiye alınması gereken bir dil problemini doğurur. Mesela Türk çocukları, Türkçe'yi yazılı olarak tam bilmiyor, bir de farklı şiveyle konuşuyorsa, aynı zamanda Almanca bilgisi de yetersizse "çifte yarım dillilik" denen eksik ve karışık bir dile sahip oldukları anlaşılır. İşte Türk çocuklarının içinde bulunduğu en büyük handikaptır bu.

Bunu aşmak ancak çok dilliliğe gereken önemi verip, küçük yaşlarda dil bilincini geliştirmekle mümkün. İkibuçuk üç yaşına kadar Türkçe konuşan çocuk, özellikle ana okuluna başlamasıyla birlikte ağırlıklı olarak Almanca öğrenmek zorunda. Zira altı yaşına kadar Türkçe ve Almanca'yı yaşına göre belli ölçüde öğrenmesi gerekir. Nedeni şu: Altı yaşına kadar öğrenilen ikinci dil, beyinde daha önce öğrenilen anadille örtüşebiliyor. Bu tür çocuklar beyninin az bir kısmını kullanarak rahatlıkla ikinci, üçüncü dili kavrayabilirler ama on yaşından itibaren bu zorlaşır ve karma dil kullanma oranı artar. Yani ikinci bir dili on onbeş yaşından sonra öğrenmeye başlayan çocukların, beyin kapasitelerini artırmaları gerekir. Belki de Türk çocuklarının karışık dil kullanmalarının arkasındaki önemli sebeplerden biri bu. Üç dört yaşına kadar Türkçe'yi, altı yaşına kadar da Almanca'yı Alman akranları kadar öğrenebilirlerse, dil problemleri büyük oranda çözülebilir.

Türk çocukları bu avantajı iyi değerlendirebilirse zihinsel anlamda da gelişim kaydedebilirler. Çünkü küçük yaşlarda iki üç dil öğrenmek, hem daha fazla zihinsel ve kültürel açılım sağlar hem de globalleşen günümüz toplumlarında büyük avantaj kazandırır. El verir ki, anne baba buna müdrik olsun. Çok dilliliği avantaja çevirmek gerçekten onların elinde.

Bir de çok dillilik tabii ve suni olmak üzere ikiye ayrılır. Altı yedi yaşlarına kadar öğrenilen ikinci dil tabii, onüç-onbeş yaşlarından sonraki ise suni çok dilliliktir. Bir Türk çocuğu her ne kadar küçükken Türkçe öğrense bile, anaokuluyla birlikte Almanca ağırlık kazanmaya başlıyor. Almanca'yı kullandığı alanlar (okul) ve kelime haznesi (kitap dili) zamanla Türkçe'yi geçiyor. Dil hissi de tabiatıyla Almanca oluyor. Bu yüzden küçük yaşlardan itibaren Türkçe ve Almanca'nın kitap okuyarak ve konuşarak paralel şekilde gelişmesini sağlamak gerekir. Ancak böylelikle çocuklar

"çifte yarım dillilik"ten kurtulabilir. Aynı anda Türkçe, Almanca, İngilizce ile birlikte Latince veya İspanyolca veya İtalyanca öğrenmeleri zihinsel faaliyetlerini sağlıklı zemine oturttuğu gibi, kazandıkları kültürel bakış açıları kişilik gelişimlerini olumlu yönde etkiler.

ANADİLİNDEN VAZGEÇMEK Mİ

Anadilinden vazgeçmek mümkün mü? İnsan, yuvasından, kültüründen, gelenek ve göreneklerinden, tarihinden ve değerlerinden kolayca vazgeçebilir mi? Anadilinden kopan insanların; tarihinden, edebiyatından, dininden ve kültürlerinden büyük ölçüde koptukları bir vak'adır. Anadili olarak Türkçe'yi okullarda yasaklamak isteyenlerin, neyi istediklerini ve karşı tarafın tepkilerini de hesap etmeliler. O kadar kolay bir mesele değil bu.

Bir kısım Almanlar, Türk öğrencilerin hem Türkçe konuştukları için Almanca öğrenemediklerini düşünüyor hem de iyi Türkçe bildiklerini zannediyorlar. Türkçe'yi yasaklamak, Türk çocuklarının kendilerini içlerinden geldikleri gibi ifade edememelerini istemek anlamına geliyor. Bu çocukların çoğunun zaten dil problemleri var. Belki iki dilden birini biraz daha iyi biliyorlar ama dil hissi her halükarda Almanca. Bir insanın ana diline karşı sevimsizce tavır koymak hoş değil. Türk öğrencilerin sıkça karşılaştığı "burası Almanya, Almanca konuş, Türkçe değil" türünden ifadelere, bilmiyorum başka hangi ülkede rastlanabilir. Türkçe konuşmak, sanki Almanca'ya tepki veya o dili hafife alma gibi algılanarak, böyle kompleks kokan tepkisel ifadelere başvuruluyor.

Türk öğrencilerin Almancalarının yetersiz olması Türkçe konuşmalarından değil, içinde yaşadıkları sosyo-kültürel şartlardan kaynaklanıyor aslında. Hiç süphesiz ders esnasında Almanca düşünüp Almanca konuşmaları gerekiyor. Eğer okulda Almanca dışında dil konuşmak yasal bir zorunluluksa ona kimse bir şey diyemez. Öyle bir zorunluluk yoksa niye bu kadar abartılarak, teneffüste, okul bahçesinde de Türkçe konuşulması yasaklanmak isteniyor.

Tepkilerin arka planında başka sebeplerin olduğu açık.

Türk kökenli çocuk ve gençlerin çok dilli yetişmesinden başka çare yok. Bunda herkes hemfikir. Dolayısıyla Türkçe ve Almanca, birbirine tercih edilmeyip, mümkünse ikisi de yeterli derecede öğrenilmelidir. Elbette Alman diline gereken önemi verip, mutlaka Alman yaşıtları derecesinde konuşabilmeliler. Diğer yandan Türkçe'nin de zorunlu seçmeli ders olarak okullarda yaygınlaştırılması çok faydalı olacaktır. Zira "çok dilli büyüyen çocuklar, kendileri için daha faydalı olabilecek bir sığınma yeri bulabilirler. Ailenin kullandığı dil, çoğunluğun dili uğruna ihmal edilirse, bu duygu ve his körelmesine yol açar." diyor Viyana Üniversitesi'nden Dr. Petra Herczeg. "Miras olarak dil. Çok dilde yetişmek" başlıklı piyasaya yeni çıkan kitabında iki veya çok dillilik üzerine önemli tespitlerde buluyor. Anadiline hakim olmanın yanında, çok dilliliğin insana kazandırdığı faydaları saymakla bitmez.

Bu dillerin öğrenilmesinde sosyal ve kültürel şartlar oldukça mühim. Çocuklardaki çok dillilik, göç ve arkadaş çevresiyle değişebildiği gibi, okulda dil(ler)in nasıl kullanıldığına ve toplumdaki prestijine de bağlı. Mesela Almanya'da İspanyolca veya İtalyanca'ya duyulan ilgi Türkçe'ye duyulmuyor. Çok ilginçtir, her yıl milyonlarca Alman Türkiye'ye gider ama Türkçe'ye ilgi duyanlar oldukça azdır. Sürekli Türk öğrencilerle içli dışlı olan öğretmenler bile Türkçe'ye ilgisiz kalabiliyorlar.

Tabii ki Almanlardan çok şey beklememek gerekir. Kendi dillerini bile çocuklarına öğretmekte zorlanan insanlar, bir de Türkçeyle mi uğraşacak! Onlarca sosyal, kültürel, ekonomik problemlerle boğuşulan toplumda Türkçe, entegrasyon politikalarının kurbanı oluyor. Alman dili öylesine vurgulanıyor ki toplumda, Türkçe gümbürtüye gidiyor, önemi yeterince idrak edilemiyor. Hatta horlanıyor. Almanca öğrenmeye karşı kimsenin bir şey dediği yok. Fakat bazı Alman yetkililer olayı sanki Türkler kasıtlı öğrenmiyorlar gibi algılayıp, olur olmaz beyanlarda bulunuyorlar. Sosyo-ekonomik şartların ve imkanların el vermediğini bir türlü anlamıyorlar.

TÜRKÇE Mİ, ALMANCA MI

Göçmen çocuklarının, birbirinden ayrılmayan en az iki dilde yetişmeleri kaçınılmaz bir durumdur. İki dilde yetişen ve yaşayan çocuklar, bu iki dilde eşit zamanlı bir gelişim ile dile işlerlik kazandırabilir. Dil edinme süreci olumlu gelişen çocuklar, zamanla iki dili de rahat ve kendi kurallarına uygun şekilde kullanabilir. Önemli olan dil gelişiminde olumlu ve sağlıklı bir zemini oluşturup, çocuğun dil gelişimini ona göre yönlendirebilmektir.

Hamburg'da yapılan bir araştırmada, okula yeni başlayan Türk öğrenciler üç grupta incelendi: Birinci grupta Almanca ve Türkçesi hemen hemen aynı seviyede olanlar yer alıyor; ikinci büyük bir grupta Türk dili ağırlıklı olarak konuşuluyor, oldukça küçük üçüncü bir grupta ise Almanca ağırlıklı olarak kullanılıyor. Böyle bir tespit bile dil konusunda ne kadar dengesiz ve bilinçsiz bir zeminde olduğumuzu göstermektedir. Zira Almanca ve Türkçe seviyesi eşit olan öğrenciler, o dilleri yaşlarına uygun biçimde bir Alman veya Türkiye'deki bir Türk öğrenci kadar konuşamamaktadırlar. Yani iki dili de yeterince öğrenemedikleri için genellikle karma bir dil kullanmaktadırlar. Birçok Türk öğrenci ise ya Türkçe'yi ya da Almanca'yı ağırlıklı olarak konuşmaktadır. Bu da gösteriyor ki öğrenciler bir dilde duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edememektedirler. Ağırlıklı konuştukları dile, diğer dili bir şekilde yama yapma eğilimi görülmektedir. Öyleyse yapılacak iş, çocukların duygu ve düşüncelerini yaşlarına uygun olarak en güzel şekilde ifade edebilecek Almanca veya Türkçe bir

dile ya da her ikisine birden aynı seviyede sahip olmasını sağlamaktır.

Ayrıca iki dilliliğin okuldaki öğrenme sürecine de pozitif etkisi olduğunu burada hatırlatmakta fayda var.

Burada Alman dilinin önemi üzerinde de durmak gerekir. Bir kere Alman dili, Alman okullarında eğitim görüp, diploma almada en önemli araç konumundadır. Bütün bilgiler, başarılar, öğrenilenler o dilde yoğunluk kazanmaktadır.

Okulda aktif ve pasif olarak çocuklara verilen Almanca kendine göre özellikleri olan bir branş veya bilim dili niteliğindedir. Sınıf yükseldikçe daha karmaşık, daha bilimsel bir dil yapısıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Yani günlük hayatta konuşulan dilden epeyce farklı bir dil oluşmaktadır. Okul dili daha çok yazılı bir dildir.

Toplumun sosyal ve eğitim seviyesi yüksek tabakasından gelen çocuklar, okuldaki bilim dilini veya yazılı dili evde de görmektedir. Bunun dışında diğer çocuklar bu dili ancak okulda öğrenme durumundadırlar. Bu, iki dilli Türk çocukları için de geçerlidir. Şunu belirtmekte de fayda var: Almanya'da geleneksel okul sistemi, çocuğun okula başlamadan önce okulda öğretilen dile hazır olduğundan hareketle oluşturulmuştur. Bu sebeple gerek okul öncesi eğitimde gerekse ilkokulda çocuğun dil gelişimi, okulda öğretilen dile paralel olarak geliştirilmelidir. Zira derslerde başarılı olma, günlük konuşmada kullanılan dilden çok kitap dilini bilmeye bağlıdır. Çocuğun her iki durumda da dil gelişimini gerçekleştirmesi faydalıdır.

DİL KARMAŞASI VE KOMPLEKSİ

Almanya'da yaşayan Türklerin en önemli problemlerinin başında belki de dil gelir. Ne Almanca bilmeyen bir Türkün ne de Türkçe bilmeyen bir Almanın anlamasının mümkün olduğu bir dil karmaşasıyla karşı karşıyayız. Öyle ki anlamak için hem Almanca bilmek gerekiyor, hem de Türkçe. İşte size tipik birkaç örnek:

"Yarın kinoya gidek mi? Beraber film gucken yaparız. Hem ben popcorn da alçam, wenn du willst ben sana da alırım. Hadi yaa gel, Alter!"

"Unterrichte çok laut oluyor. Öğretmen bana ärgern yapıyor. Numaramı löschen yaptım."

"Sizin Zimmernizin balkonu var mı?"

"Etuimi fachımda unuttum. Heftimi getirmedim."

Almanca sözcüklere Türkçe ekler giydirilmiş. Türkçe cümlede Almanca fiiller kullanılmış. Cümlenin yarısı Almanca, yarısı Türkçe. Adeta yepyeni melez bir dil konuşuluyor. Bu iki dilden böyle farklı yeni bir dilin oluşacağına ihtimal vermiyorum elbette ama her yerde, her zaman karşılaşabileceğimiz karma bir dilin yaygınlaşması ciddi biçimde düşünce ve duyguların kısırlaşmasına, davranışların kabalaşmasına yol açıyor. Kendini yeterince ifade edemeyen insanın ruh haleti tabii ki davranışlara da yansıyor. Bu yüzden Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının anadili meselesi mutlaka ve evveliyetle çözülmesi gereken problemlerden.

Zira Ali Bulaç'ın ifadesiyle "Bir dil sadece basit bir iletişimden ibaret değildir. Dil aynı zamanda bir âlem tasavvuru, bir dünya görüşü, hayatın anlamı ve amacıyla ilgili yol haritasının bütün unsurlarını ihtiva etmektedir. Her dilin kendine özgü anahtar terimleri ve öncelikleri vardır. Dillerin paradigmaları birbirinden farklıdır. Bir dilde kök-bilgi veya kurucu-fikir mahiyetindeki bir kavram başka bir dilde uydu hükmündedir. Bu açıdan dil, siyasetin, stratejik hesap, ekonomik çıkar ve küresel hegemonyanın taşıyıcısıdır." (Zaman gazetesi, 25.06.2005)

Türkçe'nin, 21. yüzyılın dili veya dünya dili olması yolunda bir süreç yaşanırken, Avrupa'daki Türklerin anadili de bu sürece paralel şekilde gelişmelidir ama nasıl? Bir taraftan Türk toplumu içinde 200–300 kelimeyi geçmeyen çok kısır bir dil kullanılırken, diğer taraftan Almanya gibi bir ülkede Türkçe "entegrasyon"a engel olarak görülmektedir. Hatta Türk televizyonlarını seyreden Türkler, okullarda Türkçe konuşan öğrenciler ciddi derece yadırganıyor ve "uyumsuz" olarak nitelendiriliyor. Şöyle bir mantık yürütülüyor: "Almanca bilmeyen Türkler uyum istemiyor. Ancak Almanca bilenler topluma uyum sağlar." Elbette yanlış bir yaklaşım. Eğer öyleyse anadili gibi Almanca konuşan, belli dönemlerde Almanlarla iyi diyalog kurmuş birçok Türk gencinin Almanlara antipatik yaklaşması, Alman millî takımını değil de oynadığı karşı takımı tutması, Almanların yenilmesini istemeleri nasıl değerlendirilecektir. Burada dilden daha çok karşılıklı etkileşim, idrak ve kabullenme daha belirgin rol oynamıyor mu?

Türk çocuklarının Almanca'yı veya yaşadıkları ülkenin dilini anadili gibi öğrenmeleri ve konuşmaları her fırsatta tavsiye ediliyor ama şu yaklaşım hep geri tepiyor: "Burası Almanya, Türkçe konuşma!" New York'ta veya İstanbul'da burnunun dibinde birisi yabancı bir dille konuştuğunda kimsenin dikkatini çekmez, insana bön bön bakmazlar ama Alman dostlar, acaba kendi üzerlerine mi konuşuluyor diye hemen dikkat kesilir, rahatsızlıklarını

hissettirirler. Aslında gereksiz bir kompleks ve hassasiyettir bu. "Yabancı" olanı bu kadar yadırgamamak gerekir. Türkçe, Almanca'dan daha fazla konuşanı olan, gelişmiş ve dünya dili olmaya namzet bir dildir. Böyle bir dili konuşmaktan, kullanmaktan kimse kimseyi menedemez amaç gerçekten Türkçe'ye engel olup, çocukların Almancalarının gelişmesini sağlamaksa başka bir yol denemede yarar var. Türkler tarafından yanlış anlaşılan ve geri tepen bir yöntemdir bu.

Dolayısıyla Almanlar, Türk çocuklarının Türkçe öğrenmesinden ve konuşmasından rahatsızlık duymamalılar. Kendi anadiline hâkim, kültürel değerleriyle barışık bir fert, içinde yaşadığı topluma daha uyumlu ve faydalıdır. Yoksa yarı Almanca, yarı Türkçe konuşan "çift yarım dilli" gençler, kendini ifade edememenin verdiği sıkıntılarla problem üreten bir kimliğe sahip olabilirler.

Bırakalım Türk çocukları kendi dilini ve gerçek kültürünü öğrensin, zira o dil ve kültürün oluşturacağı kimlikte herkesi kucaklayacak, bağrına basacak çok güzel değerler ve güzellikler var.

ANAOKULUNDAKİ (KİNDERGARTEN) DİL ÖĞRENİMİ

Anaokuluna başlayan çocuk, Almanca ile birlikte ayrı bir heyecan yaşar. Bu, çocuğun dil yörüngeli davranışlarını da etkiler. Birçok çocuk Almanca'yı anaokulunda yeterince, yani okulda iletişim kurabilecek kadar öğrenebilir. Gittikçe bu dil ağırlığını hissettirir ama birçokları da öğrenemez veya zorluk çeker. Bazı ebeveyn, çocuğun Almanca'yı anaokulunda "otomatik" olarak öğreneceğini düşünür ama bu öyle düşünüldüğü gibi basit olmaz: Oradaki eğitmenler Alman dilini öğretme konusunda kalifiye olmadıkları gibi, dil öğretme araç gereçleri de yoktur. Hem bazı anaokullarında Alman çocukları azınlıktaysa Almanca konuşma da ona göre olmakta ve Türk çocukları bu dili yeterince kullanamamaktadır. Özellikle Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki şehirlerin bazı bölgelerinde yoğun şekilde Türk nüfusu yaşamaktadır. Dolayısıyla bir tür getto niteliği taşıyan bölgelerde bulunan anaokullarındaki gruplar, ağırlıklı olarak Türk çocuklarından oluşmaktadır. Dolayısıyla Almanca'nın yeterince konuşulmadığı şartlarda, ebeveyn çocuklarının dil gelişimini mutlaka takip etmek zorundadır.

Birçok ebeveyn, çocuklarının okulda konuşacak derecede Almanca bilmediğinin farkına çok geç vardığı için, çocuk açısından hiç de hoş olmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Mesela okulun başlamasına altı ay kalmışsa bu süre zarfında çocuğun Almanca'sını geliştirmesi mümkün olmayabilir. Bu nedenledir ki ebeveynin çocuğun dil gelişimini takip edip, okula başlamadan en az iki yıl öncesinden önlem alması gerekir. En az iki yıl öncesinden başlayıp, okulda kendini ifade edecek, yeterli Almanca konuşacak seviyede

dil gelişimi için gayret gösterilmelidir.

Bu konuda şunlara dikkat edilebilir:

1. Çocuğunuz diğer çocuklarla oyunda Almanca mı kullanıyor? Almanca kelime haznesi ne seviyede? Yeterli mi ya da düzgün cümleler yerine "biliyorsun ya", "şey", "yani" gibi bazı ifadeleri mi sık sık kullanıyor?
2. Çocuğunuzun anaokulunda yaşına uygun olarak dili öğrenip öğrenemediğini takip ediniz. Eğitmenlerden bu konuda bilgi alınız. Grup içine katılıyor mu, kendini nasıl hissediyor?
3. Çocuğunuzun Almanca konuşanlarla ilişki kurmasını sağlayınız. Bazı sosyal ve sportif aktiviteleri bu amaç için kullanabilirsiniz.
4. Almanca konuşmada bir problem görüyorsanız, okul başlayana kadar çözülmesi için ilgili kurumlara başvurunuz. Mutlaka zamanında önlem alınmalı; yoksa dille bağlantılı psikolojik başka sorunlarla karşı karşıya kalınabilir.

Çeşitli sebeplerle dil problemi yaşayan çocukların daha fazla sevgiye, yakınlığa ve ilgiye ihtiyaçları olduğu da unutulmamalıdır. Aile içinde sıkça konuşulması, sağlıklı bir iletişimin kurulması da, çocuğun dil gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Severek, rahatça ve serbestçe birlikte konuşulabilinmelidir bir ailede. Konuşmada problemi olan çocuğun dile yatkınlığını ve kendini ifade etmesini sağlamak için, ağırlıklı olarak iyi bildiği dilde konuşarak, dil gelişimi desteklenebilir.

Bazen de çocuğun bir dildeki ifade gücünde ani gelişimler gözlenir. Yeni kelimeler ve cümle yapıları kullanmaya başlar. Bir dildeki ilerleme diğer dilde de olumlu yönde kendini gösterir. İki dil beyinde ayrı sistemler hâlinde gelişmez. Bir dilin yapısı ve özellikleri, diğer dil için de kullanılır. Önemli olan anaokulu çağındaki çocuklara gerekli zemini hazırlamak, dil gelişimini takip etmek ve buna katkıda bulunabilecek her türlü uyarıcıyı geç kalmadan iyi bir iletişimle ruhuna aksettirmektir. Bakımı yapılan gül bahçelerinde rengârenk güllerin boy atıp gelişmesi gibi, "çocuk bahçeleri"nde de kendisi ile ilgilenilen çocuklar bülbül misali şakıyacaklardır.

İLKOKULDA DİL GELİŞİMİ

Dil eğitimindeki aksaklıklar ağırlıklı olarak okul öncesinde kendini gösteriyor. Altı yaşından küçük yabancı çocukların yaklaşık üçte biri, kurumsal eğitim imkânlarından yoksun olarak yetişiyor. Bu oran Alman çocuklarında yalnızca % 13'tür.

Almanya'daki Türk çocukları, aileleri tarafından kendi kültür ve anadilleri çerçevesinde eğitilirken, Alman dilinde de öğrenim görüyorlar. Dolayısıyla bütün çocuklarımız Almanca'yı anadili gibi öğrenmelidir. Ancak bu şekilde eğitimde fırsat eşitliğinden istifade edebilirler.

Örneğin 1999 yılında Krefeld RAA'nın dört ilkokulda yaptığı araştırmaya göre, bu okullardaki öğrencilerin % 60'ı göçmen çocuklarıdır. Bu öğrencilerin % 38'inin Almancası ya hiç yoktur ya da en alt seviyededir. Bu çocukların annelerinin % 57'si Almancayı yine ya hiç konuşamıyor ya da çok az biliyor. Babalarında ise bu oran % 28.

Essen RAA'nın 11 okulda yaptığı araştırmada ise durum bundan farklı değildir. Bu okullardaki göçmen çocukların ortalama oranı % 45 olup, Türk öğrencilerin % 47'si Almancayı ya hiç bilememekte ya da çok düşük seviyede konuşmaktadır. Bu çocukların annelerinin % 46'sı, babalarının ise % 20'si Almancayı ya hiç bilmiyor ya da çok düşük seviyede biliyor.

Berlin Kreuzberg'de ise durum daha da vahim. Sekiz ilkokulda yapılan araştırmanın sonucu şöyle: Göçmen çocuklarının oranı % 40–75 arasında. Almanca bilmeyen veya çok az bilenlerin oranı ise Türk çocuklarında % 80.

Aslında bu rakamlar temel problemimizin ne olduğunu ve nereden başlamamız gerektiğini gözler önüne sermektedir. Türk çocukları Kindergarten ve ilkokullarda yaşlarına göre seviyeli bir Almanca öğrenememektedir. Öyleyse bu bölgelerde yaşayan Türkler, dil konusuna daha fazla eğilerek aile içinde çocuklarının dil gelişimine katkıda bulunmalıdır. Ayrıca biraz uzak da olsa, mümkünse yabancı öğrencilerin az olduğu okulları tercih edebilirler.

Elbette anadilinin çocuğun özgüven kazanmasındaki önemi tartışılmaz. Anadili ne kadar düzgünse, bunun ikinci bir dilin veya Almanca'nın gelişimine de o kadar etkisi olur. Ancak bu Almanca'nın da anadili gibi öğrenilmesine engel değildir. Özellikle aile desteği gören çocuklar anaokulunda iyi derecede, yaşına uygun bir seviyede Almanca öğrenebilir. Bu gelişimi ilkokulda da sürdürebilirler.

İster Almanca, ister Türkçe olsun dil öğrenimi, düzenli ve birbiriyle bağlantılı şekilde iki alanda koordine edilebilir:

1. Günlük hayatta kullanılan dille iletişim
2. Çeşitli branşlarda kullanılan dille iletişim

Çocuklar bu iki alanda sağlıklı iletişim kurabiliyorlarsa, dil gelişimi, yoluna girmiş demektir.

TÜRKÇE'YE ELVEDA

Türkçe Avrupa'da niçin önemlidir? Bu kıtada beş milyondan fazla insanın konuştuğu bir dil Türkçe. Bütün dünyada ise Türk dillerini konuşanların sayısı 150 milyonu geçiyor. Eski ve işlek bir dil. Nihat Sami Banarlı'ya göre beş büyük imparatorluk dilinden biridir.

Türkçe, başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde ders olarak okullarda veriliyor. Eksiği gediğiyle Almanya'da yirmi yılı aşkın bir süredir okutuluyor. Başlangıçta Türk çocuklarının kimliklerini kazanmaları, kültür bağlarını koparmamaları için uygulanmaya konmuş. Şimdi ise verilmiş bu hak, altı yıldan beri değişik yöntemlerle adım adım alınmaya çalışılıyor. Son yıllarda uygulamaya konan üç yöntem bunu ıspatlıyor.

Bir; altı yıl önce Türkçe'ye alternatif olarak İslami Bilgiler dersinin Kuzey Ren Vestfalya'da başlayarak başka birçok eyalette yürürlüğe konması. Zira artık birçok okulda Protestan veya Katolik din dersinin paralelinde Türkçe değil, İslami Bilgiler dersi veriliyor. Dolayısıyla Türkçe kendiliğinden kalkmış oluyor, mesela Gesamtschule'lerin 5. veya 6. sınıflarında olduğu gibi.

İki; 2000 yılında Türkçe dersinin adı MSU (Anadili Dersi) şeklinde değiştirildi (önceden MEU idi) ve müfredattan coğrafya, tarih konularıyla ilgili bölümler kaldırılarak, yalnızca dil dersi hâline getirildi. Gerekçesi ise, bu tür konuların entegrasyonu olumsuz yönde etkilemesiymiş!

Üç; 2003 yılında ise Türkçe dersi konulabilmesi için gereken öğrenci sayısının 12 değil 18 olması şartı getirilmesi. Daha yeni çıkan sözkonusu yönetmelik yüzünden öğrenci sayısı 18'den az olan yüzlerce grup artık Türkçe dersi alamayacak. Bu karar Türkçe dersinin kaldırılması yönündeki en radikal karar hükmünde. Zira yüzlerce okulda bir sınıftan 18 Türk öğrenciden oluşan bir grup kurmak mümkün değil. Ancak getto bölgelerinde Hauptschule ve Gesamtschule'lerde bu sayıya ulaşılabilir. Bu, Türkçe dersinin büyük oranda tırpanlanması anlamına geliyor.

Bu üç gelişme, Türk dilinin bu ülkedeki geleceğiyle ilgili olarak Alman devletinin nasıl bir inisiyatif içinde olduğunu gösteriyor. Peki, Türk toplumunun bu yönde bir çalışması var mı? Bu planlı gelişmelerin farkında bile değil. Olsaydı eğer bu üç önemli gelişme karşısında kendi tezleri olurdu. Elle tutulur bir çalışma da görülmüyor maalesef. Tam bir seyirci durumunda veya cılız reaksiyoner bir davranış içinde.

Elbette Avrupa'daki Türk varlığı için içinde yaşanılan ülkelerin dilleri birinci dil olmak durumundadır. Çocuklarımızın geleceği açısından bu böyledir ama kendi anadillerini bir kaç nesil sonra unutmanın, kültürel bağlarını koparmanın kişilik gelişimlerine ne tür etkileri olur acaba? Kendi dil ve dinî bağlarından kopan Türkler, içinde yaşadıkları toplumlara daha iyi mi entegre olacaklardır? Bunun sonucu olarak ne tür karışık gelişmeler olabilir? Bunun hesabı iyi yapılmalıdır! Süt bozulursa, bazı yan ürünler çıkar yine de ama tereyağ bozulduğunda ne olacak! Kendi dili, dolayısıyla dinî değerlerinden yoksun Türk gençleri tereyağının akıbetine uğrayabilir. Alman politikacıları, eğitimcileri ve sosyologları bu konuyu daha iyi tahlil etmelidir. Şimdiye kadar ortaya koydukları tasarılar, Türk toplumunun ruhuyla pek örtüşmedi, dille ilgili aldıkları önlemlerde de bazı paradoksal gelişmeler yaşanabilir.

Ne olursa olsun ama verilmiş bir hakkın insanın elinden alınması dokunuyor insana işte.

TÜRK DİASPORASININ KANAYAN YARASI: DİL

Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının temel problemleri genel olarak dil, kültür, şahsiyet oluşumu, uyum ve sosyalleşme alanlarından oluşmaktadır. İçiçe girmiş, girift ve karmaşık yapıdaki bu alanların tek tek ele alınıp, çözüm yollarının bulunması gerekir. Hem onlar, hem aileleri, hem de içinde yaşadıkları toplum, bu problemleri ne derece aşabilecek, bunu zaman gösterecek.

Hemen hemen bütün Türk çocukları Avrupa ülkelerinde aynı şartlarda yaşadıklarına göre problemler de yaklaşık aynı alanları kapsıyor ama burada Almanya'da yaşayan Türk çocukları temel alınacaktır. Belirtmekte fayda var: Sözkonusu problemlerin çoğu yalnız göçmen çocuklarında değil, Alman çocuklarında da görülmektedir. Birçoğu Alman toplumunun yapısından kaynaklandığı için, problem alanlarının analizinin, sadece Türk çocukların durumunu değil, farklı toplumsal perspektifleri de kapsaması gerekmektedir.

Göçmen çocuklarının sağlıklı kişilik gelişimlerinde ve sosyalleşmelerinde en önemli engel dil problemidir. Çocukların çoğu "çifte yarım dilli" olup ne anadiline ne de Alman diline yeterince vâkıftırlar. Her yerde, evde, okulda, otobüste, sokakta daha çok karma dil kullanılmaktadır. Maalesef çocuklarda ve ailelerde henüz ne bir dil şuurundan bahsetmek mümkün ne de dilin ne derece önemli olduğundan. Genellikle anaokuluna kadar aile içinde sadece Türkçe konuşulmakta, yani çocuk Türkçe olarak eğitilmektedir. Bu durumda özellikle anaokulu süresince Alman

dilinin mutlaka öğretilmesi gerekmektedir. Yoksa son yıllarda görüldüğü gibi gittikçe daha fazla göçmen aile çocuğunun yetersiz bir dille ilkokula başlaması kaçınılmaz olmaktadır.

Bu bağlamda Almanca ve Türkçe'yi birbirine rakip diller olarak ele almak doğru değil. Her iki dil de değişik açılardan aynı ölçüde mühimdir ve çocuklar iki dili de aynı anda öğrenme kabiliyetine sahiptirler. Esas mesele kanaatimce şudur: Birçok aile, kültürünü kaybeder endişesiyle evvela Türkçe'yi öğretme eğilimi gösteriyor. Bazıları da çocuk ana dilini öğrenmeye çalışırken, "Almanca'yı ihmal eder, ağır gelir ve doğru öğrenemez" gibi vehim ve korkularla Türkçe'ye soğuk bakıyor. Oysa anne-babalar, anadilinin önemi mahfuz kalmak kaydıyla, ondan bağımsız olarak, her hâlükârda Alman dilini öğretmeleri gerektiğini, bu dilin çocuğun geleceğini belirlemede en önemli etken olduğunu hatırdan çıkarmamalıdırlar. Zira bu toplumda okulda Almanca konuşuluyor, dersler Almanca veriliyor ve bu dil bu toplumun anadili, yani geçerli dil. Bizim çocuklarımızın da bu dili en az Almanlar kadar iyi derecede bilmeleri lazım ki başarılı olup, yüksek öğrenim görebilsinler veya iyi bir mesleğe sahip olabilsinler. Diğer yandan Türkçe kimlik gelişiminde elbette çok önemli. Dolayısıyla anadilini de anaokulu öncesine kadar yoğun şekilde, daha sonra da Almanca'nın yanısıra destekleyerek geliştirmeye çalışmalıdırlar. Sağlıklı bir dil temeli oluştururken, mümkün olduğu kadar çocukların karma dil kullanmamalarına da özen gösterilmelidir. Çünkü karma dil kullanma, her iki dilin de gelişimini engellediği gibi, göçmen çocuklarını sosyo-psikolojik açıdan olumsuz yönde etkiler. Böyle çocukların önemli bir bölümü duygu ve düşüncelerini yeterince dile getirememektedir. Mesela herhangi bir olayı anlatırken veya belli bir konu üzerine kendi düşüncelerini aktarırken, çok az kelimeyle kendilerini ifade etmeye çalışıyorlar. Kelime hazineleri yetersiz olduğundan, tıkanınca hemen karma dil kullanma eğilimi doğuyor. Bunun sonucu, bir takım davranış bo-

zukluklarına kadar uzanıyor. Bu sebeple öncelikle bir dili iyi derecede konuşma kabiliyetine sahip olmaları zorunluluğu ortaya çıkıyor. Bu dil ise anadilinin önemi mahfuz kalmak kaydıyla Alman dilidir. Burada hemen şu tez öne sürülebilir: Önce anadilini iyi öğrenen diğer yabancı bir dili daha kolay öğrenir. Doğrudur ama daha çok Türkiye'de yaşayan Türk çocukları veya Almanya'da yaşayan Alman çocukları için. Almanya'da Türkçe'nin en azından şimdilik ve önümüzdeki yıllarda, birinci dil seviyesinde gelişmesi mümkün görünmüyor. Gelişirse ne âlâ ama bunun için çocukların Almancası ihmal edilip o süreç beklenemez. En sağlıklı olanı elbette iki dilli yetişmeleridir ve buna gayret gösterilmelidir ama her hâlükârda en az Alman çocukları kadar iyi Almanca bilmeleri gerektiği de unutulmamalıdır.

EN GÜZEL TÜRKÇE SÖZCÜK

Türkçe, dünyanın en güzel ve büyük dillerinden biridir. Çok geniş bir coğrafyada konuşulan - Nihat Sami Banarlı'nın da ifade ettiği gibi - gelişmiş bir "imparatorluk dili"dir. Çevresindeki kültürlerle kaynaşmasından ortaya çıkan bir durumla binlerce kelimeyi alarak ilmik ilmik kendi dil bilgisi ve fonetiğine uyduran işlek ve dinamik bir dildir Türkçe. Kelime hazinesi olarak da ayrı bir zenginliğe sahiptir.

İşte Türkçe'de öyle sözcükler var ki tarihin bazı dönemlerinde zamanın ruhunu en güzel şekilde ifade eder. Merhamet, sevgi, gönül, kahraman, gül, hoşgörü gibi. Sözcükler zamanı en iyi şekilde yorumlayan sırlar saklar içinde. Bu sırrı keşfetme adına her yıl "en güzel Türkçe sözcük" yarışması düzenlemenin çok faydalı olacağına inanıyorum. Köklü bir tarihe sahip ve şu an yaygın şekilde konuşulan ve öğrenilen Türkçe böyle bir yarışmayı hakediyor.

Geniş bir coğrafyada, özellikle de Türk okullarının katkısıyla artık bütün dünyada Türkçe konuşulduğuna göre, en güzel sözcüğü bulmak hem dilimiz üzerine düşündürecek, hem de olaylara bakış adına bütün dünyadaki ortak paydayı tespit etmede önemli rol oynayacaktır. Bunun için hatırı sayılır bir jüriyle, resmî ve gayri resmî kurumlarımızın öncülük ederek, bunu gerçekleştireceklerini ümit ediyorum.

Söz konusu projede her yıl Alman Dil Konseyi ile Goethe Enstitüsü'nün düzenlediği "en güzel Almanca sözcük" yarışması

model olabilir. 2004 yılında yüz on bir ülkeden gerekçeleriyle birlikte 23 bine yakın sözcük gönderildi. Bunların dörtte biri diğer ülkelerden geldi. "Habseligkeiten", "Geborgenheit", "Lieben" ve "Augenblick" kelimeleri ilk dört sırayı aldı. Çocukların seçtigi en güzel Almanca sözcük ise Libelle (kızböceği) oldu. Yarışmanın topluma mal edilmesinde Alman medyası büyük katkı sağladı. Ayrıca yarışmaya bakanlar, bilim adamları, önemli gazeteciler, düşünürler ve birçok ünlü insan katıldı.

Alman yazar ve dil uzmanlarından oluşan jüri, uluslararası düzeydeki sözkonusu yarışmada "Habseligkeiten"i en güzel sözcük seçti. Bu sözcük "eşyalar" anlamına geliyor ama içinde bir çocuğun veya evsizin eşyalarına duydugu bağlılığı da ifade ediyor. Yani bizdeki ifadesiyle kanaat ederek veya kanaatkâr olarak o eşyanın sahibinde olumlu duygular oluşturması. Ufak, değersiz eşyalara duyulan sevgi "mutluluğun şartı" olarak değerlendiriliyor. Kendi felsefelerine göre Alman toplumunun şimdilerde ihtiyacı olan bir kavram bu.

"Şefkat, esirgeme" anlamlarına gelen "Geborgenheit" sözcüğü ise "insan masun, korunmuş ise onu öyle hisseder." diye gerekçelendirilmiş.

"Lieben" sözcüğünün yapısından hareketle değerlendirme yapılmış. "Lieben" sevmek demek, "i" harfi kaldırılınca "Leben" oluyor. O da hayat anlamına geliyor. Yani sevmekle hayat arasında sadece bir "i" kadar uzaklık var.

En fazla gönderilen sözcükler Almanya içi ve dışı, diğer ülkelere göre dağılımı açısından da tasnif edilmiş. Mesela Almanya içinden en fazla gönderilen kelimeler şöyle sıralanıyor: Liebe (sevgi), Gemütlichkeit (rahat, huzur), Sehnsucht (hasret), Heimat (vatan), Kindergarten (anaokulu), Freiheit (hürriyet), gemütlich (rahat), Frieden (barış), Sonnenschein (güneş ışığı), Schmetterling (kelebek). Diğer ülkelerden ise Amerika'dan: Ge-

mütlichkeit (rahat, huzur), İsviçre ve Avusturya'dan: Liebe (sevgi), İtalya'dan: Sehnsucht (hasret), İngiltere'den: Schmetterling (kelebek), Güney Kore'den: Mutter (anne) ve Fransa'dan yine Sehnsucht (hasret) en fazla gönderilen Almanca kelimeler.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, zamanın ruhunu en iyi anlamlandıran, yapısı ve manasıyla ses ahenginin dikkate alındığı sözcükler seçilmiş. Yani sözcükler, ses ahengi, muhteva ve gerekçesiyle birlikte değerlendirilmiş. Biz de Türkçe'de bu özellikleri taşıyan "en güzel sözcüğü" bulma yarışması düzenleyip, bir dil bilincinin gelişmesine vesile olabiliriz. Esas amaç ise Türk dilinin zenginliğine dikkatleri çekmek.

Böyle bir yarışma dünyada anadili Türkçe olanların ve onu öğrenenlerin ortak paydasını çıkarabileceği gibi Türkçe'nin etkinliğini de daha da artıracaktır. Böylece buram buram Anadolu kokan sözcüklerini bir ömür boyu kullandığımız anadilimize karşı, bir kadirşinaslık ve vefa borcu olarak katkıda bulunabiliriz. Bu duygularla geliniz biz de "Türkçe'nin en güzel sözcüğü"nü seçelim ve ortaya çıkacak bu ortak paydada hep birlikte geleceğe yürüyelim. Ne dersiniz?